

शब्दगंध 2024-25

शिव छत्रपती
शिक्षण संस्था
लातूर

॥ आरोह तमसो ज्योतिः ॥
स्थापना : १९७०

राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर (स्वायत्त)

NAAC Accredited - 'A+' Grade with 3.49 CGPA (IV Cycle)
Govt. of India Sponsored PM-USHA Scheme
UGC-CPE (Phase III), DST-FIST (Phase II), Status ISO 9001:2015 (QMS) Certification
e-mail : principal@shahucollegeatour.org.in

महाविद्यालयाची माहिती देत असताना शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे सहसचिव श्री गोपाळ शिंदे, शिक्षक आमदार श्री विक्रम काळे व सुप्रसिध्द लेखक व साहित्य अकादमी पुरस्कार प्राप्त श्री विश्वास पाटील.

महामहोदय राज्यपाल श्री सी. पी. राधाकृष्णन यांच्या हस्ते क्विकहील फाऊंडेशन तर्फे दिला जाणार स्मार्ट सायबर क्लब अवॉर्ड (संस्था) स्विकारताना माहितीतंत्रज्ञान विभागातील प्रा. ज्योती माशाळकर व विद्यार्थी.

महाविद्यालयाच्या सदस्य भेटी प्रसंगी इंडियन आर्मी ब्रिगेडियर यु. के. ओझा यांचा सत्कार करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व इतर.

महाविद्यालयाच्या वार्षिक स्नेहसंमेलन प्रसंगी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, सुप्रसिध्द गायक श्री मंगेश बोरगावकर, तालमनी डॉ. राम बोरगावकर, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे व प्रभारी प्राध्यापक डॉ. संभाजी पाटील.

आमचे प्रेरणास्थान
मा. डॉ. गोपाळराव विठ्ठलराव पाटील
अध्यक्ष, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर

आमचे मार्गदर्शक
मा. डॉ. पंढरीनाथ रावसाहेब देशमुख
उपाध्यक्ष, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर

आमचे मार्गदर्शक
मा. प्राचार्य अनिरुद्ध साहेबराव जाधव
सचिव, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर

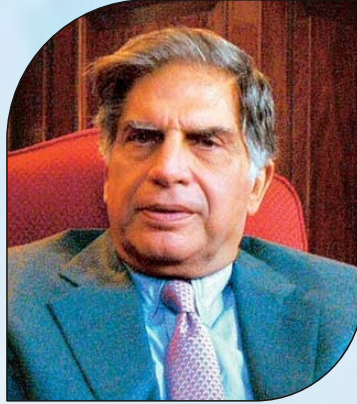
भावपूर्ण श्रद्धांजली

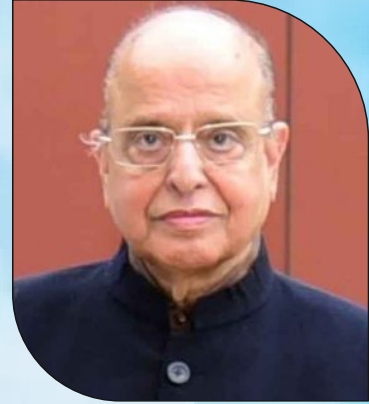
स्व. मधुकर सिताराम देशमुख
सदस्य, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर.

स्व. डॉ. मनमोहन सिंग
माजी पंतप्रधान

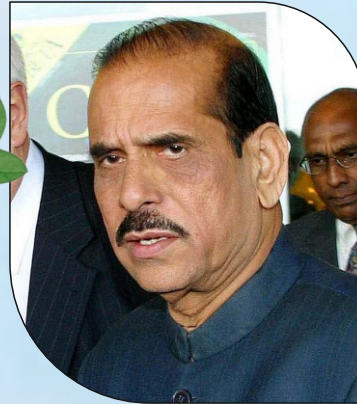
स्व. रतन टाटा
सुप्रसिद्ध उद्योगपती

स्व. डॉ. के. कस्तुरीरंगन
अध्यक्ष, इस्त्रो

स्व. झाकीर हुसेन
सुप्रसिद्ध तबलावादक

स्व. मनोहर जोशी
माजी मुख्यमंत्री

भारताचे संविधान

उद्देशिका

आम्ही, भारताचे लोक, भारताचे एक सार्वभौम
समाजवादी धर्मनिरपेक्ष लोकशाही गणराज्य घडवण्याचा
व त्याच्या सर्व नागरिकांस :

सामाजिक, आर्थिक व राजनैतिक न्याय;
विचार, अभिव्यक्ती, विश्वास, श्रद्धा
व उपासना यांचे स्वातंत्र्य;
दर्जाची व संधीची समानता;

निश्चितपणे प्राप्त करून देण्याचा
आणि त्या सर्वांमध्ये व्यक्तीची प्रतिष्ठा

व राष्ट्राची एकता आणि एकात्मता
यांचे आश्वासन देणारी बंधुता

प्रवर्धित करण्याचा संकल्पपूर्वक निर्धार करून;

आमच्या संविधानसभेत

आज दिनांक २६ नोव्हेंबर, १९४९ रोजी

याद्वारे हे संविधान अंगीकृत आणि अधिनियमित

करून स्वतःप्रत अर्पण करीत आहोत.

Teacher's Achievement : 2024-25

Shri Vaibhav Mane
Maharashtra Kala Sanman

Dr Ratnarani Koli
Ph.D.
(Physical Education)

Dr Vijay Dalvi
Research Supervisor
(Geography)

Ms. Jyoti Mashalkar
INSA Summer
Research Fellowship

Mr. Amit Joshi
NET - JRF (Commerce),
MH-SET (Commerce)

Ms. Mayuri Garad
GATE / MH-SET (Physics)

Mr. Sanket Bansode
GATE-2025 (Biotechnology)

Ms. Aarti Jagtap
MH-SET (Commerce)

Ms. Vishakha Patil
MH-SET (Physics)

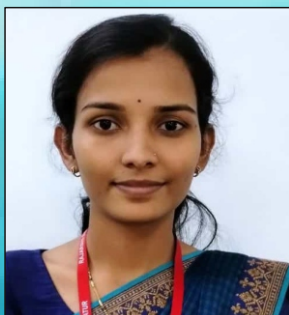
Ms. Amruta Savalsure
MH-SET (Commerce),
SARTHI Fellowship

Dr Anirudha Birajdar
Best Teacher Award
Rotary Club, Latur

Ms. Kaivalya Gaikwad
SARTHI Fellowship

Ms. Dhanashri Jagtap
SARTHI Fellowship

Dr. Buddhaji Gadekar
MRP in Economics
SRTMU, Nanded

Dr. Chandrashekhhar Dawane
MRP in English
SRTMU, Nanded

Dr. Kishor Shinde
Research Supervisor in Geography
SRTMU, Nanded

Teacher's / Student's Achievement : 2024-25

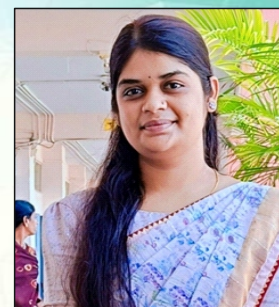
Ms Kalyani Deshmukh
NET (Chemistry)

Ms. Heena Sayyed
MH-SET (Chemistry)

Ms. Rohini Shinde
MH-SET (Chemistry)

Ms. Poonam Wavargire
NET (Chemistry)

Ms. Pratima Khose
MH-SET (English)

Ms. Durgeshwari Chothave
MH-SET (Commerce)

Ms Ruchita Bolegave
GATE 2025 (Biotechnology),
Qualified TFIR

Ms. Nisha Kaushik
GATE 2025 (Biotechnology)

Ms. Asia Beg
NET (Commerce)

Mr. Harsh Landge
INSA Summer
Research Fellowship

Ms Ashwini Mahajan
INSA Summer
Research Fellowship

Mr. Omkar Malkude
INSA Summer
Research Fellowship

Mr. Fardeen Asif Shaikh
Reliance Foundation
Scholarship 2024-25

Mr. Aditya Kuber
4th National Championship
2024 Roller Basketball

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ : गुणवंत विद्यार्थी

Bachelor of Arts

Thombre Aditi Babasaheb
Merit First
CGPA : 8.93

Yadav Gauri Subhash
Merit Second
CGPA : 8.87

Mane Rutuja Vishnu
Merit Third
CGPA : 8.84

Bachelor of Commerce

Kamble Shubhangi Gopal
Merit First
CGPA : 9.10

Zunje Balaji Murlidhar
Merit Second
CGPA : 9.06

Langer Nikita Tanaji
Merit Third
CGPA : 8.84

Bachelor of Science

Shaikh Sana Khayyum
Merit First
CGPA : 8.76

Shaikh Mariya Mujeeb
Merit Second
CGPA : 8.63

Dhole Vaishnavi Gajendra
Merit Third
CGPA : 8.55

Bachelor of Computer Application

Attal Siddhi Dipak
Merit First
CGPA : 8.94

Auti Manjiri Vilas
Merit Second
CGPA : 8.82

Kulkarni Pratiksha Govind
Merit Third
CGPA : 8.69

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ : गुणवंत विद्यार्थी

Bachelor of Science (Computer Science)

Jain Payal Yuvraj
Merit First
CGPA : 9.14

Mali Rohini Khandu
Merit Second
CGPA : 9.01

Jadhav Rutuja Tanaji
Merit Third
CGPA : 8.84

Bachelor of Science (Biotechnology)

Khot Sopan Kishan
Merit First
CGPA : 8.89

Kousik Nisha Ankush
Merit Second
CGPA : 8.82

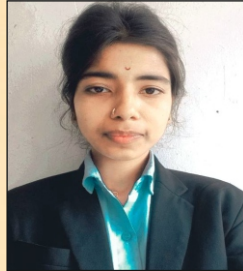

Kawdale Vikram Vijaykumar
Merit Third
CGPA : 8.80

Bachelor of Vocation (Computer Technology)

Shaikh Aiman Fatema Ismail
Merit First
CGPA : 8.59

Katpure Pooja Dhanraj
Merit Second
CGPA : 7.71

Sayyed Sohel Gous
Merit Third
CGPA : 7.70

Bachelor of Vocation (Food Processing & Technology)

Jadhav Vikas Dattatraya
Merit First
CGPA : 8.13

Bachke Mohini Dipak
Merit Second
CGPA : 6.51

Sawant Ashok Balasaheb
Merit Third
CGPA : 6.50

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ : गुणवंत विद्यार्थी

Master of Commerce

Joshi Amit Kamalakar

Merit First
CGPA : 8.98

Agarwal Isha Manoj

Merit Second
CGPA : 8.59

Shaikh Zeenat Mukhtar

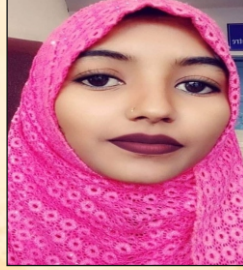
Merit Third
CGPA : 8.58

Master of Science (Computer Science)

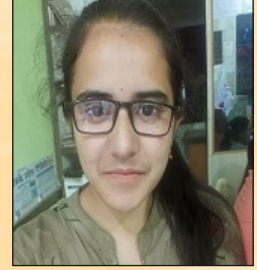
Gaikwad Santosh Balaji

Merit First
CGPA : 8.84

Shaikh Afrin Makbul

Merit Second
CGPA : 8.71

Nelwade Renuka Dayanand

Merit Third
CGPA : 8.26

Master of Science (Botony)

Mathapati Aarti Umakant

Merit First
CGPA : 9.20

Hashmi Alfiya Zaferali

Merit Second
CGPA : 8.77

Jadhav Shweta Shivaji

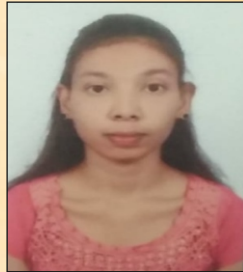
Merit Third
CGPA : 7.91

Master of Science (Biotechnology)

Gate Shivani Samadhan

Merit First
CGPA : 8.53

Mahalinge Sanghmitra Balaji

Merit Second
CGPA : 8.32

Korate Pavan Nivratti

Merit Third
CGPA : 8.23

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ : गुणवंत विद्यार्थी

Master of Science (Physics)

Jadhav Chhaya Vishvanath
Merit First
CGPA : 8.18

Bandle Someshwar Shivaji
Merit Second
CGPA : 8.03

Khan Haris Jaliskhan
Merit Third
CGPA : 7.85

Master of Science (Chemistry)

Tidke Shubhangi Sudhakar
Merit First
CGPA : 9.35

Chamle Vaishnavi Vijay
Merit Second
CGPA : 8.94

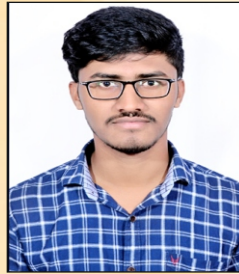

Kamble Rajnigandha Rajkumar
Merit Third
CGPA : 8.63

Master of Science (Zoology)

Patil Vaishnavi Balasaheb
Merit First
CGPA : 8.56

Mohite Umesh Sanjay
Merit Second
CGPA : 8.01

Maniyar Amreen Gaus
Merit Third
CGPA : 8.01

Master of Science (Mathematics)

Shaikh Filomeena Sharfoddin
Merit First
CGPA : 8.92

Shaikh Seema Yunus Sab
Merit Second
CGPA : 8.55

Chinchkar Mayuri Madhukar
Merit Third
CGPA : 8.40

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ : गुणवंत विद्यार्थी

Master of Science (Microbiology)

Kande Patil Priyanka Vidhyadhar

Merit First
CGPA : 8.07

Bidada Shrushti Shivprasad

Merit Second
CGPA : 7.80

Barhanpure Shreya Iranna

Merit Third
CGPA : 7.77

Master of Arts (Economics)

Gidde Mehejabeen Gaffarmiya

Merit First
CGPA : 8.58

Rasure Gayatri Balaji

Merit Second
CGPA : 8.31

Shinde Poonam Satish

Merit Third
CGPA : 7.97

Master of Arts (Geography)

Kadwade Mansi Navnath

Merit First
CGPA : 8.01

Shinge Basavaraj Amogi

Merit Second
CGPA : 7.73

Surwase Punam Dnyanoba

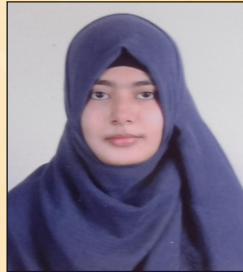
Merit Third
CGPA : 7.51

Master of Arts (English)

Fulari Ruqsar Qayyum

Merit First
CGPA : 7.78

Pathan Ifrah Muzammil

Merit Second
CGPA : 7.62

Nilangekar Shruti Shilratna

Merit Third
CGPA : 7.16

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ : गुणवंत विद्यार्थी

Master of Arts (Political Science)

Shaikh Saniya Begum Moiz
Merit First
CGPA : 8.17

More Pratiksha Baliram
Merit Second
CGPA : 8.04

Chavan Varsha Dnyanoba
Merit Third
CGPA : 7.75

Master of Arts (Pali)

Paradhe Chhaya Balchand
Merit First
CGPA : 8.52

Sadanshiv Rohan Milind
Merit Second
CGPA : 8.20

Suryawanshi Reeta Deoji
Merit Third
CGPA : 8.07

IIT JAM Examination

Ruchita Bolegave
IIT- JAM AIR-305(BT)

Divya Sonkamble
IIT- JAM AIR-3885 (BT)

Ashitosh Aglave
IIT- JAM AIR-3983 (MA)
IIT- JAM AIR-5452 (PH)

Omkar Londhe
IIT- JAM AIR-7081 (PH)

शाहूश्री : २०२४ - २५

प्राची मोरे (बी.कॉम. III)

नागेश कांबळे (बी.एससी. III)

ક્રીડા વિભાગ : ગુણવંત સ્પર્ધા

: આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધા :

એશિયન યુનિવર્સિટી સોફ્ટબોલ સ્પર્ધા, તૈવાન

સાધના પવાર

પ્રગતી કાંબલે

: રાષ્ટ્રીય સ્પર્ધા :

નેશનલ સોફ્ટબોલ ટુર્નામેન્ટ, મેરઠ

મયુર દુરાડે

પ્રાંજલ મુંગલે

નમ્રતા પવાર

: રાષ્ટ્રીય સ્પર્ધા :

ખુલી કરાટે ચેમ્પીયનશીપ, સંભાળીનગર

સોફ્ટબોલ, કર્નુલ

હૉલી બૉલ, વિજયવાડા

સોફ્ટટેનિસ, દેવાસ

સોફ્ટબૉલ, છત્રપતી સંભાળી નગર

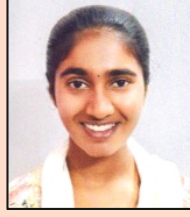
આદિત્ય સોનકાંબલે

અજય પટેલ

અલોક મંટાલે

રાજનંદિની માને

સ્નેહલ કાંબલે

સ્વરાંજલી નરલે

મેધા વાઘમારે

: આંતરવિદ્યાપીઠ સ્પર્ધા :

બૉસ્કેટબૉલ સ્પર્ધા, આય.ટી.એમ. યુનિ. ગ્વાલ્હેર

બુદ્ધીબલ, સંમ ગ્લોબલ વિદ્યાપીઠ, ભોપાલ.

વિશ્વજીત ઉડલે

સુરજ ભુજંગા

રમન જેવલીકર

સાક્ષી હાકે

સંજના કુલકર્ણી

દિક્ષા સોનવળે

નમ્રતા વાઘમારે

બેસબૉલ સ્પર્ધા, પંજાબ યુનિવર્સિટી, ચંદીગઢ

રાધા કાંબલે

મોહમ્મલ મુલ્લા

સચિન કરે

તુષાર જાધવ

શુભમ જાધવ

સૈફ નાઈકવાડ

આવેજ પટાંગ

બેસબૉલ સ્પર્ધા, પંજાબ યુનિવર્સિટી, ચંદીગઢ

સોફ્ટબૉલ સ્પર્ધા, વિક્રમ યુનિ. નેલ્લોર

રોપ મલ્લખાંબ સ્પર્ધા, LNCTU, ભોપાલ

પ્રિતી ધનગર

સાક્ષી સમસાપુરે

કાંચન સુર્યવંશી

રાજત મુક્તાઈ

વૈષ્ણવી જાધવ

રુતુજા ઘાઢગે

બૉક્સીંગ સ્પર્ધા, ગુરુ કાશી યુનિ., પંજાબ

હૉકી સ્પર્ધા, ગોવિંદ ગુરુ ટ્રાયલ યુનિ., ગુજરાત

હૉકી સ્પર્ધા, યુનિ. ઓફ ઇન્જિનિયરીંગ ઓફ મેનેજમેન્ટ, જયપુર

વિશ્વરાજ દેશમુખ

પૃથ્વીરાજ શિંદે

પ્રગિતા કાંબલે

શતાક્ષી જાધવ

|| CULTURAL UNIT, RSML ||

कला व सांस्कृतिक विभाग : गुणवंत विद्यार्थी

पश्चिम विभागीय आंतरविद्यापीठ युवक महोत्सवातील सहभाग

पृथ्वीराज चव्हाण

ऋतुराज सुरवसे

शिवम सुतार

राज्यस्तरीय इंद्रधनुष्य महोत्सवात सहभाग

मयुरी वाघमारे

महेक अन्सारी

नागेश कांबळे

जानकी औताडे

प्रिती सुर्यवंशी

वैष्णवी जाधव

ईश्वरी जोशी

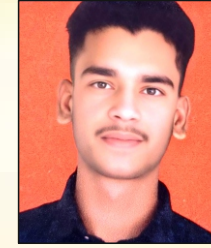
शुभम क्षिरसागर

ज्ञानेश्वरी जाधव

पंकज नागरगोजे

सय्यद गफूर

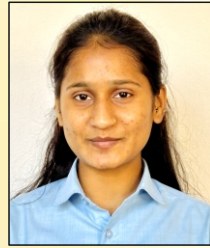
निकिता कोकाटे

सृष्टी स्वामी

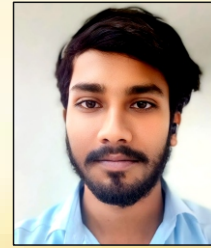
गायत्री धामणगावकर

योगिता जाधव

आकांक्षा सारंगे

अनिकेत गायकवाड

सोहम ढोले

अभय गड्डीमे

आदिती देशपांडे

वैभव कवडे

केतकी कुलकर्णी

ऋतुजा डोने

बी.ए.-स्पर्धा परीक्षा विभाग : गुणवंत विद्यार्थी

विकास हणमंत बिराजदार
Lieutenant Army Officer
by CDS UPSC

अनिशा दयानंद आगरकर
पोलीस उपनिरीक्षक (PSI)
मुलीमधून राज्यात प्रथम

विशाल सतिश जगताप
निरीक्षक, करनिर्धारण व संकलन (बृहन्मुंबई, म.न.पा.)
महाराष्ट्रातून ४ था क्रमांक

जयश्री राजकुमार जाधव
पोलीस उपनिरीक्षक (PSI)

व्यंकटेश प्रकाश गायकवाड
Central Armed Police Forces (ACs) CAPF by UPSC

गुणपाल धनंजय शिंदे
पोलीस उपनिरीक्षक (PSI)

क्षितीजा त्र्यंबक बनकर
MPSC Group 'C' Service

सुदर्शन बालाजी पवार
MPSC Group 'C' Service

नम्रता भरत इंगळे
MPSC Group 'C' Service

शितल भगवान खोसे
MPSC Group 'C' Service

क्षितीजा त्र्यंबक बनकर
कालवा निरीक्षक

दिपाली माधवराव शिंदे
(तलाठी - वरभण्णी जिल्हा)

सुदर्शन बालाजी पवार
(तलाठी - पुणे जिल्हा)

क्षितीजा त्र्यंबक बनकर
कार्यकारी सहाय्यक, (बृहन्मुंबई, म.न.पा.)

फराह अज्जु शेख
कार्यकारी सहाय्यक, (बृहन्मुंबई, म.न.पा.)

अविनाश प्रकाश फोगरे
सी.आर.पी.एफ.

पल्लवी माणिक गरड
कनिष्ठ लिपिक, जिल्हा व सत्र न्यायालय, धाराशिव

प्रिती गोविंद वाकडे
मुंबई पोलीस

ऋषिकेश ललित पाटील
सहाय्यक सुपुत्रा निरीक्षक
श्री तुळजाभवानी मंदिर संस्थान, तुळजापूर

विशाल शिवाजी सुडके
कॉन्टेबल, राज्य उत्पादन शुल्क

अक्षता मधुकर रसाक
आरोग्य विभाग, गट-ड संवर्ग

साधना बवन खैरमोटे
जिल्हा न्यायालय, गट-ड संवर्ग

NCC Boys' Unit Achievements : 2024-2025

SUO Samarth Kale

Ek Bharat Shreshth Bharat-II(EBSB-II) Camp
at OTA Kamptee (24 Dec 2024-04-01-2025)

JUO Abhishek Shendre

Ek Bharat Shreshth Bharat-II Camp
at OTA Kamptee (24 Dec 2024-04-01-2025)

CDT Pratik Manjre

Advanced Leadership Camp-2024,
Alwar, Rajasthan (11Nov 2024 to 21 Nov 2024)

L/CPL Hitesh Santram Surwase

Participated in RDC-IGC 2025

CDT Rushikesh Maruti Chate

Participated in RDC-IGC 2025

CDT Shreyash Chandrakant Gurav

Participated in RDC-IGC 2025

SUO Suyash Tekale has successfully cleared SSB interview at 14 SSB Prayagraj and Selected for Short Service Commission (NCC Special entry) 57th Course.

NSS Unit Achievements : 2024-2025

Mr Onkar Ambore

SRD - 2025, Mumbai
Participation

Ms Sakshi Ige

SRD - 2025, Mumbai
Participation

Ms Yashoda Suryawanshi

University Level Best Volunteer Award

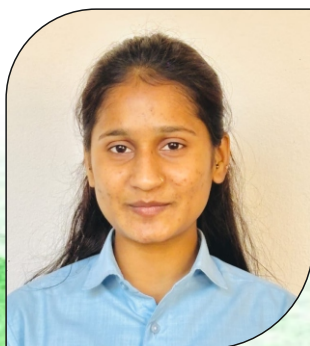
Mr Nagesh Kamble

University Level Best Volunteer Award

Mr Mahesh Survase

National Integration Camp
Avhan Camp

Ms Yogita Jadhav

Uttkarsh Participation

Ms Susmita Ankushe

Uttkarsh Participation

वार्षिक स्नेहसंमेलन २०२४-२५ कांही क्षणचित्रे

वार्षिक स्नेहसंमेलन उद्घाटन प्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना सुप्रसिद्ध गायक मा.श्री.मंगेश बोरगावकर

श्री नागेश कांबळे लोकगीत सादर करताना.

कु. गायत्री धामणगावकर सुगम गीत सादर करताना.

सामुहिक लोकनृत्याचे सादरीकरण करताना महाविद्यालयाच्या विद्यार्थीनी.

सामुहिक लोकनृत्याचे सादरीकरण करताना महाविद्यालयाच्या विद्यार्थीनी.

हरयाणवी लोकनृत्याचे सादरीकरण करताना मयुरी आणि शिवम्

सामुहिक लोकनृत्याचे सादरीकरण करताना शुभम क्षिरसागर आणि त्याचे सहकारी

आसामी बिहू नृत्य सादर करीत असताना बी.कॉ द्वितीय वर्षातील विद्यार्थी

वार्षिक स्नेहसंमेलन २०२४-२५ कांही क्षणचित्रे

समकालीन नृत्याचे सादरीकरण करताना महाविद्यालयाच्या विद्यार्थीनी.

मेहंदी रेखाटन स्पर्धेतील एक प्रकार

श्री चंद्रकांत मुगळे गीत सादर करताना.

कु. योगिता जाधव लावणीनृत्य सादर करताना

रियाज शेख यांचे गिटार वादन

सामाजिक संदेश देणाऱ्या नृत्याचे सादरीकरण करताना महाविद्यालयाचे विद्यार्थी व विद्यार्थीनी.

वार्षिक स्नेहसंमेलन समारोप प्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना मा.श्री. सागर खर्डे (IPS)

वार्षिक स्नेहसंमेलन समारोप प्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना मा.रोहिणी नन्हे-विरोळे (उपविभागीय अधिकारी, लातूर)

शब्दगंध पदाधिकारी

प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे
संपादक

उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे
सहसंपादक

डॉ. अभिजीत यादव
सहसंपादक

डॉ. व्यंकट धुमाळ
कार्यकारी संपादक

प्रा. सूर्यकांत मस्के
कार्यकारी सहसंपादक

सहाय्यक संपादक मंडळ

प्रा. सूर्यकांत चव्हाण
हिंदी विभाग

डॉ. चंद्रशेखर दवणे
इंग्रजी विभाग

प्रा. मारोती सुदेवाड
विज्ञान विभाग

प्रा. सोमदेव शिंदे
संस्कृत विभाग

प्रा. राजीव सावरे
रशियन विभाग

डॉ. उदयभानू सुरदेशमुख
बी. टी. विभाग

प्रा. महादेव भाताडे
आय. टी. विभाग

डॉ. शिवराज काचे
मराठी विभाग

प्रा. ज्ञानोबा आवाड
विज्ञान विभाग

प्रा. धनश्री जगताप
विज्ञान विभाग

प्रा. सोनाली पाटील
विज्ञान विभाग

अक्षर जुळवणी : पार्वती ग्राफिक्स, खंडोबा गल्ली, लातूर

२०२४-२५

या वार्षिक अंकातील साहित्य स्वलिखित आहे असे गृहीत धरले आहे. साहित्यात व्यक्त झालेली मते संबंधित लेखक व कवींची आहेत. त्याच्याशी संस्थाचालक, प्राचार्य, संपादक मंडळ व मुद्रक हे सहमत असतीलच असे नाही.

संपादकीय

प्रिय वाचक विद्यार्थी मित्र हो..!

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ चा वार्षिक अंक 'शब्दगंध' आपल्या हाती देतांना विशेष आनंद होतो आहे. वार्षिक अंक हा महाविद्यालयातील शैक्षणिक उपक्रमांचा एक प्रकारचा आरसाच असतो. अध्ययन-अध्यापनाबरोबर विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांना संधी देणाऱ्या कथा, कविता, लेख महाविद्यालयातील इतर शैक्षणिक, सांस्कृतिक, वाङ्मयीन उपक्रम, कार्यशाळा, राष्ट्रीय चर्चासत्रे याबरोबरच राष्ट्रीय सेवा योजना, राष्ट्रीय छात्रसेना, कला, क्रीडा, वादविवाद, वक्तृत्व अशा सर्व उपक्रमांचा लिखित दस्तऐवज यात असतो. महाविद्यालयात कोणकोणते उपक्रम चालतात, याचा सुंदर आलेखच वार्षिकांकातून येत असतो. वार्षिक अंक पाहताच महाविद्यालयाच्या शैक्षणिक क्षमतेची कल्पना येऊ शकते. आपला अंकही असाच विविधतेने नटलेला आणि विविध उपक्रमांचा आलेख दाखवणारा आहे. 'शब्दगंध' वार्षिक अंक हा महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या लेखणीतून उतरलेला एक प्रकारचा शब्द उत्सवच आहे.

महाविद्यालयाच्या दृष्टीने या वर्षातील सर्वात आनंदाची बाब म्हणजे आपल्या राजर्षी शाहू महाविद्यालयास 'राष्ट्रीय मूल्यांकन आणि मान्यता परिषदे'ने ('नॅक' समिती) ३.४९ CGPA सह 'अ+' दर्जा बहाल केला आहे. महाविद्यालयात शिकवले जाणारे अभ्यासक्रम, अध्ययन-अध्यापन, मूल्यांकन, संशोधन, नवनिर्मिती' विस्तारकार्य आणि मूलभूत अशा शैक्षणिक सोयी-सुविधा, विद्यार्थीकेंद्रित व मूल्याधिष्ठित कार्यप्रणालीतील प्रगती, प्रशासकीय नेतृत्व व व्यवस्थापन, संस्थात्मक नेतृत्व आणि एकूणच नाविण्यपूर्ण उपक्रम आदींची पाहणी करून 'नॅक' समितीने हा दर्जा बहाल केला आहे. ४ पॉइंट स्केलपैकी ३.४९ सीजीपीएसह अशी उच्च श्रेणी प्राप्त करणारे, स्वायत्ततेची जबाबदारी स्वीकारलेल्या महाराष्ट्रातील एकूण महाविद्यालयात शाहू महाविद्यालय हे केवळ दुसऱ्या क्रमांकाचे तर मराठवाड्यातील पहिल्या क्रमांकाचे महाविद्यालय ठरले आहे. स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठात सर्वाधिक CGPA प्राप्त करणारे महाविद्यालय आहे. यापूर्वीच स्वा.रा.ती.म. विद्यापीठाच्या शैक्षणिक अंकेक्षणात शाहू महाविद्यालयास १०० पैकी ९९.४८ गुण प्राप्त झाले असून प्रस्तुत विद्यापीठाच्या इतिहासातील हे सर्वाधिक गुण आहेत.

दुसरी आनंदाची बाब म्हणजे 'पीएम-उषा योजना' (PM-USHA: Pradhan Mantri Uchchatar Shiksha Abhiyan) ही भारत सरकारची एक उच्चशिक्षण क्षेत्रातील सुधारणा व विकासासाठी राबवण्यात येणारी योजना आहे. उच्च शिक्षणातील गुणवत्ता सुधारणे, देशातील विद्यापीठे व महाविद्यालयांमध्ये दर्जेदार शिक्षणाची सुविधा उपलब्ध करून देणे, ही 'पीएम उषा योजने'ची उद्दिष्टे आहेत. याच 'पीएम-उषा योजने'तून महाविद्यालयास यावर्षी सुमारे ५ कोटी रुपयांचे अनुदान मंजूर झाले आहे. ही आपल्या सर्वांसाठी आनंदाची बाब आहे.

महाविद्यालयाच्या दृष्टीने या वर्षातील आणखी एक आनंदाची व ऐतिहासिक बाब म्हणजे मराठी विभागाच्या वतीने दि. ५ फेब्रुवारी २०२५ रोजी झालेले 'राज्यस्तरीय पहिले- आद्यकवी मुकुंदराज मराठी साहित्य संमेलना'चे यशस्वी आयोजन ही होय. या संमेलनाच्या अध्यक्षस्थानी ज्येष्ठ आणि श्रेष्ठ कादंबरीकार मा. विश्वास पाटील होते. एखाद्या राज्यस्तरीय व राष्ट्रीयस्तरावरील संमेलनासारखे आयोजन आणि उत्स्फूर्त प्रतिसाद या संमेलनास मिळाला. महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाच्या आर्थिक साहाय्याने हे संमेलन यशस्वीरित्या आपल्या महाविद्यालयात घेता आले याचा विशेष आनंद आहे.

विद्यार्थी मित्रांनो, यावर्षी महाविद्यालयाच्या उत्कृष्ट निकालाबरोबरच कला, क्रीडा, सांस्कृतिक, एनएसएस, एनसीसी, आविष्कार आणि आयटी प्रवेश परीक्षा या क्षेत्रातही दैदिप्यमान यश संपादित करत केवळ राज्यस्तरावरच नव्हे तर राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर आपल्या विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालयाचा लौकिक वाढविला आहे. प्राचार्य म्हणून मला या सर्व विद्यार्थ्यांचा सार्थ अभिमान आहे. सीईपी

विभागातील अनिशा आगरकर ही विद्यार्थिनी पोलीस उपनिरीक्षक पदासाठी घेतलेल्या परीक्षेत महाराष्ट्रातून मुलींमध्ये पहिली आली आहे. गुणपाल शिंदे, जयश्री जाधव या विद्यार्थ्यांनीही पोलीस उपनिरीक्षक पदाला गवसणी घातली आहे. व्यंकट गायकवाड, क्षितिजा बनकर, पल्लवी गरड, अविनाश घोगरे, प्रीती वाकडे, विशाल सुडके, ऋषिकेश पाटील हे या विभागाचे या वर्षातील यशस्वी विद्यार्थी आहेत. आश्विनी महाजन, हर्ष लांडगे, ओंकार माळकुडे या आयटी व बायोटेक विभागाच्या विद्यार्थ्यांना व प्रा. ज्योती माशाळकर यांना 'इन्सा समर रिसर्च फेलोशिप' प्राप्त झाली आहे. वक्तृत्व, वादविवाद स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या संघाने आणि आपल्या खेळाडूंनी ठसा उमटविला आहे.

या सरत्या वर्षामध्ये भारतीय राजकारण, उद्योग आणि कलाक्षेत्रातील तीन मौल्यवान हिरे आपण गमावलेले आहेत. डॉ. मनमोहन सिंग (२६ सप्टेंबर, १९३२ - २६ डिसेंबर, २०२४) हे भारताचे माजी पंतप्रधान आणि एक नामांकित अर्थतज्ज्ञ होते. अभ्यासू आणि विद्वान व्यक्तिमत्त्व म्हणून त्यांची सर्वत्र ख्याती होती. आपल्या शांत, प्रामाणिक आणि अभ्यासू स्वभावामुळे भारतीय राजकारणात त्यांनी एक वेगळी ओळख निर्माण केली आहे. रतन टाटा (दि. २८ डिसेंबर, १९३७ ते दि. ९ ऑक्टोबर, २०२४) हे भारतातील एक प्रतिष्ठित उद्योजक, समाजसेवक आणि टाटा समूहाचे माजी अध्यक्ष होते. मूल्याधिष्ठित कार्यप्रणाली, सामाजिक उत्तरदायित्व, विनम्रता व साधेपणा ही त्यांची विशेषता होती. प्रसिद्ध तबलावादक उस्ताद झाकीर हुसेन (दि. ९ मार्च १९५१ ते दि. १५ डिसेंबर २०२४) हे भारतीय शास्त्रीय संगीतातील एक अत्यंत कुशल आणि आंतरराष्ट्रीय ख्यातीचे तबलावादक होते. पद्मश्री (१९८८), पद्मभूषण (२००२), पद्मविभूषण (२०२३) व ग्रॅमी पुरस्कार अशा प्रतिष्ठित पुरस्कारांनी त्यांचा गौरव करण्यात आलेला होता. त्यांचे तबलावादन हे अत्यंत जलद, नाजूक आणि सुस्पष्ट तंत्रासाठी ओळखले जायचे. त्यांना आदरांजली अर्पण करण्यासाठी आणि महान विभूतींच्या कार्याचा गौरव करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना यावर लेख आणि कविता लिहिण्याचे आवाहन करण्यात आले होते. यास विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त असा प्रतिसाद दिलेला आहे. केवळ या लेखांचे, कवितांचे शीर्षक पाहिले तरीही आपणास याची कल्पना येईल. मराठी भाषेतील लेखांचे शीर्षके - 'उद्योगपती रतन टाटा', 'उस्ताद झाकीर हुसेन', 'उद्योगसम्राट रतन टाटा' इंग्रजी भाषेतील लेख चांगले आहेत. हिन्दी भाषेतील 'उद्योगपती रतन टाटा' आणि संस्कृत भाषेतील 'रतन टाटा महोदय' या लेखातून विद्यार्थ्यांनी त्यांना आपापल्यापरीने न्याय देण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. काळ गतिमान असून वर्तमान मात्र अस्वस्थ करणारे आहे. अशा अस्वस्थतेच्या व्यथा व्यक्त करणाऱ्या काही कविता आपणास यात वाचावयला मिळतील. विशेषतः शेती व शेतकऱ्यांच्या व्यथा मांडणाऱ्या कविता यात आहेत. भारतीय संविधानाचे सुवर्ण महोत्सवी वर्ष असून या विषयावरील काही महत्वाचे लेख या अंकात आहेत. याशिवाय छत्रपती शिवाजी महाराज, पर्यावरण, भारतीय स्त्री आदी विषयांच्या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांनी उत्कृष्ट लेख, काव्य लिहिले आहेत. लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा वयोगट पाहता 'प्रेम' या विषयावरील निकोप भावना मांडणाऱ्या कथा - कवितांची मात्र वानवा आहे, हे येथे नमूद करावेसे वाटते. इतर वैचारिक विषयावर विद्यार्थ्यांनी अभिव्यक्त होणे, हे आनंददायी असून भविष्यातील चांगल्या लेखकाची ही पायाभरणी आहे. या सर्व विद्यार्थ्यांचे मी अभिनंदन करतो आणि शुभेच्छा देतो.

अंक दर्जेदार व निर्दोष निघावा म्हणून आमच्या संपादक मंडळाने मेहनत घेतली आहे. 'शब्दगंध' अंकाचे विद्यार्थी व वाचकवर्ग उत्स्फूर्तपणे स्वागत करतील, अशी अपेक्षा व्यक्त करतो आणि शब्द सामर्थ्याची महती सांगणाऱ्या संत तुकाराम महाराज यांच्या संत वचनाचा उल्लेख करून थांबतो.

आम्हां घरी धन शब्दांचीच रत्ने । शब्दांचीच शस्त्रे यत्न करूं ॥

शब्दचि आमच्या जीवाचे जीवन। शब्दे वाटू धन जनलोका ॥

(प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे)

संपादक

मनोगत

२०२४-२५ हे वर्ष भारतीय अर्थव्यवस्थेला चालना देणारे थोर अर्थतज्ञ व भारताचे माजी पंतप्रतधान डॉ. मनमोहन सिंग यांचे तसेच प्रसिद्ध उद्योगपती श्री. रतन टाटा यांचे परिनिर्वाण वर्ष. भारतीय अर्थव्यवस्था बळकट करण्यासाठी डॉ. मनमोहन सिंग यांनी सन १९९१ मध्ये राबविलेल्या जागतिकीकरणाच्या धोरणाला सर्व जगात नावाजले गेले. जागतिक क्रमवारीत भारतीय अर्थव्यवस्थेला पाचव्या स्थानावर पोहचविण्यामध्ये डॉ. मनमोहन सिंग यांनी अर्थमंत्री म्हणून अवलंबिलेले आर्थिक धोरण महत्वाचे आहे.

मोठी स्वप्न पाहणं आणि ती प्रत्यक्षात उतरवणे हा श्री. रतन टाटा यांचा स्वभाव. त्यांनी त्यांच्या कृतीतून कुठलीच गोष्ट अशक्य नाही, असा संदेश तरूणपिढीला दिला. कठोर परिश्रमातून उभे केलेले औद्योगिक साम्राज्य भारतातील तरूणपिढीला नक्कीच दिशा देणारे ठरेल. अशा या थोर व्यक्तींना अभिवादन करण्यासाठी सदरचा अंक त्यांना समर्पित करित आहोत. डॉ. मनमोहन सिंग यांच्या आर्थिक विचारांचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर झालेला परिणाम तसेच श्री. रतन टाटा यांनी कठोर परिश्रमातून निर्माण केलेले औद्योगिक साम्राज्य याची माहिती आजच्या तरूणपिढीला व्हावी, हा त्या मागचा उद्देश.

या अंकात विद्यार्थ्यांनी लिहिलेली लेख अभ्यासपूर्ण आहेत. कु. रत्नमाला मुळे यांनी त्यांच्या लेखात डॉ. मनमोहन सिंग यांनी अर्थमंत्री म्हणून घेतलेल्या विविध निर्णयावर प्रकाश टाकलेला आहे. तर कु. सायली गायकवाड हीने प्रसिद्ध उद्योगपती श्री. रतन टाटा यांच्या जीवनावर प्रकाश टाकणारा लेख लिहिलेला आहे. महाविद्यालयातील सर्व शाखेच्या विद्यार्थ्यांनी वेगवेगळ्या विषयावर अभ्यासपूर्ण लेख लिहिलेले असून ते या अंकात प्रकाशित करत असतांना आम्हाला आनंद होतो. विद्यार्थ्यांच्या लेखण कौशल्याला प्रोत्साहन देण्याचा आमचा हेतू साध्य होत असतांना दिसून येतो.

हा अंक प्रकाशित करण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उप-प्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन लाभले. त्यांच्या मार्गदर्शनामुळे हा अंक सुबक, आकर्षक आणि वेळेत पूर्ण होऊ शकला. महाविद्यालयातील विविध विभागाचे विभागप्रमुख व प्रभारी प्राध्यापक यांनी अत्यल्प काळात आपापल्या विभागाचा अहवाल सादर करून हा अंक वेळेत प्रकाशित करण्यासाठी मदत केली, त्याबद्दल संपादकीय मंडळ आभार व्यक्त करते. तसेच हा अंक प्रकाशित करण्यासाठी शब्दगंध समितीच्या सर्व सदस्यांनी मोलाचा वाटा उचलला आहे. मी प्राचार्य, उप-प्राचार्य तसेच शब्दगंध समितीचे सर्व सदस्य, विभागप्रमुख यांचे आभार व्यक्त करतो. पार्वती ग्राफिक्स, लातूर यांनी वेळ देऊन हा अंक सुबक बनविण्यासाठी मोलाचे सहकार्य केले, त्यांचे संपादक मंडळ आभारी आहे. हा अंक प्रकाशित करण्यासाठी प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष ज्यांनी ज्यांनी सहकार्य केले, त्या सर्वांचे संपादक मंडळ आभारी आहे.

डॉ. व्यंकट धुमाळ

(कार्यकारी संपादक)

Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha's
Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous)
 Student Council : 2024-2025

आसिया बेग (एम.कॉम. II)
सचिव

नागेश कांबळे (बी.एस्सी. III)
सहसचिव

रुपाली धायगुडे (बी.एस्सी. II)
सहसचिव

प्रतिक वर्मा (बी.एस्सी. III)
समन्वयक

S.N.	Class	Name	Designation
1	M.Com. II	Beg Asiya Yusuf	Secretary
2	B.Sc. III	Kamble Nagesh Deepak	Joint Secretary
3	B.Sc.II	Dhaigude Rupali Ramkrishna	Joint Secretary
4	B.Sc. (CS) III	Varma Pratik Kishor	Student Co-ordinator
5	B.A.- I- (Div: 'A')	Joshi Ishwari Amod	Member
6	B.A.- I- (Div: 'B')	Uddeval Arti Ramesh	Member
7	B.A.- I- (Div: 'C')	Sawant Premnath Satyvan	Member
8	B.A.- II- (Div: 'A')	Doifode Amruta Jalindhar	Member
9	B.A.- II- (Div: 'B')	Potdar Arti Nagorao	Member
10	B.A.- II- (Div: 'C')	Bulbule Aarti Guruling	Member
11	B.A.- III- (Div: 'A')	Alte Anjali Mahadev	Member
12	B.A.- III- (Div: 'B')	Sudake Vishal Shivaji	Member
13	B.Com.- I- (Div: 'A')	Daga Netal Ajay	Member
14	B.Com.- I- (Div: 'B')	Kulkarni Aniket Santosh	Member
15	B.Com.- I- (Div: 'C')	Poduval Yashas Anoop	Member
16	B.Com.- II- (Div: 'A')	Sude Shambhavi Dinkar	Member
17	B.Com.- II- (Div: 'B')	Bhosle Rutuja Indrajeet	Member
18	B.Com.- II- (Div: 'C')	Yadav Aditi Parmeshwar	Member
19	B.Com.- III- (Div: 'A')	Dixit Sharvari Vishalrao	Member
20	B.Com.- III- (Div: 'B')	Shaikh Saniya Abdul Majjeed	Member
21	B.Com.- III- (Div: 'C')	Shinde Nikita Bankatrao	Member
22	B.Sc.I	Birle Aditi Ankush	Member
23	B.Sc.III	Darade Vaishnavi Manohar	Member
24	B.C.A.I (Div: 'A')	Deshpande Prathmesh Balbhim	Member
25	B.C.A.I (Div: 'B')	Bansode Aniket Rahul	Member
26	B.C.A.I (Div: 'C')	Kshirsagar Pranav Nandkumar	Member
27	B.C.A.II (Div: 'A')	Bansode Shraddha Sunil	Member
28	B.C.A.II (Div: 'B')	Pandage Dnyanoba Naganath	Member
29	B.C.A.II (Div: 'C')	Vairage Onkar Ankush	Member
30	B.C.A.III (Div: 'A')	Kamble Pallavi Janardhan	Member
31	B.C.A.III (Div: 'B')	Suryawanshi Shubhangi Dattayatray	Member
32	B.Sc.(CS) I (Div: 'A')	Naikwade Ashwini Hanmant	Member
33	B.Sc.(CS) I (Div: 'B')	Ghatule Priyanka Shrimant	Member
34	B.Sc.(CS) I (Div: 'C')	Patil Yashoda Balaji	Member
35	B.Sc.(CS) II (Div: 'A')	Fulari Swapnil Ganesh	Member

Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha's
Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous)
Student Council : 2024-2025

S.N.	Class	Name	Designation
36	B.Sc.(CS) II (Div: 'B')	Kadam Sneha Hanumant	Member
37	B.Sc.(CS) II (Div: 'C')	Yedle Ankita Vinod	Member
38	B.Sc.(CS) III (Div: 'A')	Biradar Ashwini Govind	Member
39	B.Sc.(CS) III (Div: 'B')	Musale Anjali Bhima	Member
40	B.Sc.(BT) I	Lokhande Vaishnavi Rama	Member
41	B.Sc.(BT) II	Garad Pooja Rajendra	Member
42	B.Sc.(BT) III	Bolegave Ruchita Govindrao	Member
43	B.Voc. (CT) I	Kadam Shweta Devanand	Member
44	B.Voc. (CT) II	Shaikh Aqsa Khalil	Member
45	B.Voc. (CT) III	Shinde Shweta Suresh	Member
46	M.A.(Eco.) I	Bansode Anjali Uddhav	Member
47	M.A.(Eco.) II	Kadam Vaishnavi Vasantao	Member
48	M.A.(Geo.) I	Mane Rutuja Vishnu	Member
49	M.A.(Geo.) II	Bansode Anushka Anirudha	Member
50	M.A.(Pol.Sci.) I	Shaikh Shehraj Vajir	Member
51	M.A.(Pol.Sci.) II	Pethkar Aishwarya Ramesh	Member
52	M.A.(Eng.) I	Bansode Sanket Balmohan	Member
53	M.A.(Eng.) II	Kazi Azmina Saber Hussain	Member
54	M.A. (Pali) II	Deshmane Kanchan Anant	Member
55	M.Com. I	Kamble Shubhangi Gopal	Member
56	M.Sc.(CS) I	Kumbharkar Sandhya Subhash	Member
57	M.Sc.(CS) II	Katambe Mahesh Sanjay	Member
58	M.Sc.(Phy) I	Khape Vaishnavi Suryakant	Member
59	M.Sc.(Phy) II	Raje Shweta Chandrakant	Member
60	M.Sc.(Chem) I	Shaikh Sana Khayyum	Member
61	M.Sc.(Chem) II	Devakate Shruti Sunil	Member
62	M.Sc.(Math) I	Shinde Priya Laxman	Member
63	M.Sc.(Math) II	Kalal Taimina Begum Ismailsab	Member
64	M.Sc.(Bot.) I	Khan Mohammad Roshan Mujibur Raheman	Member
65	M.Sc.(Bot.) II	Maniyar Sana Noor Ali	Member
66	M.Sc.(BT) I	Khot Sopan Kishan	Member
67	M.Sc.(BT) II	Thakurdeshmukh Divya Shrikrishna	Member
68	M.Sc.(Micr.) I	Shaikh Javeriya Lateef	Member
69	M.Sc.(Micr.) II	Changlerkar Shravani Prakashrao	Member
70	M.Sc.(Zool.) I	Pendkar Pooja Sunil	Member
71	M.Sc.(Zool.) II	Mulla Ayesha Naimoddin	Member
72	B.Com. III	Kale Samarth Hari	NCC Representative
73	B.Com. III	More Prachi Parameshwar	NCC Representative
74	B.A.CEP III	Waghmare Namrata Balaji	Sports Representative
75	M.Sc.BT II	Suryawanshi Priti Balaji	Cutural Representative
76	B.Com. III	Jadhav Arpita Shridhar	Ladies Representative

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	लेख / कविता	पृष्ठ क्र.
मराठी विभाग		
१	उद्योगपती रतन टाटा	१
२	मला तू हवी आहेस आई	२
३	भारतीय संगीत	३
४	एक स्त्री	६
५	भारताचे संविधान	७
६	मी शेतकरी बोलतोय	९
७	पर्यावरण संवर्धन व त्यातील युवकांची भूमिका	१०
८	भारतीय शेती	१२
९	भारताचे संविधान	१४
१०	विचारप्रणाली	१६
११	उस्ताद झाकीर हुसेन	१७
१२	उद्योगसम्राट रतन टाटा	१८
१३	पुस्तक	१९
१४	बुद्ध उपदेश म्हणजेच भारतीय लोकशाही परंपरा	२०
१५	मराठी - फक्त भाषा नव्हे तर संस्कृती	२४
१६	भारतीय संगीत	२६
१७	शेती	२८
१८	शेती आणि शेतकरी !	२९
१९	मैत्री	२९
२०	पोशिंद्याची व्यथा	३०
२१	चांदणे	३०
२२	कोण होता शिवाजी ?	३१
२३	बाप	३१
२४	दुःखाचा दीप, सन्मानाचा स्वप्नसाज	३२
२५	भारतीय संविधानाची महती	३२
२६	एक पणती विझली !	३३
२७	एक तरी झाड लावा आयुष्य जगता जगता:	३४
२८	एक स्त्री अशीही...	३४
२९	शाळा	३४
३०	जबाबदारी	३५
३१	रतनस्पर्श	३५
३२	सर्व समस्यांचे निराकरण छत्रपती शिवाजी महाराज	३६
३३	भारतीय संविधान	३७
३४	ए.आय. वरदान की शाप	३९

अ.क्र.	लेख / कविता	पृष्ठ क्र.
हिंदी विभाग		
१	मन का दर्पण	४१
२	महाराष्ट्र का बढ़ता विकास	४२
३	शायरी	४३
४	आय डेअर - किरण बेदी	४४
५	मोह माया	४५
६	उद्योगपती रतन टाटा	४५
७	लड उठे हम !	४६
८	भारतीय संविधान	४७
९	देश की बेटी आजाद क्यों नहीं ?	४८
१०	भारतीय उद्योग	४९
११	मोबाईल की दुनिया	५१
१२	जिंदगी	५१
१३	चलो पेड लगाये	५२
इंग्रजी विभाग		
१	Ratan Tata: Indian Industrialist & Philanthropist	५३
२	Dr. Manmohan Singh : A Visionary Finance Minister	५६
३	Mother	५८
४	Businessman Ratan Tata	५९
५	Beacon of Dreams : Ratan Tata	६१
६	Master of Rhythm Ustad Zakir Hussain	६१
७	Doller Bahu'	६२
८	Ratan Tata : The Business Legend Who Captured India's Heart	६३
९	Symphony of the Soul : Indian Music	६४
१०	A Cry in the Silence	६४
११	Dr. Manmohan Singh : The Visionary Leader	६५
१२	Indian Constitution	६७
१३	Friendship is Freeship	६८
१४	Karma	६८
१५	Manmohan Singh :A Clean Politician	६९
१६	Ode to Father	७०
१७	If You Don't They Will Never	७०
१८	Responsibilities : Towards Growing India	७१
१९	Life's Lessons	७२
२०	Life	७२

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	लेख / कविता / विभाग	पृष्ठ क्र.
संस्कृत विभाग		
६८	रतन टाटा महोदयः।	७३
६९	वराकः कृषकोऽहम्।	७४
७०	भारतीय सङ्गीतम्।	७४
७१	भारतीया कृषिः।	७५
७२	भारतीया कृषिः।	७५
७३	आधुनिककाले संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्।	७६
रशियन विभाग		
७४	ТРАДИЦИИ ПРАЗДНОВАНИЯ ДНЯ РОЖДЕНИЯ В РАЗНЫХ СТРАНАХ	७७
७५		७९
वार्षिक अहवाल		
१	मराठी विभाग	८०
२	हिंदी विभाग	८५
३	इंग्रजी विभाग	८७
४	संस्कृत विभाग	९८
५	राज्यशास्त्र विभाग	१०१
६	इतिहास विभाग	१०६
७	अर्थशास्त्र विभाग	११३
८	समाजशास्त्र विभाग	१२०
९	भूगोल विभाग	१२३
१०	लोकप्रशासन विभाग	१२६
११	संगीत विभाग	१२९
१२	बी.ए. (सी.ई.पी) विभाग	१३२

अ.क्र.	विभाग	पृष्ठ क्र.
१३	वाणिज्य विभाग	१३५
१४	रसायनशास्त्र विभाग	१४८
१५	गणित विभाग	१५३
१६	भौतिकशास्त्र विभाग	१५७
१७	वनस्पतीशास्त्र विभाग	१६३
१८	संगणकशास्त्र विभाग	१७०
१९	माहितीतंत्रज्ञान विभाग	१७४
२०	सुक्ष्मजीवशास्त्र विभाग	१८९
२१	प्राणीशास्त्र विभाग	१९७
२२	जैवतंत्रज्ञान विभाग	२०५
२३	ग्रंथालय विभाग	२११
२४	क्रीडा विभाग	२१४
२५	एन.सी.सी (मुले)	२२१
२६	एन.सी.सी (मुली)	२२८
२७	राष्ट्रीय सेवा योजना	२३२
२८	सांस्कृतिक विभाग	२५६
२९	आविष्कार विभाग	२६१
३०	वक्तृत्व व वादविवाद विभाग	२६७
३१	विद्यार्थी परिषद	२६९
३२	हेल्थ केअर सेंटर	२७१
३३	IIT-JAM	२७२
३४	Placement Cell	२७३
३५	Science Association	२७६

मराठी विभाग

राजकन्या फावडे
विद्यार्थीनी प्रतिनिधी

डॉ. शिवराज काचे
प्रभारी प्राध्यापक

उद्योगपती रतन टाटा

भावना शिवाजी मगर
बी.कॉम.प्रथम वर्ष

१० ऑक्टोबर २०२४, सकाळी उठून सवयीप्रमाणे अगोदर मोबाईल चेक केला. एक नोटिफिकेशन आली होती. बहुतेक काल रात्रीच आली असावी. त्या नोटिफिकेशनवर क्लिक करताच जे वाचल त्यावर विश्वासच बसत नव्हता. खूप वाईट वाटल वाचून. एका पूर्ण पिढीचा प्रवास संपला असे वाटले. आता तुम्ही विचार कराल, एका नोटिफिकेशनमुळे किंवा त्या एका बातमीमुळे इतकं वाईट का वाटतय ?

हो, कारण ती बातमीच अशी होती “भारताच्या उद्योगविश्वातील रतन निखळला !..... सुप्रसिद्ध उद्योगपती रतन टाटा यांचे वयाच्या ८६ व्या वर्षी निधन”

रतन टाटा -

हे नाव आज कोण ओळखत नाही. उद्योग क्षेत्रातला एखादा मोठा उद्योगपती असो की मग रस्त्याच्या कडेला एका टपरीवर चहा विकणारा असो, प्रत्येकाच्या मनात या व्यक्तीचे एक वेगळे स्थान आणि आदर आहे. त्यांचे नाव फक्त भारतातच नाही तर संपूर्ण जगभरात घेतले जाते. सामान्य नागरिकांना लागणा-या दैनंदिन गरजेच्या वस्तूंपासून ते आकाशात झेप घेणा-या विमानांपर्यंत त्यांनी त्यांच्या उद्योगाचा विस्तार केला आहे.

रतन टाटांचा जन्म २८ डिसेंबर १९३७ रोजी मुंबई येथे झाला. ते १० वर्षांचे असतानाच त्यांचे वडील नवल टाटा आणि आई सोनु टाटा यांनी विभक्त होण्याचा निर्णय घेतला. आई वडील विभक्त झाल्यानंतर त्यांना त्यांच्या आजीने सांभाळले. रतन टाटांनी प्राथमिक शिक्षण मुंबईतील कॅम्पियन स्कूलमध्ये घेतले. पुढीलशिक्षण हार्वर्डबिझनेस स्कूल व कॉर्नेल

विद्यापीठातून पूर्ण केल.

आपण खूपदा अस म्हणतो की, श्रीमंत घरात जन्मलेला प्रत्येक मुलगा चांदीचा चमचा घेऊन जन्माला येतो, किंवा असं म्हणले की, ‘तो तर श्रीमंत घरात जन्मलाय, त्याला तर सगळ आयतं (काहीही कष्ट न करता) मिळेल पण रतन टाटा यांनी कष्टाने सर्वकाही स्वबळावर मिळवायचे ठरवले. त्यांनी साध्या कर्मचाऱ्यापासून आपल्या प्रवासाची सुरुवात केली. १९६२ मध्ये ते एक कर्मचारी म्हणून कंपनीत रुजू झाले. पुढे त्यांनी १९९१ मध्ये टाटा सन्स चे अध्यक्षपद स्वीकारले त्यांच्या नेतृत्वाखाली टाटा ग्रुपने विविध उद्योगांमध्ये यश मिळवलं जसे की स्टील, मोटारगाड्या, सॉफ्टवेअर आणि हॉटेल्स. त्यांनी जगातील सर्वात स्वस्त गाडी टाटा नॅनो विकसित केली, ज्यामुळे सामान्य माणसांचे वाहनांचे स्वप्न साकार झाले. त्यांनी आपला उद्योग जागतिक स्तरावर नेला.

रतन टाटांचा टाटा मोटर्सच्या बाबतीत घडलेला एक किस्सा तर आवर्जून वाचण्यासारखा आहे. १९९८ मध्ये रतन टाटा यांच्या नेतृत्वाखाली टाटा मोटर्सने भारताची पहिली स्वदेशी कार ‘इंडिका’ लाँच केली. मात्र, अपेक्षेप्रमाणे विक्री झाली नाही आणि कंपनीला कार व्यवसाय विकावा लागेल. अशी स्थिती निर्माण झाली. त्यानंतर १९९९ मध्ये रतन टाटा आणि त्यांच्या टीमने अमेरिकन वाहन कंपनी फोर्डसोबत चर्चा करण्याचा निर्णय घेतला. फोर्डच्या चेअरमन बिल फोर्ड यांनी या बैठकीत टाटांचा अपमान करत खिल्ली उडवली आणि त्यांना कार व्यवसायात न उतरण्याचा सल्लाही दिला होता. बिल फोर्ड यांनी असा दावा केला की, जर त्यांनी हा व्यवसाय विकत घेतला तर फोर्ड टाटा मोटर्सवर उपकार करेल. या अपमानास्पद अनुभवाने रतन टाटा अधिक दृढनिश्चयी होवून त्यांनी आपला कार व्यवसाय विकण्याचा निर्णय बदलला.

पुढे २००८ मध्ये रतन टाटा यांनी फोर्डकडून जॅग्वार आणि लॅंड रोव्हर विकत घेऊन एक ऐतिहासिक सौदा केला, ज्याने टाटा मोटर्सला जागतिक स्तरावर एका प्रमुख वाहन निर्मात्याच्या रूपात ओळख मिळवून दिली. आज, टाटा मोटर्स ही जगभरात १०४ पेक्षा जास्त उपकंपन्यांसह आघाडीची वाहन निर्माती कंपनी आहे. ज्यात जगप्रसिद्ध जॅग्वार, लॅंड रोव्हर यांचाही समावेश आहे.

रतन टाटा केवळ एक यशस्वी उद्योगपतीच नव्हे तर समाजसेवेतही त्यांचा मोठा वाटा आहे. रतन टाटा हे त्यांच्या मिळकतीतील ६०-६५ टक्के समाजकार्यासाठी दान करत. त्यांनी शिक्षण, आरोग्य, ग्रामीण विकास आणि स्वच्छता यांसारख्या क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात योगदान दिले. टाटा ट्रस्टच्या माध्यमातून त्यांनी देशातील गरजू लोकांसाठी अनेक योजना आखल्या.

रतन टाटांना त्यांच्या योगदानासाठी अनेक राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय पुरस्कार मिळाले आहेत. त्यांना 'पद्मभूषण' (२०००) आणि 'पद्मविभूषण' (२००८) या भारतातील सर्वोच्च नागरी सन्मानाने गौरवण्यात आले. रतन टाटा यांनी कायमच आपल्या कामातून नम्रता आणि प्रामाणिकपणाचे दर्शन घडवले आहे. ते नेहमीच त्यांच्या कर्मचा-यांसोबत कुटुंबाप्रमाणे वागत. त्यांची दूरदृष्टी, मेहनत आणि नवनिर्मितीची जिद्द यामुळेच ते आजही तरुणांसाठी प्रेरणास्थान आहेत. रतन टाटा हे केवळ उद्योगजगतासाठीच नव्हे तर संपूर्ण समाजासाठी एक प्रेरणादायक व्यक्तिमत्व होते. त्यांची दूरदृष्टी, कर्तृत्व आणि समाजासाठी असलेली तळमळ या गुणांनी ते कायमच आदराचे स्थान टिकवून ठेवतील. रतन टाटांचा जीवनप्रवास प्रत्येकाला शिकवण देणारा आहे की, प्रामाणिकपणा, कठोर परिश्रम आणि समाजासाठी केलेले कार्य माणसाला ख-या अर्थाने महान बनवत असतात.

मला तू हवी आहेस आई

वैष्णवी रमेश खुणे
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

आज क्षण आनंदाचा

उल्हासाचा अन उत्सवाचा

सारं काही आहे पण

मला तू हवी आहेस आई

मोह नाही मला ह्या सुखाच्या क्षणांचा पण,

दुःखात मांडीवर

डोक टेकवून रडण्यासाठी

मला तू हवी आहेस आई

लहानपणी मला मिळलेल्या छोट्याश्या यशाचं

तोंडभर कौतुक करायचीस आतासाठी कौतुक नाही

केलंस तरी चालेल पण,

मला तु हवी आहेस आई

तू असतीस तर

ह्या गोष्टीवर खुश झाली असतीस

त्या गोष्टीवर रागावली असतीस पण,

मला तू हवी आहेस आई

कधी वाटतं भरभरून बोलावं

मनातलं सगळं तुला सांगावं

अन मग तुझ्याकडून काही ऐकावं

अगं माझं काही ऐकलं नाहीस तरी चालेल गं

मला काही ऐकवलं नाहीस तरी चालेल गं पण,

मला तू हवी आहेस आई.

आयुष्याच्या या अवखळ वळणावर

पाय डगमगतील तिथे सावरण्यासाठी

दुखले खुपले पाहण्यासाठी

माझे डोळे आपल्या पदराने पुसण्यासाठी

तुला बिलगून रडण्यासाठी

मला तू हवी आहेस आई.

भारतीय संगीत

उद्देवाल आरती रमेश
बी.ए.प्रथम वर्ष

प्रस्तावना :-

भारताची प्राचीन परंपरा फार महान आहे. मग ती कोणत्याही क्षेत्रातील असो सर्व प्राचीन परंपराचा उगम भारतातच झाला आहे असे म्हणल्यास वावगे ठरणार नाही. या भारताच्या प्राचीन परंपरेत साहित्याबरोबरच कलेचाही उल्लेख आपल्याला आवर्जून करावा लागेल अशी फार मोठी प्राचीन परंपरा भारताला व भारतीयांना लाभलेली आहे. या परंपरेत, ग्रंथसंपदेत ११ उपनिषदे, ब्राम्हण, आरण्यके, वेद, पुराण, ६४ कलांचा समावेश होतो. या ६४ कलेत मुख्य म्हणजे ललित कला होय आणि या ललित कलेत सर्वश्रेष्ठ म्हणजे संगीत होय. भारतीय कलेमध्ये संगीताला अतिशय उच्च अस मानाच स्थान आहे.

संगीत या शब्दाचा अर्थ आपल्याला गीत गाणे असा माहित आहे. खरं तर संगीताची व्याख्या करत असताना फक्त गाणे म्हणणे उचित नाही त्यात आणखी तीन कलांचा समावेश होतो. ते म्हणजे गायन, वादन व नृत्य या तीनही कलांचा संगम म्हणजे संगीत होय. एकंदरीतच याचा अर्थ असा होतो की ज्या कलेत गायन, वादन, नृत्य या तिन्ही चा मिलाप प्रकर्षाने आढळतो त्याला आपण संगीत असे म्हणते. यातील एकही कला नसली तर संगीत पूर्णत्वाला जात नाही. त्यामुळे संगीताचा उल्लेख करत असताना आपल्याला या तीनही कलांचा उल्लेख करावाच लागतो. परंतू आज आपल्यासमोर संगीताची रूपरेषा, भाषा, गायन पद्धती जी आहे. त्यात आणि पूर्वीच्या काळातील संगीतात खूप बदल झालेले आहेत. हे बदल सातत्याने कालखंडानुसार झालेले असावे असे माझे मत

आहे.

संगीताची निर्मिती :-

संगीताची निर्मिती ही ६४ कला असलेल्या ललित कलेतूनच झाली आहे. हे सर्वानुमते सिद्ध झाले आहे. परंतू संगीताविषयी माझे मत असे आहे की, संगीताची निर्मिती ही सृष्टीच्या निर्मिती बरोबरच झाली असावी. सृष्टीतील प्रत्येक वस्तूत एक संगीत दडलेले आहे. आपण झोपेतून उठल्या पासून रात्री झोपेपर्यंत निसर्गाच्या माध्यमातून संगीताशी जोडलेलो असतो. आपल्या कळत नकळत बोलण्यातून संगीत निघत असत. या शिवाय वातावरणातील व पृथ्वीतलावरील प्रत्येक गोष्ट संगीताशी जोडलेली आहे.

निसर्गात वावरत असताना पानांची सळसळ वाऱ्याची झुळुक, ढगाचा गडगडाट, पक्ष्याचा किलबिलाट धबधब्याचा आवाज, विजांचा कडकडाट, पाण्याची मंद लहर अशा कित्येक गोष्टींचा आवाज सहज आपल्या कानी पडत असतो. यातच प्रत्येक ठिकाणी संगीत दडलेले आहे. आपल्या जन्माच्या वेळी रडण्याने येण्याची सुरुवात होत तर जाते वेळी इतराने रडणे हे देखील संगीताशीच निगडित आहे.

संगीताचे कालखंड :-

प्राचीन काळापासून ते आजपर्यंत संगीताच्या क्षेत्रात अनेक छोटे-मोटे बदल झालेले आहेत मग ते बदल कालखंडाच्या बाबतीतही झालेले आहेत. भारतीय संगीताचे कालखंड पाहत असताना या कालखंडानुसार कशा पद्धतीने संगीतात बदल झालेला आहे. हे आपल्याला दिसून येते.

स्वातंत्र्यपूर्व कालखंडातील संगीताची स्थिती :-

प्राचीन व मध्ययुगीन या दोन कालखंडाचा समावेश स्वातंत्र्यपूर्व कालखंडात होतो. यातील प्राचीन काळात संगीताची स्थिती ही अत्यंत सन्माननीय होती. प्राचीन

काळातील संस्थानिकानी व राजांनी संगीताच्या कुतुहलापोटी संगीत साधकाना आपल्या दरबारात राजाश्रय दिला. त्यामुळे अनेक नामवंत कलाकार तयार झाले.

मध्ययुगीन कालखंडात मात्र परकीयांची आक्रमणे मोठ्या प्रमाणात झाली. त्यामुळे भारतीय संगीत जे शुद्ध स्वरूपात आपल्या समोर होत त्यावर पाश्चात संस्कृतीचा प्रभाव पडलेला आहे. याच वेळी शुद्ध भारतीय संगीताची भेसळ झालेली आपल्याला पहायला मिळते. भारतावर युरोपीयां बरोबरच मुस्लीम आक्रमणे ही झालेली आहेत. या आक्रमणावेळी काही अरबी तर काही ऊर्दू गीतप्रकार भारतीय संगीतात समाविष्ट झालेले होते. त्या गझल व ख्याल हे दोन प्रकार आहेत.

युरोपीयांच्या आक्रमणांचा परिणाम म्हणजे त्यांनी भारतावर आपला अंमल बसवून सत्ता हातात घेतली त्यामुळे भारतातील राजे व संस्थानिकांचा दर्जा खालावला आणि संगीताचा राजा श्रय नाहीसा झाला. यामुळेच संगीत हे समाजातल्या कनिष्ठ लोकांच्या हाती गेले त्यामुळे लोकांचा संगीताकडे बघण्याचा दृष्टीकोन बदलला. ऐवढेच नव्हे तर सुसंस्कृत घराण्यात संगीताच नाव घेण सुद्धा पाप ठरू लागल. याच काळात समाजात संगीत रसातळाला जात असताना समाजातील काही प्रतिष्ठित व्यक्तींनी इंग्रजांचे वर्चस्व झुगारून टाकून संगीताला पुनश्च एकदा परमवैभव मिळून देण्यात मदत केली. त्यांनी संगीताची ज्योत तेवत ठेवण्यासाठी अहोरात्र कष्ट केले.

ब्रिटीशांनी वेळोवेळी भारतीय संगीताची उपेक्षा केली आहे. तरी देखील काही ब्रिटीश व्यक्तींनी संगीताच्या कुतुहलापोटी संगीताची साधना केली आणि मोठ्या प्रमाणात ग्रंथसंपदा ही लिहिली आहे. या प्रतिकूल काळात भारतातील पं.

विष्णु दिगंबर पलुस्कर व नारायण भातखंडे या दोन विभूतींनी आपल्या अथक परिश्रमाने भारतीय संगीत तेवत ठेवण्याच कार्य केले आहे. त्यांनी भारतभर भ्रमण करून गुरूकुल पद्धती आणि आधुनिक शिक्षण पद्धती या दोघाचा समन्वय साधून परीक्षा पद्धती निर्माण केली. एवढेच नव्हे तर त्यांनी स्वर, ताल, लिपीची निर्मिती केली. या दोघामुळे भारतीय संगीत आज जगभर लोक-प्रिय आहे. भारतीय संगीताला परमवैभव जर कोणी मिळून दिल असेल तर या दोन विभूतींचं नाव आदरान घ्याव लागेल. यांनी संगीतासाठी केलेल्या परिश्रमामुळेच संगीत भारतभर पोहचलेल आहे. अर्थात सर्वच देशात संगीत आहे परंतु भारतीय संगीत या सर्वांच्या समोर आदर्शवत् आहे. यामुळे भारतीय संगीताकडे पाश्चात्य लोकांचे आकर्षण आहे. थोडक्यात, ब्रिटीशांच्या अधिकाराखाली राहून देखील भारतीयांनी वेळोवेळी संगीताला जतन करून भारतभर लोकप्रिय केलेल आहे.

स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील संगीताची स्थिती :-

इंग्रजांच्या गुलामगिरीतून भारतीयांना १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी स्वातंत्र्य मिळाले तेव्हापासून आजपर्यंतचा कालखंड हा स्वातंत्र्योत्तर कालखंड म्हणून संगीतात गणला जातो. ब्रिटीशांचे भारतावरती राज्य होते आणि त्यांनी त्यांची गुलामगिरी मोठ्या प्रमाणात भारतावर लादली होती तरीदेखील काही प्रमाणात इंग्रजामुळेच भारतात सुधारणा झाल्या असे म्हणल्यास वावगे ठरणार नाही.

प्रत्येक गोष्टीच्या दोन बाजू असतात त्या नाण्याप्रमाणे ज्यावेळी आपण नाण्याची एक बाजू पाहतो त्याच वेळी आपण दुसरी बाजू पाहू शकत नाही. त्याचप्रमाणे आपण ब्रिटीशांचे भारतावरील प्रतिकूल परिणाम पाहत असताना अनुकूल परिणाम पाहण्याचे विसरतो स्वातंत्र्यपूर्व काळात जे संगीत

राजाश्रयी होते ते मात्र आता लोकाश्रयी झालेले होते. स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर शासन व जनतेने संगीताला तेवत ठेवण्याच कार्य सातत्याने केले. जे संगीत पूर्वी मनोरंजनाच साधन होत ते आता एक स्पर्धा म्हणून उभे आहे. या स्पर्धेच्या माध्यमातून विजेत्याला पदक देऊन सन्मानित करण्यात येऊ लागल. याच काळात मोठ्या प्रमाणात संगीत संस्थांची, विद्यालयाची स्थापना होऊ लागली. याशिवाय विद्यार्थ्यांमध्ये संगीताचे कला गुण विकसित करण्यासाठी शाळा व महाविद्यालयात संगीत हा विषय ऐच्छिक ठेवण्यात आला आहे. याशिवाय विविध संगीत संस्थांच्यावतीने गायन, वादन, नृत्य या विषयांच्या परीक्षा घेतल्या जातात. यामुळे अनेक नामवंत, सुप्रसिद्ध विद्यार्थी कलाकार म्हणून घडत आहेत.

संगीताचे महत्त्व :-

या पृथ्वीतलावर संगीत माहीत नाही किंवा आवडत नाही असे म्हणणारा एकही व्यक्ती आपल्याला सापडणार नाही. जगातील प्रत्येक व्यक्तीचा काहीना काही तरी संबंध संगीताशी असतोच गाण्याचा आवाज ऐकू येताच आपले कान लगेच त्या संगीत लहरींचा वेध घेतात.

आपण वेळोवेळी अनेक छोट्या-मोठ्या समस्यांना तोंड देत असतो. या समस्यांतून तणावातून, दुःखातून आपल्याला बाहेर काढण्याच काम संगीत करत असत. म्हणजे आपल्या प्रत्येक दुःखात संगीत आपल्याला यथोचित साथ देत असत. मानवाच्या जन्मापासून ते अगदी मृत्यूपर्यंत पावलोपावली कधी प्रत्यक्ष पणे तर कधी अप्रत्यक्षपणे संगीत असतेच. मानवाच्या जीवनातला खरा सोबती संगीत आहे असे म्हणण्यास वावगे ठरणार नाही. संगीताला जर कोणाची उपमा द्यायची असल्यास आपल्याला त्याचा समन्वय समुद्राशी साधावा लागेल संगीत देखील समुद्राप्रमाणेच आहे जेवढे

खोलवर जाऊ तेवढे अथांग आहे. संगीताच्या अध्यनासाठी आपल्याला खूप खोलवर जावे लागेल. त्यातील बारकाव्यांचा अभ्यास करावा लागेल. गानकोकिळा असलेल्या लतादिदी ना जेव्हा भारतरत्न पुरस्कार भेटला त्यावेळी पत्रकाराने त्यांना प्रश्न विचारला की, तुम्ही संगीताबद्दल काय मत व्यक्त करता? त्यावर त्या म्हणाल्या “संगीत हे एक अथांग सागर आहे या सागरातला एक थेंबही संगीत मला समजत नाही” असे मत त्यांनी संगीताबद्दल व्यक्त केले. संगीताचे महत्त्व खूप मोठे आहे. कोणत्याना कोणत्याही विषयाशी संगीताचा संबंध हा आलेला असतोच, तसे पहायला गेलं तर प्राचीन काळापासून म्हणजे अनेक देवदेवतांच्या काळापासून संगीत अस्तित्वात होते. अनेक प्राचीन देवदेवतांच्या हातात संगीताशी निगडित असलेली वाद्ये पहायला मिळतात.

आज २१ व्या शतकात संगीत खूप महत्त्व पूर्ण आहे. औद्योगिक क्रांती झाली असली, तरीही आज सर्वजण धावपळीचे जीवन जगत आहेत. या धाव-पळीमुळे आपल्याला अनेक आजारांना सामोरे जावे लागत आहे. याशिवाय या धावपळीच्या जगात कोठेतरी थोडीसी शांतता आवश्यक असते. त्यासाठी अनेक जन संगीताशी निगडित असलेल्या थॅरेपीचा वापर करत आहेत. ज्यालाच “म्युझिक थॅरेपी” असेही म्हणतात.

या थॅरेपीच्या माध्यमातून आपल्याला विविध गाणी ऐकवली जातात त्याशिवाय या थॅरेपीमध्ये विविध राग व स्वरांच्या माध्यमातून मनातून नकारात्मक विचार काढून टाकले जातात. या ‘म्युझिक थॅरेपीमुळे’ मानवाच्या मानसिक समस्या नीट करण्यात बऱ्यापैकी मदत होते. फक्त मानवच नाही तर पक्षी देखील संगीताचा आनंद घेत असतात. याशिवाय म्युझिक थॅरेपीचे काही प्रयोग हे पक्षी प्राणी, झाडे यांच्यावरही केलेले

आढळतात.

एकंदरीत संगीतामुळे मानवाला अनेक फायदे होतात प्रत्येक क्षेत्रात संगीत मानवासाठी महत्त्वपूर्ण आहे, याशिवाय आधुनिक युगात संगीत सर्वत्र लोकप्रिय होत आहे. प्रत्येक व्यक्तीचे दुःख वेगवेगळे असते. या दुःखातून कोणी सुटलेला नाही. तरीदेखील माणसाच्या दुःखाला विसर पाडण्याचे सामर्थ्य फक्त संगीतातच आहे.

*****

एक स्त्री

अंकुशे सुस्मिता खंडू
बी.ए. तृतीय वर्ष

नराधमांना ठार मारणारी
दुष्टांचा संहार करणारी
तेजाने तळपणारी
ती एक स्त्रीच होती

हिंदवी स्वराज्याची स्थापना करणाऱ्या

शूर लढवय्या जन्म देणारी

ती एक स्त्रीच होती

पाठीशी मूल बांधून

शत्रूशी बेदरकारपणे झुंज देणारी

ती एक स्त्रीच होती

लोकांची टिका सहन करून

मुर्लीसाठी शिक्षणाची दारे खुली करणारी

ती एक स्त्रीच होती

गोर गरिबांची, दीन दुबळ्यांची

आपले सर्वस्व पणाला लावून सेवा करणारी

ती एक स्त्रीच होती

तुरूंगातील लोकांना माणुसकीची वागणूक

देवून आशेचा किरण दाखवणारी

ती एक स्त्रीच होती

अंतरळात सहा महिने वास्तव्य करून

अभ्यास करून सुखरूप परत येणारी

ती एक स्त्रीच होती

धावण्यामध्ये देशाला अनेक पदके

मिळवून देशाची शान वाढवणारी

ती एक स्त्रीच होती

पंतप्रधानापासून राष्ट्रपती पद भूषवणारी

धाडसी, निडर, विक्रमी

ती एक स्त्रीच होती

दोन्ही घरांना प्रेमाने मायेने

आपुलकीच्या रेशमी धाग्याने जोडणारी

ती एक स्त्रीच होती.

भारताचे संविधान

राहुल गायकवाड
एम.ए. (पाली) द्वितीय वर्ष

‘स्वातंत्र्याची पहाट आली

गुलामीतून मुक्तता झाली,

संविधानाने दिले अस्तित्व

हक्क कर्तृत्वाची जाण झाली...!’

भारताचे संविधान हे जगातील सर्वोच्च संविधान आहे. हे जगातील सर्वात मोठे लिखित राष्ट्रीय संविधान आहे. संविधान म्हणजे लिखित नियमांचा संच होय. हे संविधान म्हणजे या देशाचा सर्वोच्च कायदा होय, जे कायदा या देशात राहणाऱ्या सर्व लोकांनी २६ नोव्हेंबर १९४९ रोजी स्वीकारला. संविधान निर्मितीच्या मसूदा समितीचे अध्यक्ष डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर होते. मसूदा समितीतील सदस्यांची संख्या वेगवेगळ्या कारणांमुळे कमी झाली. त्यामुळे संविधान लिहिण्याची संपूर्ण जबाबदारी बाबासाहेबांवर येऊन पडली. ती संपूर्ण जबाबदारी एकट्या बाबासाहेबांनी पेलली. म्हणूनच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना भारतीय संविधानाचे शिल्पकार म्हणून ओळखले जाते. हे संविधान समस्त भारतीयांचे मूलभूत अधिकार आणि कर्तव्य सुनिश्चित करते. ते लोकशाहीच्या तीन स्तंभांच्या कार्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करते. जसे, विधिमंडळ, न्यायपालिका आणि कार्यपालिका, भारतीय संविधानाचे एकूण २२ भाग आहेत. त्यात ३९५ कलम आणि ८ अनुसूची आहेत. संविधान भारताला सार्वभौम, समाजवादी आणि धर्मनिरपेक्ष लोकशाही प्रजासत्ताक घोषित करते. सार्वभौम म्हणजे एखाद्या राज्याचा स्वतंत्र अधिकार, त्या राज्याला कोणत्याही विषयावर कायदा करण्याचा अधिकार आहे. तो केलेला कायदा इतर कोणत्याही राज्याच्या किंवा बाह्यशक्तीच्या नियंत्रणाच्या अधीन

नाही.

सार्वभौम म्हणजे थोडक्यात राज्याचा स्वतंत्र अधिकार, समाजवादी म्हणजे सपत्तीचे समाजाने वितरणात्मक न्यायाद्वारे समान रीतीने वाटली पाहिजे, कांही लोकांच्या हातात केंद्रित न करता सरकारने सामाजिक-आर्थिक असमानता कमी करण्यासाठी जमीन आणि उद्योगाच्या मालकीचे नियमन केले पाहिजे.

धर्मनिरपेक्ष म्हणजे हिंदू, बौद्ध, जैन, शीख, ख्रिश्चन आणि इस्लाम या धर्मांमध्ये कोणताही फरक करायचा नाही. शिवाय कोणताही राजधर्म नाही. भारतातील सर्व नागरिकांना त्यांच्या धर्माचा प्रचार, प्रसार आणि आचरण करण्याची परवानगी आहे. अर्थातच सर्व धर्माबद्दल समान स्वातंत्र्य आणि अधिकार आहे.

लोकशाही हा शब्द केवळ राजकीय लोकशाहीच नव्हे तर सामाजिक आणि आर्थिक लोकशाही सूचित करतो. लोकशाहीचा समावेश करण्याचे मुख्य कारण म्हणजे जनतेला स्वतःचे प्रतिनिधी निवडण्याचे स्वातंत्र्य देणे आणि त्यांना जुलमी राज्यकर्त्यांपासून वाचवणे.

लोकशाही ही एक प्रजासत्ताक संस्था आहे. ज्यामध्ये प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षपणे, एका निश्चित कार्यकाळासाठी राज्यप्रमुख निवडला जातो. अशाप्रकारे भारतामध्ये अप्रत्यक्षपणे निवडलेला राष्ट्रपती असतो. हे संविधान डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी फक्त १४४ दिवसात लिहून पूर्ण केले. पण समस्त नागरिकांच्या प्रतिक्रिया व सूचना जाणून घेण्यासाठी उर्वरित कालावधी लागला. ७,३५३ सूचना आल्या होत्या. त्या सूचनांचे निरसन करण्यासाठी बराच कालावधी गेला. त्यामुळे संविधान पूर्ण होण्यासाठी २ वर्षे ११ महिने १७ दिवस लागले, पण संविधानाचा मसूदा तयार करण्यासाठी फक्त १४४ दिवस

लागले, हे वाचकांनी समजून घेण्याची गरज आहे. त्यामुळे जगातल्या इतर देशाच्या तुलनेत भारताचे संविधान लिहिण्यासाठी सर्वाधिक कालावधी लागला, अशी आरोळी ठोकणे चुकीचे आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मते, प्रस्तावना हा भारतीय राज्यघटनेचे प्रमुख अंग आहे. प्रस्तावना म्हणजे उद्देशिका होय. यात भारताचे लोक, भारताचे संविधान, त्याचे उद्देश मिळणारे अधिकार याची माहिती आहे.

भारतीय संविधानाच्या प्रस्तावनेची वैशिष्ट्ये-

१. प्रस्तावनेत भारताचे लोक सार्वभौम, समाजवादी, धर्मनिरपेक्ष, लोकशाही आणि प्रजासत्ताक देश घडविण्याचा सकल्प करतात.
  २. न्याय, स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुत्व यासारखे अधिकार नागरिकांना मिळतात.
  ३. विचार, अभिव्यक्ती, श्रद्धा, उपासना यांचे स्वातंत्र्य मिळते.
  ४. दर्जाची आणि संधीची समानता मिळते.
  ५. व्यक्तीची प्रतिष्ठा, राष्ट्राची एकता आणि एकात्मता याचे आश्वासन मिळते.
  ६. सरकारची मुख्य उद्दिष्टे आहेत.
  ७. संविधानाला दिशा आणि उद्देश प्रदान केले आहेत.
- भारतीय संविधानाची प्रस्तावना २६ नोव्हेंबर १९४९ रोजी पूर्ण झाली. त्यामुळे भारतात दरवर्षी या दिवशी 'संविधान दिन' साजरा केला जातो. या दिनाचा मुख्य उद्देश संविधानाबद्दल जागृती करणे हा असतो. २६ जानेवारी रोजी संविधान अंमलात आले. त्यामुळे २६ जानेवारी रोजी प्रजासत्ताक दिन म्हणून साजरा केला जातो.

भारतीय राज्यघटना ही सर्वोच्च कायदेशीर प्राधिकरण आहे. जी सरकारच्या विधायी, कार्यकारी आणि न्यायिक अवयवाना बाधते. संविधानाने सर्व नागरिकांना मूलभूत

अधिकार दिले आहेत. तसेच स्वतंत्र न्यायव्यवस्थेला संविधानाचे उल्लंघन करणारे कायदे किंवा सरकारी कृती अवैध ठरविण्याचा अधिकार दिला आहे. त्यामुळे भारतीय संविधानाचे महत्त्व अधिक आहे. म्हणून...

‘समता, बंधुता, न्याय, समानता,
लोकहिताचा सर्वस्वी केला बाबांनी विचार,
समता आणि स्वातंत्र्याचे
संविधानीक दिले आम्हा अधिकार...!’

समता, स्वातंत्र्य, बंधुता आणि न्याय तसेच प्रज्ञा, शील, करुणा व मैत्री या मूल्यांची बीजे रोवून भारताच्या संविधानाची निर्मिती करण्यात आली. हे जरी खरे असले तरी सद्यस्थिती फार वेगळी पाहावयास मिळत आहे. संविधान कितीही चांगले असले तरी राबविणाऱ्यांची मानसिकता चांगली असावी लागते तर ते संविधान जनतेच्या हिताचे ठरत असते. असे बाबासाहेबांनी संविधान सभेच्या शेवटच्या भाषणातून आपणास सांगितले आहे. हे आपण विसरता कामा नये. आज नेमकी तीच परिस्थिती पाहावयास मिळत आहे. शासनाने वेळोवेळी घेतलेल्या चुकीच्या धोरणांमुळे देशातील अनेक नागरिकांची सामाजिक व आर्थिक परिस्थिती बिघडली आहे. अनेकांच्या रोजी-रोटीचा प्रश्न न सुटता तो दिवसेंदिवस वाढत चालला असल्याचे चित्र दिसून येत आहे. महागाई आणि बेरोजगारीत भर पडत आहे. ही परिस्थिती पाहता जनतेच्या मूलभूत प्रश्नाकडे शासन जाणूनबुजून दुर्लक्ष करीत आहे का? असा प्रश्न निर्माण होतो.

प्रगतीच्या नावाने जनतेचे सर्व सविधानिक अधिकार काढून घेतले जात आहेत. जात्यांध आणि धर्मांध शक्ती तोंड वर काढत आहे. धर्मनिरपेक्ष राष्ट्रमध्ये धार्मिक राजकारण्याचा पेव वाढला आहे. धार्मिक राजकारणांमुळे लोकशाही संपुष्टात येते.

त्यामुळे लोकशाही संपली अशी चर्चा जनसामान्यात होत आहे. अठरापगड जाती-जमातीच्या आणि विविध धर्म आणि पंथाच्या लोकाना एकत्रित गुण्या-गोविंदाने राहण्याचा हक्क हिरावून घेतला जात आहे. त्यासाठी संविधानप्रेमी सुजाण नागरिकांनी वेळीच संविधानाचे महत्व ओळखून संविधान जणजागरण मोहिम राबविणे, शाळा व महाविद्यालयांमधून संविधानाचे महत्व पटवून सांगणे, चर्चासत्रे व कार्यशाळेचे आयोजन करणे गरजेचे आहे. आपले हक्क व अधिकार अबाधित ठेवण्यासाठी लढा उभा करावा लागेल. धन-दाडग्या, जात-दांडग्या आणि संविधान विरोधी लबाड लाडग्यांना मताधिकाराचा वापर करून संसदेबाहेर काढणे, ही आज काळाची गरज आहे. तरच खऱ्या अर्थाने भारतात लोकशाही नांदेल.

‘संविधानाचे जाणूनी महत्व,
संविधानाचा करुया सन्मान,
लोकशाहीला संविधानाचा असे अभिमान
चला राखूया संविधानाची शान...!’

*****

मी शेतकरी बोलतोय

✍ जाधव क्रांती मधूकर
बी.ए. प्रथम वर्ष

मी शेतकरी आहे. मातीत राबणारा
घाम गाळून अन्नधान्य पिकवणारा.
माझे जीवन मातीत रुजले आहे. सूर्यप्रकाश
आणि पावसाच्या साक्षीने मी माझ्या
शेतात रात्रंदिवस मेहनत घेतो.

मला मातीचा गंध प्रिय आहे
या मातीतूनच मी सोने उगवतो

आणि देशाचा पोशिंदा बनतो.

माझा दिवस पहाटे सुरू होतो.

बैल, नांगर, बी-बियाणे यांच्या

सोबत मी शेतात उतरतो.

उन्हापावसाची तमा न बाळगता मी राबतो

माझ्या कष्टांवर अवलंबून असते

लाखो लोकांची भूक भागवणारी धान्य कोठारे.

माझ्या जिवनात अनेक समस्या आहेत.

कधी पाण्याचा अभाव, कधी अतिवृष्टी

तरीही, मी आशावादी आहे.

माझ्या मेहनतीने फुलणारे पीक पाहून

मला समाधान मिळते.

मी स्वाभिमानी आहे. कारण मी देशाच्या

अर्थव्यवस्थेचा कणा आहे. तंत्रज्ञान आणि

आधुनिक शेती पद्धतीच्या मदतीने मी

माझ्या कामात सुधारणा करत आहे.

तंत्रज्ञान आणि आधुनिक शेती पद्धतीच्या

मदतीने मी कामात सुधारणा करत आहे.

सरकार कडूनही योग्य मदत आणि

शेतीसाठी अनुकूल धोरणे मिळाली, तर

माझे जिवन अधिक सुखकर होईल

शेवटी मी माझ्या श्रमावर उभ्या

असलेल्या या देशाच्या प्रत्येक

नागरिकाने शेतकऱ्यांच्या श्रमांचे

महत्त्व ओळखले पाहिजे, कारण

शेतकरी जगला तरच जगणं संभव आहे.”

पर्यावरण संवर्धन व त्यातील युवकांची भूमिका

☞ भालेराव सुमित नामदेव
११ वी कला

“वृक्ष वल्ली आम्हां सोयरी नव चरें।
पक्षी ही सुस्वरे आळविती ॥१॥”
“येणें सुखें रूचे एकांताचा वास।
नाही गुण दोष अंगा येत ॥२॥”

याड लागलयं SSS याड लागलयं SSS
हे गाणं म्हणण्याऐवजी
झाड लावलयं SSS झाड लावलयं SS
अस म्हणून तसं वागलो तर निसर्गसुद्धा
झिंग झिंग झिंगाट होईल.

भारतीय संस्कृती प्राचीन काळापासूनच निसर्गाला प्राधान्य देते. भारतीय संस्कृती निसर्गप्रधान किंवा निसर्गसंरक्षणवादी राहिली आहे. आपल्या धर्मग्रंथात जल, वायु, अग्नि, वृक्ष, जीव आणि भूमीच्या पूजेवर जोर दिला गेला आहे. म्हणजेच मानवाने या घटकांचे महत्त्व मानले आहे. वसुंधरा म्हणजे पृथ्वी ही अनेक रत्नांची खाण आहे. पण विज्ञानातील अनेक शोधांमुळे माणूस निसर्गातील अनेक साधनांचा गैरवापर करू लागला त्यातून अनेक समस्या निर्माण झाल्या. उदा. जंगलतोड, पाण्याचा गैर वापर, खनिज तेल अतिवापर, विजेचा गैरवापर यासारख्या अनेक साधनांचा गैरवापर करू लागला. त्यातून अनेक समस्या निर्माण झाल्या. उदा. अति प्रमाणात जंगलतोड यांसारखे समस्या दिवसेंदिवस उग्र रूप धारण करत आहे. मानवी जीवन धोक्यात येऊ पाहत आहे, आणि त्याचे रक्षण करणे आज काळाची गरज आहे.

आजचे वाढते शहरीकरण, औद्योगिककरण शक्तिसाधनांचा वापर यांच्या नियोजनाचा व व्यवस्थापनाचा

अभावामुळे पर्यावरणात विविध समस्या निर्माण होत आहेत. खाणकाम, वाहतूक या व्यवसायामुळे पर्वतांची, वनांची हानी होते. कारखान्यांमुळे नद्या प्रदुषित होत आहेत. वनतोडीमुळे व कारखानदारीमुळे हवेचे प्रदूषण वाढत आहे. मानव अशा क्रिया सातत्याने करत आहे. वृक्षतोड टाळून वृक्ष लावण्याकडे कल असावा, पाण्याचा अतिरेकी वापर टाळावा. पिण्यासाठी शेतीसाठी, उद्योगासाठी पाण्याचा प्रमाणित वापर करावा. उद्योग, वाहने, फटाके यापासून हवेचे व ध्वनीचे प्रदूषण होणार नाही याची काळजी घ्यावी. रासायनिक खते, किटक नाशके यांचा वापर टाळून निसर्ग शेतीचा प्रयोग करावा. आपले पर्यावरण आपल्याच हाती आहे. त्याचे रक्षण करावे की भक्षण करावे. यावर मानवी जीवनाचे कल्याण अवलंबून आहे. पर्यावरण शिक्षणाविषयी शाळा, गाव, देश व जगामध्ये याचा प्रसार होण्यासाठी विविध वनमहोत्सव साजरे केले जाते.

५ जून जागतिक पर्यावरण दिन

२ ऑगस्ट वनमहोत्सव दिन

१६ ऑक्टोबर जागतिक ओझोन दिन

२४ नोव्हेंबर जागतिक जैविक विविधता संवर्धन दिन

३१ मे जागतिक वसुंधरा, पृथ्वी रक्षा व जलसंपत्ती दिन
यासारख्या उपक्रमांच्या माध्यमातून पर्यावरण महत्त्व लोकांपर्यंत पोहोचवणे महत्वाचे आहे.

“निसर्गासारखा नाही रे सोयरा

गुरु सखा बंधू मायबाप

त्याच्या खुशीमध्ये सारे व्यापताप

मिटतो क्षणात आपोआप. ”

“भ्रमणध्वनी चाले जोमाने।

चिमण्यांची गाणी मात्र हरवलेली ॥१॥”

प्रदूषण वाढते वेगवेगाने ।

ओझोनची पातळी आटलेली ॥२॥

ग्रासले मानव रोगाने।

वयोमर्यादा ही घटलेली ॥३॥

बिघडली सारी संतुलने।

अपूर्ण स्वप्न सजलेली ॥४॥

दिलाय निसर्ग ईश्वराने।

सांभाळ संपत्ती भेटलेली ॥५॥

“निसर्ग माझा मित्र

निसर्ग माझा गुरु

निसर्ग माझी माय

मी त्याचे लेकरु”

वृक्षारोपण मोहिमेत राष्ट्रिय कर्तव्य म्हणून तन-मन-धनाने भाग घ्यावा. ‘एक मूल, एक झाड’ लावून, त्याची निगा राखण्याची जबाबदारी घेतली पाहिजे. पर्यावरणाचे रक्षण व संवर्धन करण्यासाठी केंद्र व राज्य सरकारने कडक कायदे करून जंगलांमधील वृक्षतोड कुठल्याही परिस्थितीत रोखली पाहिजे. इतकेच नव्हे तर जंगलाच्या संवर्धनासाठी वन्यप्राण्यांचे रक्षण करणे अत्यावश्यक आहे. ‘वाघ’ हा खरा जंगलाचा राजा असल्याने, त्याची संख्या कशी वाढेल, या दृष्टिने वनविभागाने ठोस उपाययोजना कराव्यात.

‘आपणही जगा अन

इतरांनाही जगवा’

हे ध्येय उराशी बाळगून नागरिकांनी आपले जीवन मार्गक्रमित करावे, म्हणजे ‘पर्यावरणाचे संवर्धन’ होऊन ‘वसुंधरा बचाव’ लोकचळवळ यशस्वी होईल.

॥हिरवे हिरवे गार गालिचे

हरित तृणांच्या मखमालीचे॥

या काव्यपंक्तीत बालकवींनी निसर्गाचे, वसुंधरेचे अप्रतिम वर्णन केले आहे. या वसुंधराच्या खुशीत वाढून

मानवाने आपला उत्कर्ष साधला आहे.

वंदे मातरम

वंदे मातरम !

सुजलाम सुफलाम

मलयजशीतलाम !

जैव विविधतेचे संरक्षण यापुढे एक बाह्य व्यायाम म्हणून मानले जाऊ शकत नाही. ज्यावर सर्व जीवनाचे अस्तित्व अवलंबून आहे. ही दरी भरून काढण्यासाठी ‘युथ फॉर सेवा’ देशभरातील अनेक युवक एकत्रित येऊन वृक्षारोपण मोहिम राबवतात ते स्वयंसेवकांना रोपांच्या लागवडीसाठी आणि देखभाल करण्यासाठी पाठ पुरावा करतात.

“सेवेसाठी युवक सतत आणि अखंडपणे निसर्गाचे रक्षण, संवर्धन आणि शाश्वत ठेवण्यासाठी भूमिका बजावण्याचा प्रयत्न करत असतात”

YFS ने अनेक स्वयंसेवा मॉडेल तयार केले. व्यक्तींना समाजात सामील होण्यास सक्षम बनविले.

“झाडाविना ढग गेले,

ढगाविना पाणी गेले,

पाण्याविना शेती गेली,

शेतीविना समृद्धी गेली..

समृद्धीविना हवालदिल झाले,

इतके सगळे अनर्थ वृक्षतोडीने केले:

निसर्ग हा कोपला

जाणीव त्याची ठेवा

त्यासाठीच संदेश हा

झाडे लावा, झाडे जगवा”

भारतीय शेती

 गुट्टे जयवंत विश्वनाथ
बी.एस्सी. द्वितीय वर्ष

भारतीय शेतीचा इतिहास हजारो वर्षांचा आहे. देशाच्या अर्थव्यवस्थेत एक महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावते. भारतीय शेती ही ग्रामीण जीवनाच्या आधारस्तंभापैकी एक आहे. भारतामध्ये ६० टक्के लोकसंख्या कृषी क्षेत्राशी संबंधित असून देशातील एकूण GDP मध्ये शेतीचा हिस्सा साधारण: १६-१८ टक्के आहे.

भारतीय शेतीत विविध कालखंडांनुसार मोठे बदल झाले आहेत. प्राचीन, मध्ययुगीन आणि आधुनिक अशा तीन प्रमुख टप्प्यांत भारतीय शेतीचा प्रवास पाहायला मिळतो. प्रत्येक टप्प्यात तांत्रिक सुधारणा, सिंचन पद्धती, जमिनीच्या वापरात बदल कृषी उत्पादनात वाढ दिसून येते.

१) प्राचीन भारतीय शेती (इ.स. पूर्व ३००० - १२००) :

शेती या काळात प्रमुख व्यवसाय होता तो प्रामुख्याने नैसर्गिक स्रोतांवर अवलंबून होता.

२) सिंधू संस्कृती (इ.स पूर्व ३०००-१५००) :

या काळात नद्यांच्या काठावर शेती केली जात असे, गहू, ज्वारी, तांदूळ, तीळ आणि शेंगदाणे यासारखी पिके घेतली जात होती. पुराच्या पाण्यावर आधारित शेती आणि बैलाच्या साहाय्याने नांगरणी करण्याची प्रथा होती.

३) वैदिक काळातील शेती (इ.स पूर्व १५००-६००) :

या काळात लोखंडी नांगराचा वापर सुरू झाला, ज्यामुळे जमिनीची खोलवर मशागत करता येऊ लागली. गायी आणि बैलांचे महत्त्व वाढले, कारण ते शेतीच्या कामांसाठी उपयुक्त होते.

४) मौर्य आणि गुप्त साम्राज्यातील शेती (इ.स. पूर्व ३२१-५५०) :-

या काळात सिंचनासाठी तलाव, विहिरी आणि कालव्यांचा वापर वाढला, राजकीय सत्ता कृषी कर वसूल करत असे आणि शेती व्यवस्थित राखण्यासाठी नवीन धोरणे राबवली गेली.

५) मध्ययुगीन भारतातील शेती (इ.स. १२०० - १६५६) :

या काळात सिंचनाच्या सुविधांमध्ये सुधारणा झाली. दिल्ली सल्तनत आणि मुघल साम्राज्याच्या काळात तलाव, विहिरी आणि कालव्यांच्या माध्यमातून सिंचन पद्धतींमध्ये मोठी प्रगती झाली. नगदी पिके जसे की तंबाखू, कॉफी, मिरची, ऊस आणि कापूस मोठ्या प्रमाणवर घेवू लागले. याच काळात जमीनदारी प्रणाली विकसित झाली जिथे शेतकऱ्यांकडून उत्पन्नाचा ठराविक भाग कर स्वरूपात घेतला जात असे. मुघल काळात 'बागायती शेती' अधिक विकसित झाली आणि आंबा, द्राक्षे, संत्री, मोसंबी यांसारख्या फळ पिकांचे उत्पादन वाढले.

६) आधुनिक भारतातील शेती (इ.स. १६५६ - आतापर्यंत) :

या कालखंडात ब्रिटिश राजवटीत भारतीय शेतीचा मुख्य उद्देश नगदी पिकांच्या उत्पादनाकडे वळवण्यात आला. भारतीय शेतक-यांना कापूस, तंबाखू आणि नील यासारख्या निर्यातक्षम पिकांवर भर द्यावा लागला, यामुळे अन्नधान्य उत्पादन कमी झाले आणि अन्नटंचाई निर्माण झाली. स्वातंत्र्यानंतर शेती सुधारण्यासाठी विविध योजना राबविण्यात आल्या. १९६० च्या दशकात झालेल्या 'हरितक्रांती'मुळे शेती उत्पादनात मोठी वाढ झाली. सुधारित बियाणे, रासायनिक खते, कीटकनाशकांचा वापर आणि सिंचनाच्या सुधारित पद्धती यांचा अवलंब करण्यात आला. त्यामुळे भारत अन्नधान्य

उत्पादनात स्वयंपूर्ण बनला.

सध्या भारतीय शेतीला अनेक आव्हाने आणि संधी दोन्ही आहेत. हवामान बदल, जमिनीचे तुकडीकरण, पाणीटंचाई आणि बाजारपेठेतील अस्थिरता ही प्रमुख समस्या आहेत. दुसरीकडे डिजिटल तंत्रज्ञान, स्मार्ट शेती, अचूक सिंचन आणि सेंद्रिय शेती यांसारख्या नवीन तंत्रांचा वापर करून शेती क्षेत्र अधिक उत्पादक आणि शाश्वत बनवण्याचा प्रयत्न केला जात आहे. सरकार विविध कृषी धोरणे आणि अनुदाने जाहीर करून शेतक-यांना मदत करत आहे. भविष्यातील भारतीय शेती शाश्वत पद्धती, जैविक शेती आणि आधुनिक तंत्रज्ञानावर आधारित असेल. ज्यामुळे देशाच्या अन्नसुरक्षेची हमी मिळेल.

सध्या भारतात सुमारे ५४ टक्के लोकसंख्या थेट किंवा अप्रत्यक्षपणे शेतीवर अवलंबून आहे.

* भारतीय शेतीचे प्रकार :

अ) पारंपारिक शेतीचे प्रकार

१) जिरायती शेती :

पावसाच्या पाण्यावर अवलंबून असलेली शेती.

मुख्यतः - कोरडवाहू पिके : बाजरी, ज्वारी, तूर, मूग
महाराष्ट्र, राजस्थान, मध्यप्रदेश आणि कर्नाटकमध्ये आढळते.

२) बागायती शेती :-

नदांवरील कालवे, विहिरी आणि जलाशयांच्या आधारे केली जाते.

तांदूळ, ऊस, गहू, फळे आणि भाज्या

पंजाब, हरियाणा, पश्चिम बंगाल व उत्तर प्रदेशात आढळते.

३) शाश्वत शेती :-

पर्यावरणपूरक शेती पद्धती

सेंद्रिय खते आणि जैविक नियंत्रणाचा वापर
केरळ, सिक्कीम आणि उत्तराखंडमध्ये प्रचलित

ब) आधुनिक शेतीचे प्रकार :-

१) सेंद्रिय शेती :-

रासायनिक खतांशिवाय, जैविक खते वापरून केलेली शेती
सिक्कीम, केरळ आणि राजस्थानमध्ये आढळते

२) व्यावसायिक शेती :-

निर्यातक्षम पिके आणि फळबागा

कॉफी, चहा, मसाले, ऊस आणि तंबाखू

तामिळनाडू, कर्नाटक, आसाम आणि केरळ मध्ये प्रचलित

३) संयुक्त शेती :

शेतीसोबतच पशुपालन, मत्स्यपालन आणि कुक्कुटपालन
अनेक राज्यांमध्ये लोकप्रिय

* भारतीय प्रमुख पिके आणि उत्पादन क्षेत्रे :

अ) खरीप पिके (जून ते सप्टेंबर)

मुख्य पिके - तांदूळ, मका, बाजरी, ज्वारी, सोयाबीन, कापूस
प्रमुख उत्पादक राज्ये - पंजाब, हरियाणा, महाराष्ट्र, मध्य प्रदेश

ब) रब्बी पिके (ऑक्टोबर ते मार्च)

मुख्य पिके - गहू, हरभरा, बार्ली, मोहरी

प्रमुख उत्पादक राज्ये - पंजाब, हरियाणा, मध्य प्रदेश, उत्तर प्रदेश

क) झैद पिके (मार्च ते जून)

मुख्य पिके - काकडी, खरबूज, भोपळा, टरबूज
उन्हाळ्यात घेतली जाणारी हंगामी पिके

* भारतीय शेतीच्या समस्या :

१) भारतातील ५० टक्के शेती अजूनही पावसावर अवलंबून आहे.

२) शेतजमिनीचे तुकडीकरण झाल्यामुळे उत्पादन कमी होते

३) केवळ ४० टक्के शेती सिंचनाखाली आहे.

४) रासायनिक खतांचा अतिरेक आणि भूजलाच्या कमीमुळे मातीचा कस कमी होतो.

५) शेतक-यांवर शेती संबंधित कर्जाचा मोठा बोजा आहे.

भारताचे संविधान

भाग्यश्री कुंभार

बी.एस्सी. (बीटी) प्रथम वर्ष

समग्र भारतीयांच्या मानवी कल्याणाचा विचार असणारा आचरणीय ग्रंथ म्हणजे 'संविधान'. नागरिकांचे हक्क, शासनसंस्थेची रचना व अधिकार हे सर्व या ग्रंथात नमूद केलेले आहे. २६ नोव्हेंबर हा दिवस भारतीय संविधान दिवस म्हणून संपूर्ण देशभरात मोठ्या आनंदाने आणि उत्साहाने साजरा केला जातो. संविधान सभेत डॉ. राजेंद्रप्रसाद, पं. जवाहरलाल नेहरू, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर, सरदार वल्लभभाई पटेल, मौलाना अबुल कलाम, सरोजिनी नायडू असे अनेक मान्यवर सदस्य होते. डॉ. आंबेडकरांनी अहोरात्र अभ्यास व चिंतन करून संविधानाचा मसुदा तयार केला. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांना 'भारतीय संविधानाचे शिल्पकार' म्हणतात. स्वातंत्र्य, न्याय, धर्मनिरपेक्षता, समाजवाद, लोकशाही, बंधुता, समानता, स्वातंत्र्य या उद्दिष्टांचा समावेश भारतीय संविधानात केलेला आहे.

'सेक्युलॅरिझम' हा भारतीय राजकारणात अत्यंत महत्पदास पोहोचलेला विषय आहे. खरंतर, धर्मनिरपेक्षता म्हणजे नक्की काय ? धर्मनिरपेक्षतेच्या अर्थासंदर्भात 'व्यक्ती तितक्या व्याख्या' असा गोंधळ निर्माण झाला आहे. मला इथे सांगावसं वाटतं की, नरहर कुरुंदकरांचा या विषयावरील लेखन अत्यंत महत्त्वाचा आहे. त्याची चर्चा होणं फार गरजेचं आहे. कुरुंदकरांच्या मते 'भारतात अनेक धर्म आहेत म्हणून धर्मनिरपेक्षतेची आवश्यकता आहे' हा समज फार चुकीचा आहे. भारतात फक्त एकच कोणताही धर्म असला असता तरीही आजच्या एवढीच धर्मनिरपेक्षतेची गरज भासली असती. धर्मनिरपेक्षतेचा जन्म दोन धर्मांच्या संघर्षातून होत नसतो. तर

मनुष्याच्या पारलौकिक व ऐहिक या दोन जीवनाच्या संघर्षातून होतो. पारलौकिक जीवनावर धर्माचे मर्यादित अधिपत्य तर ऐहिक जीवनावर राज्याचे म्हणजेच शासनाचे सार्वभौमत्व मान्य करणे हेच भारतीय धर्मनिरपेक्षतेचे गमक आहे.

खाजगी जीवनातील धर्मस्वातंत्र्य, सामान्य नीतीमता, शिष्टाचार, आरोग्य आणि सार्वजनिक हित यांच्या विरुद्ध उपयोगत येऊ शकणार नाही. या भूमिकेवर भारतीय संविधानाने सार्वजनिक व्यवहार (इहलौकिक) राज्यसत्तेच्या ताब्यात असला पाहिजे. संविधानात स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, धर्मनिरपेक्षता, समाजवादी अशा अनेक महत्त्वाच्या मुद्द्यांचा समावेश आहे असे असूनही, आपण खरंच आंबेडकरांच्या तत्त्वांना समजू शकलोय का ? संविधानाची गरज का आणि कशासाठी होती, हे कळालंय का आपल्याला: संविधानाची अंमलबजावणी झाल्यापासून खूप अमूलाग्र बदल झालाय हे खरेच आहे. लोकांची विचारसरणी तशी छान झालीच आहे. पण मुळात बदल हा पूर्णपणे झालाय का ? तो खरं संविधानाच्या दृष्टिकोनातून समाधानकारक आहे का ? भ्रष्टाचार, महिलांवर होणारा अत्याचार, मानवद्वेषी असंस्कृत असणाऱ्या श्रेष्ठत्व व कनिष्ठत्व ही भावना, जाती-जातीत, गट-गटांत संघर्ष, देशाचे ऐक्य व सामर्थ्य भंगलेले (थोडेफार) नाही का ? शैक्षणिक भ्रष्टाचार कुठेच नाही का होत, खरंच संविधानाप्रमाणे गरजू व्यक्तींना प्रत्येक योजनाचा (योग्य त्या व्यक्तीला) लाभा होतोय का ? स्त्री सुरक्षित आहे का ? आज होत नाही का अत्याचार तिच्यावर, अत्याचार होऊन तिला जीवानीशी मारून टाकलं जातय तरीही न्यायव्यवस्था संतगतीने काम करते. जवळ-जवळ त्या स्त्रीला एक वर्ष किंवा सहा महिन्यांनंतर न्याय मिळेल का ? आज राजकारणात सामाजिक नीतिमुल्यांच्या ऐवजी व्यापारी नीतिमुल्य रुजवण्यात येत आहे.

सत्ता हाती असल्यामुळे शिक्षण खाते, पोलीस यंत्रणा व गुन्हे अन्वेषण खाती यांचा आपला स्वार्थी हेतू साधण्यासाठी सर्रास उपयोग अजुनही काही भागात होत नाहीच का ? हे प्रश्न काय नवीन आहेत का ? वाटेलही कित्येकांना पण या प्रश्नांना योग्य उत्तरे कधी मिळतील ? आजही काही जणांना पटत नाही पण खरंच, थोडासा विचार व्हायला हवाच ना ? आज संविधान प्रत्येकजण जाणते, त्याचा अवलंबही होतो पण या छोट्या छोट्या वाटणा-या पण वैचारिक गोष्टींचा विचार व्हायलाच हवा की नाही. थोडंस बरोबर वाटतय का हे. अनेकजण चुकीच्या गोष्टींचा विरोध करतात. काही दिवस त्या गोष्टी बंद पडतात पण पुन्हा गुन्हा होतो / चुकीच्या गोष्टी घडतात. कारण संविधानाला कधी समजून घेण्याचा पेयत्न केलाच नाही :. आपण फक्त आंबेडकरांनी आपल्यासाठी करून ठेवलेल्या सोईसुविधांचा आनंद घेतोय. आंबेडकरांना स्वतःला स्वतःपुरता मर्यादित न ठेवता स्वतःच्या शिक्षणाचा समाजासाठी काहीतरी देण्याचा महान विचार केला. त्यांनी तळागाळाच्या लोकांना स्वाभीमानाने जगता यावे म्हणून कार्य केले, पण आपण (काहीजण) ब-यापैकी परिस्थिती सुधारली तरीही गरज नसतानाही सोईसुविधांचा उपभोग घेतोय. आरक्षण नाही म्हणून चढाओढीने मोर्चे काढतो. एवढंच नाहीतर त्यात दंगली होतात. बसची तोड फोड, सगळी कामे ठप्प पडतात. त्यातून आपण देशाचे नुकसानच करतोय. संविधानाचे पालन होते. मला सांगा, आंबेडकरांनी हिंसक पद्धतीने न्याय मागितला होता का ? पण आपण त्यांच्या लिखित तत्वांच्या अगदीच उलट वागतोय, मग हे कितपत योग्य आहे. शाळेत कॉलेजात आपण संविधान शिकतो, शिकवितो पण खरंच पूर्णपणे तुम्ही, मी त्याचे पूर्णपणे आचरण करत नाही. आपण अजुनही चौका-चौकात लावलेल्या झेंड्याच्या रंगात व त्यानुसार धर्माच्या

विशिष्ट रंगात गुरूटलेलो आहोत. संविधानाने धर्माचे पालन करण्याचा अधिकार दिलाय पण, ज्या महापुरुषांनी धर्माधर्मातील भेदभाव नष्ट करण्यासाठी कार्य केले त्यांनाच आपण धर्माधर्मात वाटून घेतलय, किती हा मूर्खपणा म्हणावयाचा.

आधी देशादेशांमध्ये सीमावाद व्हायचा पण आता एकाच देशातील दोन राज्यांमध्ये तो होत आहे. याचा अर्थ सध्या युद्धासाठी परकीयांची गरज नाही. आपणच आपल्यासाठी पुरेसे आहोत. कित्येकवेळा चोर सोडून सन्याशालाच फाशी दिली जाते. संविधानाच्या अंमलबजावणीपूर्वी स्त्रीयांवर पुरुषप्रधान संस्कृतीमुळे फार अत्याचार झाला. संविधानामुळे त्यांच्यात सुधारणी होवून सन्मानाने जगात येवू लागले शिक्षणाचा अधिकार दिला, सतीप्रथा, बालविवाह बंद झाले. पण खरंच स्त्री स्वतंत्र आहे का ? ती जगत आहे का मिळालेले स्वातंत्र्यः स्त्रियांना दिलेल्या योजनेचा लाभ घेताना, छान-छान गोष्टी वाचताना छानच वाटतय आपल्याला. त्यांच्यावर होणारा अत्याचार हा किती भितीदायक आहे. तो पूर्णपणे कधी बंद होणार ? हा सर्वात मोठा प्रश्न आहे. संविधानात स्त्री सुरक्षिततेच्या तरतुदी आहेत. कठोर कायद्यांची अंमलबजावणी वगैरे सगळंच अगदी व्यवस्थित आहे मग स्त्रीयांचे शोषण का होते / आज स्त्री कितीही मोठ्या पदावर असली तरीही ती तिच्या विचारांनुसार स्वतंत्र वागूच शकत नाही. ती तिच्या विचार करण्याच्या क्षमतेवर ताबा ठेवून जगते. आजकाल राजकारणातसुद्धा उगीचच स्वतःच्या स्वार्थापोटी स्त्रियांवर वैचारिक चिखलफेक होत आहे. त्यात ते राजकारण करतात पण तिच्या अन्नूचे ढिंडोरे उठतात याचा विचार कधी होईल ? तेव्हा लोक अडाणी होते. शिकलेले नव्हते म्हणून असं व्हायचं (स्त्री अत्याचार) पण

आता शिकलेले लोकही स्त्रीयांच्या अब्रुशी खिलवाड करतात.

हा काय मूर्खपणा म्हणायचा: कशाला शिकतात काय माहिती ?

आंबेडकरांनी शैक्षणिक, सांस्कृतिक तत्त्वे सुद्धा संविधानात मांडली आहेत. आंबेडकर म्हणतात, शिक्षक व विद्यार्थ्यांतील नातं हे प्रामाणिक व निःस्वार्थी असलं पाहिजे. शिक्षकाने विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कला, विचार मांडण्यासाठी स्वतंत्र व्यासपीठ निर्माण करून दिले पाहिजे. त्यातूनच उत्तम विद्यार्थी घडतात. शिक्षणातून फक्त एखाद्या विषयाचे ज्ञान घेणे किंवा देणे हा उद्देश किंवा उद्दिष्ट्य न ठेवता आपण ज्ञान घेतलय म्हणजे आपण समाजाचे काहीतरी देणे लागतो, हा विचार केला पाहिजे. समाजातील वैचारिक दृष्टीकोन बदलवण्यासाठी शक्य तितकी भूमिका बजावली पाहिजे.

- काही शिक्षक पूजनीय असतात पण काहींची मानसीकता म्हणजे 'मी खूप कष्टाने नोकरी मिळवली म्हणून किंवा थोडेसे पैसे मिळावेत या हव्यासापोटी शिक्षक नोकरी करतात.'

- वेतन हा मोबदला आहे तो गरजेपोटी मिळालाच पाहिजे पण काम करताना. शिक्षक शिकवताना प्रामाणिकपणाने उत्तम भूमिका बजावताना दिसत नाही. शिक्षक हल्ली अध्यापनाचे मुख्य कार्य बाजूला ठेवून दुस-याच कार्यात गुरफटत चालले आहेत. त्यांच्यासाठी विद्यार्थी फक्त कॉलेजात असेपर्यंत महत्त्वाचा आहे. कॉलेज सुटले की तो काय करतोय यात त्यांना त्यांची भूमिका बजावयचीच नसते. पूर्वीची गुरुकुल शिक्षण पद्धती मला फार छान वाटते. निदान त्यात शिक्षणाचा बाजार नव्हता. खरंतर आम्ही विद्यार्थ्यांनीही आणि शिक्षकांनीही त्यांची मनःस्थिती बदलावयास हवी. तरंच आंबेडकरांच्या विचारांना, संविधानाचा अवलंब होईल. इथूनच चांगला नागरिक निर्माण होईल.

वरील मांडलेले मुद्दे अनेकांनी याआधीही मांडले

आहेत. राजकारण, भ्रष्टाचार अशा वैचारिक किड्यांचा नायनाट अजूनही झाला नाही म्हणून नुसते संविधानाचे कलमे शिकण्यापेक्षा प्रत्येकाने आचरणात आणलेच पाहिजे. मानसिकता बदलवली पाहिजे. प्रत्येकाने सत्याचा मार्ग अवलंबवायला हवा म्हणजेच सगळंच अगदी छान होईल. 'संविधानाचे सक्षमीकरण' ही काळाची गरज आहे.

***

विचारप्रणाली

✍ ओजेश वाघमारे

एम.एस्सी (वनस्पतीशास्त्र) द्वितीय वर्ष

विचारप्रणाली राजकीय असते

राज्यकर्त्याचे हित जपते

अर्थ भूतकाळाचा

स्पष्टीकरण वर्तमानाचे

चित्र भविष्याचे रेखाटते

पवित्र ग्रंथ कर्मकांडाची मदत होते

विचारप्रणाली येथे स्पष्ट होते

मिथकाचा आधार घेताना दिसते

म्हणून मूल्यांची चिकित्सा रोखते..!

पण लोकांचा सहभाग वाढतो

सर्व समावेशक वैश्विकतेचे रूप धारण करते

तरी सामाजिक वास्तव गुंतागुंतीचेच ठरते

विनाकारण स्वीकारणे हातात असते

म्हणून उत्तम विचारप्रणालीचा आदर्श

वर्षानुवर्ष टिकून राहतो.

उस्ताद झाकीर हुसेन

कु. ज्योती लामतुरे

बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

संगीत ही संकल्पना फार विस्तृत स्वरूपाची आहे. संगीत कला ही आपल्या जीवनात चैतन्य निर्माण करण्याचे काम करत असते, तसेच मानसाच्या व संपुर्ण सजीवसृष्टीच्या मनाला प्रसन्न करण्याच काम ही कला करते. खरं सांगायच झाल तर कधी-कधी नव्हे तर बहुतेकदा कलाच माणसाला जगवत असते. संगीत विश्वामध्ये खूप मोठे-मोठे कलाकार होऊन गेलेत, ते कलाकार जरी सध्या आपल्यात नसले तरी त्यांची कला ही पिढ्यान् पिढ्या माणसाच्या मनाला आनंद देत राहिल.

संगीतामधलाच एक अंग म्हणजे ताल. तालाशिवाय संगीत ही संकल्पनाच पूर्ण होऊ शकत नाही. संगीतामध्ये ताल खुप महत्त्व आहे. 'ताल' या चित्रपटातील खालील चार ओळी तालाचे महत्त्व स्पष्ट करते, त्या ओळी पुढील प्रमाणे आहेत-

“ताल से ही गीत है
ताल ही संगीत है
ताल पे ही सांस है
ताल से ही प्रीत है ”

आपलं जीवन सुद्धा तालावरतीच चालत असते. उदा. आपल्या डोळ्याच्या पापण्याची उघड-झाप ही तालावरच होत असते. तालावरच आपण चालत असतो, हसतो देखिल तालावरच अशा सर्व गोष्टी आपण नकळतपणे करीत असतो. यावरून हे समजते की ताल आपल्या जिवनाशी किती जवळाचा भाग आहे.

तसेच ताल याला आपले जीवन समर्पित करणारे महान तबला वादक व भारतीय शास्त्रीय संगीताला नविन

ओळख निर्माण करून देणारे महान कलाकार म्हणजेच उस्ताद झाकीर हुसेन होय. झाकीर हुसेन यांचा जन्म ९ मार्च १९५१ साली मुंबई येथे झाला होता. त्यांचे वडीलही उस्ताद अल्लारखा हे सुद्धा एक महान व सुप्रसिद्ध असे तबला वादक होते. उस्ताद झाकीर हुसेन यांना बालपणापासूनच संगीत कलेची आवड होती. त्यांनी भारतीय शास्त्रीय संगीताची नव्याने ओळख निर्माण केली व त्यात त्यांनी एक वेगळी छाप निर्माण केली. त्यांच म्हणण होत की तबला देखील माणसासारखा बोलू शकतो, व ते तबल्यावर हाताची थाप देऊन तसे ध्वनी देखील निर्माण करीत होते. निर्जीव तबल्याला देखील ते बोलायला लावायचे.

कोणत्याही कलेचा आदर कसा करावा, तसेच त्या कलेवर किती व कसे प्रेम असावे याचेच एक उत्तम उदाहरण म्हणजे, एकदा उस्ताद झाकीर हुसेनजी जनरल रेल्वे ने प्रवास करीत असतात. त्यांच्या जवळ तबला देखील असतो. रेल्वेमध्ये प्रचंड अशी गर्दी असते. बसण्यासाठी सीटवर जागादेखील नसते, तेंव्हा ते त्या गर्दीमध्येच एक पेपर अंथरतात व त्यावर मांडी घालून बसतात, तबल्याला कोणाचाही पाय व चप्पल लागू नये म्हणून ते मांडीवर तबला घेऊन तो प्रवास पूर्ण करतात. एवढी विनम्रता व कलेविषयीचा आदर असल्या कारणानेच सरस्वती माताही त्यांच्या वर जास्त प्रसन्न असावी हेच खरे !

उस्ताद झाकीर हुसेन हे नेहमी इतरांना म्हणायचे की, “माझ्या नावासमोर उस्ताद हा शब्द नका जोडत जाऊ मी एक संगीत कलेचा पुजारी आहे व मी सर्व सामान्य कलाकार आहे” यातुन त्यांची विनम्रता व साधेपणा दिसून येतो. माणसाने कितीही मोठे झालेतरी आपल्या अंगी विनम्रता बाळगावी हा गुण त्यांच्या व्यक्तिमत्वातून दिसून येतो.

उद्योगसम्राट रतन टाटा

धुमाळ रिशा प्रदिप

बी.सी.ए. प्रथम वर्ष

रतन नवल टाटा हे एक भारतीय उद्योपती आणि टाटा सन्सचे माजी अध्यक्ष होते. १९९० ते २०१२ या काळात ते टाटा समूहाचे अध्यक्ष होते. ऑक्टोबर २०१६ ते फेब्रुवारी २०१७ या कालावधीत ते समूहाचे अंतरिम अध्यक्ष होते. तसेच ते त्यांच्या चॅरिटेबल ट्रस्टचे नेतृत्व करत होते.

रतन नवल टाटा हे आपल्या आयुष्यातच एक लोभस आख्यायिका बनले होते. ही आख्यायिका अजरामर आहे आणि आता त्यांनी जगाचा निरोप घेतल्यानंतरहिचे अनेकानेक रंग जगभरातील असंख्य चाहत्यांना वर्षानुवर्ष मोहवत राहणार आहेत. मुळात टाटा या नावाचा दबदबा जेआरडी टाटांची अफाट लोकप्रियता व त्यांना जिवंतपणीच मिळालेले 'देवत्व' होय. टाटा समूहासमोर उभी असणारी असंख्य आव्हाने अशा स्थितीत रतन टाटा हे 'टाटा सन्स' या कंपनीचे चेअरमन झाले होते. २५ मार्च १९९१ रोजी रतन टाटा अध्यक्ष झाले. दोनच महिन्यात २१ मे १९९१ रोजी राजीव गांधी यांची हत्या झाली नंतर पंतप्रधान झालेले पी.व्ही. नरसिंहराव यांच्या नेतृत्वाखाली अर्थमंत्री डॉ.मनमोहन सिंग यांनी २४ जुलैला नवभारताची वाटचाल सुरु करणारे ऐतिहासिक बजेट मांडले. रतन टाटा ने टाटा समूहात अधिपासून अनेक जबाबदा-या पेलत असले तरी अर्थव्यवस्था मोकळी होण्याची सुरवात आणि रतन टाटा यांच्याकडे समूहाचे निर्विवाद, सर्वकष नेतृत्व येणे या प्रक्रिया समांतर झाल्या आहेत. या अर्थाने जेआरडी टाटा यांच्या वाट्याला न आलेली सरकारी धोरणाची अनुकूलता रतन टाटांच्या नशिबी आली. जेआरडीना पदोपदी पंडित नेहरू

यांच्या पासून अनेकांशी झगडावे लागले होते. रतन टाटांनाही कंपनीत व बाहेर संघर्ष करावा लागला. मात्र राव सरकारची नवी अर्थदिशा आणि टाटा समूहाची विकास स्वप्ने यांचे गणित प्रथमच जुळून आले. रतन टाटांनी हे मन्वंतर ओळखून आज टाटा समूह इतर देशांमध्ये अधिक आणि भारतात मात्र थोडास कमीच अशी स्थिती आहे, हे लक्षणीय यश तर आहेच पण ते भारताची प्रतिमा बदलून टाकणारे घटित आहे. वेगाने पावले टाकली हे त्यांच्या नेतृत्वाचे खास वैशिष्ट्ये म्हणायला हवे. टाटा समूहाचा १९९१ पासूनच जबरदस्त वेगाने झालेला चौफेर विकास, प्रवास आणि वाढ पाहिली तर त्याचा प्रत्यय येईल. रतन टाटांनी सूत्रे स्वीकारल्यावर दोन दशकांत ६० देशी-विदेशी कंपन्या विकत घेऊन समूहात आणल्या 'टाटा' ही नाममुद्रा शंभरावर देशांमध्ये नेऊन पोहचवली. आज टाटा समूह इतर देशांमध्ये अधिक आणि भारतात मात्र थोडास कमीच अशी स्थिती आहे.

रतन टाटा यांना २००० मध्ये पद्मविभूषण आणि २००८ मध्ये पद्मभूषण तसेच भारत सरकारचा तिसरा आणि दुसरा सर्वोच्च नागरी सन्मान प्रदान करण्यात आला. टाटा यांना २००६ मध्ये महाराष्ट्रातील सार्वजनिक प्रशासनातील त्यांच्या कामासाठी 'महाराष्ट्र भूषण' आणि आसाममध्ये कर्क रोगाच्या उपचारात योगदान दिल्याबद्दल २०२१ मध्ये 'आसाम वैभव' असे विविध राज्य नागरी सन्मानही मिळाले आहेत.

शिक्षण :-

मुंबईच्या कॅम्पियन स्कूलमध्ये त्यांनी आठवीपर्यंत शिक्षण घेतले. त्यानंतर त्यांनी मुंबईतील कॅथेड्रल आणि जॉन कॉनन स्कूल, शिमला येथील बिशप कॉटन स्कूलमध्ये शिक्षण घेतले. नंतर त्यांनी १९५५ मध्ये न्यू यॉर्क येथील रिचर्डेल केंद्री स्कूलमध्ये पदवी पर्यंतचे शिक्षण पूर्ण केले. पदवी घेतल्यानंतर

टाटा यांनी हार्वर्ड बिझनेस स्कूलच्या सात आठवड्यांच्या प्रगत व्यवस्थापन कार्यक्रमात भाग घेतला. कॉर्नेलमध्ये असताना टाटा अल्फा,सिग्मा फ्रेटरनिटीचे सदस्य बनले. २००८ मध्ये टाटाने कॉर्नेलला ५० दशलक्ष भेट दिली. जे विद्यापीठाच्या इतिहासातील सर्वात मोठे आंतरराष्ट्रीय देणगीदार बनले. याच काळात टाटा समूहाचे तत्कालीन प्रमुख जे.आर.डी टाटा यांच्याशी त्यांची भेट झाली.

जीवन :-

टाटा समूहाचे संस्थापक असलेल्या जमशेदजी टाटांचा नातू अशा पद्धतीने धडपड करतो आहे हे पाहून जे.आर.डी प्रभावीत झाले. आजीची तब्येत बिघडल्यामुळे तिला भेटायला भारतात आलेल्या रतन यांना जे.आर.डी. यांनी टाटा उद्योग समूहामध्ये येण्याचे निमंत्रण दिले. इ.स. १९६२ च्या डिसेंबर महिन्यात रतन टाटा समूहात दाखल झाले. मात्र समूहाच्या परंपरेनुसार ६२ ते ७१ त्यांना विविध कंपन्यांमध्ये काम करण्यास सांगण्यात आले. जमशेदपूरच्या टाटा स्टीलमध्ये अगदी कोळसा उचलण्या पासून ते भट्टीपाशी काम करण्यापर्यंतचे सर्व अनुभव घेतल्यानंतरच इ.स. १९७१ मध्ये त्यांच्याकडे टाटा समूहातील नेल्को या कंपनीची धुरा सोपविण्यात आली. नेल्को ही तोट्यात चालणारी कंपनी होती. रेडिओ आणि टेलीव्हिजन उत्पादनकरणारी ही कंपनी पुढील तीन वर्षांमध्ये स्वतःच्या पायावर उभी करण्यात रतन टाटा यांनी यश मिळवले. संपूर्ण बाजारपेठातील नेल्कोचा हिस्सा दोन टक्क्यावरून वीस टक्के झाले पण देशात आणीबाणी जाहीर झाली. पाठोपाठ आलेल्या मंदीमध्ये नेल्कोला आपल्या कामगाराच्या मागण्या मान्य करण्यात अपयश आले आणि कंपनी पुन्हा बंद पडली. रतन टाटा यांनी अनुभवलेले ते पहिले अपयश होते. इ.स. १९७७ मध्ये रतन टाटांवर 'एम्प्रेस मिल'

या टाटा समूहातील बंद पडावयास आलेल्या मिलची जबाबदारी सोपविण्यात आली. एम्प्रेस मिलच्या यंत्रसामग्रीमध्ये अनेक वर्षांमध्ये गुंतवणूक करण्यात आली नव्हती. कामगारांची संख्या ही मोठी आणि त्याच्या तुलनेत उत्पादन तूटपूंजे असे चित्र असलेल्या या मिलमध्ये अजित केरकर आणि रुसी मोदी या संचालकांनी त्याला विरोध केल्याने अखेर ही मिलही बंद करण्यात आली.

पुस्तक

डोंगरे शुभांगी शिवलिंग
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

पुस्तकातूनी मिळते ज्ञान

वाचताना हरवून जाते भान ॥१॥

पुस्तक आपल्याला ज्ञान देते खूप

त्यामुळे भविष्यात मिळते सुख ॥१॥

पुस्तक लावते ओढ शिक्षणाची

त्यामुळे निर्माण होते गोडी सत्काराची ॥२॥

पुस्तकातून मिळते संतवाणी

वाचून वाटते गावी गाणी ॥३॥

पुस्तकातून निर्माण होते ओढ

कविता कराव्या वाटतात गोड ॥४॥

पुस्तकामुळे राजप-यांचे स्वप्न दिसते

ते सकलांना सांगत असते ॥५॥

पुस्तकात आहेत खूप मुले

सावित्रीने केले शिक्षण खुले ॥६॥

पुस्तकच राजे नव्या जगाचें

दुःख कशाला जुन्या जगाचे ॥७॥

बुद्ध उपदेश म्हणजेच भारतीय लोकशाही परंपरा

सदानंद कामाजी कापूरे
एम.ए. (पाली) द्वितीय वर्ष

वर-वर पाहिले असता ही घटना अगदी सर्वसामान्य वाटते पण बारकाईने विचार केला असता, हा केवळ वज्जींचा इतिहास नसून हा एकूण भारतीय समाजाचा हजारो वर्षांचा जिवंत इतिहास आहे. परस्परांवरील अविश्वास आणि त्यातून निर्माण झालेला ऐक्याचा अभाव यांच्यामुळे समाजाची बाकीची सर्व गुणवत्ता मातीमोल होते, सगळे सामर्थ्य मोडीत काढली जातात आणि गैरसमजापोटी एकमेकांच्या जिवावर उठलेले सगळेजणच गुडघे टेकून त्यांचे गुलाम होतात. या सर्व प्रकारात क्लेश एक अत्यंत केशकारक बाब आहे. ती अत्यंत विघातक असल्याने माहीत असूनही लोक तिच्या सापळ्यात अडकत आले आहेत. तथागत बुद्धांनी वज्जींना नेमका कोणता फॉर्मूला दिला होता हे जाणून घेऊया.

प्राचीन भारतामध्ये सोळा महाजनपदांचा उल्लेख आहे. त्यामध्ये प्रमुख मगध साम्राज्य होते असे दिसून येते. या महाजनपदांमध्ये काही राजतंत्र तर काही गणराज्य होते. वजी (विज्जिका, ब्रज्जी) हे प्रमुख गणराज्य म्हणून ओळखले जाते. काही इतिहासकार या गणराज्याला जगातील प्रथम गणराज्य म्हणून संबोधतात. वज्जी हे नाव प्रदेशाचे होते की तिथे राहणाऱ्या लोकांना वज्जी म्हणून संबोधत याबाबत मात्र ठोस मत मांडले गेले नाही. कारण वज्जीकुल हा शब्दप्रयोग अनेक ग्रंथांमध्ये आलेला आहे. या प्रदेशात राहणाऱ्या लोकांना लिच्छवी सुद्धा म्हटले जाई. वजीची राजधानी वैशाली असल्यामुळे वैशालीचे लिच्छवी असे सुद्धा म्हटले जाते. एकदा तथागत वैशालीमधील सारन्दद चैत्यामध्ये महाविहार करीत होते. तेव्हा बरेचसे लिच्छवी त्यांच्याकडे आले आणि

त्यांना अभिवादन करून एका बाजूला बसले. त्यावेळी तथागत बुद्ध त्यांना म्हणाले, मी तुम्हाला अशा सात गोष्टींचा उपदेश देतो, की ज्याचे पालन केले असता तुमचा पराभव होणार नाही.

- १) जोपर्यंत वज्जी अखंडपणे एकत्रित जमत राहतील, विशाल संख्येने ऐक्य राखतील, तोपर्यंत त्यांच्या वृद्धीचीच आकांक्षा बाळगता येईल, त्यांचा व्हास होणार नाही.
- २) ते एकजुटीने एकत्र जमत राहतील, एकजुटीने बैठकीतून उठतील आणि एकजुटीने वज्जींच्या प्रजेबद्दलची कर्तव्ये पार पाडतील, तोपर्यंत...
- ३) ते कायदा म्हणून न ठरविलेल्या गोष्टींना जोपर्यंत कायदा म्हणून अमलात आणणार नाहीत, कायदा म्हणून ठरविण्यात आलेल्या गोष्टी मोडणार नाहीत आणि वज्जींची जुन्या काळापासून चालत आलेली नियमावली मान्य करून वागत राहतील तोपर्यंत...
- ४) ते जोपर्यंत आपल्यातील वयस्कर लोकांचा मान राखतील आणि त्यांचा सल्ला ऐकतील तोपर्यंत...
- ५) ते जोपर्यंत कुलस्त्रियांना, कुलकुमारींना पळवून आणून जबरदस्तीने आपल्या घरात ठेवणार नाहीत, तोपर्यंत...
- ६) ते जोपर्यंत गावात असलेल्या वा गावाच्या बाहेर असलेल्या चैत्यांचा सत्कार व गौरव करतील, त्यांच्या बाबतीतील पूर्वीपासून चालत आलेली धम्मकर्तव्ये पार पडतील, तोपर्यंत...
- ७) ते जोपर्यंत अरहंतांना धम्मविषयक संरक्षण देतील, त्यामुळे पूर्वी तेथे न आलेले अरहंत तेथे येत राहतील आणि आलेले अरहंत सुखाने राहतील, तोपर्यंत...

या सात गोष्टी सांगून झाल्यानंतर या गोष्टींचे पालन केल्यास वज्जींची वृद्धीच होईल, व्हास होणार नाही. हे तथागतांनी पुन्हा एकदा निर्धारपूर्वक स्पष्ट केले.

तथागत बुद्धाने सांगितलेल्या सात गोष्टींचे विश्लेषण केल्यास असे दिसून येते की, त्यानी पहिला नियम ऐक्याचा सांगितला आहे. वज्जी जोपर्यंत विचारविनिमय करण्यासाठी एकत्र जमत राहतील आणि ऐक्य राखतील, तोपर्यंत त्याची वृद्धीच होईल, असे त्यांनी म्हटले आहे. कोणताही समाज जेव्हा काही महत्त्वाच्या धाग्यांनी एकत्र गुफलेला असतो, तेव्हा बाहेरच्या शत्रूना शिरकाव करणे अवघड असते. एकमेकावर प्रेम करणारी, एकमेकांची काळजी घेणारी, एकमेकांसाठी कोणताही त्याग करायला सिद्ध असलेली माणसे ज्या समाजात असतात, त्या समाजाला जिंकणे सोपे नसते. त्यानी सांगितलेला दुसरा नियम हा पहिल्या नियमाचाच एक महत्त्वाचा पैलू स्पष्ट करणार आहे. नुसते एकत्र जमणे महत्त्वाचे नसते, एकत्र जमल्यानंतर कलह करीत, एकमेकांना शिव्याशाप देत, हाणामारी करीत बाहेर पडण्याचे प्रकारही घडत असतात. वस्तुतः, काही मतभेद असले, तरी त्याच्यावर मात करीत, समान उद्दिष्टाचे मुद्दे बळकट करीत आपल्या समस्या सोडविणे, सहमतीने एखाद्या निर्णयापर्यंत येणे, असे येथे घडते, तेथे निर्णयाची अंमलबजावणी प्रभावी रीतीने होऊ शकते आणि समाजाचे स्वास्थ्य टिकून त्याच्या जीवनाला गतीही येते.

तोपर्यंत वज्जी कधीच नाश पावणार नाही

मगधराजा अजातशत्रू हा वज्जीवर आक्रमण करण्याच्या विचारात होता. तेव्हा त्याने आपला मुख्यप्रधान, वस्सकार नावाचा ब्राह्मण याला बोलावून त्याला बुद्धाकडे निरोप पाठवताना सांगितले की, 'अजातशत्रू वज्जीवर आक्रमण करण्यास उत्सुक आहे. वज्जीकुळ कितीही सामर्थ्यशाली असले तरी त्याचा पुरेपूर नाश करण्याचा त्याचा विचार आहे.' अजातशत्रू पुढे म्हणाला, 'भगवान, जे काही पुढचे भविष्य होईल ते सांगतील. ते नीट लक्षात ठेव आणि त्यातला शब्द न

शब्द मला निवेदन कर. कारण भगवान बुद्ध कधीही खोटे बोलत नसतात.' वस्सकार ब्राह्मण सर्व सूचना ऐकून तथागतांना भेटण्यासाठी गेला. तथागत तेव्हा राजगृह येथील गृधकुटावर वास्तव्यास होते. वस्सकाराने अजातशत्रूचे निवेदन तथागतांना जसेच्या तसे सांगितले.

त्यावेळी स्थविर आनंद तथागतांच्या मागे उभे होते. तथागत त्यांना म्हणाले, 'आनंद, वज्जी वारंवार सार्वजनिक सभा भरवतात हे तू ऐकले आहेस काय? आनंदाने उत्तर दिले, 'होय भगवत, मी ऐकले आहे.' यावर भगवत पुढे म्हणाले, 'आनंद जोपर्यंत वज्जी सर्व लोकांच्या वारंवार सभा भरवीत असतात तोपर्यंत ते कधीच नाश पावणार नाहीत. उलट त्याची भरभराट होत राहील. आनंद, जोपर्यंत वज्जी एकोप्याने एकत्र येतात, एकोप्याने उभे ठाकतात, एकोप्याने आपापली कार्ये करतात. जोपर्यंत कोणतेही उद्दिष्ट मान्य झाल्याशिवाय तदनुसार वर्तन करीत नाहीत, ज्या उद्दिष्टाला एकदा सर्वमान्यता मिळाली आहे ते वर्ज्य समजत नाहीत आणि गतकाळात वज्जीकुळाने जे नियम केले आहेत त्या नियम-परंपरेप्रमाणे आचरण करतात, जोपर्यंत ते वजी आपल्यामधील वृद्धाना मान देतात, त्यांची वाहवा करतात, त्याचा आदर करतात आणि त्यांची सल्लामसलत ऐकणे हे आपले कर्तव्य मानतात, जोपर्यंत आपल्या कुळातील कोणत्याही स्त्रीला अथवा कन्येला ते बळजबरीने डांबून ठेवत नाहीत आणि सामर्थ्याच्या जोरावर तिचे अपहरण करीत नाहीत, जोपर्यंत वज्जी धम्माला मान देतात त्याचे परिपालन करतात, तोपर्यंत, हे आनंदा, वज्जीकुळाची अधोगती होणार नाही. उलट त्यांची भरभराट होत राहील आणि कोणीही त्यांचा नाश करू शकणार नाही.' तथागतांच्या या उपदेशांमध्ये प्रजातंत्राचे वैशिष्ट्ये दिसून येतात. जोपर्यंत वज्जी प्रजातंत्रावर विश्वास ठेवतील प्रजातंत्रकाप्रमाणे आचरण

करतील तोपर्यंत त्यांच्या राज्याला संकट स्पर्श करू शकणार नाही, असे तथागताने स्पष्ट केलेले दिसते.

वस्सकाराने अजातशतूला बुद्धाशी झालेल्या संवादाचा प्रत्येक शब्द कथन केला. वज्जी जोपर्यंत तथागतांच्या उपदेशांचे पालन करतील तोपर्यंत युद्धाच्या मार्गाने त्यांना जिंकणे शक्य नाही हे अजातशतूच्या ध्यानात आले. म्हणून वस्सकाराच्या सल्ल्याने अजातशतूने एक षडयंत्र रचले. त्यानुसार, राजाने आपल्या दरबारात वीना जिंकण्याचा विषय उपस्थित करावा, असे वस्सकाराने त्याला सुचविले. तुम्ही त्यांना कशाला त्रास देता, वज्जीचे हे राज्यकर्ते आपापली शेती, व्यापार, करून जगू देत. असे म्हणून मी बाहेर पडेन, असे तो त्यांना म्हणाला. हा ब्राह्मण वज्जी वगैरे विषय चर्चेला खो घालीत आहे, असे तुम्ही म्हणावे, त्यानंतर मी वज्जीसाठी काही नजराणा पाठवीन, तो पकडून तुम्ही माझ्यावर आरोप ठेवावा आणि कैद व मारहाण न करता वस्त्याने मुंडन करून माझी नगरातून हकालपट्टी करावी, असा सल्ला त्याने राजाला दिला. त्यावेळी आपण काय म्हणू ते त्याने राजाला पुढीलप्रमाणे सांगितले, 'मी तुझ्या नगरातील तटबंदी आणि खंदक करविले आहेत, मी तुझी दुर्बलस्थाने आणि बलस्थाने जाणतो, लवकरच मी तुला सरळ करीन. आपले ते बोलणे ऐकून, 'जा' असे राजाने म्हणावे, असेही त्याने सांगितले'. ६ षडयंत्र जसेच्या तसे कृतीत उतरविले गेले.

तिकडे वज्जीमध्ये वस्सकारासोबत अजातशतूने कसा व्यवहार केला यावर वादविवाद सुरू झाला. अजातशतूने त्याला हाकलून दिल्याचे ऐकून लिच्छवी एकमेकांना म्हणाले, 'हा ब्राह्मण लबाड आहे; त्याला गंगा पार करू देऊ नका. परंतु त्याच्यापैकी काहीजण म्हणाले, आपल्या बाजूने बोलल्यामुळे त्याच्यावर हा प्रसंग आला आहे. त्यांनी तसे म्हटल्यावर मग

येऊ द्या, असे बोलणे झाले. तो तेथे पोहोचल्यावर, कशासाठी आलात, असे लिच्छवींनी त्याला विचारले. तुमची बाजू घेतल्यामुळे माझ्यावर हा प्रसंग ओढवला, असे त्याने सांगितले. छोट्याश्या गोष्टीसाठी असा मोठा दंड करणे योग्य नव्हे, असे म्हणून लिच्छवींनी त्याला विचारले, तेथे तुमचे पद काय होते? तो म्हणाला, मी विनिश्चयमहामात्य होतो. येथेही तुम्ही त्याच पदावर राहा, असे लिच्छवी त्याला म्हणाले. तो चांगल्या रीतीने न्याय करू लागला. राजकुमार त्याच्याकडे शिक्षण घेऊ लागले.

काही दिवसातच लिच्छवींमध्ये त्याने आपला जम बसविला. मग एके दिवशी त्याने एका लिच्छवीला एका बाजूला बोलावून नेले आणि म्हटले, 'तुमचे तरुण शेती करतात ना? त्याने होकारार्थी उत्तर दिल्यावर' दोन बैल जुंपून करतात का' असे त्याने विचारले. त्यालाही त्याने होकारार्थी उत्तर दिले. एवढे बोलून तो निघून गेला. त्या लिच्छवीला दुसऱ्या लिच्छवीने विचारले, आचार्य तुला काय म्हणाले?, त्याने घडलेला वृत्तात सांगितला. पण विचारणाऱ्याचा विश्वास बसला नाही. 'हा काही मला खरे सागत नाही', असे वाटून त्याच्या मनात अविश्वास निर्माण झाला. त्यानंतर एके दिवशी ब्राह्मणाने आणखी एका लिच्छवीला बाजूला नेऊन, 'जेवणात काय खाल्लेस' असे विचारले. त्यालाही एका लिच्छवीने या प्रसंगाविषयी विचारल्यावर त्याने खरे सांगितले. पण विचारणाऱ्याचा विश्वास बसला नाही आणि त्याचे मन बिनसले. आणखी एके दिवशी ब्राह्मणाने एका लिच्छवीला एका बाजूला नेले आणि 'खरोखरच तुझी दुरवस्था झाली आहे का, असे त्याला विचारले. 'असे कोण म्हणाला' असे त्याने विचारले असता 'अमुक लिच्छी' असे त्याने सांगितले. आणखी एकदा 'तू खरोखरच भित्रा आहेस का' असे एका लिच्छवीला बाजूला नेऊन त्याने विचारले. 'असे कोण म्हणाला' असे त्याने विचारल्यावर 'मुक लिच्छी' असे

त्याने उत्तर दिले‘

अशा रीतीने एकाने जे म्हटलेले नाही, ते दुसऱ्याला सागत राहण्याचा प्रकार त्याने तीन वर्षे केला. त्यामुळे वर्जीच्या राज्यकर्त्यांमध्ये एवढी फाटाफूट झाली, की त्यांच्यापैकी कोणीही दोघे जण एका मार्गाने जाईनासे झाले. त्यानंतर एकत्र जमण्यासाठी नगरा वाजविण्यात आला. पण, ‘जे प्रमुख आहेत त्यांनी जमावे, जे शूर आहेत त्यांनी जमाव’ असे म्हणून कोणीही लिच्छवी एकत्र जमले नाहीत.

एवढे झाल्यावर ब्राह्मणाने राजाला निरोप पाठविला. ‘आता योग्य वेळ आहे, ताबडतोब या.’ ते ऐकून राजा युद्धासाठीचा नगरा वाजवून नगरीतून बाहेर पडला. वैशालीच्या वर्जींना हे कळले. राजाला गंगा पार करू द्यायची नाही, असे म्हणून नगरा वाजविण्यात आला. परंतु त्याचा आवाज ऐकूनही ‘जे शूर राजे असतील त्यांनी जावे.’ यासारखी वक्तव्ये करणारे वजी एकत्र जमले नाहीत. ‘राजाला नगरात शिरू द्यायचे नाही, वेशीचे दरवाजे बंद करून ठामपणे उभे राहू या’ असे म्हणून नगरा वाजविण्यात आला. परंतु एकजणही जमला नाही. अजातशत्रूच्या दरवाजातून प्रवेश करून आला आणि सर्वांची धूळधाण उडवून गेला.

वर्जींनी काय केले ?

तथागत वर्जींना अत्यंत जवळचे होते. त्यांच्या रक्तमांसाचेच होते. वर्जींविषयी तथागताच्या मनात अपार प्रेम होते. वर्जींनी ऐक्य राखावे, असे त्यांनी त्यांना परोपरीने सांगितले होते. ऐक्य राखल्यास कोणी तुमचे काही वाकडे करू शकणार नाही, असे त्यांनी त्यांना समजावले होते. वर्जींकडे तशा प्रकारचा पराक्रम होता. ते अजातशत्रूपेक्षा कितीतरी पटींनी अधिक चपळाईने हालचाली करण्यात पटाईत होते. त्यामुळे ऐक्य राखल्यास तुमची वृद्धी होईल, हा तथागतांचा

सल्ला वस्तुस्थितीवर आधारलेलाच होता. याउलट, वस्सकार हा वर्जींच्या शत्रूचा विश्वसनीय सल्लागार होता. तो धूर्त आहे, डावपेच करणारा आहे, हेही वर्जींना माहीत होते. पण वर्जींनी काय केले ? आपल्या जीवाभावाच्या माणसाने बेंबीच्या देठापासून ओरडून सांगितले असा सल्ला त्यांनी धाब्यावर बसविला आणि आपली राखरांगोळी करण्याचा निश्चय केलेल्या माणसाला मस्तकावर घेतले. त्याला विषाची पेरणी करण्यासाठी आपल्या हृदयाची सुपीक भूमी अर्पण केली. त्याला आपल्या बुद्धीमध्ये संशयाची आणि द्वेषाची जाळी विणता यावीत, म्हणून आपली बुद्धी त्याच्याकडे गहाण टाकली. अशा प्रकारच्या कृत्याला काही स्वादिष्ट फळ मिळेल, अशी अपेक्षा कशी करता येईल ? आपल्या कल्याणासाठी रात्रंदिवस तळमळणार्या माणसाचा सल्ला धुडकावून लावणारे आणि आपल्या विध्वंसाचे कारस्थान नियोजित पद्धतीने यशस्वी करू पाहणाऱ्याला आपल्या जीवनाचा सर्वेसर्वा बनवणारे लोक आपले स्वातंत्र्य आपला स्वाभिमान आणि आपली समृद्धी यांची जपणूक कधी तरी करू शकतील काय ?

मराठी - फक्त भाषा नव्हे तर संस्कृती

✍ शिंदे अनन्या दिनेश
१२ वी (कला)

जैसे हरळांमाजी रत्नकिळा। कि रत्नांमाजी हिरा निळा।

तैसी भाषांमाजी चोखळा। भाषा मराठी ॥

जैसी पुष्पांमाजि पुष्प मोगरी। कि परिमळांमाजि कस्तुरि।

तैसी भाषांमाजी साजिरी। भाषा मराठी ॥

फादर स्टिफन्स लिखित वरील ओळी अगदी यथायोग्य आहेत. आपली मराठी भाषा विविध रसांनी व अलंकारांनी नटलेली आहे. 'अमृताशी पैज लावली तरी माझी मराठी जिंकेल' असे म्हणणारे ज्ञानेश्वर आज आपणामध्ये किती प्रमाणात दिसून येतात ? इतिहास म्हणजे अस्तित्व असे आपण म्हणतो मात्र आपलेच अस्तित्व कितीशा प्रमाणात उरले आहे ? राजा कृष्णदेवरायांच्या कालखंडातील ती पुराणतम शिलालेखावरील मराठी आज आपल्यामध्ये अगदी बोटांवर मोजण्याइतक्या प्रमाणात उरली आहे. सोशल मीडियाच्या माध्यमातून आपण इतर भाषांचा इतिहास जाणून घेत आहोत; मात्र आपला इतिहास, आपला वारसा, आपली संस्कृती आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे आपली मराठी आपण विसरत आहोत. याचे आपल्याला भान जरी असले तरी याविषयी खंत बाळगणारे किती लोक आहेत ? खंत बाळगली तरी बाळगली हो, मात्र ती गोष्टसुधारण्यासाठी कोणीच पुढाकार घेत नाही.

भाषा म्हणजे संस्कृती म्हटले जाते. मी म्हणेन माझी मराठी फक्त संस्कृतीपुरती मर्यादित नाही. तिला इतिहास आहे, भूगोल आहे ! आता मराठीला भूगोल आहे म्हणल्यावर काही लोक हसतील; त्यांना प्रश्न पडेल की असे कसे शक्य आहे ? इतरांचं मला माहित नाही मात्र माझ्या मराठीच्या बाबतीत तर ते अगदी बरोबर आहे. मात्र त्या भूगोलातील सीमा माझ्या

मराठीला नाहीत. ती त्या सीमांच्या बेड्यांमध्ये जखडून बसलेली नाही. ती स्वच्छंद आहे ! महाराष्ट्राच्या बाहेरदेखील तिचा वावर आहे. ती विविध देशांत, दऱ्या - खोऱ्यांत, वेगवेगळ्या प्रदेशांत वेगवेगळ्या रूपांत, वेगवेगळ्या शैलींमध्ये, अलंकारांनी व विशेषणांनी नटून- थटून आनंदाने विहार करते आहे. मराठी इतकी रूपे इतर कोणत्याच भाषेची नाहीत. कोंकणी, मराठवाडी, मालवणी, व-हाडी, अहिराणी, खान्देशी, कोळी, डांगी इत्यादी नावे सांगता येतील.

मराठीचा वापर सातवाहन काळापासून सुरू झाला. 'विवेकसिंधू' हा आद्यकवी मुकुंदराज विरचित ग्रंथ मराठीतील सर्वात प्राचीन ग्रंथ मानला जातो. मराठी भाषेचा इतिहास काढला तर तो राजा केसिदेवरायांच्या कालखंडातील शिलालेखापासून ते ३ ऑक्टोबर २०२४ रोजी मिळालेल्या अभिजात भाषेच्या दर्जापर्यंत निघेल. एवढ्यावरच तो सीमित राहणार नाही. तो अजून वाढेल; वाढत आहेच. याच कालखंडात महानुभाव व वारकरी संप्रदाय उदयास आले. म्हाइंभटांचे इ.स. १२७८ मधील 'लीळाचरित्र', 'ज्ञानेश्वरांची इ.स. १२८० मधील 'ज्ञानेश्वरी' एकनाथांची 'भारूडे', नामदेवांची, जनाबाईंची अभंग यासारख्या मन मोहून टाकणा-या साहित्यकृतींच्या रचनेचा हा काळ होता. मुघलांची, निजमांची, इंग्रजांची आक्रमणे होत गेली व माझी मराठी सर्व भाषेतील शब्दांना आपल्या उरामध्ये स्थान देत गेली. इतर भाषेतील शब्द मराठीत रूजले; ते आपलेसे झाले.

भारतातील २२ अधिकृत भाषांपैकी एक असलेली आपली मराठी महाराष्ट्र राज्याची अधिकृत तर गोवा राज्याची सहअधिकृत भाषा आहे. २०११ च्या जनगणनेनुसार, भारतात मराठी भाषिकांची संख्या सुमारे १४ कोटी आहे. आपली मातृभाषा मराठी असणाऱ्या लोकांच्या संख्येनुसार मराठी

जगातील दहावी व भारतातील तिसरी भाषा आहे.

कुसुमाग्रजांची काव्ये, पु.ल.देशपांडेची सोपी व मजेशीर पुस्तके, वि.स.खांडेकर यांची ययाति व इतर भांडार, भालचंद्र नेमाडे यांची कोसला ही कादंबरी, बहिणाबाईची छोटी मात्र गहन अर्थानी युक्त काव्ये, विंदा करवंदीकराची पुस्तके, शिवाजी सावंत यांचे मृत्युंजय, प्र.के. अत्रे यांचे क-हेचे पाणी, साने गुरुजींची 'श्यामची आई' ही आपल्या मराठी साहित्यातील सहस्र रत्नांपैकी उठून दिणारी काही रत्ने आहेत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, छत्रपती शिवाजी महाराज, महात्मा जोतिबा फुले, सावित्रीबाई फुले, बाळ गंगाधर टिळक, नाना पाटेकर, बाबा आमटे, लता मंगेशकर, सचिन तेंडुलकर, अजय-अतुल इत्यादी अजून कित्येक मराठी व्यक्तिमत्त्वांना जागतिक स्तरावर आदराने पाहिले जाते.

मराठी भाषेतून दरवर्षी दोन हजार पुस्तके, ५०० दिवाळी अंक, हजारो मासिके, वर्तमानपत्रे, लेख इ. प्रकाशित होतात. भारतातील सर्वाधिक खपाचे मासिक 'लोकराज्य' तर ४ थ्या क्रमांकावरील खपाचे वर्तमानपत्र 'लोकमत' दोन्ही मराठीच आहेत. एवढेच काय, एकटी बालभारती दरवर्षी सुमारे ९ कोटी पुस्तके छापते. नामवंत खाजगी प्रकाशन संस्था आणि शासकीय प्रकाशने यांची वार्षिक उलाढाल, तसेच पाठ्यपुस्तके, धार्मिक, ललित आणि वैचारिक ग्रंथ यांची एकत्रित बाजारपेठ सुमारे २५० कोटी रुपयांपर्यंत आहे ! देशभरातील एकूण ग्रंथालयांपैकी २५ टक्के ग्रंथालये एकट्या महाराष्ट्रात आहेत ! वरील सर्व आकडेवारी ऐकून थोडासा तरी धक्का लागला असेलच, मात्र या बरोबर अभिमान देखील जागृत झाला असेल. हाच अभिमान आपण सद्यपरिस्थितीत टिकवून ठेवण्याची आवश्यकता आहे. पर भाषता ही व्हा पारंगत ज्ञान साधन करा.

तरी, माय मराठी मरते इकडे परकीचे पद चेपू नका

-कुसुमाग्रज

इंग्रजी शाळांमध्ये आपली मुले दाखल करताना मी भरपूर पालकांना पाहिले आहे. त्या शाळांमध्ये मुलांना पाश्चात्य परंपरा शिकवल्या जातात; ज्या आपल्या भागातील वातावरणाशी, भूगोलाशी समरस होत नाहीत. उदारणार्थ आपल्या भाषेत 'येरे येरे पावसा' असे शिकवले जाते. मात्र इंग्रजीत शिकून मुले 'रेन रेन गो अवे' म्हणायला लागली आहेत. आता विदर्भातील अथवा इतर दुष्काळजन्य परिस्थितीतल्या मुलांना जर आपण 'रेन रेन गो अवे' शिकवत असलोतर कोणत्याच गोष्टीत तर्क रणार नाही ! इंग्रजी शाळांत भरती नाही केले तर आपले मुले मागे पडेल असे अनेकांचे म्हणणे असते. माझ्या मते दोष इंग्रजी शाळांत भरती करण्याचा, इंग्रजी अथवा इतर भाषा शिकण्यामध्ये नाहीतर मराठी न शिकण्यामध्ये आहे. इंग्रजी शिकू नये असे मी नक्कीच म्हणत नाही, शिवाय मराठी शिका, तिला जपा, तिला वापरात आणा, तिचा आदर करा !

भारतीय संगीत

✍ उषा काळे

एम.ए. (पाली) द्वितीय वर्ष

नादयुक्त गायन, वादन आणि नृत्य यांच्या तिहेरी संगमाला संगीत असे म्हणतात. संगीत हे सर्वांच्याच मनाला भूळ घालते. संगीत ऐकल्याने आपले मन प्रसन्न होते संगीत माणसाला स्वास्थ्य प्रदान करण्याचे माध्यम आहे. संगीत कला ही सर्व कलांमध्ये श्रेष्ठ कला मानली जाते. संगीतामधून आपण आपल्या भावना व्यक्त करू शकतो. संगीत आयुष्याला प्रेरणा देते. संशोधनात असे आढळून आले आहे की संगीत ऐकल्याने चिंता, रक्तदाब, वेदना कमी होतात. तसेच झोपेची गुणवत्ता व मानसिक सतर्कता आणि स्मरणशक्ती सुधारते. म्हणूनच अलीकडे काही रुग्णालयात रोगावर उपचार करणारी थेरपी म्हणून संगीत थेरपीचा वापर करणे सुरू केले आहे.

मनाला आनंद देणाऱ्या संगीताला फार पुरातन काळापासून मानाचे स्थान दिले गेले आहे. अनेक राजांनी संगीताला राजाश्रय देऊन संगीताची ही कला जतन केली आहे. भारतीय संगीताच्या निर्मितीबाबत अनेक दंतकथा सांगितल्या जातात. परंतू त्यापेक्षा आदि काळापासून ते आज पर्यंतच्या काळापर्यंत संगीताचा विकास कसा झाला हे पाहणे अधिक महत्वाचे ठरेल प्रागैतिहासिक काळापासून ते आजपर्यंतच्या काळापर्यंत भारतीय संगीताचा झालेला विकासाचा कालखंड साधारणपणे तीन भागात विभागला जातो.

१) प्राचीन काळ

२) मध्यकाळ

३) आधुनिक काळ

प्राचीन काळ-

सर्वसाधारणपणे आदि काळापासून ते इसवी सनाच्या

८०० पर्यंतच्या कालखंडास प्राचीन काळ असे म्हणतात. या कालखंडाचे तीन भागात विभाजन केले जाते. वैदिक काळ, संदिग्ध काळ व भरतकाळ. वैदिक काळात सामवेद, ऋग्वेद, यजुर्वेद व अथर्ववेद या वेदांची निर्मिती झाली. यापैकी सामवेद हा पूर्णपणे संगीतमय होता. भरतकाळात आजच्या काळात ज्याप्रमाणे राग गायन प्रचलित आहे तसेच राग गायन प्रचलित होते.

मध्य काळ-

वैदिक काळानंतरचा काळ म्हणजे मध्यकाळ मध्य काळाचे पूर्व मध्यकाळ व उत्तर मध्यकाळ असे दोन भागात विभाजन केले जाते. पूर्व मध्यकाळात 'संगीत मकरंद' या ग्रंथाची निर्मिती केली गेली. या ग्रंथात सर्वप्रथम रागाचे वर्गीकरण स्त्री, पुरुष व नपुंसक वर्गात केलेले आढळते. यामुळेच या ग्रंथाला राग- रागिनी पद्धतीचा आधार ग्रंथ मानले जाते. याच काळात 'गीत गोविंद' या ग्रंथाची निर्मिती पंडित जयदेव यांनी केली संगीत रत्नाकर या ग्रंथाची निर्मिती शारंग देव यांनी केली

उत्तर मध्यकाळ या काळात उत्तर भारतीय संगीताचा मोठ्या प्रमाणात विकास झाला. काळास संगीताचा विकास काळ असे देखील म्हटले आहे. या काळात सर्वच राजांनी संगीताला आश्रय दिला असला तरी काही मुस्लिम राजांमुळे उत्तर मध्य काळातील संगीताला चालना मिळाली. १२६९ ते १३१६ या अल्लादीन खिलजीच्या काळात अमीर खुसरो हा संगीत क्षेत्रातील प्रसिद्ध विद्वान म्हणून ओळखला जात होता त्याने वाद्यांमध्ये तबला व सितार रागांमध्ये साजगीरी सरपरदा, गायनामध्ये कव्वाली तराना आणि तालामध्ये झुंबरा सुलताल व आडा चारताल यांची निर्मिती केली. अकबर हा स्वतःच संगीत प्रेमी असल्याने त्याच्या कालखंडात संगीताची मोठी प्रगती

झाली अकबराच्या दरबारात ३६ संगीततज्ञ होते. त्यामध्ये गोपाल नायक, बैजू तानसेन याचा समावेश होता या सर्वांमध्ये तानसेन हा मुख्य होता. तानसेनाने रागाच्या अनेक रचना केल्या त्यामध्ये दरबारी कानडा, सारंग मल्हार या रागांचा समावेश होतो. याच कालखंडात तुलसीदास, मीराबाई इत्यादींची काव्यरचना 'रागमाला', 'रागमंजिरी' या काव्यग्रंथांची निर्मिती झाली औरंगजबाच्या काळात १६६० मध्ये भावभट्ट यांनी अनुप संगीत रत्नाकर, अनुप और विकास व अनुपकुश हे तीन ग्रंथ लिहिले त्यानंतर अठराव्या शतकाच्या उत्तरार्धात मुसलमानांचे राज्य हळूहळू सपुष्टत येऊ लागले व इंग्रजांचे प्रभुत्व वाढू लागले.

इसवीसन १८०० पासून ते आजपर्यंतच्या काळास आधुनिक काळ असे म्हणतात या कालखंडात फ्रेंच, डच, पोर्तुगीज, इंग्रज भारतात आले. या कालखंडात संगीताचा प्रखरतेने प्रसार झालेला नाही. तरीदेखील काही संगीत तज्ञांनी आपल्या प्रतिभेच्या जोरावर संगीतातील काही घटकांची व ग्रंथांची निर्मिती केली जयप्र सस्थानचा राजा प्रतापसिंह यांने संगीतसार नावाचा ग्रंथ लिहिला व त्यात शुद्ध बिलावल थाटाची मांडणी केली. कृष्णानंद व्यास यांनी 'संगीतराग कल्पद्रुम' हे पुस्तक लिहिले त्यात त्याने ध्रुपद व ख्याल गायकिचा समावेश केला

विसाव्या शतकात खऱ्या अर्थाने संगीताचा प्रसार व प्रचार मोठ्या प्रमाणात झाला. संगीताच्या या प्रचार प्रसाराचे श्रेय पंडित विष्णू दिगंबर पलुस्कर व पंडित विष्णू नारायण भातखंडे यांना जाते. पंडित विष्णू दिगंबर पलुस्कर यांनी जवळजवळ ५० संगीत विषयक पुस्तके लिहिली. त्यातील पाच भागामध्ये 'बालबोध', वीस भागात 'रागप्रवेश' व पाच भागात 'भजनामृत लहरी', 'संगीत बालप्रकाश' यांचा समावेश आहे.

अलीकडील काळात आकाशवाणी व सिनेमा इत्यादींच्या माध्यमातून संगीताचा मोठ्या प्रमाणात प्रसार झाला आकाशवाणी द्वारे केवळ शास्त्रीय संगीतच नाही तर भावगीत, भक्तीगीत, भजन या सर्वांणी स्वरूपाच्या कार्यक्रमांला प्रोत्साहन दिले जात आहे एवढेच नाही तर दूरदर्शन या अत्याधुनिक मनोरंजनाच्या माध्यमातून अनेक बालकलाकारांच्या संगीत कलेला प्रोत्साहन दिले जात आहे. त्यातून अनेक गायक व संगीतकार निर्माण झालेले आहेत. बारा वर्षांपूर्वी महाराष्ट्रात 'आर्या आंबेकर' रोहित राऊत, कार्तिकी गायकवाड, प्रथमेश लघाटे व मुग्धा वैशंपायन या बालकलाकारांनी रसिकांच्या मनावर संगीताचे अधिराज्य निर्माण केले. त्यांच्या सुरेल अशा गायनाने त्यांना पंचरत्न अशी पदवी बहाल केली

भारतीय संगीताचे प्रमुख दोन प्रकार आहेत.

- १) हिंदुस्तानी संगीत
- २) कर्नाटकी संगीत

साधारणतः उत्तर भारतीय संगीत हे हिंदुस्थानी संगीत मानले जाते, तर दक्षिण भारतीय संगीताला कर्नाटकी संगीत असे मानले जाते कर्नाटकी संगीत हे भारतातील अति प्राचीन संगीत आहे असे म्हणतात. ध्रुपद, धमार, ख्याल याला शास्त्रीय संगीत म्हणतात. तर टप्पा, ठुमरी, दादरा, कजरी, चैती, होरी, नाट्यगीत यांना उपशास्त्रीय संगीत म्हणून ओळखले जाते. यानंतर सुगम संगीताचा प्रांत सुरू होतो त्यात भजन, लोकगीत, भक्तीगीत, चित्रपट गीत गायली जातात. हिंदुस्थानी शास्त्रीय संगीतात ५००० हून अधिक राग असल्याचा अंदाज आहे. यापैकी फक्त शंभर रागांचेच सादरीकरण केले जाते.

भारतात गानकोकिळा लता मंगेशकर यांनी तर संपूर्ण जगाला आपल्या गायनाने जिंकून घेतले आहे. त्यानंतर त्यांच्या

शेती

वैष्णवी खलसे
बी.ए. तृतीय वर्ष

भगिनी आशा भोसले, उषा मंगेशकर, मीना मंगेशकर व भाऊ हृदयनाथ मंगेशकर यांनी सुद्धा भारतीय लोकांवर गायनाची भुरळ घातलेली आहे. तसेच महम्मद रफी, मुकेश, महेंद्र कपूर, सुधीर फडके, अरुण दाते तर अलीकडील काळात अनुराधा पौडवाल, सुरेश वाडकर, श्रेया घोसाळकर यांनी सुद्धा रसिकांचे खूप मोठ्या प्रमाणात मनोरंजन केले आहे. संगीत हा प्रत्येक देशात मनोरंजनाचा अविभाज्य भाग मानला जातो. विविध देशातील संगीताची ही शक्ती पाहून युनेस्कोच्या टीमने १९७५ मध्ये १ ऑक्टोबर हा दिवस संगीत दिन म्हणून साजरा करण्याचे घोषित केले आहे. संगीत सर्वांना जोडून ठेवण्याचे काम करते म्हणून भारतातही हा दिवस मोठ्या उत्साहाने साजरा केला जातो. संगीत हे सांस्कृतिक परंपरांचा आणि ऐतिहासिक वारशाचा एक महत्त्वाचा भाग आहे. विविध देश प्रदेश आणि धर्माच्या लोकगीतापासून ते शास्त्रीय संगीतापर्यंत प्रत्येक शैलीत एक वेगळेपण आणि अस्मिता आहे. संगीत हे प्रत्येकाने ऐकले पाहिजेच पण संगीत शिकण्याचाही प्रयत्न केला पाहिजे.

शेताच्या काठावर उभा शेतकरी,
त्याच्या हातात कुदळ, डोळ्यात भविष्य,
मातीची रचना त्याच्या कष्टात जपलेली
पिकांच्या आशेने उभा असलेला
वाऱ्याच्या साथीने गंध घेतो :
पाऊस कधी येईल, कधी नाही
पण त्याचे पाऊल थांबत नाही
कधी तो - शोधतो हळूहळू जीवनं,
कधी ती असतो पिकांच्या विचारात हरवलेला:

शेती हा त्याचा जीवन मार्ग,
जगणं, मरणं आणि कष्ट,
हसतो, जरी दूःख कितीही
शेताच्या मातीमध्ये एक नवा सूर शोधत:
कधी तो पाहतो तंत्रज्ञानाची वाट
कधी त्याच्या परंपरेचा पोत
सर्वकाही आवश्यक म्हणून
नेहमी तेवत ठेवतो आत्मविश्वासाची ज्योत:

आता तो विचारतो -
आपल्या कष्टांमध्ये गडबड केली की काय ?
माझ्या पिकांची दिशा बदलवायला,
नवा मार्ग शोधायला.
शेतीची शाश्वतता टिकवून ठेवायला
आशा बाळगतो की, मातीची लाहीळ असणार नाही
पिकांचे भविष्य उज्ज्वल होईल.
आणि शेतकरी पुन्हा हसणार
ज्याला त्याच्या कष्टाची फळे
आणि मातीची गोडी मिळणार.

शेती आणि शेतकरी !

✍ देवकते श्रद्धा सुनिल
बी. ए. तृतीय वर्ष

भारतात सर्वात जास्त शेतीस योग्य असलेल्या ठिकाणांनुसार भारतात शेती प्रणालींचा रणनीतिक उपयोग केला जातो. भारताला कृषीप्रधान देश म्हणून ओळखल्या जाते. त्यामुळे शेतीला अनन्यसाधारण महत्व आहे. प्रख्यात शेतीतज्ञ व शेतकऱ्यांचे कैवरी वसंतराव नाईक यांनी 'शाश्वत शेती', 'उन्नत शेती' चा संदेश देत भारतीय शेतीला नवे आयाम देण्याचे कार्य केले. भारतातील शेती क्षेत्र भौगोलिक स्थितिनुसार भिन्न आहे. भारताच्या भौगोलिक स्थानामुळे काही भागात वेगवेगळे हवामान असते. अशा प्रकारे हवामान प्रत्येक क्षेत्राच्या शेती उत्पादनास वेगळ्या पद्धतीने प्रभावित करते. भारताच्या शेतीची एक विस्तृत पार्श्वभूमी आहे. जी कमीत कमी १० हजार वर्षांपूर्वीची आहे. सध्या जगात भारताचा कृषी उत्पादनात दुसरा क्रमांक आहे.

२००७ मध्ये शेती आणि इतर उद्योगांनी भारताच्या जीडीपीच्या १६ टक्के अधिक उत्पादन केले. देशाच्या जीडीपीच्या दरामध्ये कृषीच्या योगदानात सतत घट झाल्यानंतरही देशातील सर्वात मोठा उद्योग आणि देशाच्या सामाजिक-आर्थिक विकासात शेती महत्वाची भूमिका बजावते. गहू, तांदूळ, कापूस, रेशीम, भूईमुग आणि इतर उत्पादन करणारा जगातील भारत हा दुस-या क्रमांकाचा देश आहे. भाज्या आणि फळे यांचे अनुक्रमे ८.६० टक्के आणि १०.९ टक्के उत्पादन दर्शवते. भारतात उत्पादित होणारे मुख्य फळ आंबा, पपई, चिकू आणि केळी आहेत. जगात भारतामध्ये सर्वात जास्त पशुधन असून ते २८१ दशलक्ष इतके आहे.

भारतात जास्त प्रमाणात शेती केली जाते. भारतामध्ये सर्वात जास्त उत्पादन हे पशुधन आणि दुध उत्पादन याचे घेतले जाते. शेतकरी हा वेगवेगळ्या प्रकारे

उत्पादन करत असतो. परंतु शेतीमालाला योग्य भाव दिला जात नाही, त्यामुळे शेतकरी वारंवार दुःखी होत असतो. अद्यापही शेतकरी हा माघार घेत नाही म्हणूनच शेतकरी हा राजा माणूस समजला जातो. भारताला कृषीप्रधान देश म्हणून ओळखले जाते. त्यामुळे भारतीय शेती ही खूप कष्टातून निर्माण केली जाते.

भेगाळल्या पायाच्या टाचा

आता त्याला दुःख होत नाही :

अनंत कोटीच्या दुःखात

देवा तूच पाठीशी राहिल:

“इडा पिडा टळू दे

बळीराज्याचं राज्य येऊ दे ! ”

मैत्री

✍ डोंगरे शुभांगी शिवलिंग
बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

मैत्री असावी कशी

त्यात असावी खुशी

थोडा रुसवा फुगवा हवाच

त्यात भांडण नकोच

मधुर लागते आंब्याची फोड

तशी असावी ही मैत्री गोड

मैत्री असावी जंगलासारखी घनदान

त्याचे गान कवी गार्डल घेऊन भाट

विचार जुळावे एकमेकांचे

स्वर जुळावे परस्परांचे

पोशिंद्याची व्यथा

✍ अंजली ढोबळे

बी.एस्सी. (बी.टी) प्रथम वर्ष

उरी त्याच्या असे फक्त ध्यास

कष्ट करी तो श्वासात रोखुनी श्वास,

मनी वसे एकच आस

चीज होवो कष्टाचे खास

खूप मेहनत करायची होती

मुठभर पैसा कमवायचा होता

चिमुकल्यांना मोठ बनवायच होत

हे सगळ करता - करता

स्वतःसाठी जगायचं मात्र राहूनच गेला...

स्वप्नांचा उंच बंगला होता.

संसारामध्ये तो रंगला होता,

लेकरा - बाळात गुंतला होता

येणाऱ्या आर्थिक परिस्थितीशी झुंज देता देता

पैशापुढे मात्र हरला होता

जबाबदाऱ्यांनी दबला होता

हे सगळ करता - करता

स्वतःसाठी जगायचं मात्र विसरुनच गेला ....

तब्येत त्याची जरी नसली बरी,

लेकरांसाठी तो काबाड-कष्ट करी

पैशांची कमतरता पडली पदरी

पैसा - पैसा करत, दुःख दाटे उरी

सर्वच दुःख साठवून ठेवी तो उदरी

म्हणुनी मला वाटे दुनियेत त्याची माया खरीखुरी

हे सगळ करता - करता

स्वतःसाठी जगायच मात्र हरवुनच गेला ...

तरीही त्याची कोणी कदर ना करी,

परि त्याच्या वाचून न मिळे भाकरी

पुरवितो अन्न तो जगभरी

येईला का कधी कोणा त्याची दया तरी

तो नाही तर कोणीच उरणार नाही धरतीवरी....

हे सगळं करता-करता स्वतःसाठी मात्र जगायच राहूनचं गेला !

सगळ्यात प्रिय त्याला त्याची शेती

कामे करुनी पिकवी तो मोती,

जगविख्यात त्याची ख्याती

नुसती त्याच्यासाठी सरकारची भाषणं मोठी

तरी शेवटी सगळी खोटी

सर्वोतोपरी आत्महत्या येई पोटी

त्याच्यावाचून अनाथ होई ज्योती

सांगु इच्छिते मी तुम्हा

काय असेल त्याचा गुन्हा

कसाविस जीव त्याचा होई पुन्हा - पुन्हा

तरीही त्याची वेदना का कळेना आम्हा ....

चांदणे

✍ डोंगरे शुभांगी शिवलिंग

बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

चंद्रासोबत लुकलुकणारी

ती चांदणी खरी

चांदणी दिसते छान

मनमोहूनी जाते माझे भान

इकडून तिकडे करते

काय रडते, हसते

असंख्य चांदण्यांनो

मनी खुलवणा-या भावनांनो

तुम्हाला पाहून वाटते

मीही येईल कधीतरी वरती

वाट पहा माझी

मी यायला लवकरच आहे राजी

कोण होता शिवाजी ?

✍ भावना मगर
बी.कॉम प्रथम वर्ष

कोण होता शिवाजी ?
कोणी म्हणतात स्वराज्य संस्थापक
तर कोणी म्हणतात जाणता राजा होता
ऐकलंय, मुघलांना घाबरवण्यात याचाच हात होता !
काही म्हणतात राज्याची तो शान आहे
तर काहींचा तो अभिमान आहे
जिजाऊचा पुत्र, मावळ्यांचा साक्षीदार आहे
शाहिस्त्याची बोटं छाटण्याचा मिळवला याने मान आहे !
विवेक, शक्ती आणि साहस यांचा संगम झाला होता
म्हणूनच कदाचित हा शिवबा जन्मला होता
पण आजकाल आम्हाला याचा विसर पडत चाललाय
कदाचित शिवाजी फक्त मावळ्यांनाच कळलाय
सध्या याचा वापर फक्त राजकारणासाठीच घडतो
आजकाल शिवाजी आम्हाला फक्त स्टेटस पुरताच मर्यादित
वाटतो
आम्हाला तर फक्त गडावर पाटर्न आणि मौज करायची
बाकी, आम्हाला काय करायचंय, कोण होता शिवाजी ?
ज्याच्यासाठी हिंदू - मुस्लिम, सारेच मावळे होते
तेच लोक आता आमच्यासाठी जन्मो - जन्मीचे वैरी बनले
ज्याने प्रत्येक स्त्री मातेसमान मानली
त्याच्याच देशात आज स्त्री स्वतःच्या घरातही असुरक्षित बनली
प्रत्येक शेतकऱ्यास दोन बैल आणि बियाण्याचीही व्यवस्था
केली
वर उत्पन्न कमी असल्यास करातही सवलत दिली
आजच्या शेतकऱ्याला सरकारकडून फक्त आश्वासन मिळतात
मिळाले जरी अनुदान, आमच्या पर्यंत येण्या अगोदरच फस्त

होतात !

यांना कोण समजावेल, भगवा हातात नाही घेतला तरी चालेल
विचार त्यांचे घेईल जो, तोही खरा शिवप्रेमीच ठरेल...
माझे आहे सर्वांना आवाहन, करा शिवरायांच्या चारित्र्याचे
वाचन
तेव्हाच नव सूर्य पाहता येईल
आणि तेव्हाच आपल्याला खरा शिवबा जपता येईल.

बाप

✍ फावडे राजकन्या राजकुमार
बी.ए. तृतीय वर्ष

बाप म्हणजे
शाब्बासकीची थाप असते.
बाप म्हणजे
ज्याची माया अमाप असते.
बाप म्हणजे
मोजता न येणारं माप असते.
बाप म्हणजे
आयुष्यभराची पुरुन उरणारी शिंदोरी असते.
बाप म्हणजे
न संपणारी तिजोरी असते.
बाप म्हणजे
आयुष्यभराची खंबीर साथ असते.
बाप म्हणजे
चुकताना जागवणारा गजर असतो.
बाप म्हणजे
प्रेमाचा अदृश्य पाझर असतो.
बाप म्हणजे
उन्हात सावलीचा पदर असतो.
बाप म्हणजे
सुखाची जणू वहिवाट असतो.

दुःखाचा दीप, सन्मानाचा स्वप्नसाज

शुभांगी प्रल्हाद पल्ले
बी.एस्सी. (बी.टी.) प्रथम वर्ष

स्वप्नं उराशी बाळगून ती उभी होती,
जग जिंकण्याच्या वाटेवर ती चालत होती.
पण अंधारात दबा धरला होता विकृतीचा वार,
फुलांसारखी तिची आशा झाली उद्ध्वस्त पार.

कुणीतरी केलं तिच्या जगण्यावर आघात,
तिच्या स्वाभिमानावर कोरलं दुःखाचं व्रण जळजळत.
तिच्या हक्कांना गाडलं त्या क्रूर स्पर्शानी,
तिच्या आत्म्यावर घाव घातला विकृतीच्या जखमांनी.

कुठे हरवली माणुसकीची खरी ओळख ?
कुठे हरवलं जगण्याचं ते सुंदर स्वप्न ?
संस्कारांचे नारे जिथे गाजतात सारे,
तिथेच का स्त्रीला लुटतात भेसूर असुरे ?

पण ती कमजोर नाही, ती पुन्हा उभी राहील,
दुःखाच्या खिंडारावर लढाईची मशाल पेटवेल.
तिच्या हळव्या अश्रूंनी घेऊन येईल नवा प्रकाश,
तिच्या संघर्षांनिच होईल अन्यायाचा नाश.

उभं राहू या तिच्या सन्मानासाठी,
लढू या तिच्या सुरक्षिततेच्या जाणिवेसाठी.
स्त्रीमुळेच मिळाला या जीवनाला श्वास,
तिच्या सन्मानातच आहे समाजाचा विकास.

तीच आहे घराचा आणि समाजाचा आधार,
तिच्या न्यायासाठी व्हावा प्रत्येक जण सज्ज साकार.
तिचं जगणं सुंदर होईल अशा विचारांनी सजवूया,
स्त्रीसन्मानासाठी नवा समाज उभा करूया.

भारतीय संविधानाची महती

शुभांगी प्रल्हाद पल्ले
बी.एस्सी. (बी.टी.) प्रथम वर्ष

स्वातंत्र्याच्या रणात पेटलेली ज्योत,
संविधानाने दिला देशाला नवा ओघ.
आंबेडकरांचे शब्द, गांधींची भावना,
त्यांनी उभा केला एकतेचा अजरामर.

जनतेसाठी संविधान तयार झाले,
अधिकार, कर्तव्ये सगळे जुळवले.
धर्म, भाषा, प्रांताला समान न्याय,
तोडला भेदभावाचा जुना खडगाय.

अनेक नावे होती संविधानाच्या रचनेत,
एक जण सुद्धा नव्हता वाईटपणा मानत.
लोकशाहीचा ध्वज त्यांनी फडकावला,
सर्वांना समानतेचा प्रकाश देऊन सजवला.

न्याय, स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता,
हीच संविधानाची चार स्तंभ बांधता.
आम्हा भारतीयांचे गौरवाचे गीत,
संविधान जोपासणे हीच आमची रित.

कायद्याने बांधली प्रत्येकाशी गाठ,
तरीही माणुसकीचं मुल्य राहीलं यात मात्र.
भारतीय संविधान आहे विश्वात महान,
तेच आपल्याला जोडणारं अजरामर ज्ञान.

एक पणती विझली !

श्रद्धा अजित इंगळे

बी.एस्सी (बी.टी.) प्रथम वर्ष

वंशाचा दिवा विझला की,

सगळ्यांच्या डोळ्यात नैराश्य दिसते

पण वंशाच्या पणतीचं काय ?

जी कुठे ना कुठे रोज विझली जाते !

प्रश्न असेल ना तुमच्या मनात,

की मी कोण ? तर सांगते ऐका.

मी ती आहे जिची रोज शिकार होते,

मी ती आहे जी कपटी नराधमांच सावज बनते,

मी ती पणती आहे जी शेवटी

अन्याय सहन करतच विझली जाते :!

दुष्टपापींची शिकार मी,

खरं सांगते शेवटपर्यंत लढले

तावडीतून सुटण्याचे त्या निर्दर्यांच्या

बरेच प्रयत्न केले !

एकाही प्रयत्नाला माझ्या

यश मात्र आलं नाही,

हैवान वृत्तीपुढे त्यांच्या

मीच उरले नाही !

जाण्याने माझ्या ती जननी

अश्रू वाहतच निजली,

का नाही वाहणार अश्रू

जर तिची एक पणती विझली

जर तिची एक पणती विझली !

वाटलं, असते श्वासात श्वास

तर लढले असते स्वतःसाठी,

कितीही उठूदे प्रश्न माझ्यावर

झगडले असते स्वतःसाठी !

न्याय हवा होता मला !

न्याय हवा होता तो,

रक्ताने भरलेल्या माझ्या शरीरावरच्या जखमांना

न्याय हवा होता तो,

अत्याचार प्रसंगी दाबल्या गेल्या माझ्या आवाजाला,

न्याय हवा होता तो,

श्वासात श्वास असूनही

निर्जीव पडलेल्या माझ्या देहाला,

न्याय हवा होता तो,

आपल्या मुलीच्या विरहात वाहणा-या

त्या जन्मदात्यांच्या डोळ्यांतील अश्रूंना !

जगण्यासाठी त्यांच्या

काही आशाच नाही उरली,

आपली पोटची पोर कधीच नाही दिसणार

याची जाणीव त्यांना झाली,

जेव्हा एक पणती विझली,

जेव्हा एक पणती विझली !

एक तरी झाड लावा आयुष्य जगता जगता...

☞ सूर्यवंशी ओमकार राजेंद्र

बी.एस्सी. (सी.एस.) द्वितीय वर्ष

विकासाचं नाव सांगून, तोडू नका उगाच

माणूस कितीही बदलला, तरी राहीन तसाच...

निसर्गाचा भाग समजून, करा माझं संवर्धन

देत जाईन तुम्हांला, तुमचा प्राणवायू ऑक्सिजन

या कॉक्रीटच्या जगात, जंगलं गेली संपून

सोसत राहीन सगळा, पाऊस, वारा, ऊन ....

बदलते जीवन म्हणून, खूप झाले प्रदूषण

आता तरी माणसा, कर पर्यावरणाचे रक्षण

कागद, रबर, डिक, फर्निचर माझ्यापासूनच घावली

देत राहीन सर्वांना, गार गार सावली

पाने, फुले, फळे, देत जाईन सर्वांना

कोण जाणे कधी, समजाल माझ्या भावनांना

काय चुकलं माझं, तुम्हीच सांगा आता

एक तरी झाड लावा, आयुष्य जगता जगता...

एक स्त्री अशीही...

☞ माने आश्विनी दत्तात्रय

बी.ए तृतीय वर्ष

चुल आणि मुल हेचं तिचं आयुष्य होतं

स्वतःसाठी जगण हे तिच्या नशिवात नव्हतं.

हयाचं त्याचं बगण्यातच तिचं जीवन गेलं

म्हातारपणी सुद्धा तिला कोणी आपलं नाही केलं

तिच्या मनाचा कधी विचार नाही झाला

दुस-याच्या मनाचा मात्र विचार तिने केला.

तिच असणं नसणं दोन्ही सारखच वाटत असतं

परंतु ती नसती तर हे स्वराज्य उभं झालं नसतं.

तिची आवड-निवड कधी कोणी जपली नाही

दुसऱ्यांच्या आवडी-निवडी ती कधी विसरली नाही.

तिच्याकडे नेहमी संयमाने पाहिले जाते

मग तिलाच का नेहमी दुय्यम समजले जाते ?

शाळा

☞

डोंगरे शुभांगी शिवलिंग

बी.सी.ए. द्वितीय वर्ष

शाळा हे विद्येचे मंदिर

त्यात मिळते ज्ञान सुंदर

शाळा विद्येची देवता

तीच सा-या शिक्षणाची गाथा

शाळा भविष्य घडवते

खरे जीवन ठरवते

जागृत करते भावनांचे मोहोळ

जीवनात राहत नाही कसल्याच प्रकारचा घोळ

एक एक शब्द वाचून

स्वप्न साकार करा शाळेतून

शाळेत मग्न होऊन बसा

शाळा आपल्या जीवनाचा हिस्सा

शाळेत ऐकायला मिळतात सुंदर गाणी

एकूण वाटते जणू वावरते परी कुणी

शाळा आहे जीवनाचा आधार

ती देईल नित्य नवा आकार

जबाबदारी

🖋️ गायत्री हुडगे
बी.सी.ए., (द्वितीय वर्ष)

कालचं बेधुंद जगणं,
आज कमी होऊ लागले
रानात फिरणारी प्रत्येक पाखरे,
आज जबाबदारीचं बोल बोलु लागले.
कधी गंमतीन फिरायला जाणं,
आज भीतीदायक होऊ लागले,
कधी बापाचं बोटं धरणारी हातं,
आज संकटांना दोन हात करू लागले:

दररोज कॉलेज कट्ट्यावर बसून
अवाळक्या मारणारी पोरं,
आज त्याच कट्ट्यावर बसून
माझ्या भविष्याच काय ?
घेऊन उभी राहिली :

कधी 'तेरी मेरी यारी' म्हणून मैत्रीच्या
जगात गोंगाट करणारी मंडळी:
आज मात्र सी.वी.च्या फाईल घेऊन
जगभर फिरू लागली :

कालच्या बडबड करणाऱ्या ओठांवर
आज जिम्मेदारीच कुलुप बसू लागलं :
जबाबदारी वाढल्यामुळे रुसण, फुगण

अगदी कायमच विसरू लागलं :
कालचे निवांत क्षण वेळोवेळी
एकटेच जगभर धावू लागले :
जबाबदारीचे ओझे फक्त, डोळे व
आपली पाऊलच जाणू लागली:

रतनस्पर्श

🖋️ सागर नवनाथ कुंभार
बी.सी.ए., (द्वितीय वर्ष)

आदरणीय रतन टाटा नाव, म्हणजे तेजाचा दीप,
उद्योगातून भारत घडवला, दिला नव्या युगाचा शिल्प।
सरळ विचारांनी स्वप्न विशाल रचले
देशसेवेचे ध्येय, तुमच्या जीवनाशी जोडले।

लॉखंड, गाड्या, की आकाशाचा वारा,
तुमच्या कर्तृत्वाने देशाला दिला आधार ।
'टाटा' नावाचा विश्वास, आदर्शाचा दीप,
जिथे सत्य आणि माणुसकीचा होता स्पर्श ।

नफा नव्हे, जनसेवा तुमचा धर्म ठरला,
देशाच्या उन्नतीसाठी प्रत्येक क्षण वाहिला।
शिक्षण, विज्ञान, आरोग्याची दिशा
तुमच्या दूरदृष्टीने उजळली प्रगतीची वाटसा ।

तुमच्या दानशूरतेची गाजली कथा,
मानवतेची नाती तुम्ही जपली सर्वत्र ।
सोप्या आयुष्यातून अद्भुत कार्य घडवले,
तुमच्या विचारांनी भारताला नवीन स्वप्न दिले ।

आदरणीय रतन टाटा, प्रेरणादायी तुमची गाथा,
तुमच्या कर्तृत्वाने वंदन प्रत्येक हृदयामध्ये साठा ।
तुमच्या स्पर्शाने फुलला भारताचा सन्मान,
तुम्ही भारताचा अभिमान, अमूल्य महान ।

सर्व समस्यांचे निराकरण छत्रपती शिवाजी महाराज

शिंदे जतिन कमलाकर
बी.एस्सी सी.एस. (द्वितीय वर्ष)

ना शिवशंकर ... तो कैलाशपती,
ना लंबोदर ... तो गणपती,
नतमस्तक तथा चरणी,
ज्याने केली स्वराज्य निर्मिती,
देव माझा एकच तो
। राजा शिवछत्रपती ।

हिंदवी स्वराज्याचे स्वप्न सत्यात उतरवणाऱ्या छत्रपती शिवाजी महाराजांचा जन्म १९ फेब्रुवारी १६३० रोजी शिवनेरी किल्ल्यावर झाला. शिवरायांचे बालपण माहुली आणि पुण्यात गेले. शहाजी महाराजांनी संपूर्ण महाराष्ट्राचा कारभार छत्रपती शिवाजी महाराज आणि जिजाबाई यांच्याकडे सोपवून त्यांना पुण्याला पाठवले. आई जिजाबाई प्रमाणेच छत्रपती शिवाजी महाराजांमध्येही कणखरपणा, देशप्रेम आणि कठीण परिस्थितीतून बाहेर पडण्याचे ध्येय होते. आईकडून मिळालेली शिकवण आणि प्रेरणा महाराजांना स्वराज्य निर्माण करण्यासाठी प्रेरित करते. लहान वयामध्येच त्यांनी हळुहळु पुण्याच्या आजुबाजुचे काही उद्धस्त किल्ले आणि डोंगर काबीज करण्यास सुरुवात केली.

तोरणा किल्ला हा महाराजांचा पहिला काबीज केलेला किल्ला होता. ते फक्त १६ वर्षांचे असताना शिवाजी महाराजांनी रायशेस्वर किल्ल्यावर स्वराज्य तोरण बांधले पुढे महाराजांनी रायशेस्वर किल्ल्यावर हिंदवी स्वराज्य स्थापनेची शपथ घेतली आणि त्यांचा राज्याभिषेक केला. १६४७ दरम्यान छत्रपती शिवाजी महाराजांनी कोंढाणा (सिंहगड आणि पुरंदर) हे किल्लेही

आदिलशहाकडून काबीज करून पुणे प्रांतावर आपले पूर्ण वर्चस्व सिद्ध केले. केवळ सहाद्रीच्या दर्याखोऱ्यातच नव्हे, तर समुद्रातही शिवरायांनी स्वातंत्र्याचे वादळ आणले. कोकणवासी यांच्या मनात स्वाभिमानाची लाट निर्माण केली आणि सिंधुसागरात स्वतंत्र आरामाराची उभारणी केली.

‘ज्याचे आरमार त्याचे समुद्र’

या विचारानुसार महाराजांनी मालवणमध्ये आरमाराचे केंद्र म्हणून भव्यदिव्य आणि बलाढ्य जलदुर्गाची निर्मिती केली. याच कारणांमुळे शिवाजी महाराजांना ‘भारतीय नौदलाचे जनक’ म्हणून ओळखले जाते. महाराजांच्या शौर्यामुळे किल्ला करण्याच्या त्यांच्या हालचालींना वेग आला. त्यामुळे मुघल, निजाम आणि आदिलशाही यांच्यात अराजक मानले होते. म्हणूनच आदिलशहाने इ.स. १६५९ मध्ये आपल्या सेनापती अफजलखान याला शिवाजी महाराजांना पराभव करून त्यांना ठार मारण्याची जबाबदारी दिली. अफजलखानाने महाराष्ट्रात मोठी फौज घेऊन विध्वंस सुरू केला धार्मिक स्थळे उद्ध्वस्त करून आणि लोकांमध्ये भीती पसरवून, त्याने शिवाजी महाराजांना प्रत्यक्ष भेटीसाठी बाहेर यायला भाग पाडण्याचा प्रयत्न केला. अफजलखानाने छत्रपती शिवाजी महाराजांना प्रतापगडाच्या पायथ्याशी भेटण्याचा निरोप पाठविला. शिवाजी महाराज सुद्धा डगमगले नाहीत त्यांनी भेटीस होकार दिला.

‘तुम्हास आम्ही काय म्हणून भ्यावे,

भ्यावे ते प्रभु श्रीरामांना’

याचा अर्थ असा की शिवाजी महाराजांसारख्या पराक्रमी योद्दाला कोणत्याही संकटला घाबरण्याची आवश्यकता नाही, कारण त्यांचे रक्षण स्वतः प्रभु श्रीराम करतात. अफजलखान काही कट कारस्थान करून घातपात करेल याची जाणीव महाराजांना होती म्हणून त्यांनी आपल्या

भारतीय संविधान

लव्हेरी कावेरी लहु

बी.सी.ए., (द्वितीय वर्ष)

अंगरख्याखाली चिलखत घातले आणि मुठीत सहज न दिसणारी अशी वाघनखे लपविली. शिवरायांना बघून या शिवबा आमच्या मिठीत या असं म्हणत अफजलखानाने मिठी मारली तेवढ्यात अफजलखानाने लपविलेल्या कट्याराने शिवाजी महाराजांच्या पाठीत वार केला. अफजलखानाच्या प्रहाराने छत्रपती शिवाजी महाराजांनी आपल्या मुठीतील वाघनखे काढून त्याच्या पोटात घुसवून त्याला ठार केले.

अशा प्रकारे छत्रपती शिवाजी महाराजांनी अफजलखानाचा आपल्या बुद्धी कौशल्यतेने वध केला. महाराजांनी विविध जाती - धर्मातील लोकांना एकत्र आणून एक सामर्थ्यशाली संघटन उभारले त्यांनी नेहमी महिलांचा आदर केला, त्यांच्या काळात महिलांवर होणाऱ्या अत्याचारांना त्यांनी थांबवले आजच्या पिढीनेही समानतेचा हा आदर्श जोपासला पाहिजे. अशा या महान राजाचे निधन ताप आणि आमांशा आजारामुळे ३ एप्रिल १६८० रोजी झाले.

दरी - खोरीतून गाजला तो आवाज, स्वराज्य उभे केले तो छत्रपती राज, धैर्य आणि शौर्याची ज्यांनी दिली शिकवण त्या विश्वरायांना वंदन, वंदन, वंदन

भारतीय संविधान हे जगातील सर्वात मोठे हस्तलिखित संविधान आहे हे संविधान प्रेम बिहारी नारायण रायजादा यांनी आपल्या हाताने लिहीले होते. भारताचे संविधान हे २५ भागामध्ये विभागलेले असून त्यामध्ये ४४८ आर्टिकल्स आणि १२ पत्रके आहेत. हे संविधान लिहीण्यासाठी जवळजवळ ६ महिने इतका कालावधी लागला होता संविधान बनवण्यासाठी पहिली सभा १९ डिसेंबर १९४६ ला झाली होती हे संविधान २ वर्षे ११ महिने १८ दिवस लागले होते डॉ. राजेंद्र प्रसाद हे संविधान सभेचे अध्यक्ष होते आणि डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर हे मसुदा समितीचे अध्यक्ष होते. भारतीय संविधान २६ नोव्हेंबर १९४९ ला पूर्णपणे तयार झाले परंतु अधिकृत रूपाने २६ जानेवारी १९४९ ला लागू करण्यात आले हाच दिवस आपण प्रजासत्ताक दिन म्हणून साजरा करतो.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारताचे पहिले कायदामंत्री आणि मसुदा समितीचे पहिले अध्यक्ष होते. त्यांना भारतीय संविधानाचे 'शिल्पकार' असेही म्हणतात. भारतीय संविधान हे भारतीय प्रजासत्ताकाचे सर्वोच्च कायदा आहे, ज्यावर देशाचे संपूर्ण राजकीय, सामाजिक आणि आर्थिक व्यवस्था आधारित आहे. संविधानाचा उद्देश आहे प्रत्येक नागरिकाला न्याय, स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता या मुलभूत अधिकारांमध्ये संरक्षण देणे. भारतीय संविधानाच्या निर्मितीमध्ये डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचा मोलाचा वाटा आहे. ज्यांनी संविधान सभेतून देशाच्या विविधता आणि गरजा लक्षात घेऊन एक सर्वसमावेशक दस्तऐवज तयार केला. २६

नोव्हेंबर १९४९ रोजी संविधान स्वीकारले गेले आणि २६ जानेवारी १९५० रोजी अंमलात आले.

संविधानाने आपल्याला विविध अधिकार दिले आहेत जसे की भाषण व अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य, धर्माचे पालन करण्याचे स्वातंत्र्य आणि व्यक्तिस्वातंत्र्य याशिवाय या अधिकारांच्या अंमबलावणीसाठी न्यायालयांची व्यवस्था देखील केली आहे. नागरिकांना दिलेल्या अधिकारांव्यतिरिक्त, संविधानात काही मूलभूत कर्तव्यांचाही समावेश आहे, ज्यामुळे प्रत्येक नागरिकाने राष्ट्र-प्रेम, संविधानाचे आदर, आणि पर्यावरण संरक्षण यासाठी प्रयत्नशील राहावे.

संविधानातील संघात्मक ढांचा, ज्यात केंद्र आणि राज्य सरकारे कार्य करतात, हा भारतीय लोकशाहीचे एक वैशिष्ट्य आहे. तसेच, संविधानामध्ये तरतुदीचे संशोधन करण्याची प्रक्रिया ठेवण्यात आली आहे, ज्यामुळे बदलत्या समाजाच्या गरजांनुसार ते बदलता येते. अशा प्रकारे, भारतीय संविधान हे देशातील एकता, अखंडता आणि लोकशाहीचे रक्षण करण्याचे साधन आहे त्याचे पालन करणे हे प्रत्येक नागरिकाचे कर्तव्य आहे, कारण ते आपल्या हक्कांची आणि कर्तव्यांची ओळख देते. ज्या बाबासाहेबांना या देशात शिकवण्यासाठी पुस्तक दिले जात नव्हते. त्याच बाबासाहेबांनी एक असे पुस्तक लिहिले की, त्याच पुस्तकावर आज हा भारत देश चालतो :. ते म्हणजे भारतीय संविधान !

२६ नोव्हेंबर म्हणजे भारतीय इतिहासातील सोनेरी दिवस कारण याच दिवशी जो समाज जातीयतेच्या विळख्यात अडकलेला होता, आश्वानाच्या अंधकारात खितपत पडलेला होता, गुलामगिरीच्या बंधनात जखडलेला होता तो समाज अस्पृश्य म्हणून हिणवला जात होता. त्या समाजातील एक अस्पृश्य व्यक्ती भारतीय राज्यघटनेचा शिल्पकार ठरला. २

वर्षे ११ महिने १८ दिवस रक्ताचं पाणी करून, रात्रीचा दिवस करून भारतीय राज्यघटना त्यांनी आपल्या भारत देशाच्या स्वाधीन केली. यांनी भारतीय संविधानाद्वारे सर्वांना समान हक्क मिळवून दिले. संविधानाने मतदानाचा स्त्री-पुरुष समानतेचा आणि भाषण स्वातंत्र्याच्या अधिकार दिला. भारतीय संविधान जगातील सर्वात मोठे संविधान आहे. २६ नोव्हेंबर १९४९ मध्ये भारतीय राज्यघटना तयार करण्यात आली आणि भारत सरकारने २०१५ प्रथमच संविधान दिन साजरा केला. डॉ.भीमराव आंबेडकर यांच्या योगदानाने स्मरण करण्यासाठी आणि संविधानाचे महत्त्व सर्वत्र पसरवण्यासाठी संविधान दिन साजरा केला जातो. भारतीय संविधान लिहिताना टंकलेखन किंवा छपाईचा वापर केलेला नाही. भारताचे संविधान हे हस्तलिखित असावं अशी नेहरुंची इच्छा होती. बिहारी नारायण रामजादा यांना कॅलिग्राफीची कला अवगत असल्याने याची जबाबदारी त्यांना देण्यात आली. संविधान लिहिण्यासाठी २५४ दौत आणि ३०३ पेन वापरण्यात आले. संविधान लिहिण्यासाठी ६ महिने लागले तसेच शांतिनिकेतन मधील कलाकारांनी भारतीय संविधानाची मूळ प्रत संसदेच्या वाचनालयातील हिलियम भरलेल्या बॉक्समध्ये ठेवली आहे.

‘संविधानाची मोठी शक्ती देई आम्हा अभिव्यक्ती’

भारतीय संविधान हे जगातील सर्वात मोठे लिखित संविधान आहे. ज्यामध्ये २२ भाग, ३९५ कलमे आणि १२ अनुसूची समाविष्ट आहेत. भारतीय संविधानाला लोकशाही, धर्मनिरपेक्षता, समाजवाद आणि सार्वभौमत्व या तत्वांचा पाया आहे. त्यामध्ये सर्व नागरिकांना समान हक्क, अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य, धर्माची निवड शिक्षण आणि रोजगार यांसारख्या मूलभूत अधिकारांची हमी दिली आहे. संविधानातील मार्गदर्शक तत्त्वे समाजातील प्रत्येक व्यक्तीचा विकास साधण्यासाठी आहेत.

भारतीय संविधानाची एक विशेषता म्हणजे त्याची लवचिकता वेळोवेळी करण्यात आलेल्या सुधारणा संविधानाला अधिक सुसंगत आणि आधुनिक बनवतात. यामुळेच संविधान आजही देशाच्या गरजांना अनुरूप राहिले आहे. भारतीय संविधान केवळ कायद्याचा दस्तऐवज असून ते आपल्या देशाच्या विविधतेत एकतेचा प्रतीक आहे. यामुळेच प्रत्येक भारतीयाने संविधानाचा आदर करणे, त्यातील मूल्यांचे पालन आणि देशाच्या विकासासाठी योगदान देणे हे आपले कर्तव्य आहे.

‘इंभारतीय संविधान हे भारताचे आत्मस्वरूप आहे.’ असे मानले जाते, कारण तेच आपल्या देशाला योग्य दिशा आणि प्रगतीचा मार्ग दाखवते. भारत हे सार्वभौम समाजवादी धर्मनिरपेक्ष लोकशाही प्रजासत्ताक राष्ट्र बनले भारतीय शासन व्यवस्था असो ही डायव्यवस्था सर्वकाही संविधानाच्या चौकटीत राहूनच चालते. म्हणूनच भारतातील प्रत्येक नागरीकाला न्याय पालिकेच्या माध्यमातून नाय मिळवून देण्याचे कार्य देखील संविधानच पार पाडत असते. १४० कोटी लोकसंख्या असलेल्या विविध जातीच्या धर्माच्या वर्णाच्या देशाच्या संस्कृतीच्या लोकांना एका समान धाग्यात बांधून ठेवण्याचे काम हे संविधान करते माझे संविधान विश्वात सर्वश्रेष्ठ आहे यावर माझा ठाम विश्वास आहे.

ए.आय. वरदान की शाप

प्रतिक्षा चंद्रकांत पवार

बी.एस्सी. बी.टी., (द्वितीय वर्ष)

निसर्गाने जगात प्रत्येक प्राण्याला मेंदू दिला पण माणसाला मात्र त्या मेंदू बरोबर तो कसा वापरायचा याचं कौशल्यही दिलं. माणसाची उत्क्रांती २,००,००० वर्षांपूर्वी झाली. आणि तेंव्हापासून त्याचा प्रवास अनिरंतर चालू राहिला. या प्रवासात तो खूप काही शिकला. जगातील सर्व प्राण्यांना त्याने गुलाम बनवलं आणि पृथ्वीवर अधिराज्य गाजवलं. पण आता हाच माणूस स्वतः गुलाम बनत चालला आहे. माणसाने स्वतःच्या सोयी सुविधा पूर्ण करण्यासाठी नवनवीन शोध लावले. याचं उदाहरण म्हणजे कृत्रिम बुद्धिमत्ता म्हणजे ए.आय (आर्टिफिसियल इंटेलिजेन्स)

आजकाल आपण ए.आय. बदल खूप ऐकत आहोत पण ए.आय. हे आताचं नाही ते आपल्या आजी-आजोबांच्या वयाचं आहे. म्हणजे ए.आय ही टेक्नॉलाजी आताची नाही तर ही खूप जूनी आहे. फक्त गेल्या काही वर्षांमध्ये ए.आय. मध्ये झपाट्याने बदल होत आहे. यामुळे जगाने निराळेच वळण घेतले. १९५६ मध्ये जॉन मेकार्ती यांनी या क्षेत्रासाठी महत्वपूर्ण योगदान दिले. तेंव्हापासून यात बदल होत गेले आणि जग विकसित झाला. सध्या आपण उठल्यापासून ते झोपेपर्यंत संपूर्ण दिवस ए.आय. च्या संपर्कात असतो. या तंत्रज्ञानाच्या जाळ्यामुळे संपूर्ण जग जवळ आलं. आज आपल्याला अभ्यास करताना काही प्रश्न पडला तर ए.आय कडे त्याचं उत्तर असतं. आज घरबसल्या आपल्याला जेवणापासून ते कपड्यांपर्यंत सर्व काही मिळतं. सातासमुद्रापार असलेला मुलगा आपल्या आईवडिलांना रोज पाहू शकतो, रोज त्यांना बोलू शकतो. यामुळे मानवाचं जीवन सुसह्य झालं. आज आपण ए.आय. शिवाय आपलं जीवन जगूचं शकत नाही अशी स्थिती आज

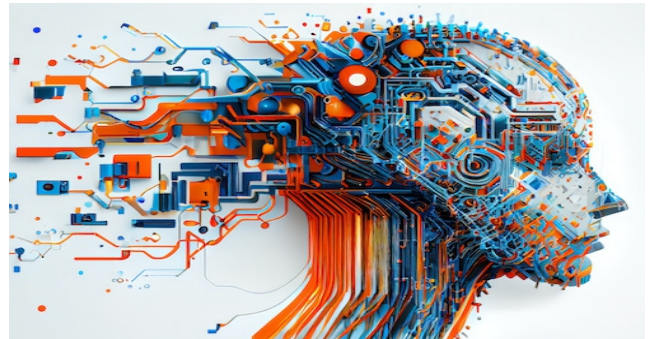
आपली झाली आहे. याचं योग्य वापर केला तर हे आपल्यासाठी अमृतासारखा आहे आणि गैरवापर झाला तर हेच आपल्या उध्वस्ततेचं कारण ठरेल.

जगातलं दुसरं महायुद्ध ११ ऑगस्ट रोजी संपलं. पण या युद्धाने जपानच्या हिरोशिमा आणि नागसाकी या शहरांना उध्वस्त केलं या युद्धाची सांगता झाली असली तरी त्यानंतर मात्र जगात अणवस्त्र स्पर्धा सुरू होऊन संपूर्ण पृथ्वीच्या विनाशाची शक्यता निर्माण झाली. हे अणुबॉम्ब ज्यांनी तयार केले त्या अल्बर्ट आइनस्टाइन यांना त्यांच्या या कामाबाबत नंतर खंत वाटू लागली. इतिहासाची पुनरावृत्ती होते असं म्हणतात. आता पुन्हा एकदा तसेच काहीसे घडते आहे. जॉफ्री हिंटन यांना ए.आय. चे जनक मानले जाते नुकतेच २०२४ चे भौतिकशास्त्रातील नोबेल जॉन हॉपफिल्ड आणि जेफ्री हिंटन यांना मिळाले. त्यांनी ए.आय. क्षेत्रात मशिन लर्निंग आणि आर्टिफिशियल न्यूरल नेटवर्क यावर संशोधन केले. मात्र, यावेळी त्यांनी ए.आय.मुळे होणाऱ्या नुकसानीकडे जगाचे लक्ष वेधले. औद्योगिक क्रांतीने जसे जग बदलले तसे ते ए.आय. मुळेही बदलले. माणूस जन्माला आल्यापासून काहीना काही नवीन शिकत असतो. वेगवेगळ्या परिस्थितीतून मार्ग काढतं तो पुढे जात असतो. त्यातून त्याला नवे अनुभव येत असतात. कितीतरी आठवणी तो संकलित करत असतो. नव्या गोष्टी तो शिकत असतो. यामुळेचं कोणत्या परिस्थितीत कोणता निर्णय घ्यायचा याचं ज्ञान प्रगल्भ होत असतं. यामागे त्याचे कित्येक दिवसांपासूनचे अनुभव असतात. ए.आय.ला सुद्धा याचं पद्धतीने विकसित केलं जात आहे. 'विचार करण्याची, निर्णय घेण्याची क्षमता प्रदान करणे म्हणजेच कृत्रिम बुद्धिमत्ता' परंतू ही यंत्रणा जर मानवाच्या नियंत्रणाबाहेर गेली तर त्याने संपूर्ण मानव जातीला धोका निर्माण होऊ शकतो. रोबोट, रोबोट २.०, रोबोट गर्ल यांसारखे कितीतरी चित्रपट आपल्याला ए.आय.चं भविष्य दाखवतात. याचीच भीती जेफ्री हिंटन यांना वाटत आहे. हिंटन यांनी गुगलबरोबर 'गुगल ब्रेन' ए.आय. विकसित करण्यासाठी

काम केलं होतं मात्र नंतर त्यांनी ते काम थांबवलं. ए.आय.च्या गैरवापराची शक्यता त्यांच्या लक्षात आली. त्यांनी गुगल मधून राजीनामा दिला.

एकीकडे ए.आय. झपाट्याने प्रगत होत आहे आणि दुसरीकडे नोकऱ्या जाण्याची भीती बळावतं आहे. ए.आय.मुळे अनेकांच्या नोकऱ्या जातील ही भी गेल्या काही वर्षांपासून व्यक्त केली जात होती. 'चॅटजीपीटी' सारखी साधने आल्यानंतर तो धोका आणखीनच गडद बनला. नंतर ज्या नोकऱ्या राहतील त्यातही बदल होतील. ए.आय. व तंत्रज्ञानाच्या वाढत्या वापरामुळे भारतात २०३० पर्यंत नोकऱ्यांच्या स्वरूपात मोठे बदल होणार आहेत. कंपन्या पदवीची अट काढून स्किल असलेल्यांना प्राधान्य देत असल्याचे जागतिक आर्थिक मंच (डब्ल्यूईएफ) च्या फ्यूचर ऑफ जॉब रिपोर्टमध्ये समोर आले आहे. डब्ल्यूईएफ च्या अहवालानुसार ए.आय.चा वापर जागाच्या ८६ टक्क्यांनी वाढला आहे, तसेच सेमीकंडक्टर व तंत्रज्ञानाचा वापरही ३३ टक्के वाढला आहे.

यावरून लक्षात येते की, आपलं संपूर्ण जग ए.आय.च्याचं अवतीभवती फिरतं आहे. आणि भविष्यात तर आपल्यासाठी ए.आय. आहे की आपणचं ए.आय.साठी आहोत हे कळनं अवघड होऊन बसेल. सध्या ए.आय.वरती मानवी हक्क गाजवतो पण नंतर मात्र आपल्यावर ए.आय. हक्क गाजवेल. ए.आय. चांगलं की वाईट हे आपल्या वापरावर अवलंबून आहे. जर माणसाने त्याचा योग्य वापर केला तर ते मानव जातीसाठी वरदान ठरेल. पण जर गैरवापर केला तर ए.आय. मानवजातीला उद्ध्वस्त करून टाकणारा श्राप ठरेल. मग आता ते आपल्या हातात आहे त्याला श्राप बनवायचं की वरदान.

हिंदी विभाग

प्रेरणा पाटील
विद्यार्थिनी प्रतिनिधी

प्रा. सूर्यकांत चव्हाण
प्रभारी प्राध्यापक

मन का दर्पण : मन की खोज

आदिती राजकुमार जगताप
११ वीं वाणिज्य

‘मन का दर्पण’ यह किताब ओशो द्वारा लिखी गई है। यह ओशो की एक अत्याधिक प्रभावशाली पुस्तक है जो आत्मज्ञान, ध्यान और आंतरिक जागरूकता के बारे में है। इस पुस्तक में मानव मन की गहराइयों को व्यक्त किया है और यह बताया है कि मन किस प्रकार व्यक्ति के जीवन में दुःख और अशांति का कारण बनता है। लेखक ने यह भी बताया है कि ध्यान और आंतरिक जागरूकता से मन को कैसे शांत किया जा सकता है और व्यक्ति अपने असली अस्तित्व को कैसे पहचान सकता है।

इस पुस्तक की कुछ मुख्य बातें:-

१) मन का स्वभाव :-

लेखक के अनुसार मन हमेशा अतीत और भविष्य के बारे में सोचता रहता है। यह वर्तमान में कभी स्थिर नहीं होता। यही कारण है कि मनुष्य का मन सदैव चिंताओं और दुःखों में फँसा रहता है। मन एक प्रकार का दर्पण है। लेकिन यह दर्पण साफ नहीं होता। इसमें अतीत के अनुभवों; धारणाओं और संस्कारों की धूल जमी होती है, जिसमें वास्तविकता का स्पष्ट प्रतिबिंब दिखाई नहीं देता।

२) मन और अहंकार :-

ओशो ने मन और अहंकार के बीच गहरे संबंध की व्याख्या की है। मन व्यक्ति के अहंकार को मजबूत करता है और अहंकार व्यक्ति को उसके वास्तविक स्वरूप से दूर करता है। अहंकार स्वयं को अलग, विशेष और श्रेष्ठ मानता है, जबकि ध्यान का उद्देश्य इस अहंकार को उसकी वास्तविकता से तोड़ना है। अहंकार व्यक्ति को समाज, परिवार, मित्रों और

परिस्थितियों से जोड़ता है और मनुष्य अपनी स्वतंत्रता खो देता।

३) ध्यान का महत्व :-

लेखक ओशो ने ‘मन का दर्पण’ में ध्यान को एक महत्वपूर्ण साधन बताया है। जिससे व्यक्ति अपने मन को साफ कर सकता है और उसकी वास्तविकता को देख सकता है। ध्यान मन की सभी धारणाओं, संस्कारों और विचारों को मिटाकर व्यक्ति को वर्तमान क्षण में स्थिर करता है। जब ध्यान स्थिर करता है, जब व्यक्ति ध्यान में होता है, तब मन स्थिर हो जाता है और आनंद का अनुभव होता है। ओशो का मानना है कि ध्यान से व्यक्ति अपनी चेतना को उच्चतर स्तर पर ले जा सकता है।

४) मन और समाज :-

ओशो ने बताया है कि समाज और संस्कार व्यक्ति के मन को आकार देते हैं। समाज व्यक्ति के मन में विभिन्न धारणाएँ और मान्यताएँ डालता है जिससे व्यक्ति अपनी वास्तविकता से दूर हो जाता है। समाज व्यक्ति के मन को नियंत्रित करता है। इसमें व्यक्ति अपना स्वाभाविक व्यक्तित्व खो देता है और समाज के नियमों और मानदंडों के अनुसार जीने लगता है।

५) मन की शुद्धि :-

लेखक ओशो ने मन को एक गंदे दर्पण की तरह बताया है। यह दर्पण हमारे विचारों भावनाओं और संस्कारों से भरा होता है। ध्यान के माध्यम से हम इस दर्पण को साफ कर सकते हैं। जब मन से सभी विचार और भावनाएँ मिट जाती हैं, तब व्यक्ति अपने अंदर की शांति में बस जाता है।

६) भय और दुःख :-

ओशो ने मन के कारण उत्पन्न होनेवाले भय और दुःख पर भी विस्तार से चर्चा की है। मन में भविष्य की चिंता और अतीत का पछतावा रहता है, जो व्यक्ति को वर्तमान में

जीने नहीं देता। ध्यान के माध्यम से व्यक्ति इन भयो, और दुःखो से मुक्त हो सकता है। ध्यान का अभ्यास व्यक्ति को सिखाता है कि वर्तमान में कैसे जिया जा सकता है।

७) समाज की भूमिका :-

लेखक ने मन के कारण उत्पन्न होनेवाले भय और दुःख पर भी विस्तार से चर्चा की है। मन में भविष्य की चिंता और अतीत का पछतावा रहता है, जो व्यक्ति को वर्तमान में जीने नहीं देता। ध्यान के माध्यम से व्यक्ति दुःख से मुक्त होता है। लेखक के अनुसार समाज व्यक्ति के मन को विभिन्न संस्कारों और धारणाओं से भर देता है। व्यक्ति अपने बचपन से ही समाज की शिक्षाओं और धारणाओं को आत्मसात करता है, जो उसके व्यक्तित्व और जीवन के दृष्टिकोण को आकार देती है।

८) अस्तित्व के साथ तालमेल :-

लेखक ओशो का कहना है कि जब व्यक्ति अपने मन को साफ कर लेता है और ध्यान के माध्यम से अपने भीतर की वास्तविकता को देख लेता है; तब इस अवस्था में व्यक्ति को ब्रह्मांड की हर चीज में अपनी ही छवि दिखाई देती है। इस अवस्था में उसे हर चीज में प्रेम और शांति का अनुभव होता है।

निष्कर्ष :-

‘मन का दर्पण’ एक गहन और प्रेरणादायी पुस्तक है। जो आत्मा की खोज, मन की शांति, और ध्यान की प्रक्रिया के बारे में महत्वपूर्ण शिक्षाएँ देती है। ओशो के विचारों में गहराई और स्पष्टता है जो व्यक्ति को जीवन के वास्तविक अर्थ समझने में मदद करती है। मन को समझने और उसे ध्यान के माध्यम से शुद्ध करने ही प्रक्रिया व्यक्ति को आंतरिक शांति, प्रेम और मुक्ति की ओर ले जाती है।

***

महाराष्ट्र का बढ़ता विकास

मदने अतुल सुनिल
बी.ए. तृतीय वर्ष

महाराष्ट्र भारत का वह राज्य है जो भारत के पश्चिमी प्रायः द्वीपीय क्षेत्र में स्थित है। महाराष्ट्र शब्द संस्कृत का है जो दो शब्दों द्वारा मिलकर बना है। ‘महा’ तथा ‘राष्ट्र’ इसका अर्थ होता है महान देश। किंतु अगर महाराष्ट्र राज्य की बात की जाय तो इ.स. १९६० के दशक से अनेक परिवर्तन होते हुए दिखाई देते हैं। जिसका राजनीतिक, वित्तीय, सामाजिक, शैक्षणिक, तांत्रिक, सांस्कृतिक, पर्यावरणीय आदि क्षेत्रों में परिवर्तन होते हुए दिखाई देता है। समाज अथवा राज्य की दृष्टि से इस परिवर्तन का प्रभाव किस प्रकार हुआ है यह निम्नलिखित मुद्दों द्वारा दिखाई देता है। १९६० का महाराष्ट्र और २०२४ का महाराष्ट्र के बीच कई मायनों में बड़ा अंतर है।

राजनीतिक परिवर्तन :-

इ.स. १९६० महाराष्ट्र के निर्माण का वर्ष। राज्य का गठन विविध भाषाई विविधता पर आधारित था। १९६० में राजनीतिक शक्ति के रूप में कांग्रेस पार्टी थी और किसान और श्रमिकों के आंदोलनों का बहुत प्रभाव दिखाई देता था।

इ.स. २०२४ में महाराष्ट्र में राजनीतिक पृष्ठ भूमि बदल गई है। विभिन्न दलों के गठबंधन और विपक्षी दलों का अस्तित्व बढ़ा है। शिवसेना (ठाकरे समूह), भाजपा, कांग्रेस और अन्य छोटे तत्वों की राजनीति मजबूत हुई है। लगभग आज की राजनीति मेरी दृष्टि से मलीन हो गई है। सब कुछ बस पैसों के लिए और राजनेता अपने स्वार्थ के लिए सब कर रहे हैं। उनके लिए सत्ता सर्वस्व है, जनसामान्य से अब कुछ लेना-देना ही नहीं रहा।

वित्तीय स्थिति :-

इ.स. १९६० के दशक में महाराष्ट्र अधिक कृषि प्रधान था, विशेषकर ग्रामीण क्षेत्रों में कृषि पर भारी निर्भरता थी। हालाँकि मुंबई एक औद्योगिक केंद्र था, राज्य की पूरी अर्थव्यवस्था किसानों और कृषि पर आधारित थी। २०२४ में महाराष्ट्र की अर्थव्यवस्था में गहन औद्योगिकीकरण और सेवा क्षेत्र शामिल है। राज्य में, फिल्म उद्योग, पर्यटन, वित्तीय सेवाओं में वृद्धि हुई है। ४२.६७ बिलियन रूपयों की जीडीपी अकेले महाराष्ट्र की है।

सामाजिक परिवर्तन :-

इ.स. १९६० में सामाजिक दृष्टिकोण से महाराष्ट्र में जनसंख्या पारंपरिक जीवनशैली के पैटर्न के साथ काफी हद तक ग्रामीण थी। हालाँकि महिला अधिकार आंदोलन जारी रहा लेकिन उनकी सामाजिक और राजनितिक भागीदारी का स्तर कम था।

२०२४ में महाराष्ट्र में शहरों की संख्या बढ़ी है और शहरीकरण की गति बढ़ी है। ग्रामीण और शहरी जीवनशैली के बीच एक बड़ा अंतर है। शैक्षिक, व्यावसायिक और राजनीतिक क्षेत्रों में महिलाओं की भागीदारी काफी बढ़ी है। फिर भी सुरक्षा की दृष्टि से बहुत ही ज्यादा अत्याचार का रेशो महिलाओं के दृष्टि से बढ़ा हुआ है।

शिक्षा और प्रौद्योगिकी :-

इ.स. १९६० में विभिन्न राज्यों में शिक्षा की पहुँच और गुणवत्ता भिन्न-भिन्न थी। पुणे, मुंबई और नागपूर शिक्षा के प्रमुख केंद्र थे। प्रौद्योगिकी तक पहुँच केवल शहरी क्षेत्रों तक ही सीमित थी।

२०२४ में वैश्विक स्तर पर शिक्षा में सुधार हुआ है। ऑनलाइन लर्निंग, डिजिटल लर्निंग और शिक्षा में प्रौद्योगिकी का उपयोग काफी बढ़ गया है। महाराष्ट्र में आईटी, डेटा साइंस,

ए.आय (आर्टिफिशियल इंटेलिजेंस) और रोबोटिक्स जैसे क्षेत्रों में काम करनेवाली कंपनियों की संख्या में काफी वृद्धि हुई है।

पर्यावरणीय परिवर्तन :-

इ.स. १९६० में पर्यावरण की सुरक्षा एक प्रमुख मुद्दा नहीं था और औद्योगिकीकरण की शुरुवात में प्रदूषण बहुत अधिक नहीं था।

२०२४ में पर्यावरण परिवर्तन और जागरूकता बढ़ी है। जलवायु परिवर्तन, पर्यावरणीय मुद्दे, वायु प्रदूषण और जल संसाधनों की हानि प्रचलित विषय हैं। राज्य सरकार विभिन्न हरित नीतियों पर ध्यान केंद्रित कर रही है।

शहरीकरण और बुनियादी ढाँचा :-

इ.स. १९६० में शहरीकरण धीमा था और मुंबई और पुणे दो प्रमुख शहर थे। ग्रामीण क्षेत्रों में आउटरीच न्यूनतम थी।

२०२४ में शहरीकरण की गति बहुत बढ़ गई है। मुंबई, पुणे, नासिक, नागपुर, औरंगाबाद और ठाणे जैसे शहरों में इसका तेजी से विस्तार हुआ है। ग्रामीण क्षेत्रों में सड़क सुधार जैसी बुनियादी ढाँचा परियोजनाओं का महत्व बढ़ गया है।

***

माँ

मटूरे गणेश शेषराव
बी.एस्सी प्रथम वर्ष

सूना है माँ को बनाया है
खुदा ने ही कहीं
क्योंकि सबके साथ रह सके
इतना उसने किया हासिल वक्त ही नहीं
अम्मा छोडो यह झूटे फसाने
माँ का तख्त ले सके
इतना काबिल खूद खुदा ही नहीं ।

आय डेअर: एक प्रेरक पुस्तक

पाटील प्रेरणा जयपाल
बी.ए. प्रथम वर्ष

किरण बेदी की आत्मकथा 'आय डेअर' एक प्रेरणादायीक पुस्तक है, जो उनके व्यक्तिगत अनुभवों और विचारों पर आधारित है। इस पुस्तक में उन्होंने समाज, शिक्षा, प्रशासन और नेतृत्व से जुड़े विभिन्न मुद्दों पर अपने विचार साझा किए हैं। किरण बेदी ने इस पुस्तक के माध्यम से पढ़नेवाले को जागरूक करने की कोशिश की है और उन्हें सामाजिक बदलाव की दिशा में कार्य करने के लिए प्रेरित किया है।

उनकी यह पुस्तक उन लोगों के लिए विशेष रूप से उपयोगी है, जो समाज में सकारात्मक बदलाव लाने का सपना देखते हैं या जिनकी रूचि प्रशासन, पुलिस सेवा और नेतृत्व में है। 'आय डेअर' में किरण बेदी के विचारों की गहरी समझ और उनके दृष्टिकोन से प्रेरित होकर पाठक अपनी जीवन यात्रा में नई दिशा और उद्देश्य पा सकते हैं। इस पुस्तक में किरण बेदी ने अपने जीवन के अनुभवों और दृष्टिकोणों को साझा किया है। विशेष रूप से यह किताब महिलाओं के लिए मार्गदर्शिका के रूप में कार्य करती है जो समाज में बदलाव लाने के लिए है।

'आय डेअर' का पाठकों को अपने जीवन में साहस और आत्मविश्वास के साथ आगे बढ़ने के लिए प्रेरित करना है। यह किताब महिलाओं, युवाओं और समाज में सकारात्मक बदलाव लाने की इच्छा रखनेवालों के लिए एक प्रेरणा स्रोत है। किरण बेदी ने इसमें अपने अनुभवों और संघर्षों को साझा किया है जिससे यह किताब एक प्रकार से आत्मकथा की तरह भी काम करती है, लेकिन इसमें मुख्य रूप से जीवन के दर्शन और सामाजिक बदलाव की दिशा पर विचार किया गया है।

किरण बेदी ने समाज में हो रहे भ्रष्टाचार, हिंसा और

अन्य नकारात्मक घटनाओं को लेकर अपनी राय दी है और उन पर विचार किया है कि कैसे हम सामाजिक व्यवस्था में बदलाव ला सकते हैं। किताब में किरण बेदी ने महिला सशक्तिकरण पर विशेष ध्यान दिया है। उन्होंने अपने व्यक्तिगत अनुभवों के माध्यम से बताया है कि महिलाएँ किसी भी क्षेत्र में पुरुषों के बराबर सफलता प्राप्त कर सकती हैं, बशर्ते वे अपने भीतर आत्मविश्वास और साहस का निर्माण करें।

किरण बेदी ने नेतृत्व के गुणों पर भी चर्चा की है। वे मानती हैं कि एक सशक्त नेता को साहसी, ईनामदार और न्यायपूर्ण होना चाहिए। इस किताब में उन्होंने खुद को नेतृत्व के रूप में प्रस्तुत किया और अपनी यात्रा के बारे में साझा किया। उन्होंने जीवन में आनेवाली कठिनाइयों और संघर्षों का सामना करने के तरीके पर भी लिखा है। उनका मानना है कि जीवन में आनेवाली समस्याओं का समाधान धैर्य और साहस से ही संभव है।

किरण बेदी ने इस पुस्तक को बहुत ही सरल और प्रभावी तरीके से लिखा है ताकि पाठक आसानी से उनके विचारों को समझ सकें। उनका लेखन तो प्रेरणादायक और दिलचस्प है, जो पाठकों को अपनी जीवन शैली को सुधारने और एक नया दृष्टिकोन अपनाने के लिए प्रेरित करता है।

किरण बेदी की यही पुस्तक 'आय डेअर' केवल एक आत्मकथा नहीं, बल्कि एक प्रेरणा स्रोत है। जो पाठकों को अपने जीवन में साहस, संघर्ष और सकारात्मक बदलाव लाने के लिए प्रेरित करती है।

यह पुस्तक समाज में सकारात्मक बदलाव लाने के लिए एक सशक्त संदेश देती है और खास तौर पर महिलाओं को अपनी पहचान बनाने और समाज में समानता लाने के लिए प्रोत्साहित करती है। किरण बेदी की जिंदगी एक प्रेरणा से भरपूर

कहानी है। वे भारत की पहली महिला आईपीएस अधिकारी हैं, जिन्होंने अपने करिअर में कई कठिनाइयों और बाधाओं का सामना किया। जिसमें उनका परिवार, शिक्षा, पुलिस सेवा, और समाज सेवा शामिल है। उनका जीवन संघर्ष और सफलता से भरा हुआ रहा है।

यह पुस्तक जीवन के प्रति उनके दृष्टिकोण को समझने का एक अद्भूत तरीका है और समाज में सुधार और सकारात्मक बदलाव के लिए प्रेरित करती है। किरण बेदी का संदेश स्पष्ट है अगर आप बदलाव चाहते हैं; तो सबसे पहले खुद को बदलें और अपने रास्ते पर विश्वास रखें।

मोह माया

कोल्हे श्रुती नितीन
बी.एस्सी. (सी.एस) प्रथम वर्ष

सब कुछ मोह माया है
साथ अपने सिर्फ अपना साया है
सबने छोड़ा साथ तेरा है
बुरा वक्त जब तेरा आया है
जीवन एक रास्ता है
उसमें आता काँटा है
निकलने की हिम्मत रखना खुद ही
दर्द बाँटने के लिये ना कोई कंधा है
सब कुछ मोह माया है
साथ अपने सिर्फ अपना साया है

उद्योगपति रतन टाटा

कोरे प्राची सचिन
बी.ए. प्रथम वर्ष

रतन टाटा :-

भारत के सबसे बड़े व्यवसायिकों में रतन टाटा का नाम उल्लेखनीय रहा है। रतन टाटा जी केवल व्यापार ही नहीं बल्कि सामाजिक परोपकार के लिए भी जाने जाते थे। रतन नवल टाटा, जमशेदजी टाटा के परपोते थे। जिन्होंने टाटा समूह की स्थापना की थी। रतन टाटा का जन्म २८ दिसंबर, १९३७ को मुंबई में नवल टाटा और सूनी टाटा के घर हुआ था। १९६१ में टाटा स्टील से उन्होंने अपने करियर की शुरुआत की। उन्होंने टाटा नॅनो, टाटा इंडिका जैसी लोकप्रिय कारों के व्यवसाय विस्तार में अपनी महत्वपूर्ण भूमिका निभाई। हालही में उनका निधन हुआ। उनके अमूल्य योगदान के प्रति भावपूर्ण श्रद्धांजलि।

ग्रामीण और कृषि विकास में योगदान :-

ग्रामीण भारत की पहल (टी.आर.आई) टाटा समूह की एक पहल तीव्र गरीबी के क्षेत्रों को बदलने के लिए सरकारों, एनजीओ, सिविल सोसायटी समूहों और परोपकारियों के साथ सहयोग करती हैं।

रतन टाटा ने प्राकृतिक आपदाओं के समय भी उदार दान किए हैं और स्कूलों और अस्पतालों के निर्माण में सहायता दी हैं।

शिक्षा में योगदान :-

शिक्षा के क्षेत्र में टाटा ट्रस्ट का काम संयुक्त राष्ट्र विकास लक्ष्यों (एसडीजी) के साथ जुड़ा हुआ है।

- १) क्वालिटी एजुकेशन (एसडीजी - ४)
- २) लिंग समानता (एसडीजी - ५)

- ३) उत्कृष्ट कार्य और आर्थिक कार्य (एसडीसी-८)
- ४) इंडस्ट्री, इनीवेशन और इन्फ्रास्ट्रक्चर (एसडीजी-९)
- ५) कम असमानता (एसडीजी-१०)
- ६) एसडीसी - १७ प्राप्त करने के लिए पार्टनशिप

रतन टाटा का परोपकारी योगदान :-

रतन टाटा ने सर दोराबजी टाटा ट्रस्ट की स्थापना की। इस प्रकार अपने पिता की दृष्टि को समझ लिया। रतन टाटा द्वारा अर्जित लाभों में से लगभग ६०-६५ प्रतिशत को धर्मार्थ उद्देश्यों के लिए दान किया।

श्री.रतन टाटा के सामने आने वाली चुनौतियाँ :-

- १) रतन टाटा को मैनेजमेंट से ५० लाख रुपए फंड मंजूर न करने के कारण वर्ष १९७७ के दौरान एम्प्रेस मिल को नुकसान करनेवाली इकाई को पोषित करने का असाइनमेंट बंद करने के लिए बाध्य होना पड़ा। इस इकाई को क्रांतिकारी सपना देखा गया था लेकिन दुर्भाग्यवश इसे बंद कर दिया गया था।
- २) उन्हें वर्ष १९८१ में जेआरडी टाटा द्वारा टाटा ग्रुप ऑफ इंडस्ट्रीज के अगले उत्तराधिकारी घोषित करने के बाद कई सार्वजनिक आलोचनाओं का सामना करना पड़ा। टाटा ग्रुप के कर्मचारियों, निवेशकों और शेयरधारकों के साथ सार्वजनिक मानते थे कि उन्हें ऐसी बड़ी कंपनियों के समूह की एकमात्र जिम्मेदारी को संभालाने के लिए एक नया फ्रेशर माना जाएगा।
- ३) उन्होंने वर्ष १९९८ के दौरान कार मार्केट में आने का फैसला किया और टाटा इंडिका नाम के साथ अपना पहला कार मॉडल लॉन्च किया जो पूरी तरह से विफल रहा क्योंकि लोगों ने कार खरीदने में कभी भी अपनी रुचि नहीं दिखाई थी।

***

लड उठे हम !

 तनिष्का येले
कला

क्यों लड उठे हम पता नहीं
सब तो एक ही हैं फिर भा लड उठे हम ।
अफसोस है धरती माँ तेरा कि
लड उठे हम ।

आसान होने के लिए बँटवारे तेरे किए
पर यह तो और मुश्किल हो गया ।
पहले तेरे खंड बनाए
फिर तेरा देशों में बँटवारा किया ।

अब किसी को तेरी परवा नहीं है
तू गंदी हो, या मैली हो
उन्हें तो बस खूद को साबित करना है
लेकिन उन्हें क्या पता वो तेरे

अस्तित्व पर साबित कर रहे हैं उनका अस्तित्व ।
पर वो भूल गए जब अस्तित्व ही नहीं रहेगा
तो साबित कैसे करेंगे ?
तेरा तो दिल माँ का है ।
इसलिए तू सह रही है ।

***

भारतीय संविधान

 भालेराव विष्णु विजय
बी.ए. प्रथम वर्ष

भारत का संविधान देश के लिए बहुत महत्वपूर्ण है क्योंकि यह कई तरह से देश को फायदा पहुँचाता है। यह देश का सर्वोच्च कानून है, यह देश के शासन ढाँचे, अधिकारों और कर्तव्यों को तय करता है। भारतीय संविधान को बनाने में डॉ. भीमराव अंबेडकर का अहम योगदान रहा है। संविधान सभा की ड्राफ्टिंग कमिटी के अध्यक्ष होने के नाते उन्हें इसके निर्माता माना जाता है। संविधान की हिंदी कॉपी को वसंत कृष्ण वैद्य ने लिखा था।

संविधान सभा ने २६ नवंबर, १९४९ को संविधान को अपनाया था और संविधान को २६ जनवरी, १९५० से लागू किया गया। संविधान को बनाने में संविधान सभा को दो साल, ११ महीने और १८ दिन लगे थे। संविधान के कवर और हर पन्ने को शांति निकेतन के चित्रकारों ने सजाया था। संविधान दिवस हर साल २६ नवंबर को मनाया जाता है।

यह देश को सुव्यवस्थित सामाजिक बदलाव लाने का एक प्रभावी साधन है और देश को एक स्वतंत्र, प्रभुसत्ता संपन्न, समाजवादी लोकतांत्रिक दिशा दिखाने का काम करता है। भारत का संविधान सबसे लंबा लिखित संविधान है। भारतीय संविधान २२ भागों में विभाजित है तथा इसमें ३९५ अनुच्छेद एवं १२ अनुसूचियाँ हैं। भारतीय संविधान में वर्तमान समय में भी केवल ४७० अनुच्छेद तथा १२ अनुसूचियाँ हैं और ये २५ भागों में विभाजित है। परन्तु उसके निर्माण के समय मूल संविधान में ३९५ अनुच्छेद जो २२ भागों में विभाजित थे, इसमें केवल अनुसूचियाँ थीं। संविधान में सरकार के संसदीय स्वरूप की व्यवस्था की गई है जिसकी संरचना कुछ अपवादों के

अतिरिक्त संघीय है। केन्द्रीय कार्यपालिका का संविधानिक प्रमुख राष्ट्रपति है। मन्त्रिपरिषद् सामूहिक रूप से लोगों के सदन (लोकसभा) के प्रति उत्तरदायी है। प्रत्येक राज्य में एक विधानसभा है। उत्तरप्रदेश, बिहार, महाराष्ट्र, कर्नाटक, आंध्रप्रदेश और तेलंगना में एक उपरी सदन है जिसे विधानपरिषद् कहा जाता है। राज्यपाल राज्य का प्रमुख है। प्रत्येक राज्य का एक राज्यपाल होगा तथा राज्य की कार्यकारी शक्ति उसमें निहित होगी। मन्त्रिपरिषद् जिसका प्रमुख मुख्यमंत्री है, राज्यपाल को उसके कार्यकारी कार्यों के निष्पादन में सलाह देती है। राज्य की मन्त्रिपरिषद् में से राज्य की विधान सभा के प्रति उत्तरदायी है।

संविधान की सातवीं अनुसूची में संसद तथा राज्य विधायकों के बीच विधायी शक्तियों का वितरण किया गया है। तथा इसी अनुसूची में सरकारों द्वारा शुल्क एवं कर लगाने के अधिकारों का उल्लेख है। इसके अंतर्गत तीन सूचियाँ हैं। संघ सूची, राज्य सूची एवं समवर्ती सूची अवशिष्ट शक्तियाँ संसद में विहित हैं। केन्द्रीय प्रशासित भू-भागों को संघराज्य क्षेत्र कहा जाता है।

द्वितीय विश्वयुद्ध की समाप्ति के बाद जुलाई १९४५ में ब्रिटेन ने भारत संबन्धी अपनी नई नीती की घोषणा की तथा भारत की संविधान सभा के निर्माण के लिए एक कॅबिनेट मिशन भारत भेजा जिसमें ३ मंत्री थे। १५ अगस्त, १९४७ को भारत के स्वतंत्र हो जाने के पश्चात संविधान सभा की घोषणा हुई और इसने अपना कार्य ९ दिसम्बर, १९४७ से आरम्भ कर दिया। संविधान सभा के सदस्य भारत के राज्यों की सभाओं के निर्वाचित सदस्यों के द्वारा चुने गए थे। जवाहरलाल नेहरू, डॉ. भीमराव अंबेडकर, डॉ. राजेन्द्र प्रसाद, सरदार वल्लभ भाई पटेल, मौलाना अबुल कलाम आदि इस सभा के प्रमुख सदस्य थे। इस

संविधान सभा ने २ वर्ष ११ माह, १८ दिन में कुल ११४ दिन चर्चा की। संविधान सभा में कुल १२ अधिवेशन किए तथा अंतिम दिन २८४ सदस्यों ने इस पर हस्ताक्षर किया और संविधान बनने में १६६ दिन बैठक की गई। इसकी बैठकों में प्रेस और जनता को भाग लेने की स्वतंत्रता थी। संविधान में सरकार और उसके संगठनों की संरचना, प्रक्रियाएं, शक्तियां और नागरिकों के अधिकार और कर्तव्य तय किए गए हैं।

भारतीय संविधान दुनिया का सबसे लंबा संविधान है। इसमें ४४८ अनुच्छेद हैं जो २५ भागों और १२ अनुसूचियों में विभाजित हैं। हमारा देश इतना बड़ा है कि इसमें इतनी सारी संस्कृतियाँ, जातियाँ और धर्म हैं और इनमें सारे राज्य हैं कि संविधान बनानेवालों को छोटी-छोटी बातों पर भी ध्यान देना पड़ा। इसके अलावा संविधान में कई बार संशोधन किए गए हैं और नए नियम और कानून जोड़े गए हैं। इसीलिए भारत का संविधान दुनिया का सबसे लंबा संविधान बन गया। कई बरसों और विचार विमर्श के बाद भारतीय लोगों के प्रतिनिधियों ने भारतीय संविधान का मसौदा तैयार किया। यह दुनिया का सबसे विस्तृत संविधान है।

यह प्रत्येक नागरिक के लिए समानता, अभिव्यक्ति की स्वतंत्रता और भेदभाव से सुरक्षा जैसे मौलिक अधिकारों को सुनिश्चित करता है। ये अधिकार व्यक्तिगत स्वतंत्रता की रक्षा करता है। राज्य नीति के निर्देशक सिद्धांत सरकार को सामाजिक और आर्थिक कल्याण को बढ़ावा देने में मार्गदर्शन करते हैं। शिक्षा और स्वास्थ्य सेवा जैसे क्षेत्रों पर ध्यान केंद्रित करते हैं। भारत एक संघीय प्रणाली का पालन करता है जहाँ शक्तियों को केंद्र सरकार और राज्य सरकारों के बीच विभाजित किया जाता है।

देश की बेटी आजाद क्यों नहीं ?

भांगे रेणुका सुभाष
बी.ए. द्वितीय वर्ष

हमारा देश तो आजाद है लेकिन

देश की बेटी आजाद क्यों नहीं है ?

सभी लोग सिर्फ बेटीयों को ही अपनी

मर्यादा में रहने को बोलते हैं

यही बात कोई अपने बेटों से क्यों नहीं कहते ?

सारी बंदिशें, बेटीयों पर ही लगाई जाती है

बाहर मत जाओ, किसी ने छेड़ दिया तो ?

ये मत करो, वो मत करो, लोक क्या कहेंगे

ये सब बेटों से क्यों नहीं कहते ?

नारी मौका नहीं बल्कि जिम्मेदारी है

कोई अपने बेटों को क्यों नहीं समझाते ?

नारी बोझ नहीं बल्कि वो तो जननी है

देश आजाद होके कितने साल हो गए

फिर देश की बेटी आजाद क्यों नहीं है ?

भारतीय उद्योग

✍ जाधव रोहित गणपत

बी.ए. तृतीय वर्ष

भारत दुनिया की सबसे तेजी से बढ़ती अर्थव्यवस्थाओं में से एक है और यहाँ विभिन्न प्रकार के उद्योग फल-फूल रहे हैं। भारतीय उद्योग विविध प्रकार के हैं। कृषि से लेकर सूचना प्रौद्योगिकी तक, विनिर्माण से लेकर सेवा क्षेत्र तक भारत की अर्थव्यवस्था में उद्योगों की महत्वपूर्ण भूमिका है। औद्योगिकीकरण ने भारत को वैश्विक व्यापार का एक महत्वपूर्ण केंद्र बना दिया है और देश की आर्थिक प्रगति में अभूतपूर्व योगदान दिया है।

भारतीय उद्योगों का विकास प्राचीन काल से ही होता आ रहा है। प्राचीन काल में भारत वस्त्र उद्योग, हस्तशिल्प और धातु उत्पादन के लिए प्रसिद्ध था। ब्रिटिश शासन के दौरान औद्योगिकीकरण की दिशा बदली लेकिन स्वतंत्रता के बाद भारत ने अपनी औद्योगिक नीतियों को मजबूत किया और विभिन्न क्षेत्रों में आत्मनिर्भरता की ओर बढ़ा।

आज भारत में कृषि, विनिर्माण, सूचना प्रौद्योगिकी, पर्यटन, फार्मास्यूटिकल, ऑटोमोबाइल, स्टार्टअप, ऊर्जा और बायोटेक्नोलॉजी जैसे कई उद्योग कार्यरत हैं। सरकार की मेक इन इंडिया, आत्मनिर्भर भारत, और डिजिटल इंडिया जैसी योजनाएँ औद्योगिक विकास को और अधिक गति प्रदान कर रही हैं।

भारतीय उद्योग न केवल देश के आर्थिक विकास को मजबूत बना रहे हैं बल्कि रोजगार सृजन, तकनीकी नवाचार और वैश्विक प्रतिस्पर्धा में भी महत्वपूर्ण भूमिका निभा रहे हैं। उद्योगों का सतत विकास भारत को एक वैश्विक आर्थिक महाशक्ति बनने की दिशा में आगे बढ़ा रहा है।

भारतीय उद्योगों को मुख्य रूप से तीन श्रेणियों में बाँटा जा सकता है :

१) प्राथमिक उद्योग

कृषी उद्योग : भारत की अर्थव्यवस्था का एक बड़ा हिस्सा कृषि पर निर्भर है। प्रमुख फसलें हैं - चावल, गेहूँ, दालें और मसालें

बनन उद्योग : भारत कोयला, लौह अचस्क, बॉक्साइट और पेट्रोलियम जैसे खनिजों का प्रमुख उत्पादक है।

मत्स्य उद्योग : समुद्री और अंतर्देशीय मछली पालन भारत में एक तेजी से उभरता हुआ क्षेत्र है।

२) द्वितीयक उद्योग :-

उद्योग एवं विनिर्माण :

ऑटोमोबाइल उद्योग : टाटा, महिंद्रा, मारुति सुजुकी जैसी कंपनियाँ भारत की प्रमुख वाहन निर्माता हैं।

इस्पात और सीमेंट उद्योग : भारत दुनिया के सबसे बड़े इस्पात और सीमेंट उत्पादकों में से एक है।

कपड़ा और परिधान उद्योग : भारत में सूती, रेशमी और उनी वस्त्रों का उत्पादन बड़े पैमाने पर होता है।

औषधि उद्योग : भारत दवा की वैश्विक फैक्ट्री के रूप में प्रसिद्ध है।

३) तृतीयक उद्योग :-

आईटी और सॉफ्टवेयर उद्योग : बेंगलूर, हैद्राबाद और पुणे भारत के प्रमुख आईटी हब हैं। टाटा कंसल्टेंसी सर्विसेज (टी.सी.एस), इंफोसिस और विप्रो जैसी कंपनियाँ दुनिया भर में सेवा देती हैं।

बैंकिंग और वित्तीय सेवाएँ : भारतीय बैंकिंग सेक्टर, खासकर डिजिटल भुगतान और फिनटेक उद्योग, तेजी से बढ़ रहा है।

पर्यटन और हॉस्पिटैलिटी उद्योग : ताजमहल, गोवा के समुद्र तट, हिमालय की पर्वत चोटियाँ और केरल के बैकवार्ड्स भारत

को एक आकर्षक पर्यटन स्थल बनाते हैं।

फिल्म और मनोरंजन उद्योग : बॉलीवुड, टॉलीवुड और अन्य क्षेत्रीय फिल्म उद्योग भारत में बहुत लोकप्रिय हैं।

भारतीय उद्योगों की विशेषताएँ :-

भारतीय उद्योग विश्व के सबसे बड़े और तेजी से विकसित होने वाले औद्योगिक क्षेत्रों में से एक है। भारत की अर्थव्यवस्था में उद्योगों की महत्वपूर्ण भूमिका है, जो आर्थिक वृद्धि, रोजगार सृजन और वैश्विक प्रतिस्पर्धा को बढ़ावा देते हैं। भारतीय उद्योगों की कुछ प्रमुख विशेषताएँ हैं।

१) विविधता और व्यापकता :- भारतीय उद्योग विभिन्न क्षेत्रों में फैले हुए हैं, जिनमें कृषि, विनिर्माण, सेवा क्षेत्र, आईटी, फार्मास्युटिकल, ऑटोमोबाइल, खनन और पर्यटन शामिल हैं। इस विविधता के कारण भारत की अर्थव्यवस्था संतुलित और स्थिर बनी रहती है।

२) कुशल और सस्ता श्रम :- भारत में श्रमशक्ति बड़ी संख्या में उपलब्ध है और यह अन्य विकसित देशों की तुलना में किफायती भी है। इसके कारण भारत एक प्रमुख विनिर्माण और आउटसोर्सिंग केंद्र बन चुका है।

३) तेजी से विकास :- भारत दुनिया की सबसे तेजी से बढ़ती अर्थव्यवस्थाओं में से एक है। औद्योगिकीकरण और नवाचारों के कारण विभिन्न क्षेत्रों में लगातार वृद्धि हो रही है, जिससे भारत एक वैश्विक औद्योगिक शक्ति बन रहा है।

४) वैश्विक बाजार में प्रतिस्पर्धा :-

भारतीय उद्योग वैश्विक स्तर पर अपनी पहचान बना रहे हैं। आईटी, फार्मास्युटिकल, स्टील, टेक्सटाइल्स और ऑटोमोबाइल उद्योगों में भारत की कंपनियाँ अंतरराष्ट्रीय स्तर पर प्रतिस्पर्धा कर रही हैं।

५) स्टार्टअप और नवाचार : भारत दुनिया का तीसरा सबसे

बड़ा स्टार्टअप इकोसिस्टम बन चुका है। डिजिटल इंडिया, मेक इन इंडिया और स्टार्टअप इंडिया जैसी सरकारी योजनाओं के कारण नए और नवाचार आधारित उद्योग तेजी से विकसित हो रहे हैं।

६) सरकारी नीतियों का समर्थन :- सरकार उद्योगों को बढ़ावा देने के लिए विभिन्न नीतियाँ लागू कर रही है।

* मेक इन इंडिया : स्थानीय विनिर्माण को प्रोत्साहित करना।

* आत्मनिर्भर भारत : घरेलू उद्योगों को बढ़ावा देना।

* डिजिटल इंडिया : तकनीकी और डिजिटल उद्योगों को मजबूत बनाना।

* स्टार्टअप इंडिया : नए व्यापार और नवाचार को समर्थन देना।

७) आत्मनिर्भरता और स्वदेशी उत्पादन :- भारत अब आत्मनिर्भर बनने की ओर बढ़ रहा है। रक्षा, इलेक्ट्रॉनिक्स, सेमीकंडक्टर और ऊर्जा क्षेत्रों में स्वदेशी उत्पादन को प्राथमिकता दी जा रही है।

८) हरित उद्योग :- पर्यावरण अनुकूल उद्योगों का विकास तेजी से हो रहा है। सौर ऊर्जा, पवन ऊर्जा और जैविक कृषि को बढ़ावा दिया जा रहा है, जिससे भारत एक पर्यावरण - संवेदनशील औद्योगिक राष्ट्र बन सके।

निष्कर्ष :-

भारतीय उद्योग अपने तेज विकास, विविधता और नवाचार के कारण वैश्विक स्तर पर अपनी पहचान बना रहा है। सरकार की नीतियों, तकनीकी प्रगति और स्टार्टअप कल्चर के कारण भारत आनेवाले वर्षों में एक औद्योगिक महाशक्ति बनने की दिशा में अग्रसर है। भारतीय उद्योग देश की अर्थव्यवस्था को मजबूत बना रहे हैं और रोजगार के अवसर पैदा कर रहे हैं।

मोबाईल की दुनिया

✍ फावडे राजकन्या राजकुमार
बी.ए. तृतीय वर्ष

जिंदगी

✍ नागाशंकर गायत्री प्रकाश
बी.कॉम. प्रथम वर्ष

नहीं जी रही
वास्तविकता में दुनिया
उनका जीवन अब मोबाईल
फोन ही बना है
खो चुका है हर एक
प्यारा सा रिश्ता
अब इनका संबंध
ही फोन से बना है
झाँकों कभी
किताबों में भी
फेसबुक से भी हर्सी दुनिया
किताबों का हर पन्ना दिखादेगी
समझ आएगी अहमियत
उन किताबों की भी
बस कुछ दिनों का फेसबुक
यह सिर्फ एक मायाजाल है,
झूठे रिश्ते, झूठा सारा
संसार हो रहा है
अब इंसान इंसान न रहा
वह तो अब खत्म हो रहा है
पढ़ो किताबों को
आँखों की दृष्टि बचाना चाहते हो तो
नियत बदलती है ना अपनी
तो फेसबुक नहीं किताबें पढ़ो
फेसबुक कुछ सिखाए ना सिखाएँ
मगर किताबों का
हर एक पन्ना
जिंदगी सिखा देता है

तकलीफ के साथ गुजरना ही तो जिंदगी है
खुश रहने कि कोशिश करना ही तो जिंदगी है।
सब कुछ अच्छा हो, क्यों ये जरूरी हैं?
कुछ बुरा भी हो तो क्या हर्ज है।

जिन राहों को चुनेंगे उनमें मुश्किलें तो हजारों होंगी
उनसे मुँह फेर लिया तो कैसे जियेंगे ये जिंदगी।
जिंदगी को दो लफ्जों में बयाँ करना मुश्किल है
उसे तो कई शब्दों की जरूरत होती है।

जिंदगी में हर चीज में खुशियाँ ढूँढना मुश्किल है
उसके लिए हर पल मुस्कुराने की जरूरत है।
जिंदगी के सफर में किसी के साथ न होना मुश्किल है
उसके लिए साथ निभाने की जरूरत है।

चलो पेड लगाये

डॉ. प्रकाश रोडिया

सुबह-सुबह हुई हलचल
कोई कर रहा था दस्तक पल-पल
दरवाजा खोला बाहर देखा
कोई न था, यह कैसा धोखा ?
आवाज सुनी जो ध्यान लगाया
दर पर था एक परिदा आया
चोंच से कर रहा था दस्तक
जैसे लाया कोई संदेसा या खत।

क्या रे भाई ? मैंने पूछा,
कहने लगा उसने आँसू पोंछा
मिल जायेगी क्या कोई डाल ?
घर बनाऊँ मैं अपना खुशहाल।

कहीं भी उडता फिरता दिनभर
पर रात को चाहिये एक घर
तुमने काट दिये पेड सारे
अब हम बेघर हो गये प्यारे।

तुम्हारी तरक्की के चलते
पेड कटते और जंगल जलते
हरियाली कही नजर न आती
सिमेंट, काँक्रीट से भरी धरती।

सोचता हूँ मैं खूब थककर
खुदखुशी कर लूँ इस चक्कर
शायद मेरे मरने के बाद
कोई सोच ले मेरी हालात।

जैसे किसान के मरने के बाद
मिलती है कुछ सरकारी सौगात
वैसे ही मेरी मरने के बाद
पेड लगाने की आजाये याद।

ये सुन मेरा दिल रो पडा
कहीं मैंने भी ना तोडा कोई पेड खडा
मैंने कहा माफ कर दे भाई
तेरी तकलीफ अब मेरे समझ है आयी।

चल मेरे घर में ही सही
ब साले अपनी प्यारी रसोई
भाडा न कोई मुझको देना
मीठे गीत हर दिन सुनाना।

मैंने कहा अब हम पेड लगायेंगे
मेहनत से वसुंधरा को खूप सजायेंगे
वह बोला बहुत अच्छा
इंसान ही है धरती का साथी सच्चा।

फिर उड गया वह आसमान
जैसे सबको सुनाने यह पैगाम।

English

Department

खुशी दुधानी
विद्यार्थीनी प्रतिनिधी

डॉ. चंद्रशेखर दवणे
प्रभारी प्राध्यापक

Ratan Tata: Indian Industrialist and Philanthropist

 Savali Sidharth Gaikwad

B.Com First Year

Ratan Tata's Contribution to Economy :-

Ratan Tata an Indian industrialist and philanthropist has played a transformative role in shaping India's economy. He lead the Tata Group from 1991 to 2012, which impacted several sector, such as steel, automobiles and information technology. Ratan Tata's contribution to the Indian economy and social causes highlights his strategic leadership international expansion, innovation and commitment to holistic development.

Transformational Leadership at Tata Group :-

Ratan Tata became the CEO of Tata Sons and succeeded JRD Tata in 1991. At the time, Tata Group was mainly confined to the geographical boundaries of India, with an estimated income of about \$5 billion. The group continued expanding during Ratan Tata's tenure and pushed for further development in all aspects. By his retirement in 2012 revenues had increased remarkably to over one hundred billion dollars. During this period of leadership, Tata enhanced diversification and aimed at strategic acquisitions. He repositioned the company into other industries like steel automobiles and durables. This diversification improve the group's financial performance and considerably helped enhance industrial growth of India.

International Expansion and Global Acquisitions :-

Ratan Tata's broader enterprise features

motivating to expand beyond rational confines. He believed Indian firms needed to extend their operations. outside the additional geography. Tata group made significant acquisitions, reshaping the global landscape under his reign.

The acquisition of Tetley Tea in 2000 was among the first instances of an Indian firm, making a major foreign purchases. It was part of Tata's strategic plan for integration into the world beverage business, bringing more foreign direct investment into the country and enhancing the image of Indian companies abroad.

Prominent strategies adopted include the 2007 acquisition of Corus Steel for 13 billion dollars, making Tata on the world's largest steel producers. This acquisition added to the group's portfolio and elevated Indian corporations to the global stage proving India's capability in industries yielding foreign currency only.

Ratan Tata also lead the transformation of Tata Motors into a global brand with the 2.3 billion – dollars acquisition of Jaguar and Land Rover in 2008. This acquisition branded Tata Motors as a global competitor and facilitated the resurrection of the luxury brand.

Innovations : The Launch of Tata Nano :-

Ratan Tata also led an ambitious project, the Tata Nano, which could change the way Indians commute. They decided to design and produce the cheapest car in the world. Costing only Rs. 1 lakh. The objective was to make mobility affordable to India's expanding middle class. The sentiment expressed behind this initiative demonstrated that Tata was not just a businessman

but an innovator concerned about society. The potential of Nano technology proved interest in the marked and motivated internal investment in innovation in engineering and design in India's automotive market. It inspired other manufactures to change how they think about price without compromising quality.

Philanthropic Endeavors - The Tata Trusts :-

Discussion about Ratan Tata's charitable contributions can best understand his associations with the Tata Trusts. These trusts have active applications in various social issues in India, including education, healthcare, rural development and environmental practices.

Ratan Tata has presided over establishing numerous educational bodies, such as the Indian Institute of Science (IISc) and various Indian Institute of Management (IIM) campuses. These investment have made better education systems accessible to learners in different part of the Indian subcontinent.

The Tata Trusts have built and endowed hospitals and medical research centers in every state in India to enhance healthcare services and reduce the impact of illness in underserved populations. Ratan Tata's efforts in philanthropy have positively impacted the lives of millions of individuals across India.

Commitment to Education :-

Ratan Tata has been at the forefront of education in his professional life. He has contributed to change the education scenario in India, focusing on its reach and content. The Tata Trusts have established scholarships for students

from economically, weaker sections and sponsored skills enhanced enhancement training. Tata's dedication also has global dimensions. He contributed \$50 million to construct the Tata Hall Executive Centre at Harvard Business School, demonstrating his firm belief that education is best legacy for creating transformational leaders.

In addition, he established a \$28 million scholarship fund for undergraduate students from India at Cornell University, which particularly benefits gifted students aspiring to higher education.

Sustainable Practices and Environmental Responsibility :-

Ratan Tata particularly recognizes his passion for business sustainability. He uses his funds to develop clean energy and conservation programs that are in sync with the global push for sustainability today.

The Tata Trust has significantly improved by going green in various economic spheres for instance, the “happy seeder” technology seeks to dominate stubble humming in the state of Punjab while encouraging ecologically sustainable farming methods. The Tata Trust worked with Happy Seeder to promote this technology in Punjab and Haryana. Additionally, during his stint, the Tata Trusts also launched initiatives to curb and reduce wastal salinity. These projects are important to the environmental challenges faced by coastal communities in India.

Ethical Business Practices and Corporate Governance :-

Ratan Tata champions ethics and

principles, especially in his leadership. His belief in the importance of transparency and accountability set an unshakeable foundation for the organization. As a result, his ethical leadership qualities have earned him admiration and reverence, in India and abroad during his tenure, Tata Sons allocated about 60 to 65% of its earnings for social causes and philanthropy through several trusts, demonstrating the fundamental role of social service alongside business growth in the Tata Family.

Job Creation Economic Growth :-

Ratan Tata's leadership brought considerable positive changes in industrial development by enhancing employment opportunities in the country. Ratan Tata expanded the Tata group, leading to a reduction in unemployment as the group and its supply chain created a large number of job opportunities.

The group's multifaceted operations have had a proliferative effect on local economics, especially where plants were set up. These job creation activities have been instrumental in improving the living standards of several families across India. Additionally, Ratan Tata has contributed to improving the economic status of many under developed regions by supporting infra structural and social programs.

An Iconic Figure :- A Long Lasting Legacy

Ratan Tata made significant contributions to India's economy and society. Under his brilliant leadership, the Tata Group grew from a national conglomerate to a world wide business empire without compromising the principles of ethical

business and corporate social responsibility.

The business context is not the only, for the most important aspect of the legacy he bequeaths; it is the code of ethical conduct and foundation of leadership that motivates philanthropic purpose and its practice, which inspires the next generation of leaders that he bequeaths. Given India's aspiration to emerge as an economic superpower, Ratan Tata's presence will likely be evidenced in specific activities implemented with the aid of the Tata Trusts and other philanthropic initiatives that he promoted during his lifetime.

Ratan Tata died on October 9, 2024. He was a visionary leader who was deeply committed to the well-being of the society, he lived in and built an extraordinary legacy in that process. His efforts helped reshape corporate India and elevated its stature beyond the country's borders. He inspired hope among people in need and people with foresight and ambition in all industrial sectors. Many decades after Ratan Tata's contributions to the country's economy, future leaders will take his example of innovativeness, moral principles and philanthropy to heart.

**Dr. Manmohan Singh :
A Visionary Finance Minister**

 Mule Ratnamala Kalyan
B.Com Third Year

Manmohan Singh was an Indian politician, economist, academic and bureaucrat, who served as the Prime Minister of India from 2004 to 2014. He was the fourth longest – serving Prime Minister after Jawaharlal Nehru, Indira Gandhi and Narendra Modi. Singh was the first Prime Minister since Nehru to be re-elected after completing a full five – year term.

Singh Born at Gah in Pakistan. Singh's family migrated to India during it's partition in 1947. After obtaining his doctorate in Economics from the University of Oxford. Singh worked for the united nations during 1966-1969. During the 1970s and 1980s Singh held several key posts in Government of India, such as Chief Economic Advisor (1972-1976), Governor of Reserve Bank (1982-1985) and the Head of the Planning Commission (1985-1987).

In 1991, as India faced a severe economic crisis, the newly elected prime minister, P.V.Narsimha Rao, inducted the apolitical Singh into his cabinet as Finance Minister over the next few years, despite strong opposition, he carried out several structural reforms that liberalized India's economy.

Singh was leader of the opposition in the Rajya Sabha during the Atal Bihari Vajpayee's Government of 1998 – 2004. In 2004, when the Congress – led United Progressive Alliance come to power, it's chairperson Sonia Gandhi

unexpectedly relinquished the prime ministership to Singh. His first ministry executed several key legislations and projects, including the National Rural Health Mission, Unique Identification Authority and Right to Information Act. In 2008, opposition to a historic civil nuclear agreement with the united states nearly caused Singh's Government to fall after left front parties withdrew their support. In 2009, BRICS was established with India as one of the founding members. India's economy grew rapidly during his term In his term the public sector expansion was very rapid compared to Vajpayees era.

The 2009 general election saw the UPA return with an increased mandate, with Singh retaining the office of prime minister. After his term ended, he opted out from the race for the office of prime minister during the 2014, Indian general election. Singh was never a member of the Lok Sabha but served as a member of the Rajya Sabha representing the State of Assam from 1991 to 2019 and Rajasthan from 2019 to 2014.

After the 2004 general elections the Indian National Congress ended the incumbent National Democratic Alliance (NDA) tenure by becoming the political party with the single largest number of seats in the Lok Sabha.

Economic Policy :-

In 1991, Singh as finance minister, abolished the Licence Raj, source of slow economic growth and corruption in the Indian economy for decades. He liberalized the Indian economy allowing it to speed up development dramatically. Singh along with his finance minister

P. Chidambaram presided over a period where the Indian economy grew with an 8-9% economic growth rate. In 2007, India achieved its highest GDP growth rate of 9% and above and became the second fastest growing major economy in the world, Singh's ministry enacted a National Employment Guarantee Act (MGNREGA) in 2005.

Singh's government continued the Golden Quadrilateral and the highway modernization program that was initiated by Vajpayee's government. Singh also worked on reforming the banking and financial sectors, as well as public sector companies. The finance ministry worked towards pro – industry policies in 2005, Singh's government introduced the value added tax, replacing sales tax. In 2007 and early 2008 the global problem of inflation impacted India. On July 2009, Singh ministry introduced the Right to Education Act.

Here are some key aspects of his Contributions:

1) Economic Reforms :-

Manmohan Singh was one of the architects of India's economic liberalization in the early 1990s when he served as the finance minister. He played a crucial role in shifting India's economy from a closed, centrally planned system to a more Market-oriented one.

2) Growth Rate :-

Under his leadership, India experienced high economic growth rates, averaging around 8% per year during much of his tenure. This growth was driven by reforms in various sectors, including manufacturing and services.

3) Social Sector Initiatives :-

Singh emphasized inclusive growth by launching programs aimed at poverty alleviation, rural development and education. Initiatives like the National Rural Employment Guarantee Act (NREGA) were implemented to provide employment and improve rural livelihoods.

4) Financial Sector Reforms :-

He advocated for reforms in the banking and financial sector, enhancing the regulatory framework and promoting financial inclusion, which helped increase access to banking services for the underprivileged.

5) Foreign Investment :-

Singh's government encouraged Foreign Direct investment (FDI) by liberalizing policies and creating a more investor – friendly environment. This influx of FDI contributed to technological advancement and job creation.

6) Infrastructure Development :-

His administration focused on improving infrastructure, which is crucial for economic growth. Initiatives were taken to enhance transportation, power supply and urban development.

7) Global Economic Integration :-

Singh promoted India's integration into the global economy, fostering trade relations and participating in international forums. His government worked on various trade agreement to enhance India's trade prospects.

8) Crisis Management :-

During the global financial crisis of 2008, Singh's government implemented measures to

stabilize the economy, including fiscal stimulus the economy packages that helped mitigate the impact of the downturn.

9) Education and Skill Development :-

Recognizing the importance of human capital, Singh's government invested in education and skill development programs to prepare the workforce for a competitive global economy.

10) Sustainable Development :-

Singh also emphasized Sustainable Development and environmental conservation, pushing for policies that balanced economic growth with ecological concern.

Overall, Manmohan Singh's tenure is often credited with laying the ground work for India's emergence as one of the world's fastest – growing economies, while also focusing on social welfare and inclusive growth.

The 2009 general election saw the UPA return with an increased mandate, with Singh's retaining the office of prime minister. After his term ended, he opted of prime minister during the 2014 Indian general election. Singh was never a member of the Lok Sabha, but served as a member of the Rajya Sabha, representing the State of Assam from 1991 to 2019 and Rajasthan from 2019 to 2024.

Singh's premiership officially ended at noon on 17 May 2014. He did not contest the 2014 general election for the 16th Lok Sabha as the prime ministerial candidate. In 2016, it was announced that Singh was to take up a position of Panjab University as the Jawaharlal Nehru Chair, which he eventually did not. He was elected as the Rajya

Sabha MP for Rajasthan in 2019, succeeding BJP MP Madan Lal Saini. Singh retired from the Rajya Sabha in April 2024 and was succeeded by Sonia Gandhi.

On 26 December, 2024, Singh collapsed at his home in new Delhi and was admitted to the emergency department of AIIMS Delhi. Singh died a few hours after his hospitalization at the age of 92. The government subsequently announced a period of National Mourning until 1 January, 2025 and accorded Singh a state funeral at his cremation of Nigan Bodh Ghat, New Delhi on 28 December.

Mother

 Gadekar Rutuja
B.A Third Year

A Mother loves. so pure and deep
A bond that time can never keep
She guides us through both night and day
With tender hands to light the way.

Her voice a calm and soothing sound
In her embrace. we are safe and sound
Through every trial, she's always near.
Her strength a source of endless cheer.

Her heart, a well of endless care
A love that's always always there
No words can truly ever say
The gratitude we feel each day.

For all she gives. For all she's done
A mother's love outshines the sun

Businessman Ratan Tata

 Shravani Venkatesh Deshmukh.

B.Sc. (BT) First Year

RATAN TATA : A Legacy of Innovation

'Ratan Naval Tata', was one of the India's most respected and visionary leader in business capital. Born on December 28, 1937, into the prestigious Tata family. Ratan Tata played a pivotal role in the transformation of Tata group into a global conglomerate. The conglomerate huge diversified into various sectors including automotive, steel, technology and hospitality, under his guidance. He is also widely recognized for his Philanthropic endeavors and commitment to social cause.

The industrialist Ratan Tata, hailed from the illustrious Tata family, which had a long standing tradition of industrial leadership. His father, 'Naval Tata' was the younger brother of J.R.D. Tata, the founder of modern India's aviation industry.

Ratan Tata completed his schooling at the 'Campion School, Mumbai' until the 8th grade. He then continued his studies at the 'Cathedral and John Connon School in Mumbai'. Subsequently, he pursued his undergraduate studies at the university of 'Cornell' in the united states, where he majored in the architecture.

After completing his education, he joined the Tata Group in 1961. His early roles involved working in various Tata companies gaining valuable experience in different sectors. Later he succeeded, J.R.D. Tata as chairman of Tata sons

upon the latter's retirement in 1991. At that time, the Indian economy was undergoing significant liberalization presenting both opportunities and challenges for leadership of Ratan Tata. The Tata Group capture these opportunities and embarked on the period of rapid growth and diversification.

One of the most notable achievement of Ratan Tata was the acquisition of Jaguar Land Rover from 'Ford Motor Company' in 2008. This audacious move transformed the Tata group into a global automotive player, expanding its reach into the luxury car market.

The another major achievement included the acquisition of British companies like Tetley Tea, and Corus steel which placed Tata group on the global map. The significant Milestone was the launch of the Tata Nano, on ultra-low-cost car aimed at providing affordable transportation to the Indian masses. Ratan Tata was also known for his extensive philanthropic efforts. He always prioritized social welfare, dedicating resources to education, health care and rural development. His innovative spirit was exemplified in the launch of Tata Nano.

Beyond his business achievements, Ratan Tata was also known for his simplicity and down to earth personality. Despite his enormous wealth and influence, he was regarded as a humble and private individual who always put the welfare of others before personal gain. This humanity, coupled with his business acumen, has earned him the respect and admiration of people across the globe.

Ratan Tata's contributions to Indian industry and society were widely recognized, and

he received numerous accolades. Some of the most prestigious awards include the 'Padma Bhushan' in 2000 and the 'Padma Vibhushan' in 2008, the India's highest civilian honours. He was also conferred an honorary doctorate in 'Business administration' by 'Ohio State University', an honorary doctorate in the technology by the 'Asian Institute of Technology', Bangkok and an honorary doctorate in science by the university of, Warwick. Tata has a personal Fortune of GBP 300 million and own less than 1% of the colossal group.

Tata set a perfect example of generosity and leadership during the 26/11 attacks. Unarmed, he stood all alone outside the Taj hotel and supervised the activities to help the victims. He showcased his human gesture by personally visiting the families of all the 80 employees who were killed or injured. He left no stone unturned to provide relief to the victims and even asked the families and dependents as to what they wanted him to do.

Ratan Tata has started checking out plans on his post – retirement. He plans to set up a design centre of international standards and scales. He had led development of many innovative designs and products. He was the one who suggested that the miniature car should be fitted with just one windscreen wiper. This reduced its price and maintenance cost, to help the society. He also steered plan to provided cheap and clean drinking water and helped a Few Pune-based designers develop a sub Rs. 1000 water purifier, 'Swach'. Design directions private limited took more than three years to make this 560-mm unit for purifying water.

Tata loves privacy and shuns media spotlight. He was only CDs, books and dogs. The business drives himself to work in an unremarkable Tata Sadan.

Ratan Tata's contribution to the world leaves me both amassed and filled with wonder. He worked actively till the age of 75 years before retiring from active service. Even after retiring, he helps the company with their valuable inputs. There are hardly rare, in his age who are as active as him. Even though he was a very significant (considerable) businessman, he never forgets to give back to the society. Two-thirds of Tata Group is owned by philanthropic groups.

After retirement, he plans to work a lot more for Charity. He paid a lot of emphasis on innovation and this helped him grow the business. His cheapest car launched in the world project was a revolutionary project. Even through a car has not become an instant success, it will surely the way of their hopes. It is commendable now despite being a relatively new automobile company. Tata Motors was able to achieve, what established companies have not been able to accomplish even till now. Another thing that, he paid a lot of emphasis on was fore sightedness and showed how to run a successful enterprise.

Ratan Tata is truly an inspiration for us all. He has attained such great heights in his life. He will continue to inspire future generations to lead with integrity and compassion. He was a role model for ethical leadership and social responsibility. His vision, integrity and social humility have left an indelible mark on India's

corporate landscape. He is a prime example of how a businessman can turn a company to the height more successfully and generate billions in wealth and be loved by people at these scale.

Ratan Tata will always be remembered as someone who transformed the Tata Group into a global powerhouse while staying true to the values of honesty and compassion.

Beacon of Dreams : Ratan Tata

 Shubhangi Pralhad Palle

B.Sc. (BT) First Year

The name that echoes through time and trade,
Ratan Tata, a legacy made.

With vision keen and a heart so wide,
He steered industries like an ocean's tide.

A captain of steel, of cars, of flight,
Guiding India's progress through the night.
From corus to jaguar, milestones gained,
A reputation for ethics, untained, unstained.

Not just wealth but lives transformed,
In philanthropy, his spirit warmed.

Hospitals, schools and smiles he gave,
A path for the future, the road he paved.

Humble in stature, but mighty in deed,
A leader who heard every silent need.
With every step, he dared to dream,
Turning vision into living stream.

Ratan, the beacon, shining so bright,
A guiding star in India's light.

Through storms of business, he stood tall,
An inspiration, admired by all.

Master of Rhythm Ustad Zakir Hussain

 Shubhangi Pralhad Palle

B.Sc. (BT) First Year

A maestro born with rhythm in his veins,
Zakir Hussain, a name the world retains.

His fingers dance on the tabla's skin,
Echoing the universe's beat within.

A legacy crafted with a divine flair,
Each note a story, a prayer, a care.

The son of a legend, yet his own star,
His music travels near and far.

From ancient gharanas to global stages,
He bridges tradition through modern ages.

Every rhythm, a heartbeat's embrace,
A timeless art, a boundless space.

The table sings under his tender touch,
It's voice so vast, it's soul so much.
Beats that ripple like ripening streams,
Awakening dreams, transcending dreams.

A teacher, a guide, a symbol of grace,
Ustad Zakir, time cannot erase.

With hands that speak, with hearts that hear,
He binds the world through sound sincere.

A living legend, a nation's pride,
Carrying music on a cosmic tide.
Zakir Hussain, the rhythm's muse,
A soul the universe cannot refuse.

'Doller Bahu'

 Shaikh Tahereen Rukmoddin

B.A. Second Year

Introduction of the book :-

Dollar Bahu is a popular novel written by Sudha Murthy. It was originally published in Kannada as Dollar Sose and later translated into English and other languages. The book explores themes of family, materialism, and cultural differences between India and the United States.

The story revolves around the Gauramma family and focuses on the contrasting lives of two daughters-in-law—one living in India and the other in the U.S. It delves into how money and Western influence can impact relationships, values, and perceptions within an Indian middle-class family. Dollar Bahu was also adapted into a television series, further increasing its popularity.

Dollar Bahu is a famous novel written by Sudha Murthy. It tells the story of an Indian family and how money affects their relationships and values. The book was originally written in Kannada as Dollar Sose and later translated into English and other languages. Through this story, Sudha Murthy shows how people often believe that money brings happiness, but in reality, love and respect are more important. The story is about a middle-class family living in Bangalore, India. The mother, Gauramma, dreams of a better life and believes that money can solve all problems. Her husband, Shamanna, is a simple and honest school teacher who values kindness and honesty more than wealth. They have two sons—Chandru and Girish—and a daughter named Surabhi.

Chandru, the elder son, moves to the United States for a job and starts earning in dollars. Gauramma is very proud of him and believes that he is more successful than her younger son, Girish, who stays in India and works as a bank clerk. Girish marries Vinuta, a simple and caring woman who takes care of the family without expecting anything in return. However, Gauramma treats Vinuta poorly and constantly compares her to Chandru's wife, Jamuna, who lives in the U.S. and enjoys a wealthy lifestyle. Gauramma believes that Jamuna, the dollar bahu (daughter-in-law earning in dollars), is better because she has more money and lives abroad.

After some time, Chandru invites Gauramma to visit him in the U.S. Excited about the luxurious life. She imagines, Gauramma travels to America. However, once she arrives, she realizes that life in the U.S. is not as perfect as she thought. Though, Jamuna has money, she is busy with work and social life, leaving Gauramma feeling lonely. Gauramma misses the warmth and care of her family back home.

During her stay in America, Gauramma starts to understand the true value of Vinuta, who selflessly takes care of the family in India. She realizes that love, care, and respect are more important than money. This realization makes Gauramma feel guilty for treating Vinuta unfairly for so many years.

When Gauramma returns to India, she tries to make amends with Vinuta, but the damage is already done. Although Vinuta forgives her, the emotional hurt remains. Gauramma learns an

important lesson—that money cannot replace genuine relationships and happiness.

Dollar Bahu teaches us that while money can provide comfort, it cannot buy love, respect, or happiness. The novel shows how people often misunderstand the true meaning of success and fail to appreciate what they already have. Sudha Murthy's simple storytelling style helps readers relate to the characters and their struggles.

In the end, the novel reminds us to value our relationships over material wealth and to treat everyone with kindness and respect, no matter how much money they have.

Ratan Tata : The Business Legend who Captured India's Heart

 Landge Shreya Suresh
B.A. Second Year

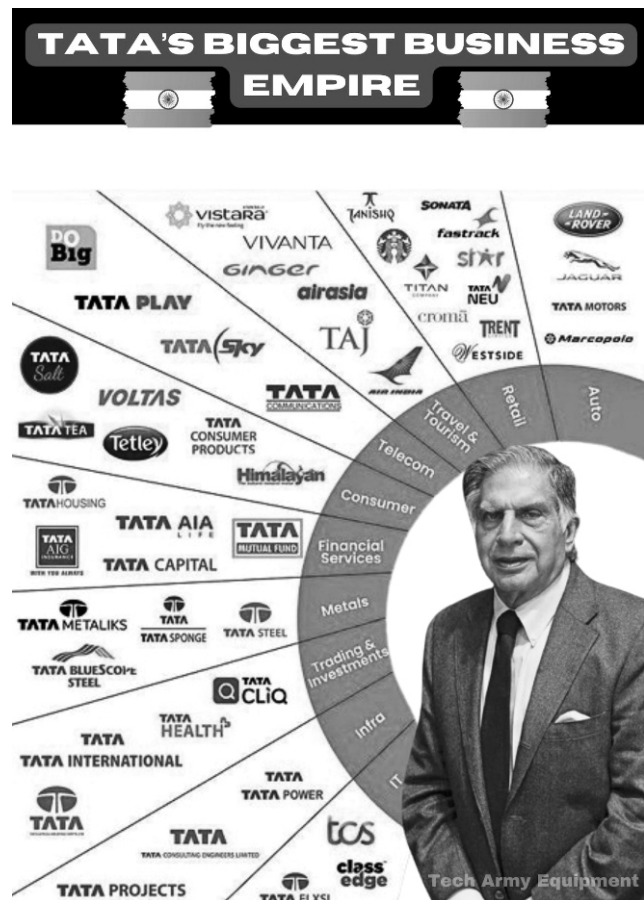
Ratan Tata was a prominent Indian businessman and philanthropist who served as the Chairman of the Tata Group from 1991 to 2012. He was born in 28 December 1937, in Bombay (Now Mumbai), India. He studied at the Champion School, Mumbai till eight grade. He then studied at Champion Cathedral and John Connon School in Mumbai. He graduated high school from Riverdale Country School in New York City.

In 1962, he joined the Tata Group and his first job involved working with the Tata Steel division in Jamshedpur, In 1991 JRD Tata stepped down as chairman of Tata Sons, naming Ratan Tata as his successor. Ratan Tata gave priority to

innovation and infused younger talents into the Company.

During the 21 years held the Tata Group of company's profit of the group grew over 50 times. He turned Tata from a largely India. Centric group into a global business with sales in over 100 countries. He introduced the Tata Nano Car. Ratan Tata resigned to his executive power in the Tata Group on 28th December 2012. He continues to be head of charitable trusts. He received the Padma Bhushan in 2000 and Padma Vibhushan in 2008 from the Government of India.

Ratan Tata was a beacon of integrity ethical leadership and philanthropy who has imprinted an indelible mark the world of business and beyond. Ratan Tata passed away on October 9, 2024 at the age of 86. He will forever soar high in our memories.

Symphony of the Soul : Indian Music

 Shubhangi Pralhad Palle

B.Sc. (BT) First Year

From, temple bells to the desert's song.
Indian music, where spirits belong.
Each note a story, each rhythm divine,
A tapestry woven through time's design.

The sitar sings with a celestial grace,
It echoes filling the infinite space.
The tabla beats, a heart's steady call.
Binding the listener, uniting us all.

In ragas, the sun and moon take flight,
Morning's bloom and the calm of night.
Melodies rise like the Ganga's flow,
Carrying devotion where hearts must go.

A bamboo flute whispers ancient love,
A shepherd's tune or Krishna's adore.
Carnatic hymns and Hindustani streams,
Two great rivers of musical dreams.

Folk songs burst from fields and hills,
Celebrating life in rustic thrills.

From Bihu's dance to baul's refrain,
India's rhythms defy the mundane

Bhajans echo in sacred halls,
Their chants breaking every wall.

Bollywood's beats, a global cheer,
A nation's pulse the world holds dear.

Music of India, a boundless art,
A voice of the soul, a beating heart.
Timeless, borderless, endlessly free,
It is the sound of unity's decree.

A Cry in the Silence

 Shubhangi Pralhad Palle

B.Sc. (BT) First Year

In the shadows where justice sleeps,
Her voice is lost, her spirit weeps.
A soul once bright, now torn apart,
The world stood by. A hollow heart.

Her dreams were petals, soft and fair,
Crushed by hands that did not care.
Her laughter stilled, her freedom chained,
Innocence gone, a scar remained.

What kind of world can let this be ?
Where cruelty thrives and hearts don't see ?
Her fight for truth, a daunting climb,
Through courts of whispers and tides to time.

Yet in her eyes, a fire stays,
A spark of strength through darkest days.
Her voice will rise, a thunder's call,
Demanding justice, shaming all.

She is not broken, though bruised & torn,
From ashes of pain, a phoenix is born.
Her scars will shine, her truth will blaze,
A beacon of courage for endless days.

This is her story, a plea, a scream,
For a world where respect isn't a dream.
Stand up, speak out, let justice ignite,
In her name, we must fight.

Dr. Manmohan Singh : The Visionary Leader

 Sanvidhan Parmeshwar Darkase
B.A. Second Year

The main reason why today's understanding of the word 'politics' has been lost is that the middle-class politics has taken a new turn. Today's politics is only about getting power and money and robbing the people. Even though 75 years have passed, today we mention India only in the group of developing countries. Acquired China has been dominating the Global market for several years. Japan, which was destroyed during the destructive period of the World War, like the Phoenix Bird, is now reasserting its place among the developing countries. In the 1990s, when the Indian economy was fully developed, the Prime Minister Dr. Manmohan Singh's 'LPG' policy is what gave India a Phoenix-like power to propel the Indian economy to the fore.

Dr. Manmohan Singh's short-sighted leader, great economist and social worker by age, 'People's leader who is a leader of the people, should be considered as the destiny of the Indian people and the Indian garden. 14th Prime Minister Dr. Manmohan Singh is known as a thinker and scholar. He is respected for his approachable and academic approach to work, his availability to the masses and his humble demeanor.

When it comes to political leaders, the image that stands in front of people's eyes is the image of casteism, religion, but not so in the case of Manmohan Singh. which does not live. When one hears the name of Manmohan Singh, the picture that stands in front of one's eyes is a different

image, that is, a great economist, academician, honest towards the subject, generous, and brought to the mind of the common citizen. In the view of the youth who are really concerned about Indian politics. It is no surprise that Manmohan Singh has changed the definition of Indian politics. Singh was born in present-day Gah, Pakistan. Later, during the partition of India and Pakistan in 1947, his family migrated to India.

Manmohan Singh completed his primary education in Pakistan followed by his higher education from Hindu College, Amritsar in Punjab and later attended Punjab University for some time, studying Economics from Punjab in 1952 and 1954 respectively graduated and post graduate. Singh not only studied but achieved first rank in his entire education career and in 1957. He completed his economics trypos from Cambridge University. From this, we will realize that he studied not only in India, but outside the India, from this, we will realize Manmohan Singh's love and determination for education.

He worked for some time as a professor, lecturer, and senior lecturer in Economics at Punjab University in order to make the education useful to the society. Dr. Manmohan Singh's political career really started when Dr. Manmohan Singh was appointed by Lalit Narayan Mishra as advisor to the Ministry of Foreign Trade. Later in 1972, Singh became Chief Economic Adviser in the Ministry of Finance, Secretary in the Ministry of Finance. Manmohan Singh was in the Planning Commission during 1980-82. Next came Finance Minister, Governor of the Reserve Bank under Mukherjee-Dr. Manmohan Singh's political career

as well as the Indian economy took a new turn. In June 1990, the Indian economy collapsed and only enough wealth was left in the Indian economy to last one to two weeks. During this crisis, the Prime Minister P. V. Narasimh Rao chose Manmohan Singh as the finance minister. Manmohan Singh implemented them to remove this economic crisis facing India. LPG policy was adopted for a while there was opposition to this new economic policy but gradually positive results were seen. In real sense, the LPG policy is a catalyst for the Indian economy. LPG means

L- Liberalization

P- Privatization

G- Globalization.

Due to India is now connected to the world i.e. we have adopted a free economy (liberalization). Due to this policy, foreign companies started investing in India and India abroad due to which friendly relations were created between the countries, but at the same time India started moving towards economic progress. Like the socialist economy- and capital imperial economy. The capitalist class and the government came to control the markets. This is the reason why today India's economy is the fourth in the world economy. It has reached a peak. Certainly, Dr. Manmohan Singh's contribution to social and cultural progress in India's economic development was the lion contribution of Singh.

Dr. Manmohan Singh became the Prime Minister of India and five-year plans were started in the country through the Economic Planning Commission, economic development was

accelerated through the five-year plan well, and social upliftment was encouraged by the backward classes. More focus was given to the issue of Dalits, tribals, middle class people, students from backward families were brought into the educational stream, of course together with Dr. Manmohan Singh discharged his responsibilities very honestly and diligently. Compared to Atal Bihari Vajpayee, Manmohan Singh became a successful Prime Minister. Singh was a versatile personality, liberal, architect of modern India's economy, passed away in 26 December 2024 at Delhi. A mother cares for and nurtures her baby when she is sick or in full health, just like Manmohan Singh laid the foundations of modern Indian economy during the financial crisis. Manmohan Singh's work was not only limited to the field of economics but he implemented various schemes for the sustainable development of India, which makes him 'Karmayogi'.

In the end, India will always regret the loss of Manmohan Singh's great son, Bharat Bhumi, but it is not possible to be born again finally, This article is my tribute to former prime minister Dr. Manmohan Singh.

Indian Constitution

 Chopale Mahadevi Ramdas.

B.A. Second Year

The Constitution of India is the supreme law of India. It was adopted on 26th November 1949. It came into force on 26th January 1950. Dr. Bhimrao Ambedkar is the father of our constitution. It is the longest written constitution in the world. It took 2 years, 11 months and 18 days to complete. It gives fundamental rights to the citizens. Our constitution keeps us safe and free.

“If you are not a good citizen,
Don't expect a good constitution.”

It is more powerful than the parliament and guides how the country is governed when the constitution started working India's status changed from the 'Dominion of India, which was under British rule, to the 'Republic of India'. Because of this important change January 26th is celebrated every year as 'Republic Day of India'.

It is a day to remember the hard work of the leaders who wrote the constitution and to honor the value of justice, equality and freedom for all. The constitution has made India a democratic country where everyone has rights and responsibilities.

“The constitution of a country gives it a direction and set rules for everyone”.

The preamble of the constitution declares India to be a sovereign, socialist, secular and democratic republic. It guarantees justice, liberty, equality and fraternity to all citizens. Dr. B.R. Ambedkar as well as other leaders Jawaharlal Nehru and Sardar Vallabhabhai Patel, worked hard

to make the constitution. India is a republic which means that a dictator or Monarch does not rule the country. The government is of the people, by the people and for the people. Citizens nominate and elect its head after five years.

'our constitution comes'
Before anything else'.

The executive, legislative, and judicial branches of Government receive their power from the constitution and are bound by it. The Indian constitution was signed on January 24 by Dr. Rajendra Prasad, the country's first president, Feroze Gandhi, who was also the president of the constitution assembly at the time, was the last to sign it. A nation's administration is governed by a set of rules and guidelines called a constitution.

The Fundamental Rights include :

- The Right to Equality
- The Right to Freedom
- The Right to Freedom of Religion
- The Cultural and Educational Rights
- Rights against Exploitation
- Right to Constitutional Remedies.

“Hamara Sanvidhan, Hamara Samman.” focuses on simplifying and popularizing the constitution's core principles for the masses. It helps citizens understand the value of Justice, Equality, Liberty and fraternity that the constitution promotes. Through regional events, workshops and seminars, the campaign ensures that people from all backgrounds have access to this essential knowledge.

“Unity in diversity,
Constitution our guide.”

Conclusion :-

The Indian Constitution is a guiding light for the country. It ensures fairness and progress for all we should respect and follow its principles to build a better India.

“Without a strong constitution, no country can become a strong Nation.”

Friendship is Freeship

 Swami Sangita Suresh

B.Com. Second Year

Friendship is endship with tension
It gives happiness pension.

Friendship is like an ocean

It gives love like soft cushion

Friendship is love-mercy-courtesy

It is courage & safety.

'Blood is always thicker than water'

Violating it is impossible,

But believing 'water is life'

Is absolutely possible.

Friendship is cherishing unlimited horizon

Just like a vital layer of Ozone.

Friendship is forever blessed bond

Everybody is its fond.

Friendship is alchemist's miracle.

It is god's oracle.

Friendship is sweet melodiou ditty.

Everybody involved in it becomes pretty.

Caste, creed & religion are no object to Friendship.

Because it itself is Freeship.

'Karma'

 Rutuja Indrajeet Bhosle

B.Com. Second Year

What you sow,

That will grow.

If you respect they will bow.

Do your karmas Great

It will reverse your bad fate.

Do good and let it go,

But the universe will always know

What you give is what you get

Time records, it won't forget

Do your karma,

That Connects you to your dharma

Karma allied with dharma will give you a hype.

Karma lacking dharma will wind up you within a night

It rule of Nature,

You will be king, if you be pure

If you be cruel, you will be poor

If you sow seed and water with proper need.

You will fetch the fruit for the deeds you did

Fruit can be sweet or can be bitter

What deed you did will always matter.

Be clam you will get that charm

Be the reason for other's smile

They will thank you for every while.

Manmohan Singh :A Clean Politician

More Gayatri Ajay

B.Com Third Year

Manmohan Singh is an Indian Politician, great economist, also a reformer for the Global crisis in 1991. He was the one who decided to open the door to the world and vice versa. He was the 13th Prime Minister of India. He served as Prime Minister of India from 2004 – 2014.

He was born on the 26th September, 1932, in Gah, today in Pakistan. He completed his schooling in a government school till the age of 10. His parents were Gurmukh Singh Kohli and Amrit Kaur. Later he enrolled in the upper – primary Khalsa School. He got his bachelor's and master's in the year 1952 and 1954 from Punjab University further he completed his Economics Tripos through Cambridge University in 1957. One of his teachers named Joan Robinson made him think unthinkable After returning back to India, he taught at Punjab University from 1957 to 1959. He was married to Gursharan Kaur in 1958. They had 3 daughters Upinder Singh, Daman Singh and Amrit Singh.

He was an economic advisor in the year 1982 for the ministry of finance. Later he was appointed as RBI Governor till 1985. His ability and knowledge highlighted him to be the finance Minister in 1991 to 1996 under P.V. Narasimha Rao. India was facing financial crisis, and the balance of payment was huge. India's foreign reserves were just 1.2 billion US \$ enough for 2-3 week of import. He was the one who demolished

the license Raj. The main person behind the idea of LPG reform was him. He liberalized the Indian economy, allowing it to speed up development dramatically. This crisis turned in to the golden opportunity for the economic development of India. Today, India is on the 5th rank of largest economy in the world. This has been possible only due to Liberalization, privatization and Globalization. They made a clear way for foreign Direct Investment by removing all the roadblocks and initiated the process of the Privatization of Public sector companies.

After general election, he became Prime Minister for the period of 2004-2009. During his period the economic growth was 8-9% and became the second fastest growing major economy in the world. He has worked in different sectors, like agriculture to relieve farmers debt, Banking and finance sector, public sector companies, healthcare sector as National Rural Health Mission Education as Right to Education for children of age 6-14 years, the National Employment Guarantee Act and strengthened anti-terror law, UIDAI, etc. He made good relation with different countries like China, Japan, US, Afghanistan, etc which helped to grow faster. His second phase was from 2009-2014. He has worked hard for the improvement of Indian economy.

He was described as 'A man of uncommon decency and grace', 'one of the most revered leader'. He was ranked as 18th on the Forbes list of the World's Most Powerful People. A film was made on his life titled 'The Accidental Prime Minister'. He was the only clean politician of India.

He went through multiple surgeries in the year 2021, he was tested Covid-19 positive. On the 26th of December, 2024, he collapsed and hospitalized immediately. He took his last breath at the age of 92 and on this day India lost one of the 'Ratna of India.

“I am what I am because of my education.”

-Manmohan Singh

“No power of earth can stop an idea whose time has come”

-Manmohan Singh

Ode to Father

 Sude Shambhavi Dinkar

B.Com Second Year

The king of the solar system is Sun,
In my life you are a special one.
There is calmness in the light of moon.
You are my father is god given boon.
You angry on me when I'm wrong.
Your behavior makes me strong.
When you call me by my different names,
It increases my delightness and happiness.
You make some strict rules,
This may be a future success tools.
Your appreciate words makes me passionate,
These words are for me like shining.
Crystal in sunlight.
I have no fear,
If you are my near.
Everything will be share.
Because you talk clear.

If You Don't They Will Never

 Rutuja Indrajeet Bhosle

B.Com., Second Year

Accept yourself as you are,

If you don't they will Never.

If you don't stay haste free

They will not let you be carefree

Be the leader, and lead the people.

If you don't then they will

Let your calories burn.

Because If you don't earn

They will definitely take back turn

If you don't be kind,

No relation will happily bind

You will easily get trapped as they already know,

If you don't learn to say “No”

If you make believe yourself as poor

They won't hang back to make

your life salty and sour.

**Responsibilities :
Towards Growing India**

 Swami Sangita Suresh
B.Com. Second Year

What is growing India ? Many of you might think about growing population, some might think about growing economy so and so, but here the word growing refers to the growing children of India.

Yes, in my view, they are the real India. They are the gems of tomorrow's India. And I want to highlight our some responsibilities towards these masters of India. Today we see that many parents complain about their children. They say that their children want mobile while eating, sleeping, studying while doing anything, but 'Do we ever thought why our child want mobile ?' Now a days children want mobile for playing Ludo, Temple Run etc. 'Do we ever thought why outdoor games, books and radios are being replaced by mobile ? No, we just went on complaining about them.

Do we thought to speak Marathi by taking state – pencil and writing 'अ, आ, इ, ई, ? No, when we were children we used to hear others and by listening and observing, we learnt speaking. It means the general trend. I want to conclude is children learn things by looking at us. They follow us they do things as we do.

Today we see that parents use their excess time in scrolling shorts and reels on mobile. Parents have time for handling office & kitchen but they forget to handle children.

'Shivaji' we all talk about Chatrapati

Shivaji Maharaj. We talk about his bravery, talent and loyalty but what about his parents. We forget to talk about his parents 'Jijau and Chatrapati Shahajiraje. See we are able to see Shivray just because of his parents Jijau and Shahajiraje. In his early days when he was child his parents used to tell him stories from 'Ramayana' and 'Mahabharat'. He was told stories of the great warrior 'Karna', 'Krishna', 'Bhishma' and many more. Even when we were children our parents and grandparents too told us stories from our great wisdom 'Vedas' and 'Aranyakas'

These all stuff carried immense ethical and moral values to our lives. Today, we see that when a child cries his mother used to put a mobile in his hands. Is it our responsibility to wards our child ?

We are the only one who can lead them towards the best and the worst. We should know our responsibilities towards our child because our child is not only our child but also he/she is future of tomorrow's India. We should tell them stories from our great wisdom from 'Vedas and our texts'.

Apart from mobile, there is a society we should make them aware of it. Today we see that many parents keep their parents in old age homes is that their responsibility towards their parents, see what ever we do the same they will practice.

“अमन्त्रम् अक्षरं नास्ति,
नास्ति मुलमनौषधम्।
अयोग्यः पुरुषो नास्ति,
योजकस्त्रदुर्लभः॥”

Your activities has immense impact on your child so you should behave very carefully you should understand your responsibilities.

Life's Lessons

Rutuja Indrajeet Bhosle

B.Com. Second Year

Look at the mirror,
And say it loud with full of zest,
That I am the best

People will come
And they will go, will also make you feel low
But you are the luckiest as you know

What you got and what you caught,
Is always depend on your thought
So make your decision with thoughtful thought

Don't be Sad.
The good luck you had.
Things will never stay always bad

To eat the fruit,
First you have to sow.
And always remember,
everything start from the law.

Life

Gadekar Rutuja

B.A Third Year

Life is a Journey. winding and long
A song of moments both weak and strong
It dances in sun, it weeps in the rain
Each step we take. joy mixed with pain

We chase our dreams, we stumble and fall
Yet rise again. Answering the call
Through seasons of change, we learn to grow
Embracing the winds, wherever they blow.

The past is a shadow, the future unknown.
But today is a gift, were never alone
So live with heart, and live with grace
For Life's a fleeting, precious chase.

संस्कृत विभाग

श्रद्धा देवकते
विद्यार्थिनी प्रतिनिधी

प्रा. सोमदेव शिंदे
प्रभारी प्राध्यापक

रतन टाटा महोदयः।

प्राची वाघमारे
बी.कॉम. प्रथम वर्ष

रतन टाटामहोदयः भारतस्य एकः प्रसिद्धः उद्योगपतिः समाजसेवी च आसीत्। एषः भारतीयोद्योगजगति अत्यन्तं प्रसिद्ध आसीत्। एतस्य जन्म २८ दिसम्बर १९३७ तमे दिने मुम्बईनगरे अभूत्। टाटासमूहस्य अध्यक्षरूपेण अद्वितीयं कार्यं कृतम् अनेन महोदयेन।

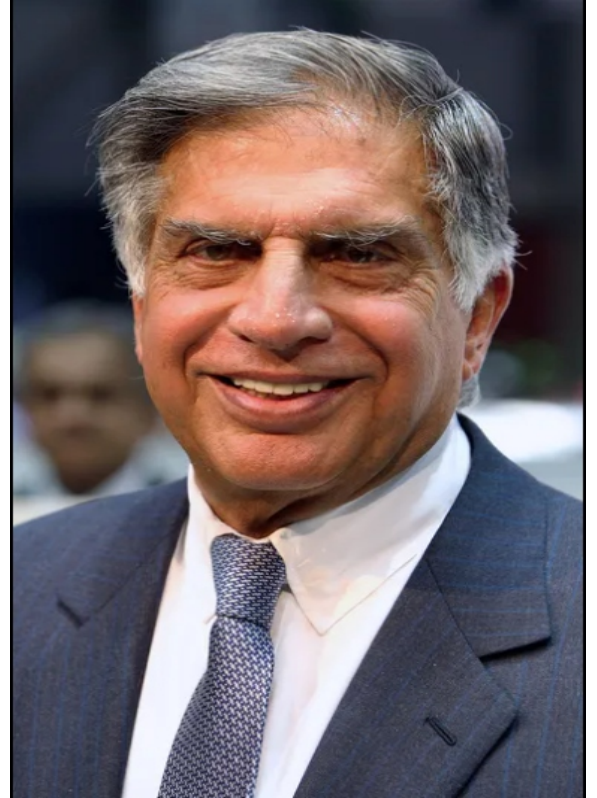
रतनटाटा महोदयस्य आरम्भिकं जीवनम् अत्यन्तं साधारणम् आसीत्। सः मुम्बईनगरे संयुक्तराज्ये च शिक्षां प्राप्तवान्। सः हार्वर्ड विश्वविद्यालये शिक्षां पूर्णां कृत्वा उद्योगजगति स्वप्रवृत्तिम् आरब्धवान्। सः टाटासमूहे १९६२ तमे वर्षे प्रवेशं कृतवान्। १९९१ तमे वर्षे टाटासमूहस्य अध्यक्षपदं प्राप्तवान्। तस्य नेतृत्वे टाटासमूहे अतीव महत्वपूर्णाः उपलब्धयः प्राप्नोत् सः।

रतनटाटामहोदयस्य सर्वोत्तमं योगदानं तस्य दूरदृष्टिः च समाजं प्रति तस्य समर्पणम् अस्ति। सः केवलं व्यापारिकं यशः न प्राप्तवान् अपि तु समाजस्य उत्थाने अपि अनेकान् प्रयत्नान् कृतवान्। टाटासमूहे तस्य नेतृत्वे अनेके प्रमुखाः उद्योगाः स्थापिताः। यथा टाटा मोटर्स, टाटा स्टील, टाटा कन्सल्टेन्सी सर्विसेस (टीसीएस) एते उद्योगसमूहाः भारतीये वैश्विके च व्यापारे विशेषं स्थानं प्राप्नोत्।

रतनटाटामहोदयः स्वकीये अध्यक्षत्वे टाटा समूहे २००८ तमे वर्षे जगुआर लैंड रोवर इत्यादाः ब्रिटिशवाणिज्य संस्थाः क्रीतवान्, यत्र भारतं विश्वस्तरपरिचयं प्राप्तवान्। अन्यच्च टाटामहोदयेन नैनो नामकं कारयानं निर्मितं यस्य मूल्यम् अल्पधनवतां जनानां कृते अपि स्वीकार्यम् आसीत्। एतत् कार्यं तस्य समाजं प्रति सहानुभूतित्वं दर्शयति।

रतनटाटामहोदयस्य योगदानं न केवलं व्यापारस्य कृते एव मर्यादितं नासीत्। अपि तु सः शिक्षाक्षेत्रे, स्वास्थ्यक्षेत्रे पर्यावरणे च महत्वपूर्णं कार्यं कृतवान्। टाटा ट्रस्ट्स इत्यस्य माध्यमेन तेन उपेक्षितसमाजस्य कृते अनेकाः योजनाः आरब्धाः। रतनटाटामहोदयः व्यापारं समाजसेवां च एकत्र एव कार्यं कर्तुं प्रेरितवान्।

तस्य प्रामाणिकता परिश्रमशीलता, विनम्रता च सर्वेषां भारतीयजनानां कृते आदर्शभूता अस्ति। तस्य जीवनं प्रेरणादायकं अस्ति। सः सर्वान् शिक्षितवान् यत् व्यापारः न केवलं धनलाभाय न भवेत्। अपितु समाजसेवार्थम् अपि भवेत्। अस्य महोदयस्य विनम्रता, उदारता च प्रमाणीकरोति यत् जीवने सफलता वा असफलता वा समाजस्य हिताय भवेत्। तस्य जीवनं समाजे कामपि विशिष्टं महतीं प्राप्तिं सूचयति।

"One day you will realize that material things mean nothing. All that matters is the well-being of the people you love."

वराकः कृषकोऽहम् ।

ऑंकार पांडुरंग कोयले

बी.एस्सी (सी.एस) प्रथम वर्ष

क्लान्तोऽहं वारं वारं सहमानः कष्टम्
नेच्छामि जीवने अनिष्टम्।
वराकः कृषकोऽहं वराकः कृषकोऽहम्।
वक्तुमिच्छामि किञ्चित् वराकः कृषकोऽहम् ॥

वयमविरतं कृषामः क्षेत्रम्
कूर्मः सस्योत्पादनं सश्रमम्।
अस्मन्नाम गृहीत्वा कश्चिदन्यो जनः
अहर्निशमर्जयति विपुलं धनम्॥

वराकः कृषकोऽहम् ....

अखिले भारते वयं नाम्नैव कीर्तिमन्तः
परमस्माकं दुर्दशां नैव द्रष्टुमर्हाः धीमन्तः।
दृष्ट्वापि नैव दृष्टमिति दर्शयन्ति ते
एतादृशी वर्तते राजनीतिरस्मिन् देशे॥

वराकः कृषकोऽहम् ....

मिथ्यैव शापयन्ति यत् कृषको महानिति
अस्मल्लाभव्याजेन धनार्जनं कुर्वन्ति
अन्यान् पोषयित्वा परिवारजनाः मे
शेरते प्रतिदिनं बुभुक्षिता इमे॥

वराकः कृषकोऽहम् ....

भारतीय सङ्गीतम्।

नीता संजय पांडरे

बी.कॉम. प्रथम वर्ष

भारतीयं सङ्गीतम् अनन्तं गगनम्
सप्तस्वराणाममरवृन्दवनम्।
तन्त्रीमध्यादुद्धतः सप्तकः
रागतालयोः सुन्दरः सङ्गमः॥

वीणातन्त्रीषु प्रकाशते ज्योतिः
वेणुस्वरश्च मनः जयति।
मुरजतालेषु नृत्यन्ति स्वप्नाः
मृदङ्गनादेषु नवैव जीवनम्॥

शास्त्रीयं च तत् लोकसङ्गीतम्
प्रत्येकः स्वरः भवत्यमूल्यः।
भावगीतेषु गहनता अखिला
मन्दिरगतभक्तिदीप्तिः सकला॥

भारतीयसङ्गीतं तु आत्मभाषा
प्रत्येकेषु स्वरेषु निलीना कथा।
बलं यच्छति सा प्रतिमनः
संस्कृतिनिधानममरं चाविचलम्॥

स्वरेषु तेषु कालः प्राचीनः
अद्यापि नवजीवनं तत्र चल।
भारतीयं सङ्गीतम् अनन्तं गगनम्
सप्तस्वराणाममरवृन्दवनम्॥

भारतीया कृषिः।

वैभवी सुनील कतलाकुटे
एकादश वाणिज्य

मानवीयसंस्कृतेः इतिहासे एका एव संस्कृतिः
चिरस्थायिनी शाश्वती च अस्ति। सा च अस्ति कृषिसंस्कृतिः।
कृषेः परिपूर्णः विकासः एव मानवस्य उत्कर्षः समृद्धता च वक्तुं
शक्यते। भरतखण्डे कृषिसंस्कृतेः सहस्रवर्षाणां परम्परा अस्ति।
अत्र कृषिः पशुपालनं च परस्परपूरकौ स्तः। एतौ एकस्य एव
नाणकस्य द्वे पार्श्वे स्तः। भारतीयानां कृते कृषेः महत्त्वं केवलम्
उदरनिर्वाहार्थं मर्यादितं नास्ति। अपि तु अत्रत्या सकला एव
जीवनपद्धतिः कृषिसम्बन्धिता पर्यावरणाभिमुखा च अस्ति।
भारतीयजनानां दृष्ट्या कृषिः जीवनयापनस्य कला,
जीवनशास्त्रम् च अस्ति। अतः भारतदेशं सङ्कटात् त्रातुं केवलं
कृषिः एव समर्था अस्ति।

भारतवर्षः नैसर्गिकतया अलौकिक-सम्पन्नतापूर्णः
अस्ति। अस्माकं देशे सूर्यप्रकाशः, मृद्, पर्जन्यः ऋतवः सर्वमेव
पर्यावरणं लोकजीवनपद्धतिः च कृष्यनुकूला अस्ति। अतः
अस्माकं देशे कृषिः बद्धमूला जाता विकसिता च। अतः अस्माकं
देशः 'स्वर्णचटका' इति कीर्त्या सर्वपरिचितः आसीत्। परं
सम्प्रति वैश्विकपर्यावरणपरिवर्तनेन कृषकाः दुर्भिक्षम्, अतिवृष्टिः,
चक्रवातः इत्यादिनैसर्गिक-सङ्कटान् प्रति अभिमुखीभवति।

सर्वसस्यानां कृते वृद्धिगतः उत्पादनव्ययः अपर्याप्तः
कोषः, कृषिव्यवसाये प्रतिकूला परिस्थितिः एतत् सर्वं सोद्वा
महता प्रयत्नेन उत्पादितं धान्यं योग्यभावाभावे कृषकाणां कृते
शिरोवेदनाकरम् अभवत्। ससम्मानम् उदरनिर्वाहम् अपि कर्तुं
शक्नुवन्ति कृषकाः। कृषिक्षेत्रे नैराश्यता प्रसरति यदि उचितं
मूल्यं न दीयते। कृषिः तु कनिष्ठा निकृष्टा वा आजीविका इति
जनाः वदन्तः सन्ति।

भारतीया कृषिः।

नेहा सुरेश जवादे

बी.एस्सी (सी.एस) प्रथम वर्ष

जात्याहं कृषकः मम प्राचीनं कुलम्

कियदपि खनितं तथापि नाधिगतं मूलम्॥

किञ्चिदुन्नयतु मां पश्य चमत्कारः

ऊषरभूमावपि पुष्पाणां सम्भारः॥

यावानलकणिशैः दोलायते भूमाता

तिरोहितचन्द्रिकाभिः मन्दं मन्दं प्रकाशिता॥

कलायक्षेत्रे पुष्पैः साभवत् पीतवर्णा

गोधूमपूरिते क्षेत्रे साभूत् प्रसन्नवदना॥

सान्द्रहरितपर्णेः भारतभूः सुभूषिता जाता

सानन्दं प्रतिभाति खल्वियं मम माता।

यावानलमाषतुवरीणां यद्यभावः

भविष्यति भारते तदा त्वन्नत्यागोत्सवः॥

यदाकाशे समागच्छन्ति मेघाः क्षणमनोहराः

तदा शब्दास्तु मम काकरीषु आर्द्राः।

कर्षितेषु क्षेत्रेषु आगताः वर्षाधाराः

लोष्टेषु फुल्लयन्ति भारतस्य कृषिवलाः॥

आधुनिककाले संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्।

✍ श्रद्धा सुनिल देवकते
बी.ए. तृतीय वर्ष

संस्कृतभाषा सर्वासु भाषासु प्राचीनतमा भाषा अस्ति। एषा भाषा विविधज्ञानसम्पन्ना शास्त्रीया च अस्ति। एषा भाषा आर्यधर्मीयाणां कृते, बौद्धजैनधर्मीयाणां कृते च धार्मिकवाङ्मय लेखनार्थम् उपयुक्ता अस्ति। एषा भाषा भारतीयसंविधानस्य द्वाविंशतिस्वीकृतभाषासु गण्यते। नेपालदेशे अपि संस्कृतस्य कृते अत्यादरः दृश्यते। अस्यां भाषायाम् अनेकानि सुभाषितानि सन्ति। एतानि सुभाषितानि जीवनमार्गदर्शकानि भवन्ति। सुविख्यातः महर्षिः पाणिनिः व्याकरणकर्तारूपेण विद्वत्समाजेषु समादरणीयः वर्तते। पाणिनिना संस्कृतस्य सुव्यवस्थितं व्याकरणं रचितम्। भारतीयभाषासु अनेके शब्दाः संस्कृतभाषातः एव स्वीकृताः। एषा भाषा शब्दभाण्डारसम्पन्ना अस्ति। एषा देवभाषा एव भारतीयभाषाणां कृते शब्दानां निधिः इव अस्ति। संस्कृतभाषातः एव नैकाः भारतीयभाषाः उत्पन्नाः। अतः तासां भाषाणां संस्कृतभाषा जननी अस्ति।

अद्यतनीये युगे संस्कृतशिक्षणं सरलं सज्जातम् अस्ति। मन्त्रश्लोकादिस्मरणार्थं संस्कृतभाषा आधारभूता वर्तते। संस्कृतमन्त्रश्लोकादिस्मरणेन अनेकाः भाषाः अवगन्तुं वयं समर्थाः भवाम। संस्कृतभाषायाः इतिहासः प्राचीनः अस्ति। एषा भाषा प्रभावोत्पादिका अस्ति।

संस्कृतभाषायां वाक्यरचनानिर्मितिः वैज्ञानिकी अस्ति। सङ्गणकस्य कृते एषा भाषा उपयुक्ता वर्तते। आधुनिककाले नैतिकशिक्षणार्थं संस्कृतभाषायाः अध्ययनम् आवश्यकम् अस्ति। अद्यत्वे विद्यालयेषु महाविद्यालयेषु विश्वविद्यालयेषु च संस्कृतभाषायाः अध्ययनं बहुत्र दृश्यते। गुरुकुलपद्धत्या अपि संस्कृतस्य सूक्ष्मम् अध्ययनं क्रियते।

संस्कृतभाषायां विपुलं साहित्यं प्राप्यते। कालिदासस्य बाणस्य, संस्कृतभाषा भारतीयसंस्कृतेः प्रतीकम् अस्ति। कालिदासस्य, बाणस्य, भासस्य इत्यादिकवीनां साहित्यरचनाः संस्कृतभाषायां सन्ति। संस्कृतभाषायाः अध्ययनेन उच्चारणे शुद्धता वर्धते। संस्कृतभाषायाः कारणात् बुद्धिः विचाराः च संस्कारपूर्णाः भवन्ति।

***

Russian Department

श्रीपाद जाधव
विद्यार्थी प्रतिनिधी

प्रा. राजीव सावरे
प्रभारी प्राध्यापक

ТРАДИЦИИ ПРАЗДНОВАНИЯ ДНЯ РОЖДЕНИЯ В РАЗНЫХ СТРАНАХ

 Shripad Namdev Jadhav
11th Arts

День рождения для каждого человека является каким-то особенным, сакральным праздником, который означает переход на новый уровень восприятия, на ступень взросления и мудрости. Также, это отличный повод собрать вместе своих любимых и близких, чтобы пообщаться, повеселиться и здорово провести время.

РОССИЯ

Немного истории: Изначально, день рождения был исключительно царским праздником. Празднование царских дней рождения началось в России с Фёдора Алексеевича: в 1676 году в «Книгах царских выходов» появились отметки о службах в день его рождения. Впоследствии стали праздновать дни рождения и других членов царской семьи. Историки отмечают, что в дореволюционной России праздновали не дни рождения, а именины, но со временем, эта традиция изменилась.

Традиции: Принято приглашать гостей, угощать их сладкими вкусняшками. Гости, в свою очередь, вручают имениннику подарки.

КИТАЙ

Немного истории: Следуя старинной традиции, все жители Китая добавляют год к своему возрасту в день китайского Нового года. Этот праздник для всех более важен, чем личный день рождения. Но такое правило не касается детей. Китайцы отмечают сто дней со дня рождения ребенка. Раньше в этот день с сотни соседей собиралось по одной разноцветной нитке, из которых свивался тонкий шнурок, который вешали на шею малыша, как оберег.

Традиции: В Китае сформировались определенные традиции празднования дня рождения, которые исключают некоторые подарки.

ИСПАНИЯ

Немного истории: Издревле главным праздником в Испании считался не день рождения, а Рождество. Тем не менее, испанцы празднуют день рождения масштабно, собирая всех родственников и друзей.

Традиции: Испанцы празднуют день рождения не один день, а на протяжении месяца! В первый день отмечают дату в узком кругу семьи, а в течение последующих дней, свои подарки и поздравления преподносят друзья, с которыми именинник проводит время в

кафе, клубе или на природе.

ИНДИЯ

Немного истории: В племенах Индии отмечать день рождения, не было принято никогда, но при этом, устраивались настоящие гуляния в день, когда малыш впервые сел, стал ходить, произнес свое первое слово.

Традиции: В настоящее время, празднование дня рождения в Индии – это масштабная церемония! Торжества в честь Дня рождения начинаются с обряда благословения. Старшие родственницы именинника – бабушка и мама – благословляют виновника торжества, который после этого опускается на колени перед главными женщинами в роду и в знак уважения касается их ног. На этом событии присутствуют все гости, в том числе и дети соседей. Они терпеливо ждут, когда им разрешат спеть «С Днем рождения!» на английском и хинди, или том языке, на котором говорят в деревне. Дети после этого получают сладкое угощение и расходятся, оставляя взрослых праздновать. Сначала гости угощаются тортом. Именинник разрезает его, но сам не ест. Сестра или брат должны покормить его. Затем виновник торжества кормит тортом всех присутствующих. После этого подают полноценный ужин.

ГЕРМАНИЯ

Немного истории: В Германии традиции празднования Дня рождения зародились ещё в XII веке. В Германии все дети, независимо от дня рождения, были счастливы. Потому что немецкий народ положил начало чудесной традиции: справлять детский праздник в день рождения своего малыша. Такой праздник назывался и до сих пор называется «Kinderfest».

Традиции: В день рождения, один из членов семьи встает с рассветом и зажигает свечи в доме и на праздничном пироге, которые горят целый день. По традиции, свеч на пироге на одну больше, чем лет имениннику. Потому что одна свеча — это символ, который должен принести имениннику удачу. Кстати, сама по себе традиция зажигать свечи в этот день появилась в Германии, так как именно там начали делать красивые восковые свечи.

Виды транспорта на русском языке

 Anjali Tanaji Fasate
 Sakshi Shankar Pawar
 11th Commerce

Ежедневно мы пользуемся различными видами транспорта, а также частенько путешествуем. А для того, чтобы путешествие было комфортным, необходимо владеть минимальным лексическим запасом слов для путешествий, составной частью которого являются виды транспорта. Сегодня мы обсудим виды транспорта на русском языке и некоторые другие слова.

ОСНОВНЫЕ ВИДЫ ТРАНСПОРТА

Наземный транспорт:

Автобус [av-to-BUS] bus

Такси [tak-SI] taxi

Поезд [po-YEZO] train

Автомобиль [av-to-mo-BIL'] car

Мотоцикл [MOTO-cikl] motorcycle

Метро [me-TRO] subway

Снегоход [sne-ga-HOD] snowmobile

Троллейбус [tro-LEY-bus] trolleybus

Трамвай [tram-VAY] tram

Грузовик [gruzo-VIK] lorry

Велосипед [velo-si-PED] bicycle

Фургон [fur-GON] wagon

Водный транспорт:

Корабль [ko-rabl'] ship

Пароход [para-HOD] steamboat

Паром [pa-ROM] ferry

Лодка [lod-KA] boat

Теплоход [tyeplo-HOD] motorship

Яхта [ya-HTA] yacht

Судно [su-DNO] vessel

Воздушный транспорт:

Самолёт [sa-mo-LYOT] plane/airplane

Вертолёт [ver-ta-LYOT] helicopter

Воздушный шар [vaz-dush-NEEYshar]
airballoon

СЛОВА, КОТОРЫЕ ПРИГОДЯТСЯ В
АЭРОПОРТУ:

Отлёт [ot-LYOT] departure

Выход [ve-HAD] exit

Прибытие [prye-BI-ti-YE] arrival

Посадка [po-SAD-ka] boarding

Ручная кладь [ruch-na-YAkla-D']
handluggage

Билет [be-LYET] ticket

Паспорт [pas-PORT] passport

Бронь [bro-N'] reservation

Рейс [reis] flight

Таможенный контроль [tamo-zhen-
NIYkon-tro-L'] customssupervision

**СЛОВА, КОТОРЫЕ ПРИГОДЯТСЯ НА
ВОКЗАЛЕ:**

Тележка для багажа [tye-lezh-KAdlyaba-ga-ZHA] trolley

Kupe [ku-PE] compartment

Место [mye-STO] seat

Вагон [va-GON] carriage

Железнодорожная станция [zhe-LYE-zno-dorozh-na-YAstan-ci-YA] railwaystation

**СЛОВА, КОТОРЫЕ ПРИГОДЯТСЯ НА
КОРАБЛЕ:**

Круиз [kru-lZ] cruise

Автомобильный отсек [avto-mo-BEEL'-
niyot-SEK] cardeck

Морской рейс [mors-KOlreys] crossing

Каюта [ka-YO-ta] cabin

На этом всё. Надеемся, что эта статья была для вас полезной. Напишите в комментариях какой вид транспорта вы предпочитаете больше всего и почему. Нам будет интересно узнать ваше мнение!

वार्षिक अहवाल

२०२४

२०२५

मराठी विभाग

महाविद्यालयाच्या स्थापनेपासून मराठी विभाग कार्यरत आहे. स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाने मराठी विभागाच्या संशोधन केंद्राला सन १९९९ पासून मान्यता दिली आहे. हा विभाग विद्यार्थी केंद्रवर्ती ठेवून त्याच्या ज्ञानाबरोबरच सर्जनशीलतेच्या कक्षा विकसित व्हाव्यात या दृष्टिकोनातून सातत्याने प्रयोगशील आणि नावीन्यपूर्ण कार्यक्रमाची आखणी करत आलेला आहे. या शैक्षणिक वर्षात राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर (स्वायत्त) आणि महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने मराठी विभागाच्यावतीने राज्यस्तरीय पहिले 'आद्यकवी मुकुंदराज मराठी साहित्य संमेलन' बुधवार, दि. ५ फेब्रुवारी २०२५ रोजी यशस्वीरित्या आयोजन करण्यात आले. 'मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा', 'मराठी भाषा गौरव दिन' आणि 'मराठी वाङ्मय मंडळा'च्यावतीने विविध उपक्रम घेण्यात आले. संशोधन केंद्रात कार्यरत असणारे चार संशोधक विद्यार्थ्यांचे संशोधन कार्य समाधानकारक आहे.

१) मराठी वाङ्मय मंडळ:

मराठी वाङ्मय मंडळाच्या निवडीसाठी विद्यार्थ्यांचा नियमितपणा, अवांतर वाचनाची आवड, वक्तृत्व आणि विविध उपक्रमांतील सक्रिय सहभाग या निकषानुसार २०२४-२५ या शैक्षणिक वर्षातील मराठी वाङ्मय मंडळाची स्थापना करण्यात आली.

अध्यक्ष : तनुजा गोविंद गरड - बी. ए. तृतीय

सचिव : दीपक बंडू पवार - बी. ए. तृतीय,

उपाध्यक्ष : संघरत्न सर्जेराव सोनटके - बी. ए. द्वितीय

सदस्य : स्वप्नाली पोपट भराटे - बी. ए. द्वितीय

बरीरा अनिस शेख - बी. ए. द्वितीय

पूनम प्रमोद लोखंडे - बी. ए. प्रथम

अभिषेक बालाजी शिंदे - बी. ए. प्रथम

अजय बालाजी कदम - बी. एस्सी. प्रथम

करण मारुती कांबळे - बी. कॉम. प्रथम

श्रुती विनोद बोयणे - अकरावी कला

सेजल विजय पाटील - अकरावी कला

२) मराठी वाङ्मय मंडळाचे उद्घाटन:

दिनांक २१ सप्टेंबर २०२४ रोजी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या अध्यक्षतेखाली व उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे. यांच्या प्रमुख उपस्थितीत आणि प्रमुख पाहुणे ज्येष्ठ पत्रकार श्री. विकास गाडवे, दै. सकाळ यांच्या हस्ते उद्घाटन झाले. याप्रसंगी श्री. विकास गाडवे यांनी विद्यार्थ्यांना उपयुक्त मार्गदर्शन केले. ते म्हणाले की, पत्रकाराला सतत जागृत राहावे लागते. विवेकबुद्धीला स्मरून बातमी लेखन करणे गरजेचे असते. या क्षेत्रात रोजगाराच्या अनेक संधी आहेत. त्याचा शोध विद्यार्थ्यांनी घ्यावा. प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनीही समयोचित भाषण केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक मराठी विभाग प्रमुख डॉ. संभाजी पाटील यांनी केले. तर सूत्रसंचालन व आभाराची जबाबदारी कु. प्रतीक्षा मोरे हिने पार पडली. सदरील कार्यक्रमास महाविद्यालयातील प्राध्यापक, विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

३) राज्यस्तरीय पहिले 'आद्यकवी मुकुंदराज मराठी साहित्य संमेलन:

दि. ५ फेब्रुवारी २०२५, रोजी मराठी विभागाच्या वतीने राज्यस्तरीय पहिले 'आद्यकवी मुकुंदराज मराठी साहित्य संमेलनाचे' यशस्वी आयोजन करण्यात आले होते. या संमेलनासाठी संमेलनाध्यक्ष मा. विश्वास पाटील, ज्येष्ठ कादंबरीकार, उद्घाटक मा. आ. विक्रम काळे, शिक्षक आमदार मराठवाडा विभाग, स्वागताध्यक्ष माजी खा. डॉ. गोपाळराव पाटील, अध्यक्ष शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर. प्रमुख उपस्थिती डॉ. पी. आर. देशमुख, उपाध्यक्ष शिव छत्रपती

शिक्षण संस्था, लातूर. प्राचार्य अनिरुद्ध जाधव, सचिव शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर. मा. मधुकर गायकवाड, माजी कुलगुरू स्वा. रा. ती. म. विद्यापीठ, नांदेड, प्रा. श्रीधर नांदेडकर, सदस्य, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई., कथाकथन सत्राचे अध्यक्ष प्रा. भास्कर बडे, ज्येष्ठ कथाकार, शिरूर कासार, बीड, सहभाग श्री. विलास सिंदगीकर-ज्येष्ठ कथाकार, जळकोट, श्रीमती मेनका धुमाळे- कथालेखिका लातूर, यांना निमंत्रित करण्यात आले होते. निमंत्रितांचे कविसंमेलनासाठी अध्यक्ष म्हणून ज्येष्ठ कवी मा. आबासाहेब पाटील, बेळगाव यांना निमंत्रित करण्यात आले होते. परिसंवाद सत्राचे सत्र अध्यक्ष डॉ. शेषराव मोहिते- ज्येष्ठ कादंबरीकार, लातूर, सहभाग डॉ. महेश खरात, छत्रपती संभाजी नगर, डॉ. बालाजी मदन इंगळे, उमरगा, डॉ. वैशाली गोस्वामी, नांदेड, यांना निमंत्रित करण्यात आले होते. युवा मंच: कविसंमेलनासाठी अध्यक्ष म्हणून मा. श्री. हणमंत पडवळ, धाराशिव, प्रमुख उपस्थिती मा. डॉ. बालाजी भंडारे, हाडोळती. यांना निमंत्रित केले होते. संमेलनाच्या समारोप प्रसंगी अध्यक्ष अॅड. श्री. सुनील सोनवणे, सहसचिव, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर, प्रमुख पाहुणे डॉ. पृथ्वीराज तौर, मराठी विभागप्रमुख स्वा. रा. ती. म. विद्यापीठ, नांदेड, प्रमुख उपस्थिती मा. आनंद माने संस्था सदस्य, डॉ. जयद्रथ जाधव, कार्यकारिणी सदस्य, म. सा. प. छत्रपती संभाजीनगर यांना निमंत्रित केले होते. संमेलनाचे मुख्य आयोजक प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे तर समन्वयक डॉ. संभाजी पाटील होते. संमेलन यशस्वी आणि उत्साहात पार पडले.

४) 'गांधी, गांधीवाद आणि मराठी साहित्य' या विषयावर कार्यशाळा-

दि. २४ जानेवारी २०२५ रोजी महाविद्यालयातील मराठी विभागाच्या वतीने 'गांधी, गांधीवाद आणि मराठी साहित्य' या विषयावर सी. सी. कोर्स अंतर्गत कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. 'मोहन ते महात्मा', 'सत्याग्रही

बापू' दोन सत्रांमध्ये ही कार्यशाळा यशस्वीपणे संपन्न झाली. या कार्यशाळेस प्रथम सत्राचे अध्यक्ष म्हणून प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, प्रमुख पाहुणे डॉ. दीपक चिदरवार तर उद्घाटक: डॉ. अनुजा जाधव व साधन व्यक्ती डॉ. मल्लिकार्जुन तंगावार व प्रा. प्रवीण जाहुरे हे होते. 'सत्याग्रही बापू' या विषयावर साधनव्यक्ती प्रा. प्रवीण जाहुरे मार्गदर्शन करताना म्हणाले की, महात्मा गांधी यांची शांतीदूत म्हणून ओळख आहे. ते अहिंसेचे पुजारी होते. ते भारतासारख्या देशात जन्माला आले हे आपले भाग्य आहे.

५) 'मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा' (दि. १४ ते २८ जानेवारी २०२५)

मराठी वाङ्मय मंडळाच्यावतीने महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी 'स्व'रचित काव्यवाचन स्पर्धा, निबंध लेखन व भाषण स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले होते.

६) मराठी संशोधन केंद्र:

या संशोधन केंद्रात आजपर्यंत १४ विद्यार्थ्यांनी पीएच. डी. पदवी प्राप्त केली आहे. तसेच सद्यस्थितीमध्ये या संशोधन केंद्रात चार विद्यार्थी संशोधन करत आहे. विभाग प्रमुख डॉ. संभाजी पाटील, डॉ. जयद्रथ जाधव व डॉ. दुष्यंत कटारे हे मार्गदर्शक आहेत. या शैक्षणिक वर्षात या केंद्रातून दि. १६ सप्टेंबर २०२४ रोजी प्रा. बापूसाहेब जवळेकर यांची डॉ. संभाजी पाटील यांच्या मार्गदर्शनाखाली 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या नियतकालिकांचा चिकित्सक अभ्यास' या विषयावर संशोधन कार्य पूर्ण होत आले असून मौखिक परीक्षा यशस्वी संपन्न झाली आहे.

७) वाचन संस्कृती चळवळ:

मराठी विभागाचा विद्यार्थी सर्वांगाने संपन्न झाला पाहिजे, त्याच्या ज्ञानाचा विकास अधिकाधिक होण्याकरिता अवांतर वाचन झाले पाहिजे. हा दृष्टिकोन डोळ्यांसमोर ठेवून मराठी विभाग प्रमुख डॉ. संभाजी पाटील यांच्या प्रेरणेतून 'वाचन संस्कृती'ची सुरुवात २०१७-१८ या शैक्षणिक वर्षापासून

करण्यात आली आहे. या वाचन संस्कृती चळवळीचे मुख्य वैशिष्ट्ये म्हणजे या चळवळीत सहभागी होऊ इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांना आपल्या जन्मदिनी एक ग्रंथ भेट देऊन सभासद व्हावे लागते. सद्यस्थितीत या चळवळीचे १४९ सभासद आहेत. आणि ग्रंथ संख्या ७७९ इतकी आहे. या चळवळीमुळे महाविद्यालयातील विविध विभागातील विद्यार्थी मोठ्या प्रमाणात वाचन करत आहेत.

८) गांधी विचार परीक्षा:

महाविद्यालयातील विद्यार्थी ज्ञानसंपन्न व संस्कारक्षम व्हावेत या दृष्टिकोनातून मराठी विभाग 'गांधी रिसर्च फाँउंडेशन, जळगाव'द्वारे घेण्यात येणाऱ्या गांधी संस्कार परीक्षेचे आयोजन गेल्या अनेक वर्षांपासून सातत्याने करित आहे. या वर्षी ५५८ विद्यार्थ्यांनी परीक्षा दिली. मागील वर्षातील ७ विद्यार्थ्यांनी पदक प्राप्त केले आहेत.

अतिथी व्याख्याने, अमूर्त संस्कृती संचित: लेखक डॉ. साहेब खंदारे यांची प्रकट मुलाखत व इतर उपक्रमांचेही आयोजन करण्यात आले होते. विभागातील प्राध्यापकांनी विविध नियतकालिकांतून व ग्रंथांतून आपले लेखन प्रकाशित केले आहे.

साहित्य संमेलन : ग्रंथदिंडी

ग्रंथदिंडीचे उद्घाटन स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठाचे माजी कुलगुरू मा. मधुकर गायकवाड यांच्या हस्ते

झाले. यावेळी शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष माजी खासदार डॉ. गोपाळराव पाटील, दै. लोकमतचे पत्रकार तथा संस्था सदस्य मा. धर्मराज हल्लाळे, महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाचे सदस्य प्रा. श्रीधर नांदेडकर यांची प्रमुख उपस्थिती होती. संमेलनाचे मुख्य संयोजक प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, अंतर्गत गुणवत्ता हमी कक्षाचे मुख्य समन्वयक डॉ. अभिजित यादव, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, संमेलनाचे मुख्य कार्यवाह डॉ. संभाजी पाटील महाविद्यालयातील विविध विभागाचे विभागप्रमुख, प्राध्यापक आणि विद्यार्थ्यांची मोठ्या संख्येने उपस्थिती होती.

साहित्य संमेलनाचे प्रास्ताविक व पाहुण्यांचा परिचय करून देताना प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व उपस्थित मान्यवर

साहित्य संमेलन: भाषण करताना संमेलनाध्यक्ष मा. विश्वास पाटील

‘मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्त’ मार्गदर्शन करताना डॉ. अशोक नारनवरे व उपस्थित मान्यवर

‘जागतिक मातृभाषा’दिनानिमित्त’ मार्गदर्शन करताना साहित्यिक डॉ. सलीम शेख व उपस्थित मान्यवर

अमूर्त संस्कृती संचित: लेखक डॉ. साहेब खंदारे यांची प्रकट मुलाखत

गांधी विचार संस्कार परीक्षेतील पदक प्राप्त विद्यार्थी व प्राध्यापक

साहित्य संमेलन : ग्रंथदिंडी

हिंदी विभाग

भाषा की समृद्धि ही स्वतंत्रता का बीज है, इसलिए गिरीधर शर्मा ने कहा कि 'हिंदी भाषा की उन्नति के बिना हमारी उन्नति असंभव है।' हिंदी विभाग ने २०२४-२५ में विविध कार्यक्रम लिए हैं, जिनमें से हिंदी दिवस यह कार्यक्रम अहम है। २८ सितंबर, २०२४ को हिंदी दिवस बड़े धुमधाम से मनाया गया। हिंदी दिवस के मुख्य अतिथि के रूप में धाराशिव से व्यंकटेश महाजन वरिष्ठ महाविद्यालय के हिंदी विभाग प्रमुख डॉ. विनोद कुमार वायचळ 'वेदार्य' उपस्थित थे। कार्यक्रम के अध्यक्ष महाविद्यालय के समन्वयक डॉ. बी.बी. पाटील भी उपस्थित थे।

हिंदी दिवस के उपलक्ष्य में प्रमुख अतिथि डॉ. विनोदकुमार वायचळ वेदार्य छात्रों को मार्गदर्शन करते हुए।

हिंदी दिवस के उपलक्ष्य में विविध प्रतियोगिताओं का आयोजन किया गया था। ये प्रतियोगिताएँ २४ सितंबर, २०२४ को ली गई थी। इसमें विज्ञापन लेखन एवं प्रस्तुतिकरण तथा भाषण प्रतियोगिता रखी गई थी। जिसमें विज्ञापन स्वयं द्वारा लिखा गया हो तथा विज्ञापन के रील्स प्रस्तुत करके भेजने थे। भाषण प्रतियोगिता में बढ़ चढ़कर छात्रों ने सहभाग लिया महिला सुरक्षा और राजनीति, मीडिया: लोकतंत्र का चरमराता चौथा स्तंभ, धार्मिक एवं वंशिक कट्टरता और राजनीति, विश्व में बढ़ता हिंदी का महत्त्व, मशीनों तथा कागजों में तब्दील होता आदमी, युवा दशा और दिशा ऐसे विषयों पर प्रतियोगिताएँ ली गई। हिंदी दिवस के अवसर पर प्रतियोगिता में पुरस्कार प्राप्त

छात्रों को अतिथि के करकमलों द्वारा पुरस्कृत किया गया। साथ ही हिंदी अध्ययन मंडल की स्थापना की गई।

हिंदी अध्ययन मंडल

अध्यक्ष	-	भाग्यश्री जोगदंड
उपाध्यक्ष	-	अतुल मदने
सचिव	-	प्रेरणा पाटील
सदस्य	-	सिद्दीकी सादिया
सदस्य	-	कोरे प्राची
सदस्य	-	भालेराव विष्णु
सदस्य	-	बुधवारे सपना

इन सभी छात्रों का अतिथि के करकमलों द्वारा पुष्प देकर स्वागत किया गया तथा भविष्य में हिंदी के लिए कार्य करने की शपथ दी। जिन छात्रों ने भित्तिपत्रक प्रयोगिता में भी सहभागिता दर्ज की उन छात्रों को पुरस्कार देकर पुरस्कृत किया गया। हिंदी दिवस के अवसर 'संभाषण तथा सृजनात्मक लेखन' इस कोर्स के लिए जिन छात्रों ने भाग लिया उन्हें प्रमाणपत्र देकर प्रोत्साहन वर्धित किया गया। वर्ष २०२४-२५ में विवेकानंद केंद्र के MoU द्वारा युवा विकसन उपक्रम - २०२४ इस उपक्रम का आयोजन किया गया।

युवा विकसन उपक्रम के अंतर्गत छात्रों की अध्ययन यात्रा

इस उपक्रम द्वारा छात्रों का छत्रपति शिवाजी महाराज की पुस्तक देकर उन्हें उस पर परीक्षा देने के लिए प्रोत्साहित किया। युवा विकसन उपक्रम के अवसर पर श्री सुमित शिवहरे जी को बुलाया गया तथा श्रीमति संध्याताई पाटील ने भी अपने व्याख्यान से मंत्रमुग्ध किया।

युवा विकसन उपक्रम के अंतर्गत श्री.सुमित शिवहरे के अतिथ्य में हिंदी विभाग प्रमुख पल्लवी पाटील अपना मत रखते हुए ।

इस उपक्रम के अंतर्गत २० सितंबर, २०२४ को परीक्षा ली गई। २ अक्तूबर, २०२४ को युवाओं के लिए शिबीर का आयोजन किया गया। हिंदी विभाग ने २०२४-२५ में ११ अगस्त, २०२४ में 'लेखक की रचना प्रक्रिया' इस विषय पर हिंदी के शीर्षस्थ लेखक श्री. भगवानदास मोरवाल जी का अतिथि व्याख्यान का आयोजन किया गया।

'लेखक की रचना प्रक्रिया' इस विषय पर श्री भागवानदास मोरवालजी छात्रों को मार्गदर्शन करते हुए ।

इस अतिथि व्याख्यान को विद्यार्थियों ने बहुत प्रतिसाद दिया। हिंदी विभाग ने २०२४-२५ में प्रेमचंद जयंती अनोखे तरीके से मनायी। प्रेमचंद की कहानियों पर युट्युब विडीओ बनाए तथा महाविद्यालय के युट्युब पर भी भाषा-विज्ञान, कहानी के तत्त्वों पर युट्युब विडीओ बनाए। छात्रों के साथ २०२४-२५ में विभाग ने म.न.पा. पाठशाला-९ मंठाळे नगर में आऊटरच उपक्रम भी लिया।

****

Department of English

In the academic year 2024-25, the Department of English organized various activities to impart personality development skills among the students. Dr Anuja Jadhav is heading the department. One of our faculty members, Dr Chandrashekhar Ashok Dawane has been sanctioned the Minor Research Project from our home university i.e. Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded. Ms. Pratima Khose, faculty member cleared her SET examination as well as PET exam of Solapur University and SRTMU Nanded. The Department took various activities for overall development of students. Following co-curricular activities were conducted for the benefit of students.

Students' Association 'Langlit'

The Department has selected the office bearers on their merits for the Students' Association 'Langlit' every year. Under this 'Langlit' various activities has been taken in the whole year. Dr Chandrashekhar Dawane is the coordinator of Students' Association 'Langlit'

Office Bearers of 'Langlit':

Sr No	Name of the Student	Position
1	Azmina Kazi	President
2	Om Aute	Vice-President
3	Khushi Dudhani	Secretary
4	Sanvidhan Darkase	Joint Secretary
5	Ishwari Joshi	Joint Secretary
6	Aaditi Kulkarni	Member
7	Shraddha Kolhe	Member
8	Rutuja Gadekar	Member

1. Inauguration of Students' Association 'Langlit':-

Department of English, organized Inauguration of Students' Association Langlit in the academic year 2024-25 on 17-08-2024 at VLC Hall of the college. for the inauguration of the Students' Association we invited Dr Vittal Jaybhaye, a renowned spiritual practitioner and

Ms Khushi Dudhani anchoring the program of Inauguration of Students' Association 'Langlit'

Prof Sadashiv Shinde felicitating inaugurator of the program Dr Jaybhaye Sir. On the stage Dr Anuja Jadhav, Dr Sachin Bhandare, Dr Chandrashekhar Dawane and Ms. Azmina Shaikh

Associate Professor of English, Late Ramesh Wadpurkar College, Sonpeth. He shared views about the importance of establishing the Students' Association in every department for the overall development of students.

Inaugurator of the program Dr Jaybhaye Sir sharing his views in Inauguration of Students' Association 'Langlit'

2. Poster Presentation Competition on Rabindranath Tagore:

Department of English, organized Poster Presentation Competition on Rabindranath Tagore under Students' Association 'Langlit' in the academic year 2024-25 on 27-08-2024 at Corridor of English Department of the college. For this program Dr Mahadev Gavhane (Principal) and Mr Sadashiv Shinde (Vice Principal) were the chief guest. Dr Mahadev Gavhane inaugurated the Poster Presentation Competition by cutting the ribbon of the posters. Rabindranath Tagore is a great English poet, dramatist and a philosopher. He wrote many poems. Gitanjali is a great work of collection of poetry for that he got Nobel Prize. On his works and biography 34 students made a very beautiful posters and presented before the Principal and Vice Principal. Many students from college came and saw the posters on Rabindranath Tagore.

Dr Mahadev Gavhane (Principal) and Prof Sadashiv Shinde (Vice Principal) unveiling the Posters on Rabindranath Tagore

Ms. Saylee (Student) giving presentation on her poster to Dr Mahadev Gavhane (Principal) and Prof Sadashiv Shinde and Dr Anuja Jadhav

Faculty members and the students of the Department with Dr Mahadev Gavhane (Principal) and Prof Sadashiv Shinde

3. Poetry Recitation Competition:-

Department of English organized Poetry Recitation Competition under Students' Association 'Langlit' in the academic year 2024-25 on 26-09-2024 at Audio Visual Lab of English Department of the college. Dr Anuja Jadhav has given inspirational speech to the students

regarding how to create and compose poems. The objective of this competition is to develop the reading habit among the students. They should compose and read their own poems in various competitions. Dr Chandrashekhar Dawane was the coordinator of the program.

Anchor Ms.Tehreen Shaikh Welcoming Dr.Anuja Jadhav (HoD),Dr Sachin Bhandare, Dr Chandrashekhar Dawane and Mrs Vaishali Mulje in Poetry Recitation Competition

Student reciting poem in Poetry Recitation Competition

4. Group Discussion:

English Department organized Group Discussion under the Students' Association Langlit for students of undergraduate and Post Graduate in January month. The main purpose of this program is to assess students' personalities and suitability for jobs. Good discussion skills include being knowledgeable, confident, listening to others, and expressing views logically while maintaining

cordiality. We have made various groups of students and as per the group topics were distributed. The topics for the group discussion were Gender Equality, The Role of Social Media on Society, The Impact of Globalization, Artificial Intelligence and Cyber Security.

Dr Sachin Bhandare, Dr Chandrashekhar Dawane, Mrs Vaishali Mulje observing the students in Group Discussion

Dr Sachin Bhandare, Dr Chandrashekhar Dawane, Mrs Vaishali Mulje, Dr Krishna Deshmukh and Mr Anant Panchal with the winner students in Group Discussion

5. Quiz Competition:

English Department organized Quiz Competition for students of Under Graduate and Post Graduate in January month. Quiz Competition was taken under the Students' Association 'Langlit' for the students of undergraduate and Post Graduate. The main purpose of this program is to develop an interest in a subject area, improve their critical thinking,

communication, and leadership skills and build confidence by learning to trust their abilities. The Quiz Competition was on English Language and Literature. The questions were on different forms of Literature, forms of Poetry, Drama, Novels as well as on English Grammar. The competition was taken in four rounds.

Dr Anuja Jadhav (HoD), Dr Chandrashekhar Dawane and other faculty members with participants in Quiz Competition

Winners in Quiz Competition with faculty members

• Knowing A Book Lecture Series •

Department of English is one of the important departments in the college. Dr Anuja Jadhav has been heading the department. In the academic year 2024-25, the Department of English organized various activities to impart personality development skills among the students. Through Knowing A Book Lecture Series, students came to know about the new book which they have not

read. They met with the new authors and their views regarding their books.

1. Knowing A Book Lecture Series:- Dr. Mukund Rajpankhe

Department of English, organized Knowing a Book Lecture Series every year. In the academic year 2024-25, for the first lecture we invited Dr Mukund Rajpankhe, a renowned poet, translator and HoD of English, Yashwantrao Chavan Mahavidyalaya, Ambajogai. He shared how the art of poetic creativity takes place and how sufferings are at the root of poetic creation. The lecture was conducted on 27th July 2024. Prin. Dr. Mahadev Gavhane was the Chairperson for the program. Dr. Anuja Jadhav, HoD was in the role of convener whereas Dr. Sachin Bhandare shouldered the responsibility of the coordinator of lecture series. Total 91 students were present for the program. The program was conducted at the Audio-Visual Lab of English Department.

Dr Anuja Jadhav sharing her views on the series.

The resource person Dr Mukund Rajpankhe addressed the students regarding art of poetic creativity. He also recited his own poems reflecting the spiritual, philosophical, and moral

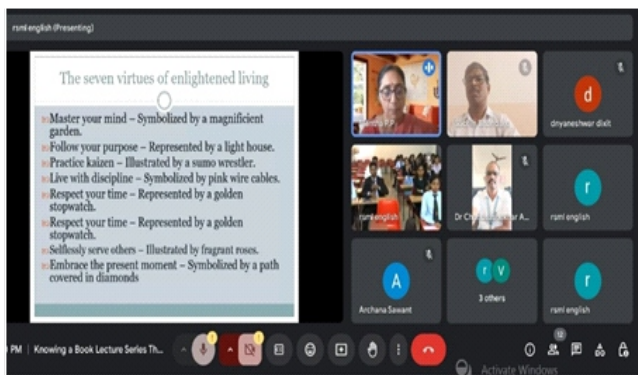
values in the human life. The speech inspired the students to develop interest in the literary art poetry.

Prof. Dr. Mukund Rajpantke addressing the students.

2. Knowing A Book Lecture Series :- Dr. Padmabandhavi Mantha

In the academic year 2024-25, for the second, Dr Padmabandhavi Mantha, HoD of English, Swami Vivekanand Mahavidyalaya Shirur Tajband was invited. She focused on the spiritual journey of Julian. The lecture was conducted on 25th February 2025. Prin. Dr. Mahadev Gavhane was the chairperson for the program. Dr. Anuja Jadhav, HoD was in the role of convener whereas Dr. Sachin Bhandare shouldered the responsibility of the coordinator of lecture series. Total 43 students were present for

Dr Padmabandhavi Mantha, while describing seven virtues of enlightened living.

the program. The lecture was conducted in online mode through Google meet. Dr Padmabandhavi Mantha described philosophical, and moral elevation of Julian Mantle from materialistic to spiritual life. The speech inspired the students to develop interest in the self-help books.

Students' and faculty members attentively listening the speech

* Career Orientation Program:

Department of English, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur organized “Career Orientation: English for Successful Career” on Friday, July 26, 2024 at 11:00 am. The resource person for the program was Dr. Nishank Pimple-Placement Officer, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur. The topic was “**English for Successful Career**”. The Convener of the program was HoD of English

Dr Anuja Jadhav, HoD of English Department felicitating Dr. Nishank Pimple (Resource Person)

Department Dr. Anuja Jadhav and the coordinator of the program was Mrs. Vaishali Mulje. Dr. Chandrashekhar Dawane gave brief introduction of the resource person.

Dr. Nishank Pimple guided the students on personality development, positive thinking and on effective use of English for grabbing golden opportunities in future. He focused on the improvement of communication and writing skills. This program was attended by 95 students.

Dr. Nishank Pimple (Resource Person) sharing his thoughts with students.

Motivational Workshop on “Positive Perspectives to construct Your Future”

Department of English organized motivational workshop on “Positive Perspectives to Construct Your Future” on 29th August 2024 @ Audio Visual Lab (403). Dr Anuja Jadhav was the Chief Organizer and coordinators were Dr. Sachin Bhandare and Mr. Anant Panchal. Mrs. Vaishali Mulje anchored and gave an introduction of the program. Mr. Anant Panchal introduced the resource person Shri Yogiraj Baheti. Dr Anuja Jadhav felicitated the resource person. The resource person Shri Yogiraj Baheti addressed the students regarding positive

thinking. He also took activities to check students' psychology. The speech inspired the students to develop positives thoughts. Mr. Nrusiha Lahane expressed vote of thanks.

Dr Anuja Jadhav and Resource Person Shri Yogiraj Bharti with other faculty members on the dais

Alumni Talk:-

Department of English organized Alumni Talk-I on Saturday, December 21, 2024 at 11:00 am. Mrs. Komal Kadam was our alumnus and she was the resource person for this alumni talk. She shared her remarkable journey in teaching learning process and English language, discussing the challenges she faced and the milestones she achieved. Her story was a testament to resilience and the importance of continuous learning. Following her, Mrs. Anita Khot captivated the

audience with her insights into teaching profession, providing practical advice and highlighting emerging trends in her field. The motivational talks delivered by Mrs. Komal Kadam and Mrs. Anita Khot were particularly impactful, as they shared personal anecdotes and key lessons from their professional experiences. The networking session that followed allowed students to establish valuable connections with the alumnae, fostering opportunities for mentorship and future collaborations.

Dr Anuja Jadhav felicitating Mrs. Komal Kadam and Mrs. Anita Khot

Student participants in Alumni Talk

Faculty Development Program:-

Faculty Development Program was organized by the Department of English for enhance teachers teaching skill in Audio Visual Lab on 18 Jan 2025. Dr. Sachin Bhandare well

known Professor guided teachers how to teach novel and drama effectively to the UG and PG students. He guided and motivated all faculty members. He told that when you teach novels to the students that time feel the novel and students should feel the novel when they learn the novel.

Dr Sachin Bhandare felicitated by Dr Anuja Jadhav in Faculty Development Programme

Dr Sachin Bhandare guiding the faculty members in Faculty Development Programme

Library Session: 1.

English Department organized library session for teachers and students in August month. The main purpose of this library session was to develop interest of reading among students and teachers. The present activity was conducted in the month of July. Department of English organized **Library Session on "Miscellaneous Authors"** on July, 31,2024 from 1:00 pm to 3.00 pm at the

Research Center of the department. Department of English borrowed 50 books under the title “**Miscellaneous Authors**” at the Research Center of the department. The students came to know renowned books. The **Library Session** was open to all teachers, UG and PG students. Teachers and students, after visiting the Library session, expressed their satisfaction and happiness. Total 42 participants including 09 teaching, Non-teaching staff visited the Library Session and read books of various authors.

Dr. Anuja Jadhav interacting with the students during the Library Session

Active participation of the Students in Library Session

Library Session: 2.

English Department organized Library Session for teachers and students in August month.

The main purpose of this library session was to develop interest of reading among students and teachers. In August month Department of English organized Library Session on “Biography and Autobiography” on Wednesday, August 28, 2024 from 1:00 pm to 3.00 pm at the Research Center of the department. The Convener of the Programme was HoD of English Department, Dr. Anuja Jadhav and the coordinator of the programme was Mrs. Vaishali Mulje.

Books which were brought in “Library Session” on “Biography and Autobiography”

Faculty and students while attending the library session

Library Session: 3

Department of English organized Library Session on “Writers Well in 21st Century” on Saturday, 26 Sept, 2024 from 12:00 pm to 4.00 pm at the Research Center of the department for teachers and students in Sept. month. The main

purpose of this library session is to develop interest of reading among students and teachers. The convener of the program was HoD of English Department Dr. Anuja Jadhav and the coordinator of the program was Ms. Archana Sawant.

Teachers while attending and reading the books

Library Session: 4

English Department organized Library Session for teachers and students in December month. The main purpose of this library session was to develop interest of reading among students and teachers as well as to read stories of imagination, of possibilities, of what has not been previously thought of. In December month Department of English organized **Library Session** on “**Science Fiction**” on Friday, December 28, 2024 from 1:00 pm to 3.00 pm at the Research

Students with decorated notice board for Library Session

Center of the department. The Convener of the Program was HoD of English Department Dr. Anuja Jadhav and the coordinator of the program was Mrs. Vaishali Mulje

Guest of Honor Dr. Renuka Londhe with Teachers in Library Session

Library Session:5.

Department of English organized Library Session on “English Novels” on Friday, Jan.31, 2025 from 11:00 am to 4.00 pm at the Research Center of the department for teachers and UG, PG students. The main purpose of this library session is to develop interest of reading among students and teachers. The Convener of the Programme was HoD of English Department Dr. Anuja Jadhav and the coordinator of the programme was Ms. Archana Sawant.

Advertise of Library Session on Board

Film Fest:

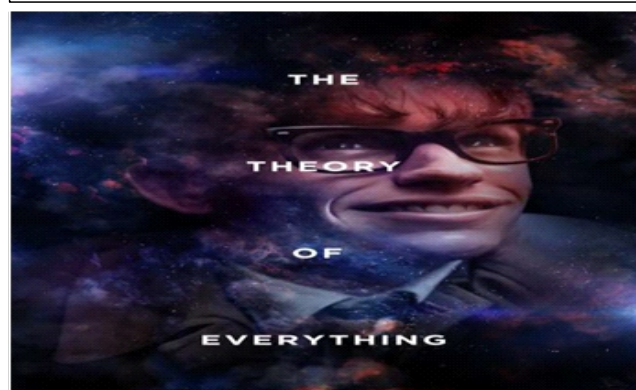
1. Department of English believes in the transformative power of film to inspire, provoke thought, and spark meaningful conversations. Our Film Fest activity is a testament to this belief, celebrating the power of storytelling through the art of cinema right here in our campus. A film named as 'Rocketry' was shown on 30/08/2024. Mr. Nrushiha Lahane was the in-charge of this activity.

English understand the significance of the inspiration and motivational movies.

Faculty and students enjoying the Film Fest

Brochure of the Movie

2. The Department of English organized Film Fest Activity in the department for students. This activity developed the students' listening and speaking skills. It was organized on 25 Sept, 2024 at 2.00 pm. The film is based on the real-life story of a scientist despite having physical disorders, he made world changing theories, named **Stephen Hawking**. "Theory of Everything is a biographical romantic drama film about the life of theoretical physicist Stephen Hawking. The film was to be made in the English, Hindi and Malayalam languages. Inspirational, Motivational movie shaped personality. Movie played vital role in the construction of any nation. Motivational movies could inspire, encourage students. Department of

3. The Department of English organized Film Fest Activity in the department for students. This activity developed the students' listening and speaking skills. It was organized on 31 Jan, 2025 at 2.00 pm. The activity is to inspire, provoke thought, and spark meaningful conversations. It developed the power of storytelling through the art

Brochure of the Movie

of cinema right here in our campus. A film named as **The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring** was shown.

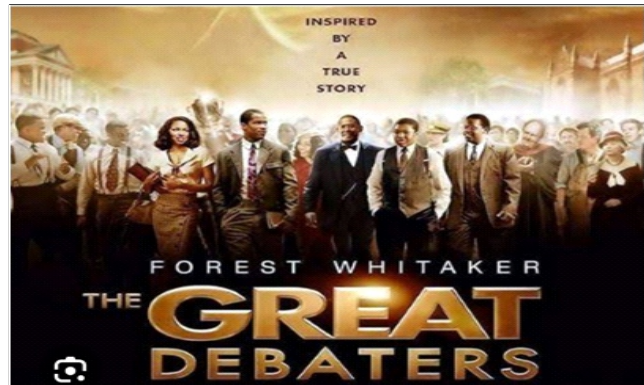
4. The Department of English organized Film Fest Activity in the department for students. This activity developed the students' listening and

Students in Film Fest activity

speaking skills. It was organized on 27Feb, 2025 at 2.00 pm. The movie is based on a true story and follows the journey of Melvin B Tolson, a debate coach at Wiley College in Texas, who forms a debate team in 1935. The team comprised of young

African American students, faces numerous challenges and obstacles as they prepare to compete against elite white universities.

Brochure of the Movie

Film Fest Notice on Board

संस्कृत विभाग

भारत देशात दोन गोष्टी ह्या अत्यंत प्रसिद्ध आहेत. एक संस्कृत व दुसरी संस्कृती। भारतीय संस्कृती ची मूळ प्रेरणा व आधार हे संस्कृत भाषा आहे. अशा या संस्कृतीचे रक्षण करण्यासाठी महाविद्यालयाचे संस्कृत विभाग संस्कृत भाषेचे रक्षण संवर्धन करण्यासाठी प्रयत्न करीत आहे व त्यांच बरोबर संस्कृत विषय घेवून विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास होईल आणि त्यातून त्यांना रोजगाराच्या संधी सुद्धा मिळतील अशा अनेक उद्देशांना उद्देशून राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील संस्कृत विभाग वर्ष भरत वेग-वेगळे उपक्रम राबवित असतो. त्याचे थोडक्यात विवरण खालील प्रमाणे आहे.

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये दिनांक २१.०८.२०२४ रोजी विद्यालय व महाविद्यालय स्तरावर संस्कृत श्लोक/स्तोत्र/मंत्र/गीत गायन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धेत ५३ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला.

विविध स्पर्धक आपले गीत प्रस्तुत करत असताना

संस्कृत विभागातर्फे दरवर्षी संस्कृत दिवसाचे आयोजन करण्यात येते या वर्षी दिनांक २९.०८.२०२४ रोजी या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमात

संस्कृत गीतगायन स्पर्धेचे उद्घाटन करताना

संस्कृत दिवस कार्यक्रमासाठी महाविद्यालयाचे विद्यार्थी स्वागत गीत व श्लोक प्रस्तुत करताना

विद्यार्थ्यांनी संस्कृत नाटक, गीत, भाषण विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर केले यात एकूण ७५ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला या कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी वैदिक व्याख्याता पंडित ज्ञानप्रकाशशास्त्री बरेली, उत्तरप्रदेश येथील होते.

विविध स्पर्धेत यशस्वी विद्यार्थ्यांना मान्यवरांच्या हस्ते प्रमाण पत्र व बक्षीस देताना मान्यवर.

याच पद्धतीने संस्कृत भाषा शिकत असताना विद्यार्थ्यांवर कोणते संस्कार झाले पाहिजेत हे लक्षात ठेवून अनेक अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन केले आहे. अतिथी व्याख्यान हे दिनांक १५.१०.२०२४ रोजी घेण्यात आले. या साठी अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव

प्रमुख वक्ते भाषण करताना

पाटील हे उपस्थिति होते व त्याच कार्यक्रमासाठी मुख्य वक्ता पंडित ओमप्रकाश शास्त्रीवर्य योगाचार्य हे वाराणसी येथून आले होते.

व्याख्यान श्रवण करताना विद्यार्थी

यांच कार्यक्रमात संस्कृत विद्यार्थी मंडळाची स्थापना करण्यात आली व त्या कार्यक्रमात संस्कृत विद्यार्थी मंडळाच्या सदस्याचे स्वागत करण्यात आले आहे. विभागाच्या वतीने आयोजित कार्यक्रमांमध्ये निम्नलिखित सदस्यांचे विशेष सहकार्य विभागास मिळाले व विद्यार्थ्यांचे स्वागत करण्यात आले.

अध्यक्ष	- रघुवीर घुले.
उपाध्यक्ष	- अमृता डोईफोडे.
सचिव	- अनुजा कुलकर्णी.
सह सचिव	- स्वराली विभूते.
कोषाध्यक्ष	- मोमीन आयशा.
सदस्य	- श्रुती कंदापुरे.
सदस्य	- साक्षी धनवे.
सदस्य	- निष्ठा जटाळ.

संस्कृत विद्यार्थी मंडळातील विद्यार्थ्यांचे स्वागत करताना मान्यवर

संस्कृत विद्यार्थी मंडळातील विद्यार्थ्यांचे स्वागत करताना मान्यवर.

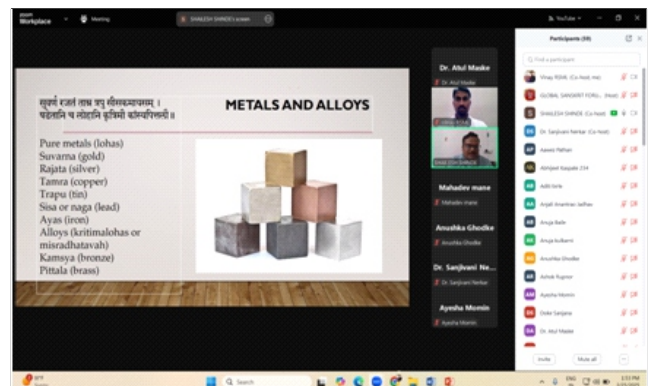
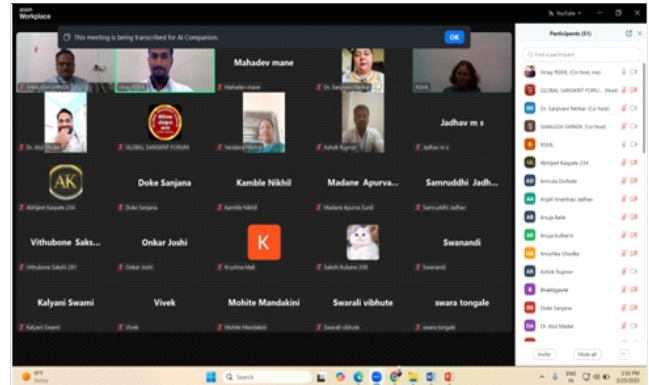
महाविद्यालयात दिनांक ०६.०२.२०२५ रोजी कॉलेज
डे साजरा करण्यात आले होते. या कार्यक्रमा निमित्त लखादिवे
रोहिणी ही संस्कृत विभागची विभाग प्रमुखा झाली होती व त्या
दिवशी संस्कृत विभागातील अध्यापनाचे कार्य हे देवकते श्रद्धा,
माने अश्विनी व लखादिवे रोहिणी या सर्वांनी पाहिले होते यातून
विद्यार्थ्यांना संस्कृत विषयाचे अध्यापन कसे करावे हे
अनुभवातून शिकता आले.

कॉलेज डे निमित्त बी.ए. तृतीय वर्षाचे विद्यार्थी
संस्कृत विभागातील कार्य करत असताना.

वैश्विक संस्कृत मंच, महाराष्ट्र प्रांत एवं राजर्षी शाहू
महाविद्यालय (स्वायत्त) लातूर संस्कृत विभाग यांच्या संयुक्त
तत्त्वावधानात भारतीय ज्ञान प्रणाली एवं संस्कृत या विषयास
केन्द्रीय राष्ट्रीय ई संगोष्ठी चे आयोजन केले होते. ही राष्ट्रीय ई
संगोष्ठी दिनांक २५.०२.२०२५ रोजी सम्पन्न झाली. या संगोष्ठी
चे अध्यक्ष प्राचार्य. प्रा. महादेव गव्हाणे, प्रमुख वक्ता म्हणून प्रा.
शैलेश बाबासाहेब शिंदे सहाय्यक संशोधक जैन प्रोसोपोग्राफी
प्रोजेक्ट, युनि. ऑफ लंडन, भांडारकर प्राच्यविद्या मंदिर पणे

येथून उपस्थित होते. या कार्यक्रमास परामर्शक आदरणीय डॉ. राजेश कुमार मिश्र महासचिव, वैश्विक संस्कृत मंच एवं सहायक आचार्य, नव नालंदा महाविहार संस्कृति मंत्रालय, भारत सरकार हे उपस्थित होते. भारत देशातून अनेक प्राध्यापक, शिक्षक, संशोधक व विद्यार्थी असे अनेक महानुभव उपस्थित होते.

वैश्विक संस्कृत मंच, महाराष्ट्र प्रांत एवं राजर्षी शाहू महाविद्यालय
(स्वायत्त) लातूर संस्कृत विभाग द्वारा आयोजित भारतीय ज्ञान प्रणाली
एवं संस्कृत या विषयास केन्द्रीत राष्ट्रीय ई संगोष्ठी चे काही छाया चित्र.

संस्कृत विभागाकडून आयोजित करण्यात आलेले सर्व कार्यक्रम पार पाडण्यासाठी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, अंतर्गत गुणवत्ता हमी कक्ष तथा विशेष कार्यासन अधिकारी डॉ. अभिजीत यादव, विभागप्रमुख प्रा. राजेन्द्र प्रसाद आर्य (शास्त्री), प्रा. विनय गायकवाड, प्रा. महादेव माने, प्रा. अशोक रूपनोर, प्रा. मुरलीधर जाधव, प्रा. सोमदेव शिंदे व संस्कृत विषय मंडळातील विद्यार्थी एवं संस्कृत विभागाचे विद्यार्थी या सर्वांचे बहुमोल योगदान लाभले आहे.

राज्यशास्त्र विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये राज्यशास्त्र विभागाकडून विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासासाठी भरीव कामगिरी करण्यात आली. राज्यशास्त्र विभाग हा नाविन्यपूर्ण उपक्रमावर भर देणारा आहे. विद्यार्थ्यांच्या अंगी असलेल्या सुप्त गुणांना चालना देण्यासाठी व त्यांचा व्यक्तिमत्व विकास घडवून आणण्यासाठी अनेक उपक्रमाच्या माध्यमातून जसे की, अतिथी व्याख्यान, कार्यशाळा, वक्तृत्व स्पर्धा, निबंध स्पर्धा, परिसंवाद, क्षेत्रभेट आदींच्या आयोजनातून प्रयत्न करण्यात आले. संपूर्ण शैक्षणिक वर्षामध्ये विद्यार्थी केंद्री उपक्रमावर भर देण्यात आला. जेणेकरून तो आजच्या काळात सक्षमपणे उभा रहावा. एक आदर्श नागरिक म्हणून त्याची ओळख निर्माण व्हावी यासाठी विभागाद्वारे अनेक उपक्रम राबवण्यात आले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य तथा विभाग प्रमुख डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या मार्गदर्शनाखाली हे कार्य यशस्वीरित्या पूर्ण करण्यात आले. विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा.श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा.दिपीका स्वामी, प्रा.ऋतुजा बावचकर तसेच Republic विद्यार्थी मंडळाच्या पदाधिकाऱ्यांनी अथक परिश्रम घेतले.

राज्यशास्त्र विभागांतर्गत राबवलेले विविध उपक्रम:

Republic विद्यार्थी मंडळ स्थापना :

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये प्रतिवर्षीप्रमाणे राज्यशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांचे Republic विद्यार्थी मंडळ स्थापन करण्यात आले. मंडळाच्या प्रतिनिधींची निवड लोकशाही पद्धतीने करण्यात आली.

अ.क्र.	पदाधिकाऱ्याचे नाव	वर्ग	पद
१	ओम संभाजी मोटे	एम.ए. द्वितीय वर्ष	अध्यक्ष
२	राजकन्या राजकुमार फावडे	बी.ए. तृतीय वर्ष	उपाध्यक्ष
३	मोहिनी प्रकाश चव्हाण	एम.ए. प्रथम वर्ष	सचिव
४	आल्फिया ऐजाजखान पठाण	बी.ए. तृतीय वर्ष	सहसचिव
५	वैष्णवी रमेश वंजारे	बी.ए. द्वितीय वर्ष	सहसचिव

अ.क्र.	पदाधिकाऱ्याचे नाव	वर्ग	पद
६	प्रविण विष्णू येरनाळे	एम.ए. द्वितीय वर्ष	कोषाध्यक्ष
७	जागृती मारुती राजनाळे	एम.ए. प्रथम वर्ष	सदस्य
८	संध्या संतोषराव कुमरा	बी.ए. द्वितीय वर्ष	सदस्य
९	निकिता भरत श्रीरामे	बी.ए. प्रथम वर्ष	सदस्य
१०	रोहन रमेश हुतागळे	बी.ए. प्रथम वर्ष	सदस्य
११	आजम सलिम पठाण	एम.ए. द्वितीय वर्ष	निर्मात्रोत् सदस्य

राष्ट्रीय वेबिनार (विषय : कल्याणकारी राज्यात राज्यपालांची भूमिका) :

सर्वसामान्य व्यक्तिच्या विकासासाठी जी व्यवस्था प्रयत्न करते ती कल्याणकारी व्यवस्था म्हणून ओळखली जाते. कल्याणकारी राज्यात राज्यपालांची भूमिका महत्त्वपूर्ण असते. विभागाच्या वतीने कल्याणकारी राज्यात राज्यपालाची भूमिका या विषयावर मा.श्री. सत्यपाल मलिक (माजी राज्यपाल, मेघालय) यांचे दिनांक २० जुलै २०२४ रोजी सकाळी ११:०० वाजता ऑनलाईन वेबिनारचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष माजी. खासदार डॉ. गोपाळराव पाटील होते. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपीका स्वामी, प्रा. ऋतुजा बावचकर तसेच राज्यशास्त्र विषयाचे १७३ विद्यार्थी उपस्थित होते.

शिव छत्रपति शिक्षण संस्था, द्वारा संचालित
राजर्षि शाहू महाविद्यालय लातूर (स्वायत्त)

राजनीती विज्ञान विभाग
आयोजित
ऑनलाईन राष्ट्रीय वेबिनार

विषय- लोक कल्याणकारी राज्य में राज्यपाल की भूमिका

तिथि: 20 जुलाई 2024 - सुबह 11:00 बजे

: मुख्य अतिथि एवं वक्ता :
मा. श्री. सत्यपाल मलिक
पूर्व राज्यपाल, बिहार

: अध्यक्ष :
मा. डॉ. गोपाळराव पाटील
अध्यक्ष, शिव छत्रपति शिक्षण संस्था, लातूर
सका पूर्व राज्यपाला सांसद

: विशेष अतिथि :
मा. श्री. डी. सुर्वा
कारतीय युवा राजनेता,
अध्यक्ष- विश्व कल्याण विचार संघ, लातूर

: मुख्य संयोजक :
मा. डॉ. महादेव गव्हाणे
प्राचार्य, राजर्षि शाहू महाविद्यालय लातूर (स्वायत्त)

संयोजन समिति :-

प्रा. सदाशिव शिंदे
उपप्राचार्य, राजर्षि शाहू महाविद्यालय लातूर (स्वायत्त)

डॉ. अभिजीत यादव
IQAC, समन्वयक

प्रा. ज्ञानेश्वर बनसोडे । प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ । प्रा. दिपीका स्वामी
प्रा. ऋतुजा बावचकर । प्रा. सुदर्शन पाटील

JOIN VIA : Google Meet

Live On: RSML Official Youtube Channel

स्वागत समारंभ :

बी.ए. प्रथम व एम.ए. प्रथम वर्षातील विद्यार्थ्यांना बी.ए. द्वितीय, तृतीय व एम.ए. द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांकडून स्वागत समारंभाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमाचा मुख्य हेतू नवीन विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाची, विभागाची ओळख व्हावी हा होता. म्हणून दिनांक ३०-०८-२०२४ रोजी सकाळी ११.०० वाजता व्ही.एल.सी. हॉलमध्ये समारंभ संपन्न झाला. या कार्यक्रमास विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपिका स्वामी, प्रा. ऋतुजा बावचकर उपस्थित होते. या कार्यक्रमात १४२ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

स्वागत समारंभ प्रसंगी विभागातील उपस्थित प्राध्यापक व विद्यार्थी

स्वागत समारंभ प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना विद्यार्थी

मतदान वृद्धी व जनजागृती अभियान :

निवडणूक हा लोकशाहीचा आत्मा आहे. जगात सर्वात मोठी लोकशाही भारताची आहे. लोकशाहीत लोकसहभाग महत्वाचा असतो. याच हेतूने निवडणूक

आयोगाच्या निर्देशानुसार विधानसभा सार्वत्रिक निवडणूक २०२४ निमित्त विभागातर्फे दिनांक २३-१०-२०२४ रोजी लातूर शहरात मतदान वृद्धी व जनजागृतीसाठी फेरी काढण्यात आली. याप्रसंगी विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपिका स्वामी, प्रा. ऋतुजा बावचकर व राज्यशास्त्र विभागाचे ११९ विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

मतदान वृद्धी व जनजागृती अभियानात सहभागी प्राध्यापक व विद्यार्थी

अतिथी व्याख्यान (विषय : मानवी हक्क आणि भारतीय राज्यघटना) :

जागतिक मानवी हक्क दिनानिमित्त मानवी हक्क आणि भारतीय राज्यघटना या विषयावर दिनांक १०-१२-२०२४ रोजी डॉ. भिमराव पाटील यांचे हॉल नं. ३१३ मध्ये सकाळी ११.०० वाजता अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत अधिकाराचे महत्त्व यावर प्रकाश टाकण्यात आला. याप्रसंगी विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपिका स्वामी, प्रा. ऋतुजा बावचकर हे उपस्थित होते. तसेच राज्यशास्त्र

अतिथी व्याख्यान प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना विद्यार्थी

विषयाचे १९४ विद्यार्थी या कार्यक्रमात सहभागी झाले.

राष्ट्रीय कार्यशाळा :

सामाजिक शास्त्रातील संशोधन पद्धती या विषयावर दिनांक २६-१२-२०२४ रोजी सकाळी ११.०० वाजता ऑनलाईन राष्ट्रीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. जवाहरलाल नेहरु विद्यापीठ दिल्ली येथील डॉ. रोहित मुळे यांनी विद्यार्थ्यांना सामाजिक शास्त्रातील संशोधनाची तंत्रे व महत्त्व यावर सखोल असे मार्गदर्शन केले. कार्यशाळेचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे हे होते. याप्रसंगी विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपिका स्वामी, प्रा. ऋतुजा बावचकर उपस्थित होते. तसेच राज्यशास्त्र विषयाचे एकूण ९७ विद्यार्थी या कार्यशाळेत सहभागी होते.

राष्ट्रीय कार्यशाळेमध्ये मार्गदर्शन करताना
डॉ. रोहित मुळे व सहभागी प्राध्यापक व विद्यार्थी

राष्ट्रीय मतदार दिन :

निवडणूका या लोकशाहीच्या जीवनदायीनी असतात. लोकशाहीचे अस्तित्व निवडणूकांवर असते. या निवडणूका निःपक्ष व पारदर्शक होणे गरजेचे आहे. यासाठी लोकशाहीत मतदार हा सुजान असला पाहिजे. तरच लोकशाही यशस्वी होते. याच हेतूने २५ जानेवारी हा राष्ट्रीय मतदार दिन साजरा केला जातो. या दिनाचे औचित्य साधून विभागातर्फे दिनांक २५-०१-२०२५ रोजी हॉल नंबर २२० मध्ये सकाळी १०.३० वाजता विद्यार्थ्यांना शपथ देण्यात आली. याप्रसंगी विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपिका स्वामी,

प्रा. ऋतुजा बावचकर, प्रा.सुदर्शन पाटील यादी सह ९८ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

राष्ट्रीय मतदार दिनानिमित्त मतदारांना शपथ देताना प्राध्यापक

राष्ट्रीय मतदार दिन निमित्त शपथ घेताना विद्यार्थी

मातोश्री वृद्धाश्रमास भेट :

मानवाचे हक्क हे व्यक्तिमत्त्व विकासाचे साधन असतात. हे हक्क सुरक्षित राहिले तरच व्यक्ती आपला विकास करू शकतो. मानवी मूल्याची रुजवणूक विद्यार्थ्यांमध्ये व्हावी या हेतूने वृद्धांच्या हक्कांविषयी माहिती घेण्यासाठी लातूर येथील

मातोश्री वृद्धाश्रमास भेटीप्रसंगी उपस्थित प्राध्यापक व विद्यार्थी

मातोश्री वृद्धाश्रमास दिनांक ०४-०२-२०२५ रोजी भेट देण्यात आली. यावेळी विभागातील प्राध्यापक व ७२ विद्यार्थी उपस्थित होते.

अतिथी व्याख्यान (विषय : भारतीय राज्यघटना आणि आपली कर्तव्य) :

भारतीय राज्यघटनेच्या अमृत महोत्सवी वर्षानिमित्त राज्यशास्त्र विभागातर्फे भारतीय राज्यघटना आणि आपली कर्तव्य या विषयावर पद्मश्री श्री. रमेश पतंगे यांचे दिनांक २२-०२-२०२५ रोजी सकाळी ११.०० वाजता व्ही.एल.सी. हॉलमध्ये व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून पद्मभूषण डॉ. अशोक कुकडे तर प्रमुख उपस्थिती म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, विवेक विचारमंच लातूरचे जिल्हाध्यक्ष श्री. दत्ता मस्के हे उपस्थित होते. याप्रसंगी विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपिका स्वामी, प्रा. ऋतुजा बावचकर सह राज्यशास्त्र विषयाचे एकूण १४६ विद्यार्थी उपस्थित होते.

भारतीय राज्यघटना आणि आपली कर्तव्ये या विषयावर मार्गदर्शन करताना पद्मश्री रमेश पतंगे

अतिथी व्याख्यान प्रसंगी उपस्थित प्राध्यापक व विद्यार्थी

वक्तृत्व स्पर्धा :

Republic विद्यार्थी मंडळातर्फे सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंतीनिमित्त दिनांक ०८-०१-२०२५ रोजी दुपारी १२.०० वाजता व्ही.एल.सी. हॉल मध्ये वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आली. सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंतीनिमित्त दिनांक ०८-०१-२०२५ रोजी दुपारी १२.०० वाजता व्ही.एल.सी. हॉलमध्ये वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आली. सावित्रीबाई फुलेंच्या कार्यावर प्रकाश टाकला जावा, विद्यार्थ्यांना त्यांच्या विचारातून व कार्यातून प्रेरणा मिळावी. या हेतूने ही स्पर्धा घेण्यात आली. या स्पर्धेत २२ विद्यार्थी स्पर्धक म्हणून व इतर ९२ विद्यार्थी उपस्थित होते. या स्पर्धेसाठी परीक्षक म्हणून डॉ. भगवंत बोकडे, प्रा. बापुसाहेब जवळेकर यांनी काम पाहिले. तसेच विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपिका स्वामी, प्रा. ऋतुजा बावचकर आदींची उपस्थिती होती.

वक्तृत्व स्पर्धेतील सहभागी विद्यार्थी व प्राध्यापक

वक्तृत्व स्पर्धेच्या बक्षिस वितरणा प्रसंगी प्राध्यापक व विद्यार्थी

Movie Club :-

Republic विद्यार्थी मंडळाकडून Movie Club च्या अंतर्गत विद्यार्थ्यांना समाजातील विविध ज्वलंत प्रश्नावर,

सामाजिक, राजकीय, शैक्षणिक अशा विविध विषयाशी संबंधी असणारे चित्रपट दाखविले जातात. या Movie Club अंतर्गत जय भिम, तलायवी, नायक, राजनीती यासारखे चित्रपट दाखवण्यात आले. यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये चिंतनशील वृत्ती निर्माण झाली.

Movie Club अंतर्गत चित्रपट पाहताना विद्यार्थी

वरिल उपक्रमाशिवाय Republic विद्यार्थी मंडळ व राज्यशास्त्र विभागाकडून निबंध स्पर्धा, पोस्टर प्रझेंटेशन स्पर्धा, वक्तृत्व स्पर्धा, प्रश्नमंजुषा स्पर्धा अशा उपक्रमांचेही आयोजन करण्यात आले. हे सर्व उपक्रम यशस्वीपणे राबविण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांचे मार्गदर्शन विशेष मोलाचे आहे. तसेच विभागातील प्रा.ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ, प्रा. दिपिका स्वामी, प्रा. ऋतुजा बावचकर व Republic विद्यार्थी मंडळाचे पदाधिकारी व राज्यशास्त्राचे सर्व विद्यार्थ्यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले.

***

इतिहास विभाग

दरवर्षीप्रमाणे सन २०२४-२५ या शैक्षणिक वर्षातही इतिहास विभागाद्वारे विद्यार्थी विकासासाठी विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते. इतिहास विद्यार्थी मंडळाची निवड, शाहू इतिहास विद्यार्थी मंडळाचे उद्घाटन, महाराष्ट्र राज्य शासनाच्या पुराभिलेखागार कार्यालयाद्वारे दहा दिवसीय मोडी लिपी प्रशिक्षण कार्यशाळा, ऐतिहासिक वस्तूंचे प्रदर्शन, अंतर्गत सेमिनार, शैक्षणिक अभ्यास सहली, तज्ज्ञ व्यक्तींची व्याख्याने, वक्तृत्व स्पर्धा, चला शोधुया वारसास्थळे स्पर्धा, कौन बनेगा हिस्टरी स्कॉलर स्पर्धा, पुरातत्व विभाग, महाराष्ट्र शासन यांच्या संयुक्त विद्यमाने किल्ले औसा येथे हेरिटेज वॉक, पारंपारिक भारतीय वेशभूषा स्पर्धा, पारंपारिक भारतीय खाद्यसंस्कृती स्पर्धा, पारंपारिक भारतीय पेयसंस्कृती स्पर्धा, शिवचरित्र सामान्य ज्ञान स्पर्धा, “अफजलखानाचा वध” या विषयावरील नाटकाचे सादरीकरण, पोवाडा सादरीकरण, ऐतिहासिक प्रश्नमंजुषा स्पर्धा, इतिहास सामान्य ज्ञान स्पर्धा, चित्र रेखाटन स्पर्धा इ. उपक्रमांचा त्यामध्ये समावेश आहे. अशा रितीने या शैक्षणिक वर्षामध्ये इतिहास विभागाने अभ्यासेतर शैक्षणिक व सामाजिक उपक्रमांना प्राधान्य दिले. यामध्ये प्रामुख्याने पुढील उपक्रम राबविण्यात आले.

शाहू इतिहास विद्यार्थी मंडळ प्रतिनिधी निवड:-

इतिहास विद्यार्थी मंडळातील पदाधिकाऱ्यांच्या निवड प्रक्रियेकरिता मुलाखत पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला होता. यावेळी बी.ए. प्रथम, द्वितीय व तृतीय वर्ष या तीनही वर्गातील इच्छुक विद्यार्थ्यांनी यावेळी मुलाखत दिली. लेफ्ट. डॉ. अर्चना टाक व डॉ. राहूल मोरे यांनी विद्यार्थ्यांच्या मुलाखती घेऊन खालील विद्यार्थ्यांची प्रतिनिधी म्हणून निवड केली.

विद्यार्थ्यांचे नाव	पद	वर्ग
१. अक्षय दिलीप कांबळे	- अध्यक्ष	- बी.ए. द्वितीय वर्ष
२. कु.नेतल जुगलकिशोर सारडा	- उपाध्यक्ष	- बी.ए. द्वितीय वर्ष

३. सुनिल पिंटू कांबळे - सचिव - बी.ए. द्वितीय वर्ष
४. कु. कांचन दत्तात्रय काळे - सहसचिव - बी.ए. प्रथम वर्ष
५. किशोर हरिदास मगर - सदस्य - बी.ए. द्वितीय वर्ष
६. सच्चिदानंद सतिष मुळे - सदस्य - बी.ए. द्वितीय वर्ष
७. पृथ्वीराज गोविंदराव सिरसाट - सदस्य - बी.ए. द्वितीय वर्ष
८. आरती रमेश उद्देवाल - सदस्य - बी.ए. प्रथम वर्ष
९. गायत्री बालाजी पटाईत - सदस्य - बी.ए. प्रथम वर्ष

विविध स्पर्धांचे आयोजन:-

इतिहास विद्यार्थी मंडळाच्या स्थापनेचा मुळ उद्देश विद्यार्थ्यांमधील सुप्त गुणांना वाव देणे व त्यांच्यात नेतृत्व गुणांचा विकास करणे हा आहे. इतिहास विद्यार्थी मंडळ पदाधिकाऱ्यांची निवड केल्यानंतर त्या मार्फत विभागातील विद्यार्थ्यांकरिता अभ्यासपूर्ण, मनोरंजनात्मक, इतिहास विषयाशी सुसंगत अशा काही स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले होते.

प्रश्नमंजुषा स्पर्धा:-

प्रश्नमंजुषा स्पर्धेकरिता सर्वात प्रथम पुर्व परीक्षा घेण्यात आली. वस्तुनिष्ठ स्वरूपाचे २० प्रश्न यात विचारण्यात आले होते. ३५ विद्यार्थ्यांनी या पुर्व परीक्षेत सहभाग नोंदविला. या परीक्षेची गुणदान यादी सूचना फलकावर लावण्यात आली. गुणानुक्रमानुसार प्रथम १६ विद्यार्थ्यांनी मुख्य स्पर्धेत प्रवेश मिळविला. दि. १७ ऑगस्ट २०२४ रोजी मुख्य प्रश्नमंजुषा स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. पात्र ठरलेल्या १६ विद्यार्थ्यांचे पुढील चार गटांत विभाजन करण्यात आले व त्यांच्यात मुख्य स्पर्धा घेण्यात आली.

हिमालय गट	सहयाद्री गट
१. अक्षय दिलीप कांबळे	१. सुनिल पिंटू कांबळे
२. रोहित गणपत जाधव	२. रोहिणी विरूपाक्ष लखादिवे
३. किशोर हरिदास मगर	३. आदित्य भिमराव इंगळे
४. गायत्री संजय अलगुडे	४. सच्चिदानंद सतिष मुळे

विंध्य गट

सातपुडा गट

१. साक्षी सुहास जवादवार	१. तपस्या संजय सुडे
२. आदित्य कैलास ढगे	२. आफ्रिन रशिद शेख
३. सौरभ साहेबराव शिंदे	३. वैष्णवी संजय घाटुळे
४. अरविंद हणमंत मुळे	४. कांचन दत्तात्रय काळे

प्रश्नमंजुषा स्पर्धेत विद्यार्थ्यांना प्रश्न विचारताना लेफ्ट. डॉ. अर्चना टाक

प्रश्नमंजुषा स्पर्धेत विद्यार्थ्यांना प्रश्न विचारताना डॉ. राहूल मोरे

प्रश्नमंजुषा स्पर्धेतील विद्यार्थ्यांसमवेत प्राध्यापक वृंद

मुख्य स्पर्धेत एकूण पाच फेऱ्या घेण्यात आल्या. प्रथम फेरीत प्राचीन भारताच्या इतिहासावर, द्वितीय फेरीत मध्ययुगीन

भारताच्या इतिहासावर, तृतीय फेरीत आधुनिक भारताच्या इतिहासावर व चौथ्या फेरीत आधुनिक जगाच्या इतिहासावर प्रत्येक गटाला पाच-पाच प्रश्न विचारण्यात आले. शेवटच्या बझर फेरीत एकूण १२ प्रश्न विचारण्यात आले. अंतिम फेरीत विंध्य गट विजयी ठरला.

इतिहास सामान्य ज्ञान स्पर्धा:-

१४ ऑगस्ट २०२४ रोजी इतिहास सामान्य ज्ञान स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. भारतीय इतिहासावर आधारित ५० गुणांसाठी बहुपर्यायी प्रश्नांची परीक्षा घेण्यात आली. २३ विद्यार्थ्यांनी यात सहभाग घेतला. रोहिणी विरूपाक्ष लखादिवे व आरती रमेश उद्देवाल यांनी प्रथम, कांचन दत्तात्रय काळे हिने द्वितीय तर आदित्य भिमराव इंगळे याने तृतीय क्रमांक पटकावला.

कौन बनेगा हिस्टरी स्कॉलर स्पर्धा :-

इतिहास विभागाद्वारे दि. १८ सप्टेंबर २०२४ रोजी विद्यार्थ्यांसाठी ज्ञानवर्धक व मनोरंजनात्मक अशा कौन बनेगा हिस्टरी स्कॉलर या स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. इतिहास विषयावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्नांच्या १०० चिड्ड्या तयार करण्यात आल्या. ०६ विद्यार्थ्यांनी यामध्ये सहभाग नोंदविला. क्रमाक्रमाने येऊन प्रत्येक स्पर्धेकाने एकेक चिड्डी उचलून त्यातील प्रश्न वाचून त्याचे उत्तर द्यायचे, उत्तर बरोबर आल्यास त्या स्पर्धेकाला एक गुण प्राप्त होई. सर्वाधिक प्रश्नांची अचूक उत्तरे देणारा आदित्य भिमराव इंगळे याने हिस्टरी

कौन बनेगा हिस्टरी स्कॉलर या स्पर्धेमध्ये प्रश्नाचे वाचन करताना विद्यार्थी किशोर मगर

स्कॉलर हा बहुमान पटकाविला. या स्पर्धेमुळे उपस्थित सर्व विद्यार्थ्यांच्या इतिहास विषयक ज्ञानात निश्चितपणे भर पडली.

कौन बनेगा हिस्टरी स्कॉलर या स्पर्धेमध्ये प्रश्नाचे वाचन करताना विद्यार्थी पृथ्वीराज सिरसाट

कौन बनेगा हिस्टरी स्कॉलर या स्पर्धेमध्ये विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना लेफ्ट. डॉ. अर्चना टाक

चला शोधुया वारसास्थळे स्पर्धा :-

इतिहास विभागाद्वारे या नाविन्यपूर्ण उपक्रमाचे आयोजन दरवर्षी प्रमाणे याही वर्षी करण्यात आले. स्पर्धक विद्यार्थ्यांना भारताचे कोरे नकाशे देण्यात येऊन १५ ऐतिहासिक वारसास्थळांची नावे सांगण्यात आली. नकाशामध्ये सर्वाधिक अचूक वारसास्थळे दाखविणारे विद्यार्थी पारितोषिकाचे मानकरी ठरले. या स्पर्धेच्या माध्यमातून मनोरंजनाद्वारे विद्यार्थ्यांना ऐतिहासिक वारसास्थळांची माहिती प्राप्त झाली.

क्रमांक विजेत्याचे नाव

प्रथम कु. रोहिणी विरूपाक्ष लखादिवे

द्वितीय कु. आरती संजय माने

द्वितीय कु. कोमल नाथराव दहिवे

तृतीय कु. वैष्णवी संजय घाटले

तृतीय कु. नेतल जुगलकिशोर सारडा

शाहू इतिहास विद्यार्थी मंडळ उद्घाटन समारंभ :-

शाहू इतिहास विद्यार्थी मंडळाचे उद्घाटन करताना मान्यवर

अक्षय कांबळे, अध्यक्ष, शाहू इतिहास विद्यार्थी मंडळ मान्यवरांच्या हस्ते सत्कार स्वीकारताना

शिवजागृती महाविद्यालय, नळेगाव येथील प्रा.डॉ. ओमशिवा लिगाडे यांच्या हस्ते शाहू - २६ सप्टेंबर २०२४ रोजी इतिहास विद्यार्थी मंडळाचे उद्घाटन करण्यात आले. त्यांनी 'इतिहास विषयातील करिअरच्या संधी' या विषयावर

शाहू इतिहास विद्यार्थी मंडळ, २०२४-२५ समवेत मान्यवर

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. यावेळी इतिहास विभागाच्या वतीने घेण्यात आलेल्या विविध स्पर्धांतील विजेत्यांना मान्यवरांच्या हस्ते गौरविण्यात आले.

पारंपारिक भारतीय वेशभूषा स्पर्धा:-

दि.२६ सप्टेंबर २०२४ रोजी पारंपारिक भारतीय वेशभूषा स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी विद्यार्थ्यांनी भारताच्या विविध प्रांतातील पेहराव परिधान करून विविधतेतून एकतेचे प्रदर्शन केले. डॉ.कल्याण सावंत व डॉ. स्वाती फेरे यांनी या स्पर्धेचे परीक्षण केले. पुढील स्पर्धक विजेते ठरले

क्रमांक	विजेत्याचे नाव
प्रथम	कु. आरती रमेश उदेवाल
द्वितीय	कु. नेतल जुगलकिशोर सारडा
द्वितीय	खंडू बालाजी कदम
तृतीय	निकिता नरेंद्र गायकवाड
तृतीय	सुस्मिता खंडू अंकुशे

पारंपारिक भारतीय वेशभूषेचे सादरीकरण करताना विद्यार्थी

शासनमान्यताप्राप्त दहा दिवसीय मोडी लिपी प्रशिक्षण कार्यशाळा:-

दि. ०१ ऑक्टोबर ते १० ऑक्टोबर २०२४ या कालावधीत महाराष्ट्र राज्य शासनमान्यताप्राप्त दहा दिवसीय मोडी लिपी प्रशिक्षण कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. महाराष्ट्र राज्य शासनाच्या पुराभिलेखागार संचालनालयामार्फत श्री. अमोल महल्ले व श्री.अमोल मोहोळकर या दोन प्रशिक्षकांनी ८९ प्रशिक्षणार्थींना प्रशिक्षण दिले. त्यातील ८५ प्रशिक्षणार्थी परीक्षेस बसले व ५९ उत्तीर्ण झाले.

मोडी लिपीचे प्रशिक्षण देताना प्रशिक्षक श्री. अमोल महल्ले

कार्यशाळा • मोडी लिपी प्रशिक्षणावेळी डॉ. महादेव गव्हाणे यांचे मार्गदर्शन, चार महिन्यांपासून उपक्रम मोडीचे युवा अभ्यासक घडवण्याचा शाहूने उचलला विडा

अमोल महल्ले, अमोल मोहोळकर, नवीन लिपे, उपकार्यक प्र. सतीश किरे, अमृतपुत्री प्रतापराव डॉ. अर्पिता राय, सतीशराव डोरे, डॉ. पद्मनाभ भोरे, बंगलारे पद्मसूरी सावरकरा इतिहासक अमोल महल्ले यांनी डॉ. अमोल मोहोळकर यांच्या नेतृत्वाखाली मोडी लिपी प्रशिक्षण कार्यशाळा सुरू केली आहे. या कार्यशाळेचे उद्देश्य मोडी लिपीचे प्रशिक्षण देणे व मोडी लिपीचे अभ्यासक घडवणे हा आहे. या कार्यशाळेचे उद्देश्य मोडी लिपीचे अभ्यासक घडवणे हा आहे. या कार्यशाळेचे उद्देश्य मोडी लिपीचे अभ्यासक घडवणे हा आहे.

सातूर जिल्हा 16-10-2024

धर्म • समाज • संस्था

प्रशिक्षण • ऐतिहासिक, मध्ययुगीन कालीन मोडी लिपीचे जतन व संवर्धन व्हावे : डॉ. महादेव गव्हाणे शाहू महाविद्यालयात ८९ जणांना मोडी लिपीचे धडे

अमोल महल्ले, अमोल मोहोळकर, नवीन लिपे, उपकार्यक प्र. सतीश किरे, डॉ. अर्पिता राय, सतीशराव डोरे, डॉ. पद्मनाभ भोरे, बंगलारे पद्मसूरी सावरकरा इतिहासक अमोल महल्ले यांनी डॉ. अमोल मोहोळकर यांच्या नेतृत्वाखाली मोडी लिपी प्रशिक्षण कार्यशाळा सुरू केली आहे. या कार्यशाळेचे उद्देश्य मोडी लिपीचे प्रशिक्षण देणे व मोडी लिपीचे अभ्यासक घडवणे हा आहे. या कार्यशाळेचे उद्देश्य मोडी लिपीचे अभ्यासक घडवणे हा आहे. या कार्यशाळेचे उद्देश्य मोडी लिपीचे अभ्यासक घडवणे हा आहे.

किल्ले औसा येथे हेरिटेज वॉक:-

महाराष्ट्र राज्य शासनाच्या पुरातत्व विभागाच्या संयुक्त विद्यमाने इतिहास विभागातील विद्यार्थी व प्राध्यापकांनी दि. २५ नोव्हेंबर २०२५ रोजी किल्ले औसा येथे हेरिटेज वॉकचे आयोजन केले होते.

किल्ले औसा येथे हेरिटेज वॉक या उपक्रमांतर्गत स्वच्छता करताना विद्यार्थी व प्राध्यापक

शैक्षणिक अभ्यास सहलीचे आयोजन:-

शैक्षणिक अभ्यास सहली विद्यार्थ्यांच्या जीवनामध्ये महत्वाची भुमिका बजावतात. चार भिंतीच्या आतील औपचारिक शिक्षणाच्या बाहेर जाऊन निसर्गाच्या शाळेत विद्यार्थी हा अनुभवावर शिकत असतो. विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानात भर पडण्यासाठी इतिहास विभागाने या शैक्षणिक वर्षात खालील ठिकाणी शैक्षणिक अभ्यास सहलींचे आयोजन केले होते.

१) किल्ले नळदुर्ग, श्री स्वामी समर्थ महाराज मठ व आर्मरी म्युझियम, अक्कलकोट :-

दि. ०४ ऑगस्ट २०२४ रोजी सोलापूर जिल्ह्यातील नळदुर्ग व श्री क्षेत्र अक्कलकोट या ठिकाणांना भेट देण्यात आली. नळदुर्ग येथील ऐतिहासिक किल्ला तसेच अक्कलकोट येथील श्री स्वामी समर्थ महाराज मठ व आर्मरी म्युझियम इ. ठिकाणी सहलीचे आयोजन केले गेले. १६ विद्यार्थी व ०२ शिक्षक यात सहभागी झाले होते.

२) हैदराबाद :-

दि. २२ डिसेंबर २०२४ रोजी हैदराबाद येथील

चारमिनार, सालारजंग म्युझियम, गोवळकोंडा किल्ला, बिल्वा मंदिर, हुसेन सागर तलाव या ठिकाणांना विभागातील विद्यार्थी व शिक्षकांनी भेट दिली.

पारंपारिक भारतीय खाद्य संस्कृती स्पर्धा:-

दि. २६ सप्टेंबर २०२४ रोजी पारंपारिक भारतीय वेशभूषेप्रमाणेच पारंपारिक भारतीय खाद्यसंस्कृती या भव्य स्पर्धेचेही आयोजन इतिहास विभागाद्वारे करण्यात आले होते. २७ विद्यार्थ्यांनी यामध्ये सक्रिय सहभाग नोंदवून भारतातील विविध राज्यातील पारंपारिक खाद्यपदार्थ बनवून त्यांचे प्रदर्शन भरविले. डॉ. कल्याण सावंत व डॉ. स्वाती फेरे यांनी या स्पर्धेचे परीक्षण केले. विजेत्यांची नावे पुढीलप्रमाणे -

क्रमांक	विजेत्याचे नाव
प्रथम	कु. आरती रमेश उद्देवाल
द्वितीय	कु. सारिका विनोद चित्तापुरे
तृतीय	कु. कांचन दत्तात्रय काळे
तृतीय	आदित्य कैलास ढगे

अतिथी व्याख्यान:-

सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंतीनिमित्त ०३ फेब्रुवारी २०२५ रोजी अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते.

वक्तृत्व स्पर्धा :-

दि. १८ फेब्रुवारी २०२५ रोजी शिवजयंती निमित्त शिव छत्रपतींची लोककल्याणकारी नीति, शिवचरित्रातील अनभिज्ञ पैलू, दुर्ग अभ्यासक छत्रपती शिवाजी महाराज (दुर्ग उभारणीमागे शिवछत्रपतींची दुरदृष्टी, नियोजन, त्याची वैशिष्ट्ये, दुर्गाचे देशरक्षणात योगदान), राजा श्री शिवछत्रपती, छत्रपती शिवाजी महाराजांचे आदिलशाहीशी असलेले संबंध, छत्रपती शिवाजी महाराजांचे मोगलांशी असलेले संबंध, विज्ञानवादी शिवराय, छत्रपती शिवाजी महाराजांचे स्त्री विषयक धोरण, छत्रपती शिवाजी महाराजांचे पर्यावरण व्यवस्थापन, छत्रपती

शिवाजी महाराजांचे जल व्यवस्थापन, छत्रपती शिवाजी महाराजांची धार्मिक नीति इ. विषयांवर वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते.

पुढील विद्यार्थी विजेते ठरले.

क्रमांक	विजेत्याचे नाव
प्रथम	कु. आरती रमेश उद्देवाल
द्वितीय	पृथ्वीराज गोविंदराव सिरसाट
तृतीय	खंडू बालाजी कदम

वक्तृत्व सादर करताना खंडू कदम

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना लेफ्ट. डॉ. अर्चना टाक

शिवचरित्र सामान्य ज्ञान स्पर्धा:-

छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या ३९५ व्या जयंतीचे औचित्य साधून विद्यार्थ्यांसाठी शिवचरित्र सामान्य ज्ञान स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये महाविद्यालयाच्या विविध विद्याशाखांतील एकूण २४४ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. शिवचरित्रावर आधारित ५० गुणांसाठी बहुपर्यायी प्रश्नांची

परीक्षा घेण्यात आली.

गुणानुक्रमे प्रथम क्रमांक प्राप्त करणाऱ्या कु. आरती रमेश उद्देवाल हिंस १०००/- रू. रोख व प्रमाणपत्र, द्वितीय स्थान मिळविणाऱ्या कु. कांचन दत्तात्रय काळे, कु. नेतल जुगलकिशोर सारडा व शिवप्रसाद रामराव माने यांना विभागानु प्रत्येकी २५०/- रू. रोख व प्रमाणपत्र, तृतीय क्रमांक मिळविणाऱ्या आदित्य कैलास ढगे व कु. रोहिणी विरूपाक्ष लखादिवे यांना विभागानु प्रत्येकी २५०/- रू. रोख व प्रमाणपत्र देऊन गौरविण्यात आले.

तसेच कु. गायत्री बालाजी पटाईत, कु. अमृता बालाजी जाधव, कु. महादेवी रामदास चोपले व विशाल किशोर पवार या विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक साहित्य बक्षिस म्हणून देण्यात येऊन उत्तेजनार्थ राहिल्याबद्दल सन्मानित करण्यात आले.

नाटक सादरीकरण:-

दि. २० फेब्रुवारी २०२५ रोजी विभागातील विद्यार्थ्यांनी शिवजयंती निमित्त “अफजलखानाचा वध” या विषयावर आधारित ऐतिहासिक नाटकाचे सादरीकरण केले. त्यामध्ये कु. नेतल जुगलकिशोर सारडा हिने जिजाऊंची तर आदित्य कैलास ढगे याने छत्रपती शिवाजी महाराजांची भूमिका सादर केली. वैष्णवी घाटुळे, साक्षी जवादवार व स्वप्नाली भरोटे यांनी अनुक्रमे सईबाई, सोयराबाई आणि पुतळाबाई यांच्या भूमिका सादर केल्या. या शिवाय ओमकार वारद याने जिऊ

छत्रपती शिवाजी महाराज व राजमाता जिजाऊ यांच्या भूमिका सादर करताना अनुक्रमे आदित्य ढगे व कु. नेतल सारडा

महाला, पंकज नागरगोजे याने बहिर्जी नाईक, सुनिल कांबळे याने पंताजी गोपीनाथ बोकील, गणेश यादगिरे याने संभाजी कावजी, खंडू कदम याने रायबा, प्रगती गोडभरले हिने बडिसाहेबा, शुभम मरसुने याने अफजलखान, अक्षय कांबळे याने कृष्णाजी भास्कर कुलकर्णी तर संविधान दरकसे याने सय्यद बंडा यांच्या भूमिकांचे सादरीकरण केले. योगेश नागरगोजे याने अनुवादक म्हणून काम पाहिले.

सय्यद बंडा व अफजलखान यांच्या भूमिका सादर करताना अनुक्रमे संविधान दरकसे व शुभम मरसुने

पोवाडा सादरीकरण:-

दि. २० फेब्रुवारी २०२५ रोजी काचन काळे, गायत्री पटाईत, आरती उद्देवाल, पायल ठाकूर व सच्चिदानंद मुळे यांनी “अफजलखानाचा वध” या प्रसंगावर आधारित वीररसपूर्ण पोवाड्याचे सादरीकरण केले.

शिवकालीन किल्ले रेखाटन स्पर्धा:-

दि. २० फेब्रुवारी २०२५ रोजी शिवजयंती निमित्त शिवकालीन किल्ले रेखाटन या स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धेमध्ये सुनिल कांबळे याने प्रथम, कु. नेतल सारडा हिने द्वितीय व किशोर मगर याने तृतीय क्रमांक मिळविला.

भारतीय पेयसंस्कृती स्पर्धा:-

दि. २० फेब्रुवारी २०२५ रोजी पारंपारिक भारतीय पेयसंस्कृती या भव्य स्पर्धेचे आयोजन इतिहास विभागाद्वारे करण्यात आले होते. २३ विद्यार्थ्यांनी यामध्ये सक्रिय सहभाग नोंदवून भारतातील विविध राज्यातील पारंपारिक पेयपदार्थ बनवून त्यांचे प्रदर्शन भरविले. डॉ. स्वाती फेरे यांनी या स्पर्धेचे परीक्षण केले. विजेत्यांची नावे पुढीलप्रमाणे -

क्रमांक	विजेत्याचे नाव
प्रथम	कु. आरती रमेश उद्देवाल
द्वितीय	श्रीकृष्णा राऊ तराव
तृतीय	कु. साक्षी सुहास जवादवार
उत्तेजनार्थ	श्रेया जाधव
उत्तेजनार्थ	भूमी कांबळे

*****

अर्थशास्त्र विभाग

प्रस्तावना :

अर्थशास्त्र विभाग हा महाविद्यालयाच्या स्थापनेपासून म्हणजे १९७० पासून कार्यरत आहे. अर्थशास्त्र विभागात जून १९७९ मध्ये पदव्युत्तर अभ्यासक्रम सुरू झाला. विभागाने विद्यार्थ्यांमध्ये अर्थशास्त्र विषयाची आवड आणि चांगली समज निर्माण करण्यासाठी अनेक चर्चासत्रे, राष्ट्रीय परिषदा, सर्वेक्षण आणि शैक्षणिक सहलीचे आयोजन केलेले आहेत.

दरवर्षी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे व डॉ. बी. आर. आंबेडकर अर्थशास्त्र विद्यार्थी मंडळाद्वारे विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी विविध कार्यक्रम घेतले जातात. ज्यामध्ये अंदाजपत्रकाचे थेट प्रक्षेपण, अतिथी व्याख्यान, विविध अर्थतज्ञांचे दिन (जयंती, पुण्यतिथी) दिवस साजरे करणे, क्षेत्रीय सर्वेक्षण, सेट/नेट कार्यशाळा आणि प्रशिक्षण, वाद विवाद स्पर्धा, गटचर्चा, वक्तृत्व स्पर्धा, निबंध लेखन, पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांसाठी संशोधन पेपर विश्लेषण, वर्तमानपत्रातील लेख विश्लेषण अशा स्पर्धा विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे आयोजित केल्या जातात.

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मधील अर्थशास्त्र विभागाद्वारे आयोजित विविध उपक्रम :

०१) Induction Programme :

पदवी प्रथम वर्गाच्या विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्र विषयाची ओळख करून देताना अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर

अर्थशास्त्र विभागाद्वारे दि. ०३.०७.२०२४ रोजी बी.ए. प्रथम वर्गासाठी प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी Induction Programme चे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमांमध्ये

अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्र विषयाचे महत्त्व सांगितले. अर्थशास्त्र विषय बी.ए. प्रथम वर्गाच्या विद्यार्थ्यांनी निवडावा यासाठी मार्गदर्शन करण्यात आले. हा कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी अर्थशास्त्र विभागातील प्रा. जीवन गायकवाड व प्रा. रुपाली जाधव उपस्थित होते.

०२) प्रो. अँडम स्मिथ पुण्यतिथी दिन साजरा :

प्रो. अँडम स्मिथ पुण्यतिथी दिनानिमित्त अभिवादन करताना विद्यार्थी व प्राध्यापक

अर्थशास्त्र विषयाचे जनक म्हणून प्रो. अँडम स्मिथ यांना ओळखले जाते. प्रो. अँडम स्मिथ यांनी सर्व प्रथम अर्थशास्त्र विषयाला राज्यशास्त्र विषयांपासून वेगळे करून राष्ट्राच्या विकासात अर्थशास्त्र विषयाचे महत्त्व प्रभावीपणे स्पष्ट करण्याचे महत्त्वपूर्ण कार्य केले. त्यांच्या कार्याची ओळख करून त्यांच्या आर्थिक विचारांची मिमांसा करण्यासाठी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे दि. २३.०७.२०२४ रोजी पदवी व पदव्युत्तर वर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रो. अँडम स्मिथ यांची पुण्यतिथी दिन साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमात पदवी व पदव्युत्तर वर्गाच्या विद्यार्थ्यांनी आपले विचार मांडले. या कार्यक्रमांमध्ये विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी अँडम स्मिथ यांचे अर्थशास्त्रातील योगदानाबद्दलची माहिती विद्यार्थ्यांना दिली.

०३) केंद्रीय अंदाजपत्रकाचे थेट प्रक्षेपण कार्यक्रम :

मानवी जीवन जगत असताना पैशाचे नियोजन करणे खूप गरजेचे आहे. त्यासाठी मानवाने पैसा खर्च करत असताना

केंद्रीय अंदाजपत्रकाचे महत्त्व विद्यार्थ्यांना सांगताना
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर

त्यांचे अंदाजपत्रक बनविले पाहिजे. अगदी व्यक्तीप्रमाणेच शासनाला राज्यकारभार चालवताना उत्पन्न व खर्चाचे अंदाजपत्रक तयार करावे लागते. शासन आपल्या जवळील जमा झालेला पैसा कोणत्या घटकावर किती प्रमाणात खर्च करतो याचे ज्ञान विद्यार्थ्यांना वास्तविक स्वरूपात घेता यावा यासाठी दि. २३.०७.२०२४ रोजी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे (Live Budget Session) बजटचे थेट प्रक्षेपण कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला. ज्यामध्ये पदवी व पदव्युत्तर वर्गाच्या विद्यार्थ्यांसोबतच १२ वीच्या विद्यार्थ्यांनीही सक्रिय सहभाग नोंदवला. विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी विद्यार्थ्यांना अंदाजपत्रकाचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये व महत्त्व पटवून सांगितले. हा कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी अर्थशास्त्र विभागातील प्रा. व्यंकट संपते, प्रा. जीवन गायकवाड व प्रा. रुपाली जाधव Live Budget Session कार्यक्रमात व्हिएलसी हॉलमध्ये उपस्थित होते.

०४) Career Opportunity in Civil Services Through Competitive Examination या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन :

सध्याचे युग हे स्पर्धेचे युग म्हणून ओळखले जाते. या स्पर्धेच्या युगात विद्यार्थ्यांना नोकरीच्या संधी उपलब्ध करण्यासाठी मोठा संघर्ष करावा लागतो. विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्र विषयांमध्ये भविष्यात निर्माण होणाऱ्या रोजगाराच्या संधी किती आहेत? यासाठी विद्यार्थ्यांनी तयारी कशी केली पाहिजे? या सर्व प्रश्नांच्या चर्चात्मक उत्तरासाठी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे दि.

अतिथी व्याख्यान देताना पुणे येथील
नायब तहसिलदार मा. श्री. उत्तम पवार

१९.०८.२०२४ रोजी **Career Opportunity in Civil Services Through Competitive Examination** या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. या व्याख्यानासाठी प्रमुख अतिथी म्हणून नायब तहसिलदार, पुणे येथील मा. उत्तम पवार हे उपस्थित होते. त्यांनी स्पर्धा परीक्षेच्या माध्यमातून आपण आपल्या आयुष्याची जडण-घडण कशी करू शकतो यावर सविस्तर मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमांप्रसंगी अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी प्रास्ताविक सादर केले. कार्यक्रमात प्रा. जीवन गायकवाड, प्रा. रुपाली जाधव, प्रा. सुरज सूर्यवंशी आदि उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन कु. राजकन्या फावडे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन कु. वैशाली कांबळे यांनी केले.

०५) डॉ. बी. आर. आंबेडकर अर्थशास्त्र विद्यार्थी मंडळ :

अ.क्र.	विद्यार्थ्यांचे नाव	पद	वर्ग
०१.	कांबळे वैशाली	अध्यक्ष	एम.ए. द्वितीय
०२.	सूर्यवंशी विशाल	उपाध्यक्ष	एम.ए. प्रथम
०३.	माने शिवप्रसाद	सचिव	बी.ए. तृतीय
०४.	पटवारी गफार	सहसचिव	बी.ए. द्वितीय
०५.	घोडके प्रीती	कोषाध्यक्ष	एम.ए. द्वितीय
०६.	कांबळे साक्षी	सदस्य	एम.ए. प्रथम
०७.	माने आश्विनी	सदस्य	बी.ए. तृतीय
०८.	वाघ पायल	सदस्य	बी.ए. द्वितीय
०९.	गरड प्रगती	सदस्य	बी.ए. प्रथम
१०.	दंडे निकिता	सदस्य	बी.ए. प्रथम

अर्थशास्त्र विद्यार्थी मंडळ उद्घाटन कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक सादर करत असताना विद्यार्थी प्रतिनिधी कु. वैशाली कांबळे

अर्थशास्त्र विभागांतर्गत दरवर्षी पदवी व पदव्युत्तर वर्गातील काही विद्यार्थ्यांची लोकशाही पद्धतीने निवडणुकीतून नेमणूक ही अर्थशास्त्र विद्यार्थी मंडळावर केली जाते. अशा डॉ. बी. आर. आंबेडकर अर्थशास्त्र विद्यार्थी मंडळाच्या उद्घाटनाचा कार्यक्रम दि. १९.०८.२०२४ रोजी घेण्यात आला. या कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून मा. उत्तम पवार, नायब तहसिलदार (पुणे) हे उपस्थित होते. अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळाद्वारे विद्यार्थ्यांसाठी भिक्तीपत्रक स्पर्धा, निबंध स्पर्धा इ. स्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या होत्या. त्या स्पर्धेचे उद्घाटन व निकाल जाहीर करण्यात आला. स्पर्धेतील उत्कृष्ट विद्यार्थ्यांचा प्रमाणपत्र व पुष्पगुच्छ देऊन प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते गुणगौरव करण्यात आला.

भिक्तीपत्रक स्पर्धेचे पुरस्कार विजेते विद्यार्थी :

- ०१) हलकुडे श्वेता - प्रथम
- ०२) कांबळे साक्षी - द्वितीय
- ०३) साखरे किरण - तृतीय

निबंध स्पर्धेचे पुरस्कार विजेते विद्यार्थी :

- ०१) ठाकूर करण - प्रथम
- ०२) केदारे मोहिणी - द्वितीय
- ०३) कल्याणी ऋतुजा - तृतीय

या विद्यार्थ्यांना प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते प्रमाणपत्र देऊन गौरविण्यात आले. कार्यक्रम प्रसंगी मा. उत्तम पवार

साहेबांनी विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेचे महत्त्व सांगितले. अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक सादर केले तर आभार प्रदर्शन अर्थशास्त्र विभागातील प्रा. रूपाली जाधव यांनी व्यक्त केले. या कार्यक्रमासाठी प्रा. जीवन गायकवाड व प्रा. सुरज सूर्यवंशी आदी उपस्थित होते.

०६) औद्योगिक क्षेत्र भेट शैक्षणिक सहल :

नॅचरल शुगर कारखाना व दुग्ध व्यवसाय (रांजणी) ता.कळंब जि. धाराशिव येथे भेट देताना सहभागी विद्यार्थी व प्राध्यापक

अर्थशास्त्र विभागाद्वारे व डॉ. बी. आर. आंबेडकर अर्थशास्त्र विद्यार्थी मंडळाद्वारे दि. २५.०८.२०२४ रोजी एक दिवसीय औद्योगिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले. या सहलीमध्ये पदवी व पदव्युत्तर वर्गाच्या सर्व विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. ही एक दिवसीय सहल नॅचरल शुगर उद्योग व दुग्ध व्यवसाय (रांजणी), ता. कळंब जि. धाराशिव तसेच सौताडा व कपीलधारा (बीड) इ. ठिकाणी आयोजित केली होती. विद्यार्थ्यांच्या मनामध्ये उद्योजकता निर्माण व्हावी, विद्यार्थ्यांना वास्तविक स्वरूपातील माहिती घेता यावी या उद्देशासाठी सहलीचे आयोजन करण्यात आले. या सहलीच्या यशस्वीतेसाठी अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर, प्रा. जीवन गायकवाड, प्रा. रूपाली जाधव व प्रा. सुरज सूर्यवंशी यांनी परिश्रम घेतले.

०७) स्वागत समारंभ कार्यक्रम :

अर्थशास्त्र विषयाची आवड दाखवून बी.ए. प्रथम व एम.ए. प्रथम वर्षासाठी ज्या विद्यार्थ्यांनी अर्थशास्त्र विषय

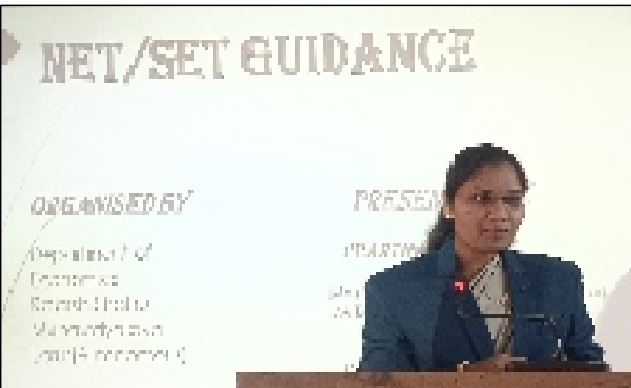

बी.ए. प्रथम व एम.ए. प्रथम वर्गातील विद्यार्थ्यांचे स्वागत समारंभ कार्यक्रमातील सहभागी विद्यार्थी व प्राध्यापक

निवडला अशा सर्व विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन करण्यासाठी तसेच त्यांना नवीन महाविद्यालयांच्या सर्व गोष्टीची माहिती उपलब्ध करून देण्यासाठी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे व डॉ. बी. आर. आंबेडकर अर्थशास्त्र विद्यार्थी मंडळाद्वारे बी. ए. प्रथम व एम. ए. प्रथम वर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी स्वागत समारंभ कार्यक्रमाचे आयोजन दि. ०५.०९.२०२४ रोजी करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे औचित्य साधून विद्यार्थ्यांसाठी अनेक नाविन्यपूर्ण उपक्रम घेण्यात आले. या कार्यक्रमाद्वारे विद्यार्थ्यांमध्ये नैतिक मूल्य निर्माण करण्याचा प्रयत्न करण्यात आला. अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. सूत्रसंचालन कु. मानसी कांबळे व कु. नेहा कांबळे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन कु. वैशाली कांबळे यांनी केले.

०८) सेट/नेट परीक्षा मार्गदर्शन कार्यशाळा :

सेट/नेट परीक्षा या विषयावर मार्गदर्शन करताना प्रा. प्रार्थना कसबे

अर्थशास्त्र विषय असणाऱ्या एम.ए. च्या विद्यार्थ्यांना भविष्यात प्राध्यापक बनण्याची इच्छा असेल तर त्यांना

सेट/नेट पात्रता परीक्षा उत्तीर्ण व्हावी लागते. या परीक्षा संदर्भात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी दि. २७.१२.२०२४ रोजी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे सेट/नेट परीक्षा मार्गदर्शन कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून प्रा. प्रार्थना कसबे उपस्थित होत्या. त्यांनी विद्यार्थ्यांना सेट/नेट परीक्षेचे स्वरूप, परीक्षेचे संदर्भसाहित्य इत्यादीबद्दल सविस्तर माहिती दिली. विद्यार्थ्यांच्या मनांमध्ये परीक्षेबाबत असणारे अनेक गैरसमज या कार्यक्रमाद्वारे दूर करण्यात आले. अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक सादर केले, कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन कु. कांबळे साक्षी व आभार कु. श्वेता हलकुडे यांनी केले. या कार्यक्रमासाठी प्रा. जीवन गायकवाड, प्रा. रूपाली जाधव व प्रा. सुरज सूर्यवंशी उपस्थित होते.

०९) सामुहिक वाचन उपक्रम :

सामुहिक वाचन उपक्रमात सहभागी विद्यार्थी व प्राध्यापक

महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनाची आवड निर्माण व्हावी. तरुण विद्यार्थ्यांना वाचनाकडे आकर्षित करावे या उद्दिष्टाने दि. ०१.०१.२०२५ ते ०७.०१.२०२५ हा साप्ताहिक कालावधी सामुहिक वाचन उपक्रम म्हणून साजरा करण्यात आला. या पार्श्वभूमीवरच अर्थशास्त्र विभागाद्वारे दि. ०७.०१.२०२५ हा दिवस सामुहिक वाचन उपक्रम म्हणून साजरा करण्यात आला. यांमध्ये पदवी व पदव्युत्तर वर्गाच्या विद्यार्थ्यांकडून विविध विषयांचे ग्रंथ, मासिके, आत्मचरित्र इ. चे वर्गात वाचन करण्यात आले.

१०) केंद्रीय अंदाजपत्रकाचे थेट प्रक्षेपण :

केंद्रीय अंदाजपत्रकाचे महत्व विद्यार्थ्यांना सांगताना
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर

संपूर्ण देशाचे केंद्रीय अंदाजपत्रक दि. ०१.०२.२०२५ रोजी अर्थमंत्री निर्मला सीतारामन यांनी लोकसभेत मांडले. हे केंद्रीय अंदाजपत्रक विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्षात पाहता यावे यासाठी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे अंदाजपत्रकाचे थेट प्रक्षेपण कार्यक्रम घेण्यात आला. अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी विद्यार्थ्यांना केंद्रीय अंदाजपत्रकाबद्दल माहिती दिली. या कार्यक्रमात पदवी व पदव्युत्तर वर्गाचे सर्व विद्यार्थी उपस्थित होते.

११) कॉलेज डे :

कॉलेज डे मधील सहभागी विद्यार्थी व प्राध्यापक

महाविद्यालयीन जीवनात विद्यार्थ्यांला भावी आयुष्यात प्राध्यापक झाल्यास कशी भूमिका पार पाडावी लागते याचे वर्तमान स्थितीत अनुभव देण्यासाठी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे दि. ०६.०२.२०२५ रोजी (कॉलेज डे) साजरा करण्यात आला. यांमध्ये बी.ए. तृतीय व एम. ए. द्वितीय

वर्गातील विद्यार्थी हे एक दिवसीय प्राध्यापक बनले होते. यांमध्ये पदवी व पदव्युत्तर वर्गाच्या विद्यार्थ्यांनी मोठ्या उत्साहाने सहभाग नोंदवला. अर्थशास्त्र विभागाद्वारे या दिवशी उत्कृष्ट अध्यापन करणाऱ्या प्राध्यापक विद्यार्थ्यांना प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक देण्यात आले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर तसेच कॉलेज डे चे विभागप्रमुख पाटील शिवदास हे उपस्थित होते.

कॉलेज डे मधील पुरस्कार प्राप्त विद्यार्थ्यांची नावे:

पदवी वर्ग (बी. ए. तृतीय) :

०१. कु. माने अश्विनी - प्रथम
०२. कु. रावजादे ऋतुजा - द्वितीय
०३. कु. गाडेकर ऋतुजा - तृतीय

पदव्युत्तर वर्ग (एम. ए. द्वितीय):

०१. कु. माने चैताली - प्रथम
०२. कु. हलकुडे श्वेता - द्वितीय
०३. कु. वाघमारे ऋतुजा - तृतीय

इत्यादी विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र व पुष्पगुच्छ देऊन गौरविण्यात आले.

या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन कु. नेहा घोबाळे यांनी केले तर आभार प्रा. जीवन गायकवाड यांनी मांडले.

१२) दोन दिवसीय राष्ट्रीय परिसंवादाचे (ICSSR Sponsored) आयोजन :

राष्ट्रीय परिसंवाद उद्घाटन प्रसंगी उपस्थित मान्यवर

दि. ०६.०३.२०२५ ते ०७.०३.२०२५ रोजी ICSSR पुरस्कृत व अर्थशास्त्र विभागाद्वारे **Public Policy in India and the Global South: Retrospective Analysis** या विषयावर दोन दिवसीय राष्ट्रीय परिसंवादाचे आयोजन करण्यात आले.

राष्ट्रीय परिसंवादाचे बीज भाषण देताना कार्यक्रमाचे उद्घाटक मा. प्रा. डॉ. धाने राजेंद्र (धारवाड, कर्नाटक)

कार्यक्रमाच्या पहिल्या सत्रांमध्ये कार्यक्रमाचे उद्घाटक म्हणून मा. प्रा. डॉ. धाने राजेंद्र (धारवाड, कर्नाटक) उपस्थित होते. तसेच शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष मा. डॉ. गोपाळराव पाटील, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, अर्थशास्त्र विभागप्रमुख व सेमीनार समन्वयक डॉ. बुध्दाजी गाडेकर, वाणिज्य विभागप्रमुख डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे उपस्थित होते. राष्ट्रीय परिसंवादासाठी अनेक क्षेत्रातील प्रमुख प्रसिद्ध मान्यवर उपस्थित होते. अर्थशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. बुध्दाजी गाडेकर यांनी राष्ट्रीय परिसंवादाचे प्रास्ताविक सादर केले. बीज भाषक सत्राचे अध्यक्ष म्हणून डॉ. कोंडेकर एस. एस. व साधन व्यक्ती म्हणून मा. प्रा. डॉ. राजेंद्र धाने उपस्थित होते. भारत सद्यस्थितीमध्ये विकासाच्या दृष्टिने कोणत्या स्थानी आहे याचे विश्लेषण मान्यवरांनी आपल्या भाषणातून केले.

दुपारच्या सत्रांमध्ये Indian Agriculture and Government Policy या विषयांवर सत्र अध्यक्ष म्हणून डॉ. दिपक महादेव भारती व साधन व्यक्ती म्हणून प्रो. डॉ. दिलीप अर्जुने (जालना) यांनी मार्गदर्शन केले.

Technical Session-I चे प्रमुख म्हणून मार्गदर्शन करताना प्रा. डॉ. बाळासाहेब वैजनाथ मेंद

Technical Session-I चे प्रमुख म्हणून डॉ. बाळासाहेब वैजनाथ मेंद व साधन व्यक्ती म्हणून प्रा. डॉ. दळवी संतोष खंडेराव (नाशिक) हे उपस्थित होते. त्यांनी **Public Policy and Social Welfare in India and Global South** या विषयावर आधारित विद्यार्थ्यांना यथोचित मार्गदर्शन केले.

राष्ट्रीय परिसंवादाच्या दुसऱ्या दिवसाच्या प्रथम सत्राचे प्रमुख पाहुणे म्हणून स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड, उपकेंद्र पेठ, लातूर चे प्राध्यापक डॉ. एस.एच. कडेकर उपस्थित होते. या सत्राचे साधन व्यक्ती म्हणून प्रा. सचिन पवार (पुणे) उपस्थित होते.

राष्ट्रीय परिसंवादाच्या दुसऱ्या दिवसाच्या सत्राचे प्रमुख म्हणून मार्गदर्शन करताना डॉ. बेलुरे व्ही. सी. (नांदेड)

दुपारचे सत्राचे प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. बेलुरे व्ही. सी. (नांदेड) उपस्थित होते. **Public Policy and Economic Development in India and Global South** या विषयावर त्यांनी आपले विचार मांडले. प्रा. सचिन पवार (पुणे) यांनी विद्यार्थ्यांना खेळीमेळीच्या वातावरणात **Public Policy and**

Sustainable Development Goals (GDGs) in India and Global South या विषयावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. राष्ट्रीय परिसंवादाच्या दुपारच्या सत्रामध्ये एकूण १० संशोधक विद्यार्थी व प्राध्यापक यांनी मिळून संशोधन पेपरचे वाचन व सादरीकरण केले. यामध्ये उत्कृष्ट संशोधक विद्यार्थी व संशोधक प्राध्यापकामधून प्रथम व द्वितीय क्रमांक काढून त्यांना सन्मानचिन्ह व प्रमाणपत्र देण्यात आले.

उत्कृष्ट संशोधक विद्यार्थी :

- ०१) प्रथम क्रमांक : कु. कांबळे विद्या
- ०२) द्वितीय क्रमांक : श्री. साबणे प्रशांत

उत्कृष्ट संशोधक प्राध्यापक :

- ०१) प्रथम क्रमांक : प्रा. शिंदे किरण
- ०२) द्वितीय क्रमांक : प्रा. परदेशी निता

यांना सन्मानचिन्ह, प्रमाणपत्र व पुष्पगुच्छ देऊन गौरविण्यात आले.

राष्ट्रीय परिसंवादाच्या समारोप सत्रात मार्गदर्शन करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे

Valedictory Session चे प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. बेलूर व्ही. सी. (नांदेड) उपस्थित होते. तसेच कर्नाटक राज्यातून डॉ. सुनिल कुमार व डॉ. सच्चिदानंद हे मंचावर उपस्थित होते. राष्ट्रीय परिसंवादामध्ये एकूण १४७ संशोधक विद्यार्थी व प्राध्यापक यांनी सहभाग घेतला. सेमीनार मध्ये एकूण ९५ संशोधन पेपर **Current Global Reviewer** या आंतरराष्ट्रीय जर्नल च्या एकूण तीन Volume मध्ये प्रकाशित करण्यात आले. शेवटी राष्ट्रीय परिसंवादाचे अहवाल वाचन अर्थशास्त्र विभागप्रमुख व राष्ट्रीय परिसंवादाचे समन्वयक डॉ.

राष्ट्रीय परिसंवादात विविध राज्य, महाराष्ट्रातील विविध विद्यापीठ व महाविद्यालयातून आलेले सहभागी प्रमुख पाहुणे, संशोधक विद्यार्थी, संशोधक प्राध्यापक, शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी.

बुध्दाजी गाडेकर यांनी केले. राष्ट्रीय परिसंवादाचे सूत्रसंचालन प्रा. सूर्यकांत चव्हाण व प्रा. श्रद्धा जोशी यांनी केले तर आभार प्रा. जीवन गायकवाड यांनी केले.

***

समाजशास्त्र विभाग

समाजशास्त्र विभाग नेहमीच विद्यार्थ्यांना समाजाभिमुख कृती करण्यास सक्षम बनवण्यासाठी प्रयत्नशील असतो. विद्यार्थ्यांनी सर्व समावेशक दृष्टीकोनाचा स्विकार करावा, त्याचप्रमाणे समाजातील सर्व स्तरातील विविध समुदायांप्रती एक प्रकारची बांधिलकी त्यांनी जपावी, यासाठी समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन दिले जाते. त्यामुळे शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये देखील दरवर्षी प्रमाणेच विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक भान जागवणाऱ्या आणि त्यांच्यातील सृजनशीलतेला वाव देणाऱ्या उपक्रमांचे आयोजन समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने करण्यात आले होते.

१) जागतिक आदिवासी दिनानिमित्त पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धा

दि.१०/०८/२०२४ रोजी समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. ९ ऑगस्ट रोजी जागतिक आदिवासी दिन साजरा केला जातो, त्यानिमित्ताने या उपक्रमाचे आयोजन केले गेले. या उपक्रमास विद्यार्थ्यांनी उत्तम प्रतिसाद दिला, तसेच आदिवासींच्या समस्या, आदिवासींची जीवनशैली, आदिवासी जीवनाचे विविध आयाम इ. वर आधारित विविध पोस्टरचे प्रभावी

सादरीकरण विद्यार्थ्यांनी केले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी या उपक्रमाला भेट दिली. या पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धेच्या विजेत्यांना समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने

जागतिक आदिवासी दिनानिमित्त पोस्टर प्रदर्शन पाहताना प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, प्राध्यापक व विद्यार्थी

सन्मानित करण्यात आले.

२) अतिथी व्याख्यान:

दि.१४.०९.२०२४ रोजी 'स्त्रिया, आरोग्य आणि समाज' या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. डॉ. जयंती आंबेगावकर यांनी या अतिथी व्याख्यानाच्या माध्यमातून साधन व्यक्ती म्हणून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. स्त्रियांनी स्वतःच्या आरोग्याची कोणती काळजी घ्यावी, कुटूंब आणि समाजाचा एकूणच आरोग्य विषयक दृष्टीकोन कसा असावा, सार्वजनिक ठिकाणी स्त्रियांना कोणत्या आरोग्य विषयक सेवा सुविधा उपलब्ध असणे गरजेचे आहे. या संदर्भात अतिशय अभ्यासपूर्ण स्वरूपाचे मार्गदर्शन डॉ. जयंती आंबेगावकर यांनी केले.

समाजशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांमधील सृजनशीलता व नेतृत्वक्षमतेला वाव देणारा एक महत्वपूर्ण उपक्रम म्हणजे प्रतिबिंब समाजशास्त्र अभ्यास मंडळ होय. विद्यार्थ्यांमधील नेतृत्व गुणांचा विकास व्हावा, त्यांच्यातील नेतृत्व कौशल्याला वाव मिळावा आणि परस्पर सहकार्यातून रचनात्मक कार्य घडून यावे या उद्देशाने दरवर्षी प्रतिबिंब समाजशास्त्र अभ्यास मंडळाची निर्मिती करण्यात येत असते.

अतिथी व्याख्यानात बोलताना डॉ. जयंती आंबेगावकर मंचावर प्रा. सायली समुद्रे, प्रा. डॉ. भगवंत बोकोडे.

३) प्रतिबिंब समाजशास्त्र अभ्यास मंडळ उदघाटन:

दि.१८.०९.२०२४ रोजी प्रतिबिंब समाजशास्त्र अभ्यास मंडळाचे उदघाटन करण्यात आले. त्याच दिवशी बी.ए.

प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांचा स्वागत समारंभ देखील पार पडला. श्रीमती आशा पठाण यांना या प्रसंगी प्रमुख अतिथी म्हणून आमंत्रित करण्यात आले होते. दिशा फाउंडेशन या अशासकीय संघटनेत कार्यरत असणाऱ्या श्रीमती आशा पठाण समाजशास्त्र विभागाच्या माजी विद्यार्थिनी असून विद्यार्थी जीवनात समाजशास्त्र विभागातील विविध उपक्रमांमध्ये त्यांचा सक्रिय सहभाग असे.

या उद्घाटन प्रसंगी त्यांनी आपल्या महाविद्यालयीन जीवनातील विविध आठवणींना उजाळा दिला. तसेच त्यांच्या जीवनातील यशस्वीतेत समाजशास्त्र विभाग आणि महाविद्यालयाचे महत्वाचे योगदान असल्याचे आवर्जून नमूद केले. याप्रसंगी प्रतिबिंब समाजशास्त्र अभ्यासमंडळाच्या पदाधिकाऱ्यांना प्रमुख अतिथींच्या हस्ते गौरविण्यात आले.

प्रतिबिंब समाजशास्त्र अभ्यास मंडळ
उद्घाटन प्रसंगी बोलताना श्रीमती आशा पठाण

४) कार्यशाळेचे आयोजन:

दि.२२.१०.२०२४ रोजी 'स्त्रिया आणि मानसिक आरोग्य' या विषयावर समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. समूपदेशक म्हणून कार्यरत असणाऱ्या पूनम बनसोडे यांनी या प्रसंगी साधन व्यक्ती म्हणून काम पहिले. याप्रसंगी स्त्रियांचे मानसिक आरोग्य चांगले रहावे यासाठी स्त्रियांनी स्वतः जागरूक राहिले पाहिजे, स्वतःच्या भावना मनमोकळेपणाने व्यक्त करण्यास शिकले पाहिजे असे स्पष्ट केले. कुटूंबातील व्यसनाधितेचा परिणाम स्त्रियांच्या मानसिक आरोग्यावरती होतो. त्यामुळे कुटूंबातील

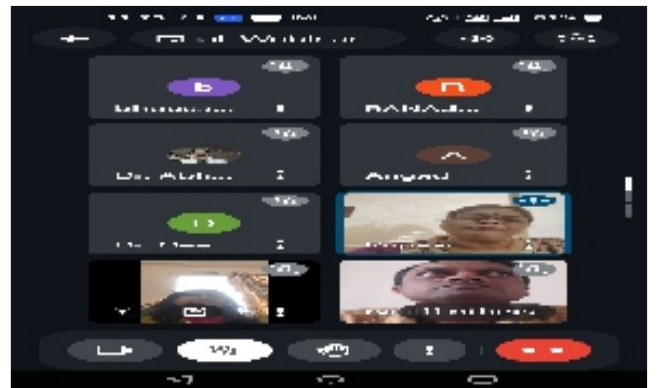
सर्व सदस्यांनी स्वतःच्या आणि एकमेकांच्या मानसिक आरोग्याची काळजी घेतली पाहिजे, असे श्रीमती पूनम बनसोडे यांनी आवर्जून स्पष्ट केले. या कार्यशाळेस विद्यार्थ्यांचा उत्तम प्रतिसाद लाभला.

कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना समूपदेशक श्रीमती पूनम बनसोडे व्यासपीठावर प्रा.सायली समुद्रे, प्रा. सूरज सुर्यवंशी

५) राष्ट्रीय वेबीनारचे आयोजन:

दि.०५.१२.२०२४ रोजी 'पर्यटन, समाज आणि पर्यावरण संरक्षण' या विषयावर समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने राष्ट्रीय वेबीनारचे आयोजन करण्यात आलेले होते. या प्रसंगी डॉ. रूपसी दास, (समाजशास्त्र विभाग सर सय्यद कॉलेज, छत्रपती संभाजी नगर) यांनी साधन व्यक्ती म्हणून मार्गदर्शन केले. या ऑनलाइन राष्ट्रीय वेबीनार मध्ये अनेक अभ्यासकांनी सहभाग घेतला.

ऑनलाईन राष्ट्रीय वेबीनारमध्ये मार्गदर्शन करताना डॉ. रूपसी दास

६) आतिथी व्याख्यान:

दि.३०.०१.२०२५ रोजी 'मानसिक आरोग्य आणि

सामाजिक समुपदेशनातील करियरच्या संधी' या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. समुपदेशक म्हणून कार्यरत असलेले बालासाहेब सोनवणे यांनी साधन व्यक्ती म्हणून या अतिथी व्याख्यानामध्ये मार्गदर्शन केले. समाजामध्ये वाढत असलेली व्यसनाधिनता, दैनंदिन जीवनात सातत्याने येणारा ताण-तणाव, त्यात समुपदेशनाची असलेली आवश्यकता या विविध मुद्द्यांची दखल त्यांनी घेतली. तसेच सामाजिक समुपदेशनाच्या क्षेत्रात करियरच्या कोणकोणत्या संधी उपलब्ध आहेत, समाजशास्त्राच्या विद्यार्थ्यांनी त्या संधीचा कसा लाभ घेतला पाहिजे, यावर अत्यंत प्रभावी मार्गदर्शन केले. या उपक्रमास विद्यार्थ्यांचा आवर्जुन प्रतिसाद लाभला.

अतिथी व्याख्यानात बोलताना श्री. बालासाहेब सोनवणे मंचावर प्रा. सायली समुद्रे, प्रा.डॉ. भगवंत बोकडे

७) स्त्री सक्षमीकरण कार्यक्रमाचे आयोजन:

दि.०३.०१.२०२५ रोजी 'स्त्री शिक्षण आणि स्त्री सक्षमीकरण' या विषयावर स्त्री सक्षमीकरण कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या प्रसंगी क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांना आदरांजली वाहून कार्यक्रमाची सुरुवात करण्यात आली. प्रा. सोनाली कांबळे यांनी या प्रसंगी साधन व्यक्ती म्हणून काम पाहिले. समाजशास्त्र विभागाच्या माजी विद्यार्थींनी असलेल्या प्रा. सोनाली कांबळे यांनी या प्रसंगी

आपल्या महाविद्यालयीन जीवनातील अनेक आठवणींना उजाळा दिला. तसेच उच्च शिक्षणाची प्राप्ती करण्यासाठी

स्त्रियांनी संघर्ष केला पाहिजे, स्वतःच्या सक्षमीकरणासाठी स्वतः पुढाकार घेतला पाहिजे हे स्पष्ट करत असतानाच सावित्रीबाई फुले यांनी स्त्री शिक्षण आणि स्त्री सक्षमीकरणाच्या कार्यात अत्यंत महत्वपूर्ण स्वरूपाचे योगदान दिल्याचे स्पष्ट केले.

समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने महत्वपूर्ण स्वरूपाचे दिनविशेष साजरे करण्यास प्राधान्य दिले जाते. त्याचाच एक भाग म्हणून राष्ट्रीय युवक दिन, जागतिक सामाजिक न्याय दिन समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने साजरे करण्यात आले. तसेच महाविद्यालयाच्या वतीने आयोजित करण्यात आलेल्या कॉलेज डे मध्ये देखील समाजशास्त्र विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी उत्कृष्ट सादरीकरण केले. समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने आयोजित करण्यात आलेल्या सर्व उपक्रमांच्या यशस्वितेसाठी समाजशास्त्र विभागप्रमुख प्रा. सायली समुद्रे, प्रा. डॉ. भगवंत बोकडे, प्रा. सुरज सूर्यवंशी यांनी विशेष परिश्रम घेतले. सर्व उपक्रमांचे प्रेरणास्थान महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे हे होते.

स्त्री सक्षमीकरण कार्यक्रमात बोलताना प्रा. सोनाली कांबळे मंचावर समाजशास्त्र विभागातील प्राध्यापक

भूगोल विभाग

महाविद्यालयातील भूगोल विभाग सातत्याने विविध उपक्रम घेवून विद्यार्थ्यांमध्ये भौगोलिक ज्ञानाचा प्रसार व प्रचार करण्याचे कार्य करीत आहे. भौगोलिक ज्ञानाबरोबर पर्यावरण प्रदूषण, जैवविविधता, नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे संवर्धन व व्यवस्थापन इ. विषयावर विविध उपक्रम घेवून विद्यार्थ्यांत पर्यावरण विषयक जाणीव जागृती निर्माण करण्याच्या प्रयत्न भूगोल विभागाकडून केला जातो. त्याचाच भाग म्हणून या शैक्षणिक वर्षात म्हणजे २०२४-२५ मध्ये भूगोल विभागामार्फत खालील वेगवेगळे उपक्रम आयोजित करण्यात आले होते.

दि. २२.१०.२०२४ रोजी 'पर्यावरण संवर्धनात तरुणांची भूमिका' या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाचा उद्देश पर्यावरण संवर्धनात 'केवळ कचरा कमी करणे आणि संसाधने वाचवणे' यापुरते मर्यादित नसून, अधिक शाश्वत भविष्य घडवण्यासाठी, धोरणांची अंमलबजावणी करणे आणि जनजागृती करणे, यांसारख्या कामांमध्येही युवकांचा सक्रिय सहभाग आणि योगदान आवश्यक आहे.

साधनव्यक्ती - डॉ. जयदीप सोळुंके

त्याचबरोबर पर्यावरण शिक्षणाचे महत्त्व वाढवणे आवश्यक आहे असे या व्याख्यानात सांगण्यात आले.

याबद्दल विद्यार्थ्यांमध्ये जनजागृती करून देण्यात आली. अतिथी व्याख्यानासाठी श्री. पंडितगुरु पार्डीकर महाविद्यालय, सिरसाळा येथील डॉ. जयदीप सोळुंके हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते

दि. ११.०१.२०२५ रोजी "NEP-२०२० आणि भूगोल विषयातील संधी" या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानाचे प्रभारी प्राध्यापक डॉ. विजय दळवी होते. या कार्यक्रमाचा उद्देश NEP-२०२० नुसार भूगोल विषयातील महत्त्व वाढलेले आहे. आणि विद्यार्थ्यांना समस्या सोडवण्याची आणि माहितीवर आधारित निर्णय घेण्याची क्षमता विकसित करण्यास मदत करते. या धोरणाने भूगोलाच्या अभ्यासात आधुनिक तंत्रज्ञान आणि आंतर-विद्याशाखीय दृष्टिकोन (Interdisciplinary Approach) वापरण्यास प्रोत्साहन दिले आहे.

साधनव्यक्ती-डॉ.अनिलकुमार पठारे

भूगोलाच्या अभ्यासात जीआयएस (GIS), रिमोट सेन्सिंग (Remote Sensing) आणि डेटा विजुअलायझेशन (Data Visualization) सारख्या आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर केला जाईल ज्यामुळे विद्यार्थ्यांना अधिक संधी मिळतील. असे या व्याख्यानात सांगण्यात आले. अतिथी व्याख्यानासाठी BYTCO College, Nashik येथील डॉ. अनिलकुमार पठारे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

दि. २०.०३.२०२५ रोजी 'करिअर समुपदेशन सत्र' आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानाचे आयोजक

भूगोल विभागाचे विभागप्रमुख प्रा. डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर होते. शैक्षणिक आणि जीवनाचे निर्णय घेण्यासाठी स्वतःला सक्षम बनविणे. विद्यार्थ्यांना त्यांच्या आवडी, क्षमता आणि करिअरसाठी योग्य मार्ग निवडण्यात यावा. तसेच विविध करिअर पर्यायांबद्दल माहिती दिली आणि त्यांना योग्य निर्णय घेण्यास आत्म-जागरूकता कशी निर्माण व्हावी हे सांगितले.

साधनव्यक्ती डॉ. शिवाजी येडके

भविष्यातील करिअर आणि जीवनातील ध्येयांसाठी योजना तयार करणे आणि स्वतःची कौशल्ये आणि क्षमता ओळखायला शिकणे. तसेच स्वतःमध्ये विद्यार्थ्यांनी सकारात्मक दृष्टीकोन आणि आत्मविश्वास निर्माण केला पाहिजे. असे या व्याख्यानात सांगण्यात आले. D.B. Institute of Management, Latur येथील डॉ. शिवाजी येडके हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

दि. २०.०३.२०२५ रोजी 'राज्य आणि राष्ट्र संकल्पना' या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानाचे प्रभारी प्राध्यापक डॉ. विजय दळवी होते. 'राज्य' म्हणजे एका निश्चित भूभागावर, कायद्याने व संस्थेद्वारे नियमन करणारी, सार्वभौम सत्ता असणारी राजकीय संस्था, तर 'राष्ट्र' म्हणजे समान भाषा, संस्कृती, इतिहास आणि भूभाग असलेल्या लोकांचा समुदाय. एका राज्यामध्ये अनेक राष्ट्रे असू शकतात, तर एका राष्ट्राचे प्रतिनिधित्व अनेक राज्यांमध्ये होऊ शकतात. असा राज्य आणि राष्ट्र यातील फरक विद्यार्थ्यांना सांगितला.

साधनव्यक्ती डॉ. भीमराव पाटील

अतिथी व्याख्यानासाठी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर (स्वायत्त) येथील डॉ. भीमराव पाटील हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

दि. २५.०३.२०२५ रोजी 'मानवी जीवन आणि हवामान' या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानाचे आयोजक भूगोल विभागप्रमुख प्रा. डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर होते. या कार्यक्रमाचा उद्देश हवामान बदलामुळे मानवी जीवनावर अनेक प्रकारे परिणाम होतो, जसे की अन्नसुरक्षा, पाणी उपलब्धता, आरोग्य आणि सामाजिक संबंध, अनियमित पाऊस, दुष्काळ आणि पूर यांसारख्या घटना वाढतात. ज्यामुळे शेती आणि अन्न उत्पादनावर परिणाम होतो.

हवामान बदलामुळे उष्णतेच्या लाटा, निर्माण होतात आणि किटाणूजन्य रोगांचा प्रादुर्भाव वाढू शकतो ज्यामुळे मानवाच्या आरोग्याच्या समस्या वाढतात. हवामान बदलाच्या धोक्यांबद्दल लोकांमध्ये जागरूकता निर्माण करणे आणि

साधनव्यक्ती डॉ. जयदीप सोळुंके

शिक्षण देणे आवश्यक आहे. हवामान बदलावर उपाययोजना करण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सहकार्य करणे आवश्यक आहे. असे या व्याख्यानात सांगण्यात आले. अतिथी व्याख्यानासाठी श्री. पंडितगुरु पार्डीकर महाविद्यालय, सिरसाळा येथील डॉ. जयदीप सोळुंके हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

दि. २७.०३.२०२५ रोजी 'जल व्यवस्थापन' या विषयावर अतिथी व्याख्यानाचे आयोजित करण्यात आले. या व्याख्यानाचे प्रभारी प्राध्यापक डॉ. किशोर शिंदे होते. या कार्यक्रमाचा उद्देश पाण्याचा योग्य वापर, साठवण आणि व्यवस्थापन करणे, जेणेकरून ते सर्वांसाठी उपलब्ध राहील आणि भविष्यातही पाणीटंचाई टाळता येईल हा होता. जल व्यवस्थापनामुळे पाणीटंचाई टाळता येते आणि भविष्यात पाण्याची उपलब्धता सुनिश्चित होते.

साधनव्यक्ती डॉ. परमेश्वर पौळ

जल व्यवस्थापनामुळे शेतीसाठी पुरेसे पाणी उपलब्ध होते, ज्यामुळे शेतीचा विकास होतो. पाऊस पडल्यावर पाण्याचे साठवण तलाव, बंधारे, विहिरी आणि इतर जलसाठवण पद्धती वापरून करणे. समुदाय आणि स्थानिक पातळीवर पाणी व्यवस्थापनात लोकांचा सहभाग घेणे आवश्यक आहे, असे या व्याख्यानात सांगण्यात आले. अतिथी व्याख्यानासाठी शंकरराव चव्हाण महाविद्यालय, अर्धापूर. जि. नांदेड येथील डॉ. परमेश्वर व्ही. पौळ हे साधनव्यक्ती म्हणून उपस्थित होते.

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये पदवी व पदव्युत्तर वर्गातील एकूण ५२ विद्यार्थ्यांनी IIRS-ISRO चे Certificate कोर्सेस पूर्ण केलेले आहेत.

भूगोल विभागाचे सर्व कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी भूगोल विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, प्रा. दत्तात्रय सोनकांबळे, डॉ. विजय दळवी, डॉ. किशोर शिंदे, डॉ. संदीपान हाडूळे, संशोधक विद्यार्थी श्री. प्रदीप गोरंबेकर आणि श्री. नरसिंग शिंदे व सेवक राहुल सरवदे यांनी मोलाचे सहकार्य केले.

****

लोकप्रशासन विभाग

दरवर्षीप्रमाणे याही वर्षी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर (स्वायत्त) द्वारे प्रकाशित करण्यात येणाऱ्या शब्दगंध या वार्षिक अंकामध्ये लोकप्रशासन विभागाद्वारे करण्यात येणाऱ्या विविध उपक्रम व कार्यक्रमाबद्दल माहिती अहवालात्मक स्वरूपात प्रदान करण्यात येत आहे. भारतात व महाराष्ट्रामध्ये स्पर्धा परीक्षेच्या माध्यमातून लोकप्रशासन हा विषय अनेक स्पर्धात्मक विद्यार्थ्यांकडून निवडला जातो व त्यामध्ये जास्त प्रमाणात रँक प्राप्त केले जाते त्यामुळे नवीन शैक्षणिक धोरणात लोकप्रशासनाचा अभ्यासक्रम ठरवताना स्पर्धा परीक्षेच्या अनुषंगानेच ठरवण्यात आलेला आहे. सन २०२४ - २५ या वर्षामध्ये लोकप्रशासन विभागाद्वारे विविध उपक्रम आयोजित करण्यात आले. यामध्ये प्रामुख्याने प्रथमता बी.ए. प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी ब्रिज कोर्स चे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये लोकप्रशासनातील विविध अभ्यासक्रमाची माहिती प्रदान करण्यात आली. व त्यानंतर लोकप्रशासन अभ्यास मंडळाची निवड करून संघटन निर्मिती करण्यात आली.

लोकप्रशासन अभ्यास मंडळाचे उद्घाटन दिनांक २७ सप्टेंबर २०२४ रोजी महाविद्यालयाचे आदरणीय मा. प्राचार्य महादेव गव्हाणे सर यांच्या अध्यक्षतेखाली घेण्यात आले. यामध्ये स्वामी रामानंद तीर्थ विद्यापीठ नांदेड येथील लोकप्रशासन विषय अभ्यास मंडळाचे चेअरमन डॉ. हनीफ शेख व सहाय्यक पोलीस निरीक्षक, दयानंद पाटील साहेब हे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. या कार्यक्रमांमध्ये लोकप्रशासन विषयात प्रथम येणाऱ्या विद्यार्थ्यांना ५०००, द्वितीय येणाऱ्या विद्यार्थ्यांस ३०००, व तृतीय येणाऱ्या विद्यार्थ्यांस १००० रुपये असे रोख रक्कम पारितोषिक द्वारकादास शामकुमार यांच्यातर्फे

देण्यात आले. या कार्यक्रमांमध्ये प्रभारी विभाग प्रमुख म्हणून डॉ. वितेश भारत निकते, लोकप्रशासन विभागातील डॉ. महादेव जाधव व डॉ. वंदना मिश्रा व लोकप्रशासन अभ्यास विषयाचे सर्व विद्यार्थी उपस्थित होते.

लोकप्रशासन अभ्यास मंडळाचे उद्घाटन

दिनांक २७ सप्टेंबर २०२४ रोजी लोकप्रशासन विभागाद्वारे 'मानवी हक्क व मूलभूत अधिकार' या विषयावर भित्तिपत्रकाचे प्रदर्शन भरवण्यात आले व या प्रदर्शनाचे उद्घाटन व लोकप्रशासन विषयाचे डॉ. हनीफ शेख व सहाय्यक पोलीस निरीक्षक, दयानंद पाटील साहेबयांनी केले यावेळी बी. ए. प्रथम व द्वितीय वर्षातील विद्यार्थी उपस्थित होते. त्याचबरोबर विभागातील सर्व प्राध्यापक वर्ग उपस्थित होता. या

मानवी हक्क व मूलभूत अधिकार याविषयावर भित्तिपत्रकाचे प्रदर्शन

भितीपत्रकामुळे इतर विद्यार्थ्यांना ज्ञान व मार्गदर्शन प्राप्त होण्यास मदत झाली.

दिनांक २९ ऑगस्ट २०२४ रोजी खाडगाव ग्रामपंचायत अभ्यास भेट, द्वितीय वर्षातील विद्यार्थ्यांना वर्गातील अभ्यासक्रमासोबत प्रत्यक्षात स्थानिक स्वराज्य संस्थेतील ग्रामपंचायतीचा कारभार व कार्यप्रणाली कशा पद्धतीने चालते, कोणत्या योजना राबवल्या जातात याबाबतचे प्रत्यक्ष ज्ञान प्राप्त करण्यासाठी खाडगाव ग्रामपंचायत या ठिकाणी विद्यार्थ्यांना घेऊन त्यांना सरपंच व तेथील प्रशासकीय अधिकारी यांच्याद्वारे माहिती व मार्गदर्शन करण्यात आले. या क्षेत्रभेटीमध्ये गावातील सेवा सुविधा, विविध योजनांची अंमलबजावणी व स्मार्ट ग्राम पंचायत कशी असते याबाबतची माहिती प्राप्त झाली. यावेळी गावचे सरपंच व उपसरपंच त्याचबरोबर ग्रामसेवक व लोकप्रशासन विभागातील सर्व प्राध्यापक वृंद उपस्थित होते.

२९ ऑगस्ट २०२४ रोजी खाडगाव ग्रामपंचायत अभ्यास भेट

दिनांक २१ ऑक्टोबर २०२४ रोजी महाविद्यालयातील राज्यशास्त्र विभाग व लोकप्रशासन विभाग व लातूर जिल्हा निवडणूक विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने लातूर शहरातील वार्ड क्रमांक १५ ते २२ येथील नागरिकांमध्ये मतदान जागरूकता करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना मतदान

जागरूकता अभियानांतर्गत समाविष्ट करण्यात आले. मतदान जागरूकता अभियानांतर्गत विद्यार्थ्यांनी औसा रोड, नारायण नगर, सिग्नल कॅम्प, छत्रपती शिवाजीनगर, रामनगर इत्यादी भागांमध्ये जाऊन नागरिकांना मतदानाबाबत जागृत केले व परिणामतः पुढे झालेल्या विधानसभा मतदानामध्ये वाढ झालेली दिसून आली. यावेळी लोकप्रशासन विभागातील सर्व प्राध्यापक वर्ग व विद्यार्थी उपस्थित होते.

दिनांक २७ जानेवारी २०२५ अतिथी व्याख्यान, लोकप्रशासन विभागाद्वारे अतिथी व्याख्यान अंतर्गत महात्मा बसवेश्वर महाविद्यालयातील लोकप्रशासन विषयाच्या प्राध्यापिका डॉ. गीता गिरवलकर यांचे महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग व त्यांचे योगदान या विषयावर अतिथी व्याख्यान आयोजित केले. या व्याख्याना अंतर्गत डॉ. गिरवलकर यांनी राज्य महिला आयोग कशा पद्धतीने राज्यातील मुली, महिला यांचे संरक्षण करते, त्यांच्यासाठी कोणत्या कायदांची निर्मिती करते, त्याचा पाठपुरावा कशी या पद्धतीने करते याबाबत विद्यार्थ्यांना विस्तृत असे मार्गदर्शन केले आहे. यावेळी लोकप्रशासन अभ्यास मंडळाचे अध्यक्ष सदस्य तसेच लोकप्रशासन विभागातील प्रभारी विभाग प्रमुख डॉ. वितेश निकते, डॉ. वंदना मिश्रा, डॉ. महादेव जाधव इत्यादी उपस्थित होते.

डॉ. गीता गिरवलकर - अतिथी व्याख्यान

लोकशासन विभागातील प्रभारी विभाग प्रमुख डॉ. वितेश निकते यांनी यावर्षी राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील जर्नल मध्ये व सेमिनार कॉन्फरन्स मध्ये पेपर प्रेझेंटेशन व पब्लिकेशन केले आहे. त्याचबरोबर डॉ. महादेव जाधव व वंदना मिश्रा यांनी देखील राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील सेमिनार परिषदा यामध्ये लेख प्रकाशित केले आहेत व त्याचे वाचन केले आहे. डॉ. वंदना मिश्रा यांनी महात्मा बसेश्वर महाविद्यालयात अतिथी व्याख्यान घेतलेली आहे. डॉ. वितेश निकते यांनी मांजरा चॅरिटेबल ट्रस्ट येथील कृषी विज्ञान केंद्र विद्यालयात महिला दिनानिमित्त उपस्थित महिलांना मार्गदर्शन व शुभेच्छा दिल्या. दिनानिमित्त अतिथी व्याख्यान दिले.

डॉ. वितेश निकते यांनी मांजरा चॅरिटेबल ट्रस्ट येथील कृषी विज्ञान केंद्र विद्यालयात महिला दिनानिमित्त उपस्थित महिलांना मार्गदर्शन व शुभेच्छा दिल्या.

संगीत विभाग

राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील 'संगीत' विभागाने २०२४-२५ या शैक्षणिक वर्षामध्ये अनेक सांगीतिक उपक्रम घेऊन ते यशस्वी केले. विद्यार्थ्यांच्या सुसंगुणामध्ये दडलेल्या सप्तसूरांच्या माध्यमातून कला, कौशल्य निर्माण करण्यास्तव संगीत विभाग नेहमीच तत्पर असतो.

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ या वर्षामध्ये अनेक उपक्रम संगीत विभागाच्या वतीने राबवले गेले.

प्रा. शशीकांत देशमुख यांची मुलाखत घेताना प्रा. डॉ. संदीपान जगदाळे

दि. २१ ऑगस्ट, २०२४ रोजी प्रज्ञाचक्षु पं. विष्णु दिगंबर पलुस्कर यांच्या पुण्यतिथी निमित्त लातूर शहरातील गायक कलावंत प्रा. शशीकांत देशमुख यांची प्रकट मुलाखत

संगीत विभाग आयोजित 'महाराष्ट्राची लोकधारा' कार्यशाळेत लोकगीताचे सादरीकरण करताना बुलढाणा येथील शाहीर विक्रान्तसिंह राजपूत व त्यांना ढोलकीवर संगती करीत आहेत श्री. निलेश पाठक

प्रा. डॉ. संदीपान जगदाळे यांनी घेतली. प्रा. शशीकांत देशमुख यांनी या मुलाखतीच्या माध्यमातून आपला यशस्वी व खडतर सांगीतीक प्रवास प्रकट केला व कांही सांगीतीक रचना गाऊन आपल्या मुलाखतीची इतिश्री केली.

दि. २४ व २५ ऑगस्ट, २०२४ दरवर्षी प्रमाणे याही वर्षी नाविन्यपूर्ण अशी 'महाराष्ट्राची लोकधारा' ही दोन दिवसीय कार्यशाळा अत्यंत यशस्वी ठरली. लोककला हा भारतीय संस्कृतीचा आत्मा आहे. आणि या लोककलांचे जतन व संवर्धन होण्यासाठी, महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना अवलोकन व्हावं या दृष्टिने याचे आयोजन करण्यात आलेले होते.

या कार्यशाळेसाठी बुलढाणा येथील सुप्रसिद्ध शाहीर श्री. विक्रान्तसिंह राजपूत यांचे सखोल मार्गदर्शन विद्यार्थ्यांना लाभले. त्यांना तबला व ढोलकीवर श्री. निलेश पाठक यांनी संगती केली.

शाहू संगीत समारोहात आपले सुरबहार वादन करताना दक्षीण कोरीया येथील कलावंत श्री. ओन सोग त्यांना पखावजावर संगती करीत आहेत पं. उद्धवबापू आपेगांवकर

दि. ०९ ऑक्टोबर, २०२४ रोजी गेल्या एकेवीस वर्षांपासून संगीत विभागाच्या वतीने अव्याहतपणे शाहू संगीत समारोहाचे आयोजन करण्यात येते. त्या दृष्टिने या वर्षीचा शाहू संगीत समारोह आंतरराष्ट्रीय कलाकार व लातूर शहरातील बालकलावंतांनी आपल्या वैविध्यपूर्ण अदाकरीने गाजवला. या शाहू संगीत समारोहात बालकलावंत कु. उच्चती मुंडे, कु. अपुर्वा पाटील, रिदम पाटील यांनी रागदारी संगीता बरोबर

भजन, भावगीत, नाट्यगीत, भक्तीगीताचे गायन करून विद्यार्थी रसिक, श्रोत्यांना मंत्रमुग्ध केले. त्याच बरोबर बाल तबलावादक चि. समीहन जोशी यांना तडफफदार असे स्वतंत्र तबलावादन करून वाहवा मिळवली. या सर्वांना संवादिनी संगती श्रीमती गीता मुंडे व तबला संगती चि. समीहन जोशी यांनी केली.

संगीत विभाग आयोजित शाहू संगीत समारोहात प्रस्तुती करताना डावीकडून बालकलावंत कु. अपूर्वा पाटील, कु. रिद्धि पाटील व कु. उन्नती मुंडे, तबला संगती चि. समीहन जोशी व संवादिनी संगती श्रीमती गीता मुंडे

शाहू संगीत समारोहाच्या उत्तरार्धात दक्षिण कोरीया येथील आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे कलावंत श्री. ओन सोग यांचे बहारदार सुरबहार वादन झाले. त्यांना पखावजावर पं. उध्दवबापू आपेगावकर यांनी संगती केली. या दोन्ही कलावंतांच्या जुगलबंदीने शाहू संगीत समारोह यशस्वी पार पडला.

स्वा.रा.ती.म. विद्यापीठ, नांदेड च्या वतीने नांदेड येथे आंतरमहाविद्यालयीन युवक महोत्सवामध्ये शास्त्रीय संगीताचे गायन करताना कु. इश्वरी जोशी

दि. १८ ते २० ऑक्टोबर, २०२४ रोजी स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड यांच्या वतीने नांदेड येथे आयोजित आंतर महाविद्यालयीन युवक महोत्सवात अनेक स्पर्धेमध्ये संगीत विभागाच्या विद्यार्थी कलावंतांनी यशस्वी सहभाग नोंदवण्याबरोबरच अनेक पारितोषिके मिळवली.

शास्त्रीय गायन, सुगम गायन भारतीय, सुगम गायन पाश्चात्य, कव्वाली, पोवाडा, फोक ऑर्केस्ट्रॉ, शास्त्रीय तालवाद्य, समूहगान भारतीय अशा एकूण आठ कलाप्रकारामध्ये विविध शाखांमधील कु. जानकी औताडे, गायत्री सुतार, आदिती देशपांडे, केतकी कुलकर्णी, श्रृष्टी स्वामी, इश्वरी जोशी, अभय गड्डिमे, नागेश कांबळे, ऋतुजा डोणे, अनिकेत गायकवाड, सोहम ढोले या विद्यार्थ्यांचा सहभाग होता. या सर्व कलाप्रकारांना हजारो रसिकांची दाद उत्स्फूर्तपणे मिळाली. यशस्वी सादरीकरणाबरोबरच सुगम गायन भारतीय या कलाप्रकारांमध्ये कु. इश्वरी जोशी हीने सर्वतृतीय येण्याचा मान मिळवला. सुगम गायन पाश्चात्य यामध्ये कु. जानकी औताडे या विद्यार्थिनीने सर्व तृतीय क्रमांक मिळवून परंपरा कायम राखली तर समूह गायन भारतीय या कलाप्रकारामधील सहभागी कु. जानकी औताडे, कु. गायत्री धामणगावकर, कु. आदिती देशपांडे, कु. केतकी कुलकर्णी, कु. श्रृष्टी स्वामी व कु. अनुजा या विद्यार्थिनींनी सर्व तृतीय क्रमांक मिळवला.

छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या जयंती निमित्त संगीत विभाग आयोजित समूहगीत गायन स्पर्धेत सहभागी संगीत विभागाचे विद्यार्थी त्यांना तबल्यावर संगती अनिकेत गायकवाड व संवादिनी संगती प्रा. वैभव माने

दि. २८ फेब्रुवारी, २०२५ रोजी छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या ३९५ व्या जयंती निमित्त सी. सी. कोर्समधील विद्यार्थ्यांसाठी संगीत विभागाच्या वतीने समूहगीत स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आलेले होते. यामध्ये जवळ-जवळ सात संघांनी आपला उत्स्फूर्त सहभाग नोंदवून मराठी, हिंदी व संस्कृत भाषेतील अनेक देशभक्तीपर समुह गीतांचे अप्रतिम सादरीकरण केले.

या स्पर्धेतील प्रथम क्रमांकाचे पारितोषिक गानसम्राज्ञी लता मंगेशकर ग्रुपने मिळवले. द्वितीय पारितोषिक पं. वसंतराव देशपांडे या ग्रुपने मिळवले. तर तृतीय येण्याचा मान उ. झाकीर हूसेन या ग्रुपला मिळाला. प्रोत्साहनपर उत्तेजनार्थ पारितोषिक गाणसम्राज्ञी किशोरी अमोणकर ग्रुपला मिळाले. एकंदरच या समूहगीत स्पर्धा अत्यंत यशस्वी पार पडल्या.

पुणे येथील 'आर्ट बिट्स' फाऊंडेशनच्या वतीने दिला जाणारा महाराष्ट्र कला सन्मान पुरस्कार मान्यवरांच्या हस्ते स्विकारताना संगीत विभागाचे सहयोगी प्रा. वैभव माने

या शैक्षणिक वर्षामध्ये संगीत विभागातील शिक्षकांनीही आपल्या कार्यकर्तृत्वाचा ठसा उमटवला. वरिष्ठ विभागातील प्रा. वैभव माने यांना दि. २४ जानेवारी, २०२५ रोजी पुणे येथील "आर्ट बिट्स फाऊंडेशन" च्या वतीने महाराष्ट्र कला सन्मान-२०२४ पुरस्कार देऊन सन्मानित करण्यात आले. त्याच बरोबर दि. १९ फेब्रुवारी, २०२५ रोजी शिव जयंती निमित्त छत्रपती शिवाजी महाराज फेस्टीव्हलमध्ये उत्कृष्ट गायनाबद्दल छत्रपती शिवाजी महाराज सन्मान-२०२५ ने सन्मानित केले.

महाविद्यालयात होणाऱ्या राज्य व राष्ट्रीय स्तरावरील अनेक सणोत्सव प्रसंगात संगीत विभागाचं योगदान महत्त्वपूर्ण राहिलेलं आहे. विविध विषयांची मंडळे, व्यक्तीमत्त्व विकास कार्यशाळा, जाणीव जागृती सप्ताह, स्वातंत्र्य दिन, प्रजासत्ताक दिन, महाराष्ट्र दिन, विद्यापीठ डे, विद्यार्थी संसद उद्घाटन, हिंदी दिन, शाहू भूषण पुरस्कार वितरण समारोह, राज्यस्तरीय मराठी साहित्य संमेलन अशा व इतर अनुषंगीक प्रसंगी समयोचीत वैविध्यपूर्ण स्वागत गीते, देशभक्तीपर गीतांचे उत्कृष्ट सादरीकरण संगीत विभागाच्या वतीने सातत्याने होते.

बी. ए. सी. ई. पी. विभाग

विद्यार्थी-पालक-शिक्षक बैठक व गुणवंतांचा सत्कार समारंभ:

बी.ए. सी.ई.पी. विभागांतर्गत दि.१०-०८-२०२४ रोजी विद्यार्थी-पालक-शिक्षक व गुणवंतांचा सत्कार समारंभाचे आयोजन करण्यात आले होते. विद्यार्थी-पालक-शिक्षक यामध्ये समायोजन राहण्याच्या हेतूने गुणवंतांचा सत्कार करण्याच्या हेतूने हा कार्यक्रम घेण्यात आला. या कार्यक्रमाला पालक मोठझा संख्येने उपस्थित होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे उपस्थित होते.

डॉ.महादेव गव्हाणे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

कु. अनिषा आगरकर (पोलीस उपनिरीक्षक) विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

सत्कार समारंभ व अतिथी व्याख्यान :

बी.ए. सी.ई.पी. विभागाच्या वतीने दिनांक ०५-०८-२०२४ रोजी भारतीय वन सेवेत (आय.एफ.एस.) यु.पी.एस.सी. परीक्षेत द्वितीय क्रमांक मिळवणा-या कु.

प्रतिक्षा काळे यांचा सत्कार समारंभ व अतिथी व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमासाठी अध्यक्ष म्हणून महविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे तसेच विभागातील प्राध्यापक व विद्यार्थी उपस्थित होते.

कु. प्रतिक्षा काळे यांचा सत्कार करताना प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे

कु. प्रतिक्षा काळे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

एक दिवसीय शैक्षणिक सहल:

बी.ए.सी.ई.पी.विभागांतर्गत दि.१५-०८-२०२४ रोजी एक दिवसीय शैक्षणिक सहलीचे कपिलधार-मुकुंदराज-चाकरवाडी या ठिकाणी आयोजन करण्यात आले होते.

शैक्षणिक सहलीमध्ये सहभागी विद्यार्थी

विद्यार्थ्यांना तेथील भौगोलिक वैशिष्ट्ये समजावीत हा या एक दिवसीय सहलीचा हेतू होता. या सहलीचे नियोजन प्रा.माधव शेळके यांनी केले.

अतिथी व्याख्यान (विषय : यु.पी.एस.सी. परीक्षेची तयारी) :

बी.ए. सी.ई.पी. विभागाच्या वतीने दिनांक २९-०७-२०२४ रोजी श्री. व्यंकटेश गायकवाड (सेंट्रल आर्म पोलीस फोर्स) यांचे यु.पी.एस.सी. परीक्षेची तयारी कशी करावी या

श्री. व्यंकटेश गायकवाड यांचा सत्कार करताना इंग्रजी विभाग प्रमुख डॉ.अनुजा जाधव

श्री. व्यंकटेश गायकवाड विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना.

विषयावर अतिथी व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष इंग्रजी विभाग प्रमुख डॉ.अनुजा जाधव तसेच विभागातील प्राध्यापक व विद्यार्थी उपस्थित होते.

शैक्षणिक धोरण (NEP-२०२०) अंतर्गत सह-अभ्यासक्रम उपक्रमांतर्गत - सहल :

बी.ए. सी.ई.पी. विभागाच्या वतीने दिनांक २३-१०-२०२४ ते २७-१०-२०२४ दरम्यान नवीन शैक्षणिक धोरण (NEP-२०२०) अंतर्गत सह-अभ्यासक्रम उपक्रमांतर्गत कोल्हापूर-मालवन-सिंधुदुर्ग याठिकाणी सहलीचे आयोजन करण्यात आले. तेथील भौगोलिक वैशिष्ट्ये समजावीत हा या सहलीचा हेतू होता.

उपक्रमात सहभागी विद्यार्थी

एक दिवसीय स्पर्धा परीक्षा कार्यशाळा (विषय : महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा आयोगाच्या नवीन परीक्षा पध्दती) :

सी.ई.पी. विभागाच्या वतीने दिनांक १७-०२-२०२५ रोजी स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमास मार्गदर्शक म्हणून श्री. तुकाराम जाधव (संचालक, द युनिक अॅकॅडमी, पुणे) यांनी

श्री. तुकाराम जाधव विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेविषयी मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमासाठी अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य

कार्यक्रमास उपस्थित प्राध्यापक व विद्यार्थी

डॉ.महादेव गव्हाणे तसेच विभागातील प्राध्यापक व विद्यार्थी उपस्थित होते.

“

आयुष्य पूर्ण शून्य
झाल
तरी हार मानू नका
कारण त्या शून्या
समोर किती
आकडे लिहायचे
ती ताकद तुमच्या
हातात आहे.

***

Faculty of Commerce

The Faculty of Commerce, established in the year 1970, has consistently been a beacon of academic excellence, dedicated to delivering quality education that aligns with the aspirations of various stakeholders. With an unwavering commitment to nurturing talent and fostering intellectual growth, the faculty has carved a niche in the realm of commerce education.

Recognized as a distinguished Research Centre under S.R.T.M. University, Nanded, the Faculty of Commerce is home to three eminent research supervisors HoD Dr. P. S. Trimukhe, Dr. P. R. Rodiya, and Dr. V. D. Dhumal who guide and mentor 14 dedicated research scholars in their academic pursuits.

The Faculty comprises four prestigious Boards of Studies: Business Studies, Account and Applied Statistics, Commercial and Mercantile Law, and Business Economics. The curriculum, meticulously designed in alignment with the National Education Policy (NEP) 2020, caters to the evolving academic and professional needs of students. This dynamic curriculum ensures comprehensive preparation for competitive examinations such as NET, SET, MBA, CA, CS, and CMA, equipping students with the knowledge and skills required to excel in their respective fields.

To enrich the academic and professional journey of students, the Faculty of Commerce actively organizes an array of workshops, seminars, guest lectures, outreach programs, extension activities, and training programs. Special emphasis is laid on gender sensitization,

communication and soft skills development, digital and financial literacy, corporate social responsibility (CSR), intellectual property rights (IPR), human values, and professional ethics. These initiatives are further elevated by the presence of distinguished guest speakers, who inspire and motivate students towards excellence.

A hallmark of student engagement, the Commerce Association stands as an active and dynamic body, ensuring the seamless execution of all faculty-organized events. The association plays a pivotal role in fostering leadership, teamwork, and event management skills among students.

A flagship event of the faculty, the 'Commerce Idol Competition' is organized annually to identify and honour the most outstanding student in commerce stream. Open to students from Grade 11 to M. Com, this prestigious competition instils a spirit of healthy competition, enhances analytical abilities and boosts self-confidence among participants, preparing them for future academic and professional challenges.

Through its innovative initiatives and unwavering dedication to academic excellence, the Faculty of Commerce continues to set benchmarks in the field of commerce education, shaping future leaders and professionals of tomorrow.

The Faculty of Commerce takes immense pride in the remarkable achievements of the faculty members whose outstanding accomplishments continue to bring laurels to the institution. Dr. P. R. Rodiya secured the First Rank with a Gold Medal in the esteemed Gandhi Vichar Sanskar Exam. Ms. A. S. Savalsure and Ms. A. S. Jagtap have both successfully cleared the MH-SET examination, while Ms. S. R. Joshi has been recognized with the prestigious National Education Icon Award, Global Guru Award, and

has also cleared the SRTMU Nanded-PET. Additionally, Ms. G. K. Kombade, Ms. Z. M. Shaikh, and Mr. A. K. Joshi have cleared the SRTMU Nanded-PET, with Mr. Joshi further excelling by securing the UGC-NET JRF and MH-SET qualifications. These extraordinary achievements underscore the faculty's relentless dedication to academic distinction and professional advancement.

Equally commendable are the students, who have consistently demonstrated academic brilliance and professional excellence. Ms. Asiya Beg (M. Com. II Year) has successfully cleared both the UGC-NET and SRTMU Nanded-PET examinations, a testament to her dedication and perseverance. Ms. Fiza Sayyad (M. Com. II Year) has also cleared the prestigious SRTMU Nanded-PET, while Ms. Shreya Sude (M. Com. II Year) and Ms. Smita Gundre (M. Com. II Year) have both qualified for Ph.D. programs, marking a significant milestone in their academic journey. Furthermore, Ms. Revati Puri, Ms. Shreya Sude and Mr. Nikhil Deshpande have secured esteemed placements in the judiciary sector, reflecting the faculty's commitment to shaping career-ready professionals.

The Faculty of Commerce remains steadfast in its mission to provide an enriching academic experience and holistic development opportunities for its students. Below is a summary of the prestigious programs organized during the academic year 2024-25.

1. Guest lecture on Bhartiya Nyaya Sanhita

The Faculty of Commerce has organized a Guest lecture on Bhartiya Nyaya Sanhita on 1st July 2024. The Bhartiya Nyaya Sanhita (Indian Penal Code 2023) is a major step in modernizing India's legal

system. It replaces the old penal code from 1860, created during British rule. The resource persons for the program were Mr. Sonawane & Mr. Sarode, Police Sub-inspector, Gandhi Chowk, Latur. They have provided information regarding new offences such as Organized Crime, Terrorism, Snatching, Grievous hurt causing permanent disability etc. The Bhartiya Nyaya Sanhita program has been an enlightening experience, fostering deep discussions and insights into India's legal framework. Participants engaged actively, connecting traditional concepts to current issues.

Mr. Sonawane, PSI, Gandhi Chowk Police Station, Latur. delivering speech to students

2. A Seminar on Chartered Accountancy Profession on the occasion Chartered Accountants Day

In India Chartered Accountants Day is celebrated on 1st July of every year to mark the establishment of Institute of Chartered Accountants of India. In the year 1949, ICAI is founded with Act of Parliament. The Faculty of Commerce has organized A Seminar on Chartered Accountancy Profession on the occasion of CA Day on 8th July 2024. The seminar aimed at familiarizing students with chartered accountancy

profession and role of Chartered Accountants in economic development. Resource person Dr. S. N. Bagwan provided thorough information about CA Profession like eligibility criteria, exam pattern, exam fees and different ways to prepare for CA Profession. This seminar created awareness among students about CA Profession

Resource Person Dr.S.N.Bagwan, Asst. Prof. Faculty of Commerce, RSM, Latur addressing the students

3. A Workshop on Corporate Social Responsibilities (Under MoU with Bajaj Finserv Company)

On 19th July 2024, Faculty of Commerce designed this workshop to shape students' perspectives on the corporate world, emphasizing the importance of understanding CSR principles. Participating in this seminar enables students to cultivate a strong interest in social responsibility within companies and encourages them to evolve into more compassionate individuals. Resource Person Dr. Nitin Burla, Lead Trainer at Bajaj Finserv Limited, delivered a comprehensive presentation on CSR, covering topics like labour conditions, woman empowerment, corporate governance, consumer concerns, tax implications

and environmental sustainability.

Resource person Dr.Nitin Burla, Lead Trainer, Bajaj Finserv Limited, Solapur presenting PPT

4. Two Days Student Induction Program

Two Days Student Induction Program was organized on 30th & 31st July 2024. Dr. M.H. Gavhane, Principal, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) served as the inaugurator for the Two-Day Student Induction Program for Commerce Students. During the program, Honorable Principal, Dr. M.H. Gavhane presented various aspects related to students. Dr.O.V. Shahapurkar, CoE, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) concise information about Examination System, including certificate courses offered by the college. Dr.V.D. Dhumal made students aware about various

Dr. M. H. Gavhane, Principal, RSM, Latur (Autonomous) giving information to students

official work related to students. Students were introduced to extracurricular activities by Dr. D.V. Vedpathak, Dr. K.D. Savant, Dr. A. B. Birajdar and Dr. Archana Tak.

5. “One Day University Level Workshop on NEP-2020”

On 7th August 2024, the Faculty of Commerce, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous), organized a One Day University Level Workshop on the National Education Policy (NEP) 2020. The workshop was sponsored by Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded, reflecting a collaborative effort to enhance the understanding and implementation of NEP-2020. There were 124 participants registered for this Workshop from various institutions and colleges. The main objective of this Workshop was to give a platform to academicians, teachers, research scholars and students for detailed discussion on implementation of National Education Policy 2020 (NEP 2020). The workshop adopted presentation/lecture cum-discussion process.

Inaugral Speech by Dr. P. S. Trimukhe, Head, Faculty of Commerce in One Day University level Workshop on NEP 2020

6. Elocution Competition for the selection of Commerce Association Office Bearers 2024-25

Elocution Competition was organized by Faculty of Commerce on 12th August 2024 to select office bearers of Commerce Association and also to motivate the students to take part in extracurricular activities. It also helps the students to enhance their various skills like communication, leadership and stage courage etc. The topic of elocution competition was Recent Trends in Commerce and Management. Total 23 students participated in elocution competition and spoke on different topics like Influencer Marketers, Transformation of E-Commerce, Block Chain and Artificial Intelligence etc. The performance of students was judged by Ms.A.D.Savalsure, Mr.V.D.Late and Mr.A.K.Joshi

Student while giving speech in Elocution Competition

7. A Seminar on Intellectual Property Rights

The Faculty of Commerce organized a seminar for students on 30th August, 2024. Resource Person Mr. Rahul Bulani, Founder & Director, Catalyst Group, Latur explained during the seminar that intellectual property has become increasingly important in today's globally competitive environment. The seminar

focused on Intellectual Property Rights, which play a key role in promoting economic growth. To address this need, the Faculty of Commerce organized this seminar to discuss Patent, Copyright, and Trademark Management in India. India has a large number of R&D personnel and infrastructural facilities. However, scientists and policy makers needed more information and orientation to protect the products of their Intellectual Powers.

Resource Person Rahul Bulani, Director, Catalyst Group, Latur interacting with students

8. Inauguration of Commerce Association 2024-25 and Seminar on Communication Skills and Professional Ethics on the Occasion of Teachers Day.

The Faculty of Commerce has organized Inauguration Programme of Commerce Association 2024- 25 on the occasion of Teachers Day on 4th September 2024. Prof. Dr. P.M. Mannikar, I/c Principal of Dayanand College of Commerce, Latur was the inaugurator and resource person for this program. The program took place with honouring the Portraits of Sarvapelli Radhakrishnan and Rajarshi Shahu Maharaj. Dr. P.S. Trimukhe, Head, Faculty of Commerce has given an introductory speech. Faculty members and students were felicitated for

their achievements. Simultaneously, Commerce Association 2024 - 25 was inaugurated. The resource person Prof. Mannikar Sir, in his speech has emphasized the significance of professional ethics in career path of an individual and has illustrated communication skills thoughtfully.

Respected Dignitaries with Office Bearers of Commerce Association 2024 - 25

9. Celebration of Freshers Day on the Occasion of Teachers Day organized by Commerce Association 2024-25

The Faculty of Commerce organized Freshers day program on the occasion of Teachers Day on 21st September 2024. The purpose of the Fresher's Day Celebration is to welcome new students in a friendly atmosphere and encourage their creative impulses to boost their confidence. Fresher's day is a time for seniors and juniors to bond and unite in celebration of being part of the college. On the occasion of teacher's day, the faculty members and students of commerce association collaborated to organize a memorable Fresher's Day Celebration. Through their combined efforts, the event was successfully executed, leaving a lasting impression on everyone involved.

Glimpses of the Program

10. A Seminar on Entrepreneurship Development and Tourism Sector on the Occasion of World Tourism Day

The Faculty of Commerce has organized “A Seminar on Entrepreneurship Development and Tourism Sector” on the occasion of World Tourism Day on 24th September 2024. The seminar aims at familiarizing students with tourism sector and role of entrepreneurs in sustainable development of this sector and overall growth of an economy. The programme was chaired by Head of Faculty of Commerce Dr. P. S. Trimukhe. Resource person Mr. Chetan Godbole provided thorough knowledge about Entrepreneurship Development like market research, business ideas,

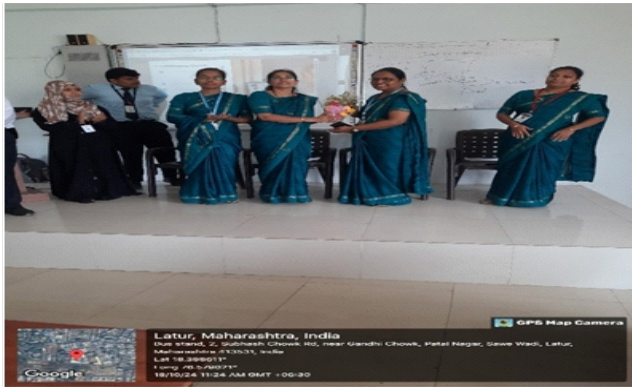
Dr. P. S. Trimukhe, Head, Faculty of Commerce Welcoming Resource Person Mr. Chetan Godbole, Faculty of Commerce, Nilaya ICATS Institute of Commerce, Pune

information about business laws, ways to raise the finance and its management. Resource person also showed the importance of communication skills required to become a good entrepreneur through demonstration method. The programme was run by Dr. S. N. Bagwan. Dr. P. R. Rodiya concluded the programme by presenting a vote of thanks.

11. A Guest Lecture on Cyber Security Awareness, Inter Departmental Activity between Faculty of Commerce & Department of Information Technology, RSM, Latur

A Guest Lecture on Cyber Security Awareness organized by Faculty of Commerce in collaboration with the Department of Information Technology on 18th October 2024. The aim of the session was to enhance understanding of common cyber threats, the importance of protecting personal and professional data and ways to stay safe in an increasingly interconnected world. They have provided attendees with valuable knowledge on how to identify risks and adopt preventative measures to ensure online security. Mrs. Shraddha Jadhav and Mrs. Jayshree Jadhav, Assistant Professors, was the teacher coordinator of Information Technology Department. Resource Persons Ms. Shaikh Mehwin and Mr. Pathan Shehbaz delivered speeches on online safety, cyber threats and prevention techniques. The Guest Lecture on Cyber Security Awareness was insightful. It helped students and faculty to

understand the importance of protecting personal data online and staying safe from cyber threats. The speakers shared useful tips and real-life examples, making everyone more aware of how to navigate the digital world securely.

Dr. P. S. Trimukhe, Head, Faculty of Commerce felicitating to Mrs. Jayshree Jadhav, Assistant Professor, Department of Information and Technology.

12. Two Days Workshop on Ethical Wealth Creation

The Two-Days Workshop on Ethical Wealth Awareness was organized by Faculty of Commerce on 18th & 19th October 2024. It is an engaging educational program designed to equip participants with the knowledge and skills needed to teach and promote the core principles of ethical wealth creation. The resource person for the program was Shri. Govind Kolhe, Securities

Resource person Shri. Govind Kolhe, Securities Market Trainer at SEBI guiding faculty and students

Market Trainer at SEBI provided a comprehensive understanding of ethical financial practices along with effective strategies. Through interactive sessions, collaborative discussions, and practical activities, attendees gained insights into ethical wealth concepts, responsible financial decision-making and actionable strategies.

13. Industrial Visit to Ranjani

Faculty of Commerce organized an Industrial Tour at Ranjani at Natural Sugar Factory, Ranjani, Tq. Kalamb, Dist. Dharashiv, Maharashtra on 1st December 2024. This tour was organized to make students familiar with Industrial working and practical work knowledge. The Factory Manager, Mr. B. U. Bhore provided thorough information about sugar making process. Students gained thorough knowledge about the production process implemented in Sugar Industry. Mr. Bhore also provided information about various By- Products generated from sugar making processes like Liquor and Ethanol..

Mr. Bhore B.U Factory Manager, Natural Sugar & Allied Industries, Ranjani explaining the sugar making procedure

14. Career Guidance on Financial Literacy and Soft Skill Development

Soft skills are important for professional growth and employment as they support the technical knowledge gained through financial literacy. To meet this need, the Faculty of Commerce organized a program on “Career Guidance on Financial Literacy and Soft Skill Development” on 13th December 2024. The program was chaired by Dr. P. S. Trimukhe, Head, Faculty of Commerce. The program commenced with an introduction to the guest, delivered by Mr. A. K. Joshi. The esteemed resource person, Shri Govind Kolhe, provided an insightful session on Financial Literacy and Soft Skill Development. He emphasized the importance of Public Speaking, developing stage confidence and understanding financial concepts to equip students for future challenges.

Resource Person Shri. Govind Kolhe Securities Market Trainer at SEBI guiding the students

15. A Workshop on NET/SET

Faculty of Commerce has organized NET/SET to qualify SET, NET exam during 16th December to 28th December 2024. National Eligibility Test is an examination conducted by National Testing Agency of India. This exam is

specially meant for the students of post-graduation level who want to enter in teaching fraternity. It is aimed at testing the ability of students to apply for the posts like Assistant Professor and Junior Research Fellowship in various colleges. MH-SET is an examination conducted by Savitribai Phule Pune University for the Assistant Professor position in universities and colleges in Maharashtra and Goa. It is one of the most effective ways to bring out the best in students, to develop their talent and to enhance their skills as well as confidence for becoming the best & ideal teacher.

Dr. P.S. Trimukhe guiding students on SET, NET Exam Preparation

16. Career Guidance and Students' Felicitation Programme on the Occasion of Birth Anniversary of Savitribai Phule

Faculty of Commerce has proudly organized a Career Guidance and Student's Felicitation Program on the auspicious occasion of the birth anniversary of Savitribai Phule, a trailblazer in education and social reform on 6th January 2025. The program aims at familiarizing students with the emerging sector of BFSI

(Banking, Financial Services and Insurance). The program was chaired by Dr. M. H. Gavhane, Principal, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous). An introductory speech was presented by Dr. P. S. Trimukhe, Head, Faculty of Commerce and teachers and students were felicitated for their awards & achievements. Resource person Dr. Nitin Burla provided thorough knowledge about growing employment opportunities in Banking and Insurance sector. Resource person also showed the importance of communication skills required to sustain in current cut-throat competitive environment. The program was run by Ms. S. R. Joshi & Ms. G. K. Kombade. Dr. S. N. Bagwan concluded the program by presenting a vote of thanks.

Resource person Dr. Nitin Burla, Lead Trainer, Bajaj Finserv Limited, Solapur interacting with students

17. A Seminar on Research Methodology

The Faculty of Commerce has organized a seminar on Research Methodology. The basic aim behind this workshop was to provide research guidance to students. So that they become familiar with various concepts of research and apply different types of Research Methodology. The

seminar was organized on 9th January 2025. The Resource Person was Prof Shivaji Yedake, Asst. Prof. Symbiosis University, Pune. He provided thorough knowledge about research process, methods to use in data collection, statistical tools to be used in data analysis and interpretation..

Resource Person Prof Shivaji Yedake, Asst. Prof. Symbiosis University, Pune guiding students

18. Industrial Visit at Warana Milk, Kolhapur

Two days 'Industrial Tour' at Warana Milk, Kolhapur was organized by the Faculty of Commerce, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) on 10th & 11th January, 2025. On 10th January, 2025 the 'Industrial Visit' at Warana Milk was conducted at 11.00 am. The visit was organized by the department after taking prior permission from the administration of Warana Milk. Shri Mohan Yedurkar, Manager (Administration) given co-operation during the visit. Mr. Shridhar Budhale, Incharge Factory Manager, explained all the procedure of milk production and its distribution. He Provided the information about products like, Warana Milk, Warana Ghee, Warana Shreekhand, Warana Table Butter, Warana Cream, etc. He also explained the

procedure of purchasing milk and its payment system. On 11th January, 2025 the visit was organized at Malvan and Sindudurg fort.

Mr. Shridhar Budhale, Incharge Factory Manager, Warana Milk Kolhapur explaining the milk product procedure

19. Outreach Activity at Kasargaon on Gender Equality and Cleanliness

An Outreach Activity at Kasargaon was organized by the Faculty of Commerce on 11th January 2025 to provide awareness about Gender quality and Cleanliness among the children and the residents. An outreach activity is meant to engage a large audience and to bring knowledge and expertise on a particular topic to the general public. Outreach Program sensitizes students towards their duties and responsibilities within the societies and community. Ms. Priyanka Jadhav,

Mrs. L. S. Thakke, Headmistress, Zilla Parishad, Primary School, Kasargaon presenting the presedential address

Vice president of Commerce Association 2024-25 expressed her thoughts on gender equality and cleanliness regarding health and environment. She guided the studentsof Zilla Parishad Primary School, Kasargaon about importance of gender equality and cleanliness.

20.Commerce Idol 2025

The Commerce Idol 2025 was organized by Faculty of Commerce on 16th January 2025 to make awareness in students about updated syllabus of commerce to enhance their skills, focus on different competitive aspects & updates in the commerce field. The exam was conducted by focusing on basic &advanced concepts of commerce. Commerce Idol exam is conducted to find out best students from commerce faculty. Students from XI to PG from commerce faculty can participate in this exam.

Visit of Prof.S.N.Shinde, Vice Principal, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) during Commerce Idol 2025

21.Orientation Programme on Environmental Sustainability (Inter Departmental, Faculty of Commerce & Green Club)

The Faculty of Commerce has organized an Orientation Programme on Environmental

Sustainability on 21st January 2025 at 09:00 AM. The orientation programme aims at familiarizing students with environmental sustainability and its importance in the present era. Resource person Dr. K. B. Shinde (Asst. Prof., Dept. of Geography & Incharge Green Club) provided thorough knowledge about environmental sustainability and needs to preserve natural resources for future generations. He also guided the students to use renewable energy resources and eco-friendly products to protect the environment. The programme was anchored by Ms. G. K. Kombade.

Resource Person Dr. K. B. Shinde, Asst. Prof.
Department of Geography & Incharge of
Green Club guiding the students

22. Cultural Programme on the Occasion of Republic Day 26.01.2025

Faculty of Commerce organized a Cultural

Students Performing on Patriotic
Theme on 26th January 2025

Programme in form of Dance Act on Patriotic Theme on the Occasion of Republic Day 26th January 2025. 11 students from B.com performed in this act under the guidance of Prof.S.R.Joshi. Students performed on an Army theme explaining different impactful events like Pulwama Attack.

23. College Day 2025

The College Day Program was organized by the Faculty of Commerce on 6th February 2025, with a view to familiarize the B.Com. III Year and M.Com. II Year students with teaching field. The basic aim was to develop teaching skills, gain confidence and explore teaching as a career. Dr. Mahadev Gavhane, Principal of Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) was the Chief Organizer for College Day Program. Dr. P.S. Trimukhe led the program as the Convener, with all staff members overseeing the smooth execution of the College Day activities. On this occasion, Ms. Jadhav Arpita took on the role of College Principal, while Mr. Gaikwad Aniket performed as the Head, Faculty of Commerce, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous)

Dr. P.S. Trimukhe, Head, Faculty of Commerce & the
team conducting student interviews for College Day 2025

24.A Workshop on Career Opportunities in Banking Sector

The Faculty of Commerce has organized A Workshop on Career Opportunities in the Banking Sector on 14th February 2025. The resource person for the workshop was Mr. Balasaheb Dahiphale, Director, Bankers Point Academy, Latur. He guided students about various upcoming career opportunities in Banking Sectors.

Mr. Balasaheb Dahiphale, Director, Bankers Point, Latur guiding students.

25. Experiential Learning Trip

The Experiential Learning Trip was organized by Faculty of Commerce during 26.02.2025 to 27.02.2025 at Murud Janjira & Malvan. The experiential trip was a resounding success, achieving its objectives and exceeding participant's expectations. The outcomes

Glimpses of Experiential Learning

demonstrate significant personal and professional growth, cultural immersion, and community building.

26. ICSSR Sponsored National Seminar on Role of AI in India's Vision 2047: Building a Self-Reliant Nation

On 6th March 2025, the Faculty of Commerce, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) organized a **ICSSR Sponsored National Seminar** on 'Role of AI in India's Vision 2047: Building a Self-Reliant Nation'. The National Seminar aims to explore the transformative potential of Artificial Intelligence in shaping India's future. This seminar was inaugurated by the auspicious hands of Dr. Gopalraoji Patil, President of SCSS, Latur. Prof. Dr. S.V. Satynarayan, Former Professor in Commerce, Osmania University, Hyderabad performed the role of Keynote Speaker.

Two technical sessions were organized in this seminar. Technical Session I was chaired by Dr. Nishikant Warbhuwan, Associate Professor, School of Management Sciences, SRTMU University, Nanded, Sub-campus, Latur and Resource Person was Dr. Syed Azharuddin, Sr. Professor, Dr. BAM University, Chh. Sambhajinagar.

Technical Session II was allotted for paper presentations by participants. All the presenters explored the transformative impact of AI in various sectors and its contribution to India's goal

of becoming a self-reliant and technologically advanced nation by 2047.

The valedictory session was headed by Dr. P.R. Deshmukh, Vice-president of SCSS, Latur along with the chief guest Dr. Rajesh Shinde, Director, SRTMU, Nanded, Sub Center, Latur.

Keynote Speaker, Prof. S.V. Satayarayan giving keynote address, during National Seminar

The seminar covers critical topics such as AI-driven innovations, digital transformation,

sustainable development, skill enhancement, governance reforms, data privacy, ethical AI practices, industry-academia collaboration and policy frameworks. More than 200 participants contributed their provoking knowledge to this seminar.

The successful organization of the various initiatives undertaken by the Faculty of Commerce was greatly facilitated by the unwavering support and dedication of Head Dr. P.S. Trimukhe, Dr. P.R. Rodiya, Dr. V.D. Dhumal, Dr. S.N. Bagwan, Mr. V.D. Late, Ms. S.R. Joshi, Ms. G.K. Kombade, Ms. A.S. Jagtap, Mr. A.K. Joshi, Ms. Z.M. Shaikh, Ms. A.D. Savalsure, Ms. S.S. Kale, Ms. K.S. Gaikwad, and the esteemed office bearers of the Commerce Association.

ICSSR Sponsored National Seminar on 'Role of AI in India's Vision 2047: Building a Self-Reliant Nation'. Proceeding Inaugural Function - Dr. P.S. Trimukhe, Prof. S.N. Shinde, Principal Dr. M.H.Gawhane, Keynote Speaker, Prof. S.V. Satayarayan, Hon'ble Dr. Gopalrao Patil and Others

**Department of Chemistry
& Analytical Chemistry**

In the academic year 2024-25, Department of Chemistry and Analytical Chemistry has been conducted various activities which have been proved fruitful to the students for their academic and extracurricular excellence.

The following activities are conducted date wise listed below.

1. Dalton Association is formed on 20th August 2024, Mr. Pavan More (PG) and Miss. Pratiksha Autade (UG) is selected as president, Miss. Trupti Jadhav as Vice-President, Miss. Tayaba Shaikh as Secretary, Miss. Arundhati Deshmukh and Saniya Shaikh as Joint Secretary and selection of other office bearers Editor, Co-editor, Treasurer, Active members is on the choice basis.
2. Inaugural function of Dalton Association on 09th September 2024. Dalton Association was inaugurated on 9th September 2024 at the auspicious hands of Chief Guest Dr .Y.P. Sarnikar, Head of Department of Chemistry, Dayanand Science College, Latur Chairperson of the programme was Vice-Principal Sadashiv Shinde Sir. On this occasion, Dr. Dhananjay Palke, HoD, Department of Chemistry and Analytical Chemistry, Prof. K. I. Momin Prof. M. S. Sudewad, all staff members and all the students were present.
3. Department of Chemistry and Analytical Chemistry organized guest lecture on NMR Spectroscopy of Dr. Rahul Hangarge on 20th September 2024.
4. Research Scholar Mr. Maheshkumar Jadhav stood rank 1 in Aavishkar Festival District Level and participated in Aavishkar Festival University level on 22th October 2024.
5. Department of Chemistry and Analytical Chemistry organized Industry Academia Interaction on 14th December 2024.
6. Two days Institutional visit organized on 9th and 10th January 2025 to IICT Hyderabad.
7. Extension Activity Demonstration of school Level Experiment for school Teacher and Students held on 28th and 29th January 2025 about 4 teachers and 60 students were attended.
8. Dr. Dhananjay Palke delivered invited talk in International Conformance at Dayanand Science College Latur on 15th February 2025.
9. Department of Chemistry and Analytical Chemistry organized Scientific Talk on 16th February 2025. Chief guest was Dr. Ramesh Rathod, IICT Hyderabad.
10. Department of Chemistry and Analytical Chemistry organized hands on training on high end sophisticated equipment training programme on 25th February 2025, 37 students and 4 staff members were participated.
11. Department of Chemistry and Analytical Chemistry organized National Workshop on Research Methodology and Research Paper writing on 27th February 2025. Chief guest was

Dr. Shehshnath Bhosale, Central University of
Karnataka Kalburgi.

12. Dr. Kundan Tayade delivered online guest
lecture for PG students of Shivaji University,
Kolhapur, on 11th March 2025.

13. Department of Chemistry and Analytical
Chemistry organized hands on training on high
end sophisticated equipment training
programme on 15th March 2025, 17 students of
Shivaji College, Udgir were participated.

14. One day Industrial visit organized on 17th
March to Natural Sugar Allied Industries Ltd.,
Ranjani Kallamb, Dharashiv and for field
project of PG first year students.

15. Mr. Vasant Dhumal qualified NPTEL exam
with Gold Medal and Mr. Harshvardhan
Bhande with Silver Medal on 31st March 2025

16. In the academic year 2024-25 Four Students
and three Staff members of Department
Qualified SET/NET Examination.

17. In academic year 2024-25, 25 students of
Department placed in various industries.

HoD, Professor Dhananjay Palke delivering
introductory speech. 09th September 2024

Felicitation of Dr. Rahul Hangarge on the
occasion of Guest Lecture on NMR Spectroscopy
on 20th September 2024

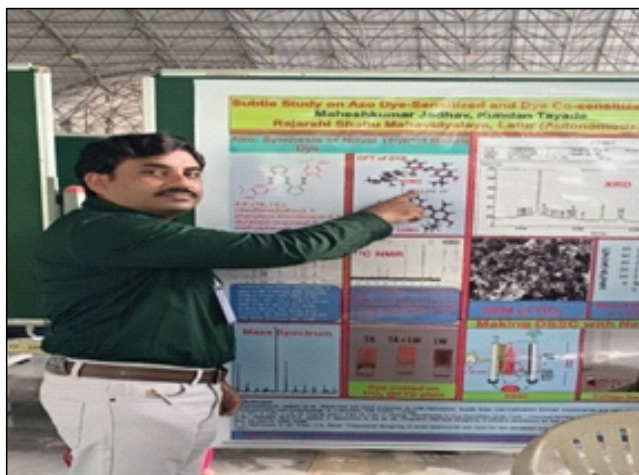

Felicitation of Chief Guest Dr. Yuvraj Sarnikar
by Dalton association President Mr. Pavan More.
09th September 2024

Guidance of Dr. Rahul Hangarge on the
occasion of Guest Lecture on NMR
Spectroscopy on 20th September 2024

Mr. Maheshkumar Jadhav Presenting His research work in Aavishkar Festival at University level on 22th October 2024

P.G. Students with staff members visited IICT library CCMB, Hyderabad on 9th January 2025

Felicitation of Mr. Nikhil Pandge on the occasion of Industry Academia Interaction on 14th December 2024

Expert demonstrated P.G. Students with staff members at IICT Hyderabad on 9th January 2025

Guidance of Mr. Nikhil Pandge on the occasion of Industry Academia Interaction on 14th December 2024

Inauguration of extension activity for demonstration of experiment for school teachers and students 28th January 2025

Extension activity for demonstration of experiment for school teachers and students
28th January 2025

Guidance of Dr. Ramesh Rathod
(IICT Hyderabad) in Scientific Talk .
16 February 2025

Dr. Dhananjay Palke delivering invited talk in International Conference at Dayanand Science College, Latur on 15th February 2025.

Guidance of Chief Guest Mr. Prashant Mundakar, Senior Executive M.J Boifarm Pvt.Ltd.Pune on occasion of hands on training programme on 25 february 2025

Presidential speech Vice Principal Proff. Sadashiv Shinde in Scientific Talk
16 February 2025

Presidential speech of chair person Dr. Mahadev Gavhane on occasion of hands on training programme.25 february 2025

Felicitation of Dr. Sheshnath Bhosale by Principal Dr. Mahadev Gavhane on 27th February 2025

Students from Shivaji College Udgir attended hands on training program on 15th March 2025

Guidance of Dr. Sheshnath Bhosale in national workshop on Research Methodology And Research Paper Writing on 27th February 2025

Prof. M. S. Sudewad demonstrated Practical on equipment in hands on training program on 15th March 2025

Presidential speech chairperson Principal Hon. Dr. Mahadev Gavhane in national workshop on research methodology and research paper writing on 27th February 2025

Industrial Visit Natural Sugar Allied Industries Ltd., Ranjani Kallamb, Dharashiv on 17th March 2025

Department of Mathematics

1. Activities during 2024-25:

Prominent Alumni Mr. Pradeep Chavan, Bank of Maharashtra, Latur addressing students in his guest lecture on "Career Opportunities in Banking Sectors" Date :20/09/2024

Office bearers of SAM-2024-25

Sample photo of College Day Activity on 06/02/2025

INSA Summer Research Fellowship program -2025 an application and procedure Session -I, Dr A. A Yadav, IQAC Coordinator(18 Oct 2024) Talk : How to apply for INSA-Summer Research Fellowship

INSA Summer Research Fellowship program -2025 an application and procedure Session -II, Dr Vijaykumar Jadhav, Department of Physics, Shri Hawagiswami College Udgir (18 Oct 2024) Talk : Research Write up and Proposal Preparation

Poster Presentation by UG/PG Students on
17 Dec 2024 (Mathematics Week
celebration 2024-25)

Students' participation during Group Discussion
activity during celebration of Mathematics
Week (19-12-2024)

Students Participation in Seminar Competition
on 18 Dec 2024 (Mathematics Week
celebration 2024-25)

Dr. Yogesh M Mule (Under MoU Faculty
Exchange) while motivating students of UG and
PG Mathematics on the occasion on National
Mathematics Day on 20/12/2024

28 Jan 2025 1:02:16 pm
Sawe Wadi
Latur
Aurangabad Division
Maharashtra

28 Jan 2025 1:05:15 pm
Sawe Wadi
Latur
Aurangabad Division
Maharashtra

Mathematics Extension activity for School students at Department of Mathematics at RSML on 28 Jan 2025

Dr. Sadik Ali Shaikh Maulana Azad Arts Commerce and Science College Chh. Sambhajinagar during Scientific talk on Your Future in Science : A Closer Look at Higher Education and Career Opportunities . An Extension activity for nearby School students and Teachers of Science on 28 Feb 2025

Mr. Mungale Kashif Abduk Gaffar (B. Sc-III) published book on **Numbertheory.C** during Scientific Talk (28 Feb 2025)

Dr. Pramod R Kulkarni, Science College, Nanded (Under MoU Faculty Exchange) giving talk on the Occasion of Pie Day on 14 March 2025. Talk: Application of MATLAB in Numerical Analysis

2. Departmental Achievements:

Mr. Mungale Kashif Abduk Gaffar (B. Sc-III) got **First Prize** in the 13th Ahmed Bin Abood Memorial National Level Online Physics-Maths Knowledge Test-2024-2025 on 6 Oct 2024 which was organized by Science Forum,

Department of Physics and Mathematics of Anjuman Ishaat -E- Taleem Beed's Milliya Arts, Science and Management Science College, Beed (MS).

Mr. Mungale Kashif Abduk Gaffar (B. Sc-III) successfully completed 12 week course on **Introductory Course in Real Analysis** of SWYAM-NPTEL during Jul-Oct 2024

Mr. Mungale Kashif Abduk Gaffar (B. Sc-III) published book on Number theory.C on 20 Dec 2024.

Rupali Ramkrishna Dhaigude (B.Sc-II) successfully participated in Online **Foundation Course in Mathematics** organized under the aegis of MTTS Trust funded by National Board for Higher Mathematics during 18 -08-2024 to 31-08-2024.

Rupali Ramkrishna Dhaigude(B.Sc-II) successfully Completed MTTS Course "**An Initiation into Mathematics**" (InitMath) Programme at VNIT, Nagpur (January 6–11, 2025) and Selected for the Mathematics Training and Talent Search Programme (MTTS) 2025 at Bharathidasan University,

Tiruchirappalli, Tamil Nadu (May 19–June 14, 2025).

Rupali Ramkrishna Dhaigude(B.Sc-II) and Mohini Mali(B.Sc-II) attended the National Workshop on Differential Equations and Dynamical Systems at SRTMUN, Nanded (February 13–15, 2025).

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded has Sanctioned Minor Research Project(11 March 2025) of Rs 90,000/- to Dr Nishank S Pimple ,Associate Professor Department of Mathematics Rajarshi Shahu Mahavidyalaya ,Latur (Autonomous).The Title of the Project is "**A Study of Numerical Solutions of Fractional Partial Differential Equations Using MATLAB**".

Department of Mathematics had successfully organized **INSA Summer Research Fellowship program -2025 an application and procedure** on 18/10/2024. For this workshop total 129 student and 8 Teacher Participants were present and following selection was done by INSA Academies for the Summer Research fellowship -2025.

Sr	Name	Application ID	Student/Teacher	Guide
1	Mr Omkar Malkude	LFS4073	Student	Prof Birinchi K. Sarma, BHU, Varanasi
2	Ms Ashwini Santosh Mahajan	ENG1999	Student	Prof. Shahid A. Abbasi,Pondicherry Univ., Puducherry
3	Ms Jyoti Vaijnath Mashalkar	ENGT101	Teacher	Dr Sudarshan Iyengar, IIT, Ropar
4	Harsh Yuvraj Landage	ENG1732	Student	Dr. Ashish Agrawal CSIR - Physical Laboratory, New Delhi

Department of Physics & Electronics

Department of Physics and Electronics is one of the Star Departments recognized under UGC-CPE scheme. Dr Abhijit Yadav listed FIVE times among top 2% Scientists of the world in Applied Materials and Physics discipline by Stanford University, USA. Two staff members Miss. Vishakha Patil and Miss. Mayuri Garad and three students Mr.Suraj Gund, Mr. Pratish Gurme and Mr. Gajanan Korke qualified MH-SET Exam. The department has organized various activities which have been proved fruitful to the students for their curricular and co-curricular excellence.

The following activities were organized by the department during academic Year 2024-25:

1. PSA (Physics Students Association) Inauguration Function

Physics Students Association (PSA 2024-25) was formed and Inaugurated on the date 04-Sept. 2024 in VLC at 2.30 PM. The Guest lecture was arranged by the department. The theme of the Programme and Objectives of Physics Students Association discussed by Dr A.A.Yadav (HoD Physics and Electronics); Dr D.V.Raje (Director PSA), introduced the guest and the office bearers of the Association which were selected through Elocution competition.

Office Bearers of Physics Students' Association 2024-25:

Name of the Student	Class	Designation
Miss. Kaumudini S. Lahane	B. Sc. III	President
Miss. Kanchan S. Fiske	M. Sc. II	Vice-President
Mr. Atharva Y. Survase	B. Sc. II	Secretary
Miss. Aditi A. Birle	B. Sc. I	Jt. Secretary
Miss. Pranita P. Tambolkar	B. Sc. III	Treasurer
Miss. Ayesha R. Momin	B. Sc. I	Jt. Treasurer
Miss. Samiksha Sontakke	B.Sc. II	Jt. Treasurer
Mr.Furquan S. Shaikh	M. Sc. II.	Jt. Treasurer
Miss.Akanksha R. Usturge	M. Sc. I	Jt. Treasurer

2. Guest Lecture on “Physics for day to day life”

The guest lecture was arranged in VLC on 04/09/2024 at 3.30 PM. The theme of the guest lecture was discussed by Dr. D. V. Raje, and also introduced the guest.

Prof. M. M. Chaudhari interacting with participants

The Resource person was Prof. M. M. Chaudhari Maharashtra Mahavidyalaya, Nilanga. While demonstrating “Physics for day to day life” he said that, Physics is at the core of many everyday actions, even though we don't actively think about it. He mentioned Physics in household appliances, Motion and Mechanics in daily activities, how sound waves works, how light works in different mediums like glasses to cameras, Physics behind energy consumption, how satellite travels, Spacecraft, Applications of

Physics in Medicine, Military, Industry and encouraged to students for research. Principal Dr. Mahadev Gavhane motivated us to arrange such programs to connect students for potential career. Dr. A. A. Yadav discussed on 3-D technology and its applications for Medicinal purposes.

Students were actively participating

3. Fresher's Welcome Function

The Fresher's welcome Function was arranged in VLC on 04/09/2024 at 4.30 PM. The Fresher's Welcome function typically begins with a formal inauguration, where faculty members and

Glimpses during Fresher's Welcome Function

student leaders offer their words of encouragement. Senior students share their experiences and advice. Interactive sessions, games, and performances such as dance, music, and skits follow, aimed for helping fresher's feeling. New students are encouraged to perform, fostering a sense of pride. Additionally, there were presentations introducing important campus resources like the library, Gymkhana, and various student clubs.

4. Poster Presentation Competition on “Space & Climate Change: Electronics in Space”

Poster Presentation Competition on the occasion of “The World Space Week 2024”, was organized by the Department on the theme- “Space & Climate Change: Electronics in Space” on 15 October, 2024 at 01.00 PM. The Competition was inaugurated by the auspicious hands of Principal Dr. Mahadev Gavhane. He said that the theme highlights the critical intersection between Space science and Environmental protection. It serves as a reminder that space exploration is not only about discovering the unknown but also about using our advanced capabilities to solve pressing global issues and protect our planet for future generations. Dr. D. S. Rathod and Dr. Prakash

Rodiya were the examiners to evaluate the posters.

The winners of the poster presentation competition were:

Name	Title	Rank
Mali Mohini Khandu	Basic Circuit Concepts	I
Bandgar Gayatri Ganpat	Kirchoff's Current Law	II
Kapse Prajkt Rajesh	Half Wave Rectifier	III

Principal Dr. Mahadev Gavhane inaugurating the Poster Presentation Competition on "Space & Climate Change: Electronics in Space"

Principal and Students interacting during Poster Presentation Competition on "Space & Climate Change: Electronics in Space"

5. Poster Presentation Competition on Energy Conservation

On the occasion of National Energy Conservation Week, "Poster presentation competition on Energy Conservation" for the students was organized by the department of Physics and Electronics on 18th December 2024 at 11.00 AM. Topics selected by students were: Use Energy with Care, Way to Conserve Energy, Solar

Energy, Biogas Energy, Save Energy-Save Environment, Save Earth Save Energy, etc. Prof. Akanksha Mitkari, Prof. Mahesh Jadhav cooperated very well as examiner. Students who got the rank as first, second, third among the participants were given attractive Prizes and Certificates in the Workshop on 19th Dec.2024 by the auspicious hands of resource person.

Poster Making Competition Winners :

Name of the students	Class	Rank
1.Kamble Nagesh	B.Sc. T.Y	I
2. Momin Ayesha	B.Sc. F.Y.	II
3. Swarali Vibhute	B.Sc. F.Y.	III
4. Avdhut Mali	B.A.(CEP) T.Y	IV

Vice Principal, Prof. Sadashiv Shinde Inaugurating Poster Presentation Competition

Vice-Principal interacting with participants

6.Workshop on Save Energy and Energy Conservation

On the occasion of World Energy conservation

Week Celebration “Workshop on Energy Conservation” was arranged on 19th Dec. 2024 at 1.30 PM in VLC under Chairmanship of Principal Dr. Mahadev Gavhane. He inspired the students to do proper management of waste plastic, planting trees, saving energy, as well as to do research projects on non-conventional energy sources. The inaugurator Mr. Kedar Khamitkar, Energy Auditor- Maharashtra Energy Development Agency (MEDA), Latur encouraged participants for 'Go green Initiative' emphasizing the use of non-conventional energy sources. He also mentioned that how Energy Saving and its Conservation is our need for the next generation. The main focus of his lecture was to inform about traditional energy sources like natural gas, oil, coal, etc. are getting depleted day by day. So it's necessary to aware about Energy conservation. He

delivered his valuable lecture using PPT and Videos. HoD Dr. Abhijit Yadav introduced the program, while Coordinator Dr. Dayanand Raje introduced the Chief Guest and led a pledge for energy saving from all the participants.

7. Showing Videos on Energy Conservation:-

Showing Videos on Energy Conservation by the use of Chittrarath of Maharashtra Energy Development Agency (MEDA) was organized in the college campus by the department on 19.12.2024 at 4.30 PM, to create awareness about Energy Conservation among the students. The various short videos on “Save and Conserve energy” in: public transport, use of renewable energy sources like solar energy, turning OFF the car's engine to save fuel at traffic signals,

Pledge for energy conservation by Participants

Mr. Kedar Khamitkar addressing the participants

Chittrarath: Videos on big LED Screen with Mr. Kedar Khamitkar, Vice. Principal Prof. Sadashiv Shinde, OSD Dr. Abhijit Yadav

Students watching the videos on Chittrarath .

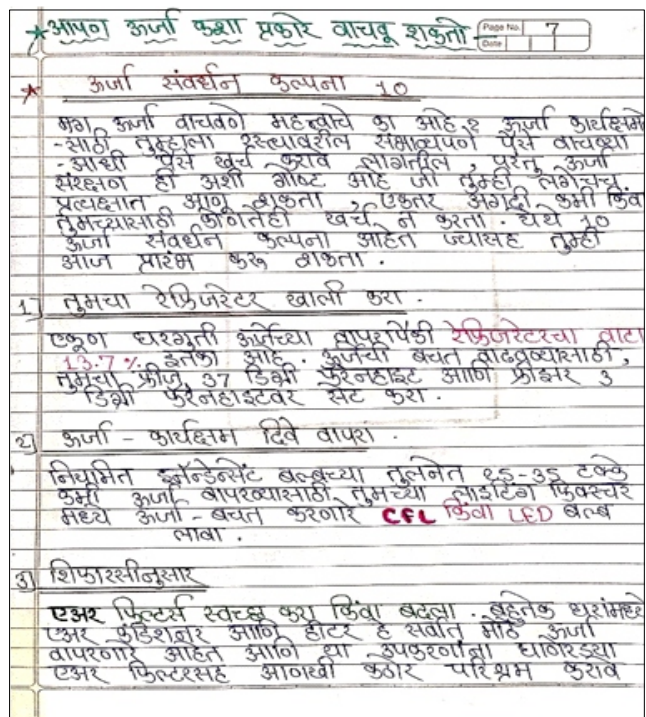
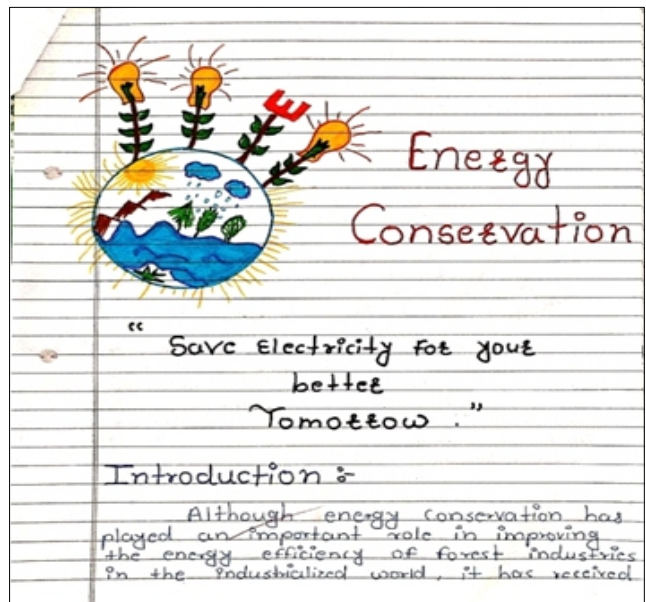
importance of to switch OFF the buttons of energy appliances in homes and offices were shown to the students on big LED Screen Wall. Principal Dr. Mahadev Gavhane, Vice-Principal Prof Sadashiv Shinde, Resource Person Mr. Kedar Khamitkar and all the teaching, nonteaching staff, students were present.

8. Essay Writing Competition on Energy Conservation:-

The Essay Writing Competition on Energy Conservation aims to raise awareness about the importance of saving energy and promoting sustainable practices. Participants had the opportunity to express their ideas on energy efficiency, renewable energy sources, and innovative solutions to reduce energy consumption. The competition encouraged critical thinking, creativity, and a commitment to environmental sustainability. Winners were be recognized for their insightful perspectives and contributions to the cause of energy conservation.

While celebrating the Energy conservation week, Department of Physics and Electronics organized an “Essay Writing Competition on “Save energy and Energy Conservation” on 20.12.2024. Prof. Dr. K. S. Raut and Prof. Shivraj Kache worked as examiners for this Competition. The evaluation of essays were based on originality and relevance.

Sr.No	Name	Rank
1.	Usturge Akansha Rajeshwar	I
2.	Mature Ganesh Shesherao	II
3.	Birle Aditi Ankush	III

9.Extension Activity for School Teachers and Students:-

Participants involved from diverse schools, The exhibition emphasized to encourage the experimental thinking. Primary objective for the activity was to bridge the gap between classroom learning and real world application by actively engaging students in developing practical skills. Under the guidance of Principal Dr. Mahadev Gavhane and faculty members, the Department of Physics and Electronics organized exhibition of the experiments on January 28th and 29th, 2025. During the exhibition, the laboratory was specially equipped with 08 experiments for high school students and teachers. These experiments were tailored for participants interacting with college students explaining uses of Screw gauge, Vernier caliper, Simple pendulum,

College Students demonstrating experiments to school level students

the Concept of dispersion of light through prism, Reflection of light, Magnetometer and magnets, Tuning fork, Working of Solar cooker, etc.

10. College Day Celebration

The motive of College Day is to increase the stage courage and to develop the teaching skills among the students. College day celebration has its relevance because of the fact of togetherness and unity. The Department of Physics and Electronics organized the College Day for U.G. III and P.G.II students on 06 February 2025. College day celebration marks a remarkable difference in student's life. It makes, the student understand the importance of the teacher's dedication and hard work in teaching. On this occasion, Special seating arrangements were made in the Physics laboratory for the participating students as teachers. Timetables and course structure were designed especially for participants as teachers. The classes were allotted to the participants according to the time table. They conducted lectures on UG and PG classes throughout the day. The participants carried out sincere teaching activities under the guidance of the head of the department and teaching staff. At the end of the day, a photo session of participants was carried out with respected Principal and existing teachers.

College day teachers when teaching in classes

Department of Botany

The Department of Botany is established in 1971. It is one of the leading departments in the field of teaching and student activities. After Autonomy, in keeping pace with the advances in various aspects of plant sciences, the department has introduced the courses like Molecular Biology, Cell Biology, Plant Biotechnology, Bioinformatics, Plant Nano-technology, Forensic Botany Genetics, Plant Pathology, Instrumentation in Botany, Pharmacognosy, Gardening and Landscaping, Plant Breeding, Biostatistics etc. The Department has academic autonomy and has been revising its syllabi regularly. The department has successfully implemented the choice based credit system for grading the students. The department is known for the teaching, learning and the results. It is also known for strict implementation of rules and regulations formulated time to time by the college administration.

The department has undertaken the students projects in the areas of Plant Pathology, Genetics, Plant Biotechnology, Plant Tissue Culture, Medicinal Plants, and Aerobiology etc. Presently the department run started M.Sc. Degree very effectively.

The examinations of B.Sc. and M.Sc.

students are held as per the credit system rules laid down by the autonomous college. It involves continuous assessment that is internal assessment and semester end examination. The Curriculum of the B.Sc. and M.Sc. has been designed by taking into account all guidelines of NEP-2020, NET, SET, GATE and others competitive examinations.

The students of the department are regularly participating in co-curricular and extracurricular activities. Recently the research center in Botany is recognized by the parent university. This will enrich the research domain of the department.

The department regularly organizes the student seminars and botanical excursions and other activities. The student's association viz. 'Symbiosis' is very active in the department. Through this association various events are organized for the students.

* Organized 22 different events successfully.

* Organized Research One Day National Seminar on

“Advanced and Development in Life Sciences.”

* Two Students participated in SRD (NSS)

* Divya Sonkamble Successfully cracked IIT-JAM 2025

* Five students completed NPTEL Course Successfully.

The various events organized by the Department are as follows:

Sr. No.	Name of the Activity	Date
1	Celebration of Birth Anniversary of G. J. Mendel	23.07.2024
2	One Day Workshop on Shanivari Vidnyanvari	07.08.2024
3	Celebration of Birth Anniversary of E. J. Butler	13.08.2024
4	Celebration of Nutrition Week	13.09.2024
5	Inaugural and Welcome Function	14.09.2024

Sr. No.	Name of the Activity	Date
6	Nursery Visit	16.09.2024
7	Plastic Eradication Programme	25.09.2024
8	Short Excursion	25.09.2024
9	Poster Presentation on the occasion of Birth Anniversary of T. H. Morgan	28.09.2024
10	Celebration of World Food Day	16.10.2024
11	Guest Lecture on Modern Trends in Molecular Biology	18.10.2024
12	Long Excursion	25 th Oct to 28 th Oct 2024
13	Workshop on Strategies to crackdown Competitive Exams in Life Science	21.12.2024
14	Visit to Marathwada Education Conclave 2025, Latur	11.01.2025
15	Herbal Product Exhibition	16.01.2024
16	Visit to Krishi Vigyan Kendra, Latur and Vikasratna Vilasrao Deshmukh Manjara Shetkari Sahakari Sakhar Karkhana Ltd, Latur	18.01.2025
17	Extension Activity for School Teachers and Students Demonstration of school level Experiment	28 th Jan to 29 th Jan 2025
18	Plantation Awareness Rally	05.02.2025
19	One Day National Seminar on Advanced Research and Development in Life Sciences.	26.03.2025
20	Certificate distribution to the Students participated in Shanivari Vidyanwari	20th March 2025
21	Workshop on "Techniques in plant Tissue Culture	13.03.2025
22	Celebration of World Cancer Day	27.02.2025

Photos of the Activities:

Prof. S.N. Shinde while offering petals of flowers to the photograph of Sir G.J. Mendel

Dr. K.D. Savant while offering petals of flowers to the photograph of Sir G.J. Mendel

Participants involved in Celebration of Birth Anniversary of Sir G. J. Mendel

Prof. S. N. Shinde while delivering the presidential speech,

Prof. S.N. Shinde & Other staff members while Celebrating Birth Anniversary of E.J. Butler

Prof. S. N. Shinde, while guiding the students on occasion of Birth Anniversary of E.J. Butler

Participants involved in Celebration of Birth Anniversary of E. J. Butler on 13.08.2024

Inauguration of the Programme Lighting of Lamp at auspicious hands of Dr. Rahul Chavhan

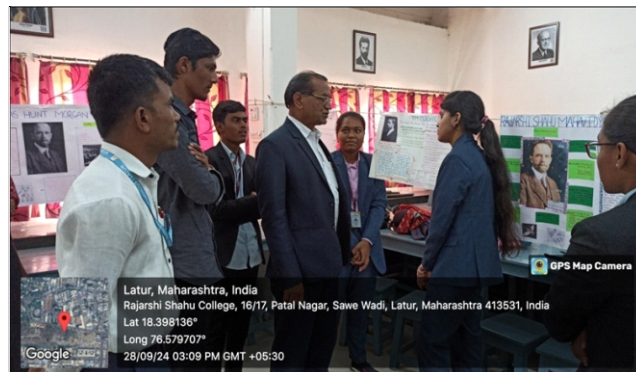
On occasion of Inauguration and Welcome Function Dr. Rahul Chavhan while guiding the fresher's of UG and PG Students

Prof. S. N. Shinde Vice-Principal and Head Department of Botany while guiding the fresh students.

Ms Sakshi Ige & Ms Kusum Tak while Anchoring the programme.

Miss Geeta Mule and Miss Supriya Gujare while presenting the poster on the occasion of Birth Anniversary of T. H. Morgan.

Miss Gayatri Kumavat presenting the poster on the occasion of Birth Anniversary of T. H. Morgan

Principal Dr. M.H. Gavhane while appreciating students.

Dr. M.H. Gavhane along with all staff members and Participants involved in Celebration of Nutrition week

Dr. K.D. Savant while introducing the guest Dr. Santosh Kulkarni.

Dr. Santosh Kulkarni while giving information of Shanivari Vidnyanvari

Ms. P.V. Kumbhar and Ms. P.B. Gore along with students at Suchiparna Nursery, Latur

Ms. P.B. Gore while guiding Students regarding various plants in Suchiparna Nursery, Latur

Students with Ms. P.V. Kumbhar and Technical expert of Suchiparna Nursery, Latur.

Dr. K.D. Savant, Miss P.B. Gore and Students at Sasivekalu Ganesha Temple.

Dr. K. D. Savant, Miss P.B. Gore and Students at Virupaksha Temple in Vijayanagara

Felicitation of Prof. Kannoujiya Lalji by Prof. S.N.Shinde , Vice-Principal and Head, Department of Botany

Prof. Kannoujiya Lalji, IFAS, Pune while guiding the students about the various Competitive Examinations in Life sciences.

Participants of One Day Workshop on "Strategies to Crackdown Competitive Examination in Life Sciences"

Mr. D.R.Awad, Ms. N.S.Kamble, Ms. R.L.Shaikh with students visited to Marathwada Education Conclave-2025

Mr. D.R.Awad, Ms. N.S.Kamble, Ms. R.L.Shaikh with students observed Chandrayan Model

Inauguration of the programme at the auspicious hands of honorable Principal Dr. M.H. Gavhane.

Principal Dr. M.H. Gavhane, Vice-principal Prof. S. N. Shinde while observing herbal products.

Students while explaining the uses of fungicide on crop plants.

Mr. D.R. Awad, Ms. P.B. Gore and students of B.Sc.I visited to Krishi Vigyan Kendra, Latur

The participants of field Visit to Vermicompost plant at Krishi Vigyan Kendra, Latur

The participants of field Visit to Pulses processing plant at Krishi Vigyan Kendra, Latur

Mr. D.R. Awad, Ms. P.B. Gore and students of B.Sc.I visited to Vikasratna Vilasrao Deshmukh Manjara Shetkari Sahakari Sakhar Karkhana Ltd, Latur

Industrial Visit to Vikasratna Vilasrao Deshmukh Manjara Shetkari Sahakari Sakhar Karkhana Ltd, Latur

Students during plastic collection and eradication at Sanjeevani Bet, Wadwal (Nagnath)

Prof. S.N. Shinde, all staff members and students on the occasion of Inauguration of Extension Activity for School Teachers and Students.

Ms. Harshika Pardeshi while explaining Evolution of Plant Kingdom to the School students.

Prof. S.N. Shinde, Dr. B. B. Patil, Dr. D.G. Palke, other staff members & Students of Botany on the occasion of Extension Activity for School Teachers and Students.

Prof. S. N. Shinde, Vice-Principal and Head, Dr. K.D. Savant and other staff members with students involved in plantation rally.

Felicitation of Dr. R.B. Alapure at the Auspicious hands of Prof. S. N. Shinde during Guest Lecture on Modern Trends in Molecular Biology also seen Dr. K.D. Savant and Mr. D.R. Awad.

Dr. R.B. Alapure while delivering the lecture on trends in Molecular Biology.

Convener speech on One day National Seminar of Advanced Research and Development in Life Sciences by Prof. Sadashiv Shinde, Vice-Principal and Head Department of Botany

Welcome speech by Dr. Mahadev Gavhane, Principal, on One day National Seminar of Advanced Research and Development in Life Sciences

Department of Computer Science

The Department of Computer Science continues to thrive as a hub of academic excellence and innovation. We offer three full-fledged programs—B.Voc. in Computer Technology, B.Sc. Computer Science and M.Sc. in Computer Science. To ensure the holistic development of our students, the department has organized various activities and academic functions, each designed to foster personal growth and achieve program-specific outcomes. A summary of these functions and activities is provided below.

Computer Science Association: Techno Minds

The Computer Science Association, Techno Minds, was formally inaugurated on September 27, 2024, with the following office bearers:

President: Ms. Bhakti Panshette (B.Voc. CTTY)

Vice President: Mr. Pathan Sohel (M.Sc. CS FY)

Secretary: Ms. Mansi Birajdar (B.Voc. SY)

Members: Seven students from various classes were also selected to contribute to the association's activities.

The inauguration ceremony was graced by **Dr. M. M. Betkar**, Former Principal of Shri Kumar Swami Mahavidyalaya, Ausa, and presided over by Dr. Mahadev Gavhane, Honourable

Principal. During the ceremony, the dignitaries felicitated the newly appointed office bearers.

Ms. Bhakti Panshette, President of Techno Minds, shared the vision behind the formation of the association, emphasizing its role in fostering innovation, collaboration, and technical excellence among students.

Dr. Renuka Londhe, in her address, highlighted the importance of discipline and perseverance in a student's academic journey. She narrated the inspiring story of Sudha Murthy's "Lazy Portado," which resonated deeply with the audience.

Dr. M. M. Betkar, in his inaugural speech, commended the department for its efforts in establishing Techno Minds. He encouraged students to leverage their knowledge of Computer Science to address societal challenges and contribute to the betterment of the community.

In the presidential address, Principal Dr. Mahadev Gavhane inspired students to cultivate critical thinking and entrepreneurial skills. He cited examples of successful entrepreneurs such as Mr. Ritesh Agarwal (OYO), Deepinder Goyal and Pankaj Chaddah (Zomato), and Jack Ma (Alibaba Group), urging students to dream big and work diligently toward their goals.

Key Events and Activities

Workshop on NLP and Machine Learning

Following the inaugural function, an online workshop on Natural Language Processing (NLP) and Machine Learning (ML) was conducted. The resource person for this workshop was Dr. S. S. Chowhan, Associate Professor at Jain University, Bengaluru. Dr. Chowhan introduced students to NLP's history, its components, and key steps. He also discussed syntactic analysis and various ambiguities—syntactic, semantic, and pragmatic.

Industry-Academia Interaction on "Mobile Technology"

An Industry-Academia Interaction on "Mobile Technology" was held on October 1, 2024, with **Mr. Deepak Suryawanshi**, Tech Lead at Reliance Jio, Bengaluru, as the resource person. Seventy-four students from the Department of Computer Science attended the event.

Mr. Suryawanshi elaborated on the workflow of the software development industry, highlighting job roles. He emphasized the importance of certifications in Java, Kotlin, and other tools for securing positions in leading companies such as Reliance Jio, Amazon, and Flipkart.

Industrial Visit: "The Fusion Journey: Tech &

Culture @ 2025"

From February 11–15, 2025, 47 students and 3 faculty members visited Bangalore and Mysore.

Key highlights included:

Visvesvaraya Industrial and Technological Museum (VITM), Bangalore

Indian Institute of Science (IISc): Exploration of the Param Pravega Supercomputer

U R Rao Satellite Centre, ISRO: Insights into satellites and the Gaganyaan mission

Cultural Visits: ISKCON Temple, Vidhana Soudha, Botanical Garden, and Adiyogi in Bangalore

Mysore Sightseeing: Sri Chamarajendra Zoological Gardens (Mysuru Zoo), Mysore Palace, Vrindavan Garden, Sri Chamundeshwari Temple, and St. Philomena's Cathedral Church

Inspired by the industrial visit to the U R Rao Satellite Communication Centre, four M.Sc. CS (SY) students took the initiative to apply for internships at the prestigious Vikram Sarabhai Space Centre (ISRO).

Fresher's Party 2024

A Fresher's Party was organized on August 23, 2024, to welcome new students. Activities included singing, dancing, and gaming, with titles awarded to Mr. Fresher and Miss Fresher.

Training & Placement Support

To support students in their recruitment

and placement efforts, the Department of Computer Science regularly conducts training sessions on logical reasoning, quantitative aptitude, and mock interviews to prepare them for opportunities in leading MNCs such as Wipro, TCS, and Tech Mahindra.

Online Learning Guidance Centre

The department serves as an Online Learning Guidance Centre, dedicated to promoting affordable and accessible education. Notable initiatives include the Faculty Development Program (FDP), featuring the "SWAYAM NPTEL Online Course Awareness Workshop" held on January 25, 2025, which saw participation from over 30 faculty members. The program aimed to enhance awareness of online learning platforms such as Spoken Tutorial, NPTEL, Coursera, and Springboard, while also encouraging student enrollment in advanced courses.

Faculty Achievements

The Lions Club, Latur, honoured Dr. Renuka Londhe with the Best Teacher Award 2024. Additionally, she published a patent design titled "AI-Powered Wearable Device for Health Monitoring," registered with the Patent Office, Government of India. Faculty members contributed to academic research by publishing articles in Scopus - indexed journals during the academic year 2024-25.

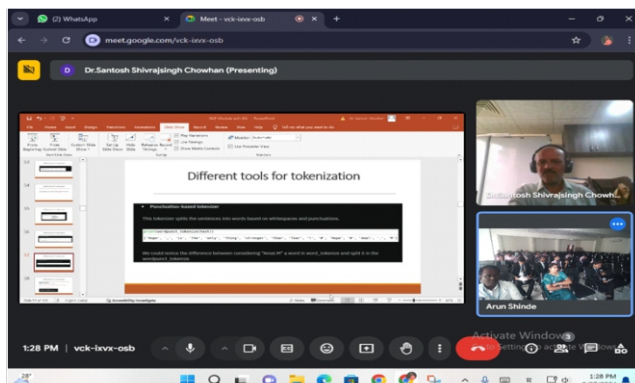
Dignitaries Felicitating President of Techno Minds

Guest of Honor Dr. M M Betkar guiding students

Respected Principal Dr. Mahadev Gavhane giving Presidential address

Dr. S S Chowhan presenting concepts of NLP

Mr. Deepak Suryavanshi guiding students on Mobile Technology

Glimpse of Industrial visit: VITM Bangalore

Glimpse of Industrial Visit: IISc Bangalore

Glimpse of Industrial Visit: Super Computer Research Centre, IISc Bangalore

Glimpse of Industrial visit: U R Rao Satellite Communication Centre, Bangalore

***

Department of Information Technology

The Department of Information Technology was established in the year 1999. On commencement, the Department came up with two under graduate programmes BCA and B.Sc.CS in the year 2000. In this academic year, the Department of Information Technology has completed 25 years, marking a significant milestone in its history. To celebrate this successful journey of 25 years, the department and student associations: Information Technology Student Association (BCA) and Techno Quest Student Association (B.Sc.CS) have organized various

innovative programmes.

1. IASc (Bengaluru), INSA (New Delhi) and NASI (Prayagraj) Summer Research Fellowship Programme 2025

The two students and one teacher from the Department of Information Technology are selected for National Level IASc (Bengaluru), INSA (New Delhi) and NASI (Prayagraj) Summer Research Fellowship Programme 2025. These students and teacher will complete research for two months under the guidance of assigned guide at the institute/University/Laboratory given by the INSA Academy in Summer 2025.

Name of student	Category	Class	Name of Institute /University /Laboratory
Ms. Ashwini S. Mahajan	Student	B.Sc.CA SY	Pondicherry University, Puducherry
Mr. Harsh Y. Landge	Student	B.Sc.CA SY	CSIR-National Physical Laboratory, New Delhi
Ms. Jyoti V. Mashalkar	Teacher	--	Indian Institute of Technology (IIT), Ropar (Punjab)

Felicitation of Ms Ashwini Mahajan, Mr Harsh Landge, their parents and Ms Jyoti Mashalkar by Principal Hon'ble Dr Mahadev Gavhane.

2. Awards and Achievements:

i) Cyber Shiksha for Cyber Suraksha Awards

Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous), Department of Information Technology in association with Quick Heal Foundation, Pune organized **Cyber Shiksha for Cyber Suraksha: Learn and Earn** project in Latur and nearby districts in the academic year 2024-25. The total 40 students of B.C.A. and B.Sc.CS have worked as Cyber Warriors. They have successfully delivered **286** presentations in **190** schools/colleges and sensitized

students about the importance of digital safety. They also covered various government, non-government offices and public places and make aware more than 70,000 people about cyber security and its threats. For this work, Quick Heal Foundation's **National Level Smart Cyber Club Award Runner Up-I Award** to the college and **Best Secretary Runner Up-I** award to Ms Pratiksha Ramesh Pange (B.Sc.CS TY) was awarded by the **Governor of Maharashtra Hon'ble Shri. C. P. Radhakrishnan** in the Award Ceremony at Pune on 12th January 2025.

S.N.	Name of the Award	Awardee
1	National Level Smart Cyber Club Award Runner Up-I (Institution)	Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous)
2	National Level Best Secretary Award- Runner Up-I (Student)	Ms. Pratiksha Ramesh Pange (B.Sc.CS TY)

RSML-QHF Club officers and teacher coordinator Ms Jyoti Mashalkar receiving Smart Cyber Club Runner Up-I Award (Institution) from Governor of Maharashtra Hon'ble Shri C. P. Radhakrishnan

Ms Pratiksha Pange receiving Best Secretary Runner Up-I Award (student) from Governor of Maharashtra Hon'ble Shri C. P. Radhakrishnan

ii) Avishkar Research Festival 2024-25

S.N.	Name of student	Class	Level	Category	Rank
1	Sayali Haidrabade	B.C.A. TY	District	Commerce, Management and Law	I
2	Rutuja Takbhate	B.Sc.CS SY	District	Commerce, Management and Law	II
3	Rucha Devshatwar	B.Sc.CS SY	District	Humanities, Language and Fine Arts	I
4	Atharv Patil	B.Sc.CS SY	District	Engineering and Technology	II

iii) Anvenshan Research Festival 2024-25

S.N.	Name of student	Class	Level	Category	Rank
1	Rutuja Takbhate	B.Sc.CS SY	University	Engineering and Technology	Participated

iv) Participation in competitions organized by other colleges

Sr. No.	Name of student	Class	Competition Name	Organised by	Rank/Prize
1	Atharv Patil Dhiraj Gaikwad Riya Bhanushali	B.Sc.CS SY, BCA TY	Shastrarth-2024: Model Making Competition	M. S. Bidve Engineering College, Latur on 24/9/2024	First
2	Ashutosh Pichare Sudhir Kale Rohit Pendharkar	B.Sc.CS TY, BCA TY	Shastrarth-2024: Software Application Competition	M. S. Bidve Engineering College, Latur on 24/9/2024	Runner Up
3	Rutuja Takbhate	B.Sc.CS SY	National Level Students Competition on Innovative Ideas(NSCII-25)	Yashwant Mahavidyalaya, Nanded on 20/2/2025	Consolation Cash Prize Rs. 1000 with Certificate
4	Shailesh Jamge	B.Sc.CS SY	Srujan -2025 : Poster Presentation	College of Computer Science and IT, Ambajogai on 20/3/2025	Rank – I Cash Prize Rs. 5000 with Certificate
5	Mahveen Shaikh Shahebaz Pathan	B.Sc.CS TY, BCA TY	Start-up Idea	Entreprethon 2025, IIL, S.R.M.U., Nanded on 27/03/2025	Rank-II in UG category

Felicitation of students for securing Rank – I at M.S. Bidve Engineering College, Latur

Felicitation of student for securing Rank – I at College of Comp. Sci. and IT, Ambajogai

Felicitation of students for securing Consolation Prize at Yashwant Mahavidyalaya, Nanded

v) Research Paper Presentation

S.N.	Name of student	Class	Name of Seminar/Conference	Rank
1	Anjali Musale Nikita Lokare	B.Sc.CS TY	ICSSR sponsored National Level Seminar on Role of AI in India's Vision 2047: Building a Self-Reliant Nation organized by Faculty of Commerce, R.S.M. Latur (Autonomous) on 06/03/2025.	Rank-II in Student category
2	Rutuja Takbhate	B.Sc.CS SY	Two Days National Seminar on Social Impact of Ancient and Medieval Caves: Art and Architecture, R.S.M. Latur (Autonomous) on 24 and 25 March 2025.	Presented

Felicitation of Ms Anjali Musale and Ms Nikita Lokare for securing Rank – II in Research Paper Presentation

3. Placement and Internship

Placement:

Sr. No.	Full Name	Class	Name of Company
1	Mahveen Shaikh	B.Sc.CS TY	Wipro
2	Yogita Kshirsagar	B.Sc.CS TY	Wipro
3	Vijay Jadhav	B.Sc.CS TY	Wipro
4	Shahebaz Pathan	B.C.A. TY	Acuity Consultants LLP
5	Shubham Khanapure	B.C.A. SY	India Post Office
6	Divya Giri	B.C.A. SY	India Post Office
7	Ashutosh Pichare	B.Sc.CS TY	Nynedge Software Private Ltd.

Internship

The following 19 students of B.Sc.CS TY are selected for internship at QSPIDERS, Pune:

S.N.	Student Name
1	Sayali Sunil Kanase
2	Shivani Balaji Revadkar
3	Swati Dhanaraj Ekorge
4	Jyoti Dnyaneshwar Dalve
5	Pratiksha Popat Sarde
6	Pratiksha Ramesh Pange
7	SanikaVirabhadra Durugkar
8	Supriya Sanjay Patil
9	Arfa Rasul Shaikh
10	Mahveen Fatema Siddique Shaikh

S.N.	Student Name
11	Vaishnavi Ganesh Shinde
12	Shraddha Abasaheb More
13	Aishwarya Vijaykumar Chavan
14	Sakshi Ramesh Shiganapure
15	Kranti Sadashiv Waghmare Mali
16	Sakshi Deepak Bhandare
17	Rutuja Gopal Survase
18	Harshal Gade
19	Shrikant Anantrao Bhadade

The following 6 students of B.C.A. TY are selected for internship at QSPIDERS, Pune

S.N.	Student Name
1	Vedant Ganesh Bhushette
2	Sahana Dayanand Vibhute
3	Dipali Dayanand Langar

S.N.	Student Name
4	Sayli Sachin Haidrabade
5	Shahebaz Ajmer Pathan
6	Vishakha Surendrakumar Patil

In addition to this, Rohit Pendharkar (B.Sc.CS TY) is selected as an Intern at Nynedge Software Private Ltd. and Gaurav Patil (BCA TY) as AWS Cloud Intern at FXIII Enhance Private Limited, New Delhi.

4. Activities conducted by the department

A) Activities under MoU

1. Outreach Activity conducted in association with Quick Heal Foundation, Pune and Maharashtra Cyber Cell

In tune with the mission statement of the institute "*to develop students as responsible citizens with human values*", Rajarshi Shahu Mahavidyalaya Latur (Autonomous) in association with Quick Heal Foundation (QHF),

Pune conducting "Cyber Shiksha for Cyber Suraksha: Learn and Earn" project in Latur and nearby districts from the last three years. This project is run for bringing awareness in the society about cyber security. In this academic year, the total 40 students from BCA TY and B.Sc.CS TY worked as Cyber Warriors; Ms. Jyoti Mashalkar, Mrs. Jayshree Jatal worked as teacher coordinator for this project.

Under MoU, the department has conducted following activities in the academic year 2024-25:

a) Teacher and Student Orientation programme on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha: Earn & Learn 2024-25

The orientation of teacher and students was

organised at Quick Heal Foundation, Pune on 11/6/2024. In this programme, the information regarding Cyber Shiksha for Cyber Suraksha project to be run for the academic year 2024-25 was given. The four Club Officers of RSML-QHF Club -Pratik Varma (President), Pratiksha Pange (Secretary), Aishwarya Kurle (Community Director), Vedant Bhushette (PR Director) and teacher coordinator Ms Jyoti Mashalkar attended this programme.

b) Awareness Programme on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha

Being a part of this project and as a social responsibility, an Awareness Programme on Cyber Shiksha for Cyber Suraksha in association with Quick Heal Foundation, Pune and Maharashtra Cyber Cell was conducted in schools and colleges, government, non-government offices, and public places of Latur and nearby districts Dharashiv, Solapur and Parbhani during 29.07.2024 to 10.10.2024. The total 40 cyber warriors from BCA and B.Sc.CS have taken 211 awareness sessions and gave information about how to identify cyber-crime, different ways of cyber-crimes such as online shopping, load fraud, fake calls and how to be remain from such cyber frauds. Also they have given information regarding Cyber Cell department, punishments for Cyber-crimes and shared cyber cell number for registering cyber-crime. They covered more than 70,000 people during these sessions.

c) Mass Gathering Activity

To aware the people about various cyber frauds, cyber-crimes and cyber security, an indoor and

outdoor mass gathering activities were conducted.

An indoor mass gathering activity was conducted within the college campus where cyber warriors presented **Cyber Kirtan and Cyber Poster Presentation** was arranged by the cyber warriors. A huge response was got for this activity. The Chief guest for this activity was Dr M. M. Betkar, Principal, Kumarswami College, Ausa, President of activity Principal Dr Mahadev Gavhane, Vice Principal Prof. Sadashiv Shinde were present for this programme.

The outdoor mass gathering activity “**Cyber Janjagruti Gondhal**” was conducted in the crowded area of Latur, in front of Jagdamba Devi Mandir, Ganjgolai on 9.10.2024. This activity was conducted for the labours, farmers, vendors, vegetable sellers, worshipers, transgenders and other people present over there. The people appreciated the students and college for conducting such an activity.

d) Felicitation Programme of Cyber Warriors

To appreciate the excellent work done by the Cyber Warriors, a felicitation programme was organised on 27/2/2025. The Chairperson for this programme was Principal of college Dr Mahadev Gavhane, Chief Guest renowned Plastic Surgeon Dr Vitthal Lahane with special presence of Vice Principal Prof Sadashiv Shinde. The teacher coordinator Ms Jyoti Mashalkar gave the detailed information regarding the work done in this project. The felicitation of Principal being head of Institution, 4-Club Officers, 2-Teacher Coordinators and 36-Cyber Warriors took place.

Orientation Programme at QHF,, Pune

News of Cyber Club in newspaper

Inauguration of Indoor Mass Gathering Activity

Cyber Kirtan and Poster Presentation in Indoor Mass Gathering Activity

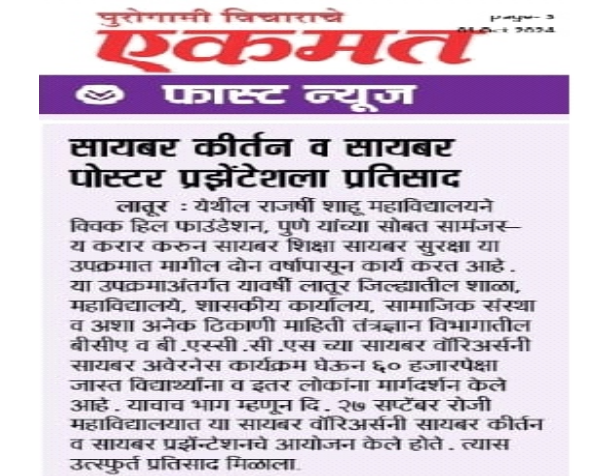
Cyber warriors presenting Cyber Gondhal in Outdoor Mass Gathering Activity

Outdoor Mass Gathering Activity at Jagdambga Devi Mandir, Ganj Golai, Latur

Police Training Programme: API Mr Dayanand Patil, Latur

News in newspaper

Cyber Awareness sessions at schools

Cyber Awareness sessions at schools

Cyber Awareness sessions at schools

Felicitations of cyber warriors by renowned Plastic Surgeon Dr Vitthal Lahane

2. Online Certificate Courses

The Department of Information Technology has designed three Online Certificate courses of four weeks named Programming Concepts of Python, Programming in C#.Net and Computer Networking Concepts. Every year these courses are run for all. Apart from this, our college has signed MoU with Pratibha College of Commerce & Computer Studies, Chinchwad, Pune. Under this MoU, the above online certificate courses were run for the students of Pratibha College, Pune. In this academic year, these courses were run during the period 1/8/2024 to 31/08/2024. The videos of course were shared with students every week and a weekly assignment was given. The certificates are given to those participants who have submitted weekly

assignments and qualified the final examination.

B) Other Departmental Activities

i) Student Induction Programme (SIP)

The Student Induction Programme was organized during 26 and 27, July 2024 to provide information to B.Sc.CA F.Y. and B.Sc.C.S. F.Y. students about the college, rules and regulations of college, examination section, office section, NCC/NSS, Cultural and Sports unit and other various activities conducted by the college and department.

On the first day, the Principal of college Dr Mahadev Gavhane gave detailed information about college from its establishment to till now along with facilities and achievements of college. Dr O. V. Shahapurkar, CoE guided the students

about examination, passing criteria, rules and regulations of examinations. Dr V. D. Dhumal gave information regarding office section along with various scholarships for B.Sc.C.A. and B.Sc.CS students. Dr Deepak Vedpathak, Dr K. D. Sawant, Lt. Dr Archana Tak and Dr Anirudh Birajdar gave information and achievements of Cultural, NSS, NCC (Boys and Girls) and Sports unit of the college respectively. Dr Anuja Madam, Head, Department of English and Nodal Officer, NEP Cell of college gave in depth information regarding National Education Policy 2020.

On 27/7/2024, HoD Mr Vishwanath Panchal guided the students about the department, curriculum, Internal and External examination and its pattern, marking scheme, attendance of theory

and practical, college website and best practices of the department. Mr Riyaj Shaikh and Mr Bhairavnath Gorde worked as coordinator for this programme.

Dr V. D. Dhumal giving information about office section and various scholarships for B.Sc.C.A. and B.Sc.CS students

ii) 10 Days FDP on Use of ICT for Effective Teaching

The college promotes the organization of various programmes to upskill the knowledge of teachers. In this regard Department of Information Technology has organized *10 Days FDP on Use of ICT for Effective Teaching* from 26.06.2024 to 03.07.2024. This FDP was organized for Jr. College Teachers of R.S.M. Latur.

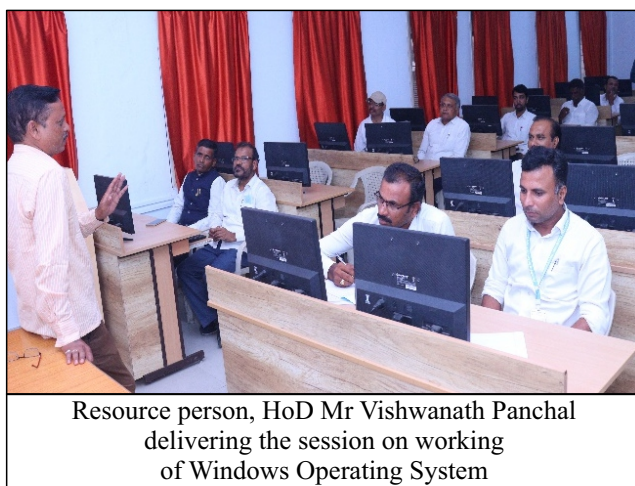
The faculty members of department, Mr V. D. Panchal, Mrs C. V. Kulkarni, Mrs C. P. Ahale, Mr Shaikh R. S. S., Mr M. B. Bhatade, Mr A. K. Shaikh, Mrs. M. A. Shinde and Mrs J. M. Jadhav worked as resource person for this FDP. They covered the topics related to Windows Operating System, MS-Office and its applications such as MS-Word, MS-Excel, MS-Powerpoint and use of Internet, searching on internet, sending e-mail with attachment, etc. The total 34 participants attended this FDP.

Chairperson of programme Hon'ble Principal Dr Mahadev Gavhane guiding the students

Dr Anuja Jadhav, HoD, English Department and Nodal Officer, NEP Cell giving information about NEP-2020

iii) Logo competition

As the Department of Information technology has completed 25 years, to celebrate this, a Logo Competition was organized by the department on 15/10/2024. The total 35 students have participated in this competition. The following logo was finalized for celebrating the completion of 25 years of department:

Logo designed by student for celebrating competition 25th year of department

iv) College Day-2025

For the overall development of students, the college provides a platform by organizing College Day every year. This activity will develop management skill and leadership qualities of students. The College Day-2025 was organised on 6/2/2025. The BCA TY and B.Sc.CS TY students were selected for the various posts such as HoD, Chief Coordinator, teachers, technician, non-teaching staff, and photographer of the department. At department level, Shubhangi Suryawanshi (BCA TY) and Akshay Kadam (B.Sc.CS TY) were selected as HoD and Chief Coordinator of the department respectively. The total 62 students were participated in this event. They conducted theory lectures and practicals as per the schedule with proper management on the college day.

Student teacher conducting theory lecture

Student Teacher conducting practical session

Apart from this, on the occasion of College Day-2025, Pratik Varma (BCA TY), Sayali Kanase (B.Sc.CS TY) have been selected as Vice Principal, Pratiksha Khandade (B.Sc.CS TY) and Sahana Vibhute (BCA TY) as an Administrative Officer and Mr Pramod Rokade as Registrar of the college.

Visit of Principal, Vice Principal, Administrative Officers and Registrar to IT Department

Group Photo of College Day – 2025 Principal of the college Hon'ble Dr Mahadev Gavhane, Vice Principal Prof. Sadashiv Shinde, HoD Mr Vishwantah Panchal, teaching staff, student participants of IT department

v) National Level RSM-Hackathon Project Competition

RSM-Hackathon is an initiative taken by the department to provide students a platform to solve the real world problems, to inculcate the programming and project development skill among them and to encourage them for startup. In the academic year 2024-25, National Level RSM-HACKATHON-S-25 competition was organized on 15.03.2025. The Chairperson of competition, Hon'ble Dr Mahadev Gavhane, Vice Principal Prof Sadashiv Shinde felicitated the judges of this competition alumni of college/department Mr. Nagesh Suryawanshi, Mr. Vivek Naragude and

Mr. Nitin Panchal. The sponsor for this competition was our alumni Mr Manoj Birajdar, Sankalp Coding Classes, Latur. The total 122 groups including 289 participants were participated in this competition. The participants came with their projects such as Software applications, IoT projects, websites, mobile apps, project models, ideas, etc. Mrs Jayshree Jatal, Mr Mahadev Bhatade, Mrs Shradha Pawar and Mr Bhairavnath Gorde worked as coordinator for this competition..

Participants presenting their projects

Winners of RSM-Hackathon-S-25 Project Competition

3. Student Association Activities

a) Inaugural Function of Student Associations of IT Department

Student association play a key role in the overall development of students which enable

them to work in a team, develop management skill and leadership qualities. In the academic year 2024-25, the inauguration of two associations of the department: Information Technology Student Association (ITSA) of BCA and TechnoQuest Student Association (TQSA) of B.Sc.CS was organized on 28/8/2024.

The office bearers of ITSA are: Sayali Haidrabade (President), Ritesh Yerolkar (Vice President), Shubham Kshirsagar (Secretary), Shubham Surwase (Treasurer) and other volunteers

The office bearers of TQSA are: Shrikant Bhadade (President), Pramod Rokade (Vice President), Shyam Mane (Secretary), Akshay Kadam (Treasurer) and other volunteers.

The Chief Guest for this inauguration function was Prof. Abdul Samad Kazi, Vishweshwarayya Abhiyantriki Padvika Mahavidyalaya, Almala. The Chairperson of the function was Principal Dr Mahadev Gavhane and Vice Principal Prof. Sadashiv Shinde present for this function. The felicitation of Presidents of both associations and their members took place. Mrs Shradha Pawar and Mr Bhairavnath Gorde worked as coordinator for these student associations.

Blood Donation Camp:

As a part of inauguration function and to commemorate this memorable occasion, the both associations jointly organized a blood donation camp, reflecting its commitment to serving the community and making a positive impact beyond

the confines of academia.

Inauguration by the hands of Chief Guest Prof. Abdul Samad Kazi

Chief Guest Prof. Abdul Samad Kazi guiding the students

b) Fresher's Party – 2024

The Fresher's Party- 2024 was organized by the TechnoQuest Student Association and Information Technology Student Association to welcome the newly admitted students of B.Sc.CA and B.Sc.C.S FY. The objective of this programme was to provide a warm and inclusive atmosphere for new students entering in the college, building relationships, to encourage interaction and networking among new students, faculty members, and existing students.

This programme included a diverse range of activities and performances such as Shiv Garjana, Traditional walk, Fishponds, Dance,

Singing, Mimicry, Rapid Fire: On the Spot Event and Musical Chair.

Photos of Singing, Dancing and Traditional walk

c) Laptop Awareness Camp

As technology continues to evolve at a rapid pace, laptops have become indispensable tools for education, work, and personal use. To address this need, the Department of Information Technology has organized Laptop Awareness

Felicitation of Laptop vendors by Principal Dr. Mahadev Gavhane

Camp on 16.10.2024 to showcase and get hands-on experience with the latest laptop models from leading manufacturers, featuring cutting-edge designs, processors, and features.

The primary objective of Laptop Awareness Camps is to provide students and staff,

Students during Laptop Awareness Camp

the necessary financial and technical knowledge of the laptop. This camp was open for all staff and students of the college. They participated and interacted with laptop vendors and got detailed information about laptops of various companies like HP, Dell, Acer, etc. The vendors explored the latest offerings from laptop manufacturers, accessory providers, and related services, with exclusive promotions and discounts.

d) Inauguration of Aarohan: TechFest-25

The TechnoQuest Student Association has organized Aarohan: TechFest-25, a one-week technical festival during 1/1/2025 to 7/1/2025. The TechFest-25 was inaugurated by Principal of college Dr Mahadev Gavhane. This TechFest included group of activities and competitions.

Name of activity	Date	Resource person/Judge
Blind coding competition	01.01.2025	Mr. Mayur Shinde, Skillways Coding Institute, Latur
Workshop on How to Write Research paper	02.01.2025	Dr K.C. Tayade, Assistant Professor, Department of Chemistry, R.S.M. Latur (Autonomous)
Pseudo code competition	03.01.2025	Association Coordinators
Startup guidance workshop	04.01.2025	Mr. Rajesh Patil and Mr Rahul Biradar, Pratyush Udyog Samuh, Udgir

Name of activity	Date	Resource person/Judge
Reel making and Book Review	06.01.2025	Mrs Shradha Pawar and Mr Bhairavnath Gorde
Rangoli competition	09.01.2025	Mrs. Dhanashri Jagtap, Dept. of Zoology and Fishery Science, R.S.M. Latur
Mehendi competition	09.01.2025	Ms Shradha Joshi, Faculty of Commerce, R.S.M. Latur
Prize Distribution of TechFest-2025	16.01.2025	Dr. Dnyandeve Raut, Shahid Bhagatsingh Mahavidyalaya, Killari

Photographs:

Inauguration of Aarohan: TechFest-25

Felicitation of Judge of Blind Coding Competition Mr. Mayur Shinde by Principal Dr Mahadev Gavhane

Students participated in Pseudo Code Competition

Resource Person Mr Rahul Biradar guiding the students about start up

Ms Shradha Joshi assessing the Mehendi of participants

Judge Mrs Dhanashri Jagtap assessing the Rangoli of participants

e) Information Technology Student Association Activities (BCA)

Name of activity	Date	Resource Person
Industry Expert Talk on Career Guidance	16-10-2024	Mr Kailas Kote, Software Engineer, Altera Digital Health, Pune
Industry Academia Workshop on DBMS using SQL server	23-10-2024	Mr Ashish Dake, DBA@TCS Ltd.
Guidance on MCA/MBA Entrance Examination Preparation	21-12-2024	Rahul Bulani, Anup Hariyani, Catalyst Group, Latur
Industry Expert Talk on Recent Trends in IT	05-02-2025	Mrs Pooja Varma-Panchal, Full Stack developer at IKEA, Sweden

ITSA's Innoverge 2.0 Tech Fest

Name of activity	Date	Chief Guest/ Resource Person/Judge
Poster Presentation Competition	11-03-2025	Ajay Chavan, Assistant Professor, Dayanand Commerce College, Latur
Debate Competition	11-03-2025	Mr Rahul Bulani, Director, Catalyst Group, Latur
PPT Presentation Competition	12-03-2025	Association Coordinators
Robotics Workshop	12-03-2025	Ashish Dake, DBA@TCS Ltd.
Cultural Fest	13-03-2025	Dr Omprakash Shahapurkar, CoE Dr Deepak Vedpathak, HoD, Microbiology Department Dr Anirudh Birajdar, Sports Director, R.S.M. Latur.

Photographs:

Inauguration of Innoverge 2.0 TechFest

Students presenting posters

Welcome of the resource person Mr Ashish Dake for the Robotics Workshop

Students are receiving their certificates

Department of Microbiology

Microorganisms are tiny living organisms that are often too small to be seen with the naked eye. Microorganisms play important roles in various aspects of lives, including nutrient cycling, biodegradation, disease, and biotechnology. They play vital roles in ecosystems, the environment, and even within the human body.

Microbiology is the scientific study of microorganisms, including bacteria, viruses, fungi, algae and protozoal parasites, encompassing their structure, function, classification, and interactions with the environment and other organisms. Microbiology is divided into several sub-disciplines, such as medical microbiology, environmental microbiology, industrial microbiology, and food microbiology.

By studying small things, microbiologists can answer some big questions which affect many aspects of our lives, from plant growth promotion, food spoilage, waste degradation, metal recovery to causing and curing disease. The study of microbes helps us to understand our world and our place within it. By manipulating the genes scientists seek to engineer microorganisms that will process wastes, fertilize agricultural land, produce desirable biomolecules, and solve other problems, inexpensively and safely.

In tune with the mission of our institution,

“Pursuit of Excellence” the department is running B.Sc., M.Sc. and research programs in microbiology and continuously arranging various curricular, co-curricular and extracurricular activities for shaping the student's overall personality. The department has state-of-art laboratories with advanced instrumentation facilities.

The activities performed in the academic year 2024-25 are as follows

1. A farewell ceremony was arranged on 29th September, 2024 to felicitate Prof. Dr. K. G. Maske, Head, Department of Microbiology, on her retirement. The ceremony was arranged to honour the contributions, express appreciation for years of service of Dr Maske madam. The function created

Felicitation of Prof. Dr K. G. Maske

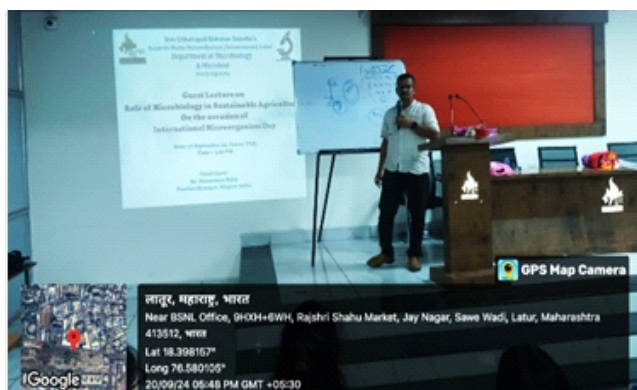

Inauguration of farewell ceremony banner

a positive and memorable experience for respected Dr.Maske madam, the departmental colleagues and the students. Dr Basavraj Nagoba, a renowned scientist in the field of medical microbiology was the chief guest and Prof. Sadashiv Shinde, Vice Principal, Chaired the function.

2. A Guest lecture of Dr. Manmohan Bajaj, Product Manager, Biogene India, on the role of Microbiology in Sustainable Agriculture was arranged on 17th September, 2024. He enlightened on the importance of Microorganisms and their products in the modern, nontoxic agricultural practices. Prof. S.N. Shinde (Vice Principal of RSML) chaired the session.

Dr. Manmohan Bajaj presenting his views

The Staff and Students listening carefully

3. A Three days Hands on training Program on “Advance Molecular Biology Techniques” was

organised for Microbiology students in Department of Biotechnology from 17 th to 19 th Oct. 2024. Dr. Sachin Kulkarni, Dr. Manisha Dhotre, Prof. U. P. Sirdeshmukh, Prof. Suraj Kadam, Prof. Sanket Bansode and Ms. Swati Swami were the experts for this training program. Students worked with kits, PCR, and gel electrophoresis equipment while learning and practicing a variety of sophisticated molecular biology procedures.

Dr. Sachin Kulkarni in Training Session

Participants, teachers and resource persons in hands on training program

4. An Experiential Learning Program under co-curricular course has organized, to visit Microbiology based industries in Pune, from 25/10/24 to 28/10/24. The visit aimed to bridge the gap between theoretical knowledge and practical applications in microbiology. The team visited

Green Vitals Biotech, Pune, DryBox Industries, Pune and Kulkani Laboratories, Pune.

In Green Vitals Biotech, a leading manufacturer of biofertilizers, students learnt the bio-fertilizer production: the manufacturing process, microbial strain maintenance, fermentation process, and quality control.

Demonstrations of dehydration techniques, highlighting the importance of moisture control in biofertilizer production and the food industry are experienced by the students in DryBox industries. They also came across the knowledge about new avenues and opportunities in start-ups related to preservation of agro products by drying techniques.

Conversation at DryBox industry

Experiencing techniques in Kulkarni Laboratories

The Kulkarni laboratories is a NABL accredited laboratory where students witnessed various Microbiological testing procedures, including PCR, microscopy, and culturing and its importance in setting up of analytical laboratory services.

Experience in Biofertilizer production in Green Vitals Biotech

Enjoying sights at Singhgar fort

5. A blood group testing camp was arranged on 11th December, 2024 in the memory of Nobel Prize award to Carl Landstainer for his discovery of human blood groups. Blood group testing is crucial for safe blood transfusions, organ transplants, and understanding potential genetic conditions, as it ensures compatibility and helps prevent life-threatening reactions. Students compulsorily have to note their blood group on identity card. The B.Sc. & M.Sc. Students have

participated in blood group testing camp.

6. One day workshop on strategies to crack the competitive exam in Life Science was arranged on 21st December, 2024. According to Dr. Kannoujiya Lalji, IFS, Pune, the resource person, careful preparation and diligence are crucial for passing any competitive exam. Additionally, he reviewed some of the key subjects covered in the curriculum for the various life sciences exams and clarified what needed to be learned in order to succeed.

Prof. Sadashiv Shinde, (Vice Principal, RSML) was the Chief Organizer and Dr. D.V. Vedpathak was the Convener of the workshop.

Dr. Kannoujiya Lalji, IFS, Pune Delivering his lecture

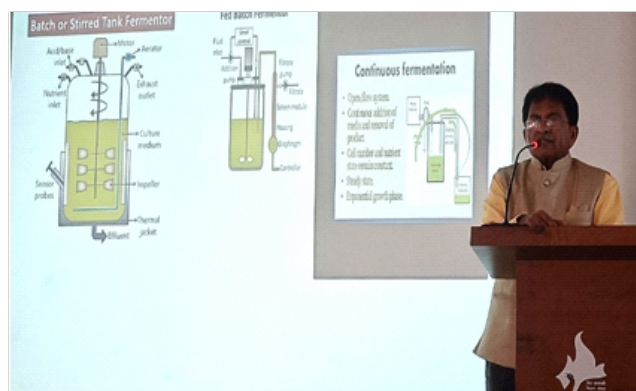
The student audience aspirant for competitive exam in Life Science

7. A Seminar on “Fermentation for better Human Life” was organized on 03rd January, 2025.

Dr. Rajendraprasad Awasthi, Principal, Shivaji

Mahavidyalaya, Renapur was the resource person.

He summarized in detail the fermentation process from past to present along with recent developments in fermentation technology and also explained the role of microbial fermentation in industries and human life. Chief Organizer of this seminar was Dr. M. H. Gavhane (Principal RSML)

Dr. Rajendraprasad Awasthi explaining the fermentation process

8. A Seminar was organized on “Biomass production and applications” on 03rd January, 2025. Dr. Jayant Potdar, Industrial Microbiologist, Pune was the resource person. He discussed the idea of microbial biomass generation, its several forms, and its potential for environmentally friendly and sustainable development in agriculture and other industries, as well as some of the opportunities and challenges that come with it.

Dr. Jayant Potdar, delivering lecture in the seminar

9. An Exhibition of Fermented Food and Beverages was arranged on 3rd January, 2025 to provide knowledge to the visitors about fermentation process and its importance in daily foods and human health. The exhibition was inaugurated by Dr. Jayant Potdar, a veteran fermentation specialist in presence of Prof. Sadashiv Shinde (Vice Principal) and Dr. Abhijit Yadav (IQAC, Co-ordinator). Dr Potdar also shared some special tips for household fermented food production

Chief Organizer- Dr. M. H. Gavhane, (Principal, RSML) and Convener- Dr. D. V. Vedpathak

The inauguration of exhibition by Dr. Jayant Potdar

Conversation between students and the brewing expert

10. An Excursion Tour was arranged for M. Sc. first year students to Lonar Crater Lake, in Buldhana district on 5th and 6th January, 2025.

Exposing students to the highly saline and alkaline environments that extremophilic microbes naturally inhabit is the objective of the tour. Students gained knowledge about specimen collection and transportation. They also relished the journey overall, including exploring the forest, seeing archaeological sites, and travelling.

Sampling by students at Lonar Lake

The students, teachers and staff on tour to Lonar Lake

Students visit to an archaeological site at Lonar Lake

11.A Community engagement program was organized on Republic day, 26 January, 2025 for the awareness about organic farming, bio-fertilizers and bio-pesticides among the farmers in rural area. The B. Sc. Second year students formed the group and visited agro practitioners in various villages along with posters and questionnaires. They took a survey and prepared a meticulous report on the awareness program.

Student's conversation with farmers in bio-fertilizers and bio-pesticides Awareness program in villages

12. An Extension Activity for school teachers and students was organized on 28th and 29th January, 2025. School students enjoyed observing different types of microbial cells under microscope, cultivation of microorganisms in laboratory and understood the beneficial as well as destructive role of microorganisms in human life and environment.

The students Mr. Jay Gutte, Mr. Sanchit Patil, Mr.

Sagar Dapke, Ms. Vaishnavi Kadam, Ms. Prerna Kamble, Ms. Kale Manisha, Ms. Kanchan Samudre, Mr. Shyam More, Mr. Shubham Kavathe, Mr. Pranav Sarole, Ms. Shaikh Javeriya and Mr. Omkesh Chate have actively participated in the event.

School students observing the microorganisms under Microscope discussing with college students

13. A celebration of College Day for students was held on 6th February, 2025. It might be a chance for them to demonstrate their range of skills and

Microbiology Students faculty with teachers

talents. Students gain experience in preparation, appearance, time management, expressive skills, discipline, communication, classroom management, and the efficient use of a variety of resources necessary to become an influential educator. Students had a great time with this event and understood how important teachers are to their growth.

14. A DST-FIST sponsored one day state level symposium on Analytical Methods for Biological Products was organized on 25th February, 2025. The symposium was dedicated to understand principle, standard operating procedures and analysis of results of biological products obtained on UV-Vis spectrometer, FTIR and PCR were the main goals of symposium.

Dr Vinod Jogadand's talk on FTIR

Dr. Vipin Hiremath explaining PCR analysis

Dr Prashant Dixit putting the Keynote

The presence of teachers, researchers and student delegates in the symposium

Dr Jeetendra Kulkarni's presentation about UV- Vis spectrophotometer analysis

15. A Fare well program for B.Sc. third year and M. Sc. Second year students was organized on 1st April 2025. The main objectives of a college student farewell celebration are to bid a cheerful adieu to graduating students, celebrate shared memories, express appreciation, and wish them well for their future endeavours, while fostering a sense of community and solidarity

Dr Omprakash Shahapurkar, CoE, expressing his views as a chief guest
Prof. Sadashiv Shinde, Vice Principal was present as the chairperson

B. S. third year and M. Sc. Second year students were posing with the staff

Department of Zoology and Fishery Science

The Department of Zoology and Fishery Science is one of the oldest and efficient departments in this institution. This department has always taken an initiative to achieve academic, socio-cultural, co-curricular as well as extracurricular development of the students. To give a good shape to the personality of the students Below mentioned activities are organised throughout the year as per the requirement and occasions. The achievements and activities of the department in 2024-25 are summarized below:

1. Excursion Tour to Gauri Food Industry MIDC, Chakur and Dist. Latur (Date: 17.08.2024)

Apiculture is the modern method of rearing honeybees to a gain honey, wax pollens, propolis and bee venom etc. To provide the field knowledge and practical handling of hives this tour was organized. In this tour Mr. Dinkar Patil conducted the lecture on Beekeeping skill and Apiary Management and he guided about all the practical skills required for Beekeeping.

About 54 participants like Teachers, students were present for this excursion tour at Gauri Natural Food, MIDC, Chakur (Dist. Latur). Which of these 36 were female participant and 16 were male participant.

Shri Dinkar Patil delivering an insightful lecture on 'Beekeeping Skill and Management' to the students

Dr. D. S. Rathod delivering an insightful lecture to the students, offering valuable guidance in the presence of esteemed dignitary Shri Dinkar Patil.

Dr. K. S. Raut guiding to the students in the presence of esteemed dignitary Shri Dinkar Patil.

Shri Dinkar Patil providing valuable guidance on honey and its various products

2. Inaugural Function of DAZ and Welcome function of B.Sc. and M.Sc. F.Y. Students: (Date: 26.09.2024)

Departmental students association, named as Darwin Students Association of Zoology, Through this association several programs are conducted. Every year organizing committee is newly formed by nominating students of all the classes. The organizing Committee of DSAB for the academic year 2024-25 was formed and inaugurated at the auspicious hands of President of this programme Principal of this College Hon. Principal Dr. Mahadev Gavhane, Chief Guest, Hon. Mr. Somnath Reddy, District Planning Officer were present on this occasion on 26.09.2024.

Inaugural function was initiated by welcome song composed by students. Then dignitaries lit the lamp. The program commenced with a welcome song composed and performed by the students, setting a celebratory tone for the occasion. Following this, the dignitaries participated in a traditional lamp-lighting

ceremony, symbolizing the illumination of knowledge and guidance. Each dignitary was warmly welcomed with bouquets and books as tokens of appreciation. Dr. K.S. Raut, Department of Zoology and Fishery Science, delivered an engaging introductory speech that highlighted the importance of student involvement and the objectives of DSAZ and its role in learning the division of labour and the Task.

Dignitaries Lit The Lamp on the Occasion of Inaugural function and Welcome of Students

The names of the DSAZ office bearers were announced, and each was felicitated by the Principal and Chief Guest with flowers, recognizing their roles in leading the association. This event marked a significant milestone for the students, fostering enthusiasm for the activities

Welcome Song by Neha Gore on the Occasion of Inaugural function and Welcome of Students

and initiatives planned for the year ahead. Lastly the vote of thanks was expressed by Miss. Nasreen Shaikh. Sixty one Participants including 40 females and 21 males were present for this program including Teachers and students.

Presidential Address by Principal Dr. Mahadev Gavhane on the Occasion of Inaugural function and Welcome of Students

Felicitation of Chief Guest Somnath Reddy by Principal Dr. Mahadev Gavhane the Occasion of Inaugural function and Welcome of Students

Chief Guest Somnath Reddy Guiding students on the Occasion of Inaugural function and Welcome of Students

Chief Guest Shri Somnath Reddy guiding and addressing the students on the occasion of the Inaugural Function and Student Welcome Ceremony.

3. College Level Avishkar-25

(Date: 25.09.2024)

Department of zoology and fishery science organized College Level Avishkar-25. On 08.08.2024. The student from various discipline namely, Humanities, Languages and Fine Arts, Commerce, Management and Law, Pure Sciences, Agriculture and Animal Husbandry, Engineering and Technology, Medicine and Pharmacy. This program was inaugurated by Dr. P.R.Rodiya, Department of Commerce, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur.

Thirty seven participant participated in the Competition. Out of which Thirty seven participant, Fourteen (14) male and Twenty three (23) female participants present in the presentation. Out of 37 participant 25 participant

Selected for district level Avishkar. It was selected by two examiner and final results declared participant allowed take part in district level Avishkar. And final list of selected candidate was send to district Avishkar coordinator.

Inauguration of College Level Avishkar -25

Observation of Posters and Model by examiner in College Level Avishkar-25

4. Guest Lecture on Balance Diet on the occasion of Nutrition Week

A balanced and nutritious diet plays a crucial role in maintaining overall health and well-being. To spread awareness about the importance of proper nutrition, the Department of Zoology and Fishery Science organized a Guest Lecture on Balance Diet on the occasion of Nutrition week." The event was aimed at educating students, faculty members, and attendees on the significance of

balanced nutrition and dietary habits for a healthy lifestyle. The guest speaker for the event was Dr. V.S. Shembekar, Technical Director, and SAAS Pune. The introduction of the esteemed guest was carried out by Dr. D.S. Rathod, Head, Department of Zoology and Fishery Science.

About 55 participants attended this guest lecture, including students, faculty members, and invited guests.

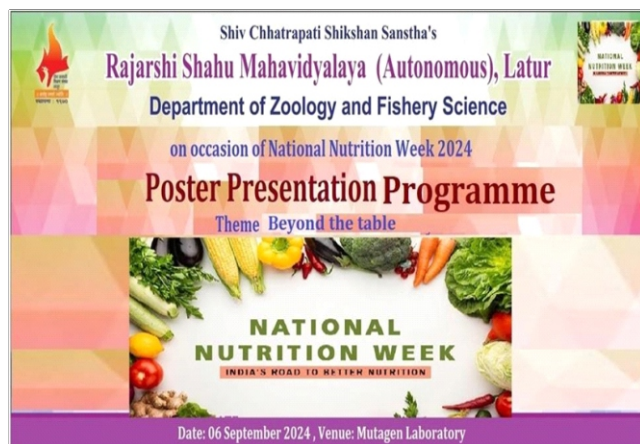

Dr. V.S. Shembekar engaging with participants, sharing valuable insights on the importance of a nutritious diet for a healthy lifestyle.

5. Poster Presentation on the Occasion of National Nutrition Week: 2024 (Date : 6.09.2024)

National Nutrition Week is celebrated annually from 1st Septemberto7thSeptember.The Ministry of Health and Family Welfare usually releases the theme to aware the people about important tips of their health and well-being. The role of our diet in life plays the most important role in promotion of health and well being of a human being. A good and balanced diet habit improves the quality of life, as poor diet might cause morbidity and illnesses. Thisy earthe theme is feeding beyond the table. The government has created a

program to impart proper information and build awareness through Seminars and also Camps to give every Child and Citizen of India on how children can benefit from proper nutritious diet right from birth. So, keep in these views into the mind, Department of Zoology and Fishery Science had been organized Poster Presentation on occasion of “National Nutrition Week- 2024” To develop intrinsic skill among the students and to aware importance of nutrition.

There are about 106 participant were present for the presentation. Out of which Thirty four (40) male and (66) female participants present in the presentation. Present poster presentation program increased awareness about nutrition and

Dr.D.S. Rathod inaugurating the programme of Poster Presentation on the occasion of “National Nutrition Week-2024”

healthy eating among the Students. Further it improved knowledge of nutrient-rich foods and balanced diets, enhanced understanding of the consequences of malnutrition.

All staff members and examiner in programme of Poster Presentation.

Mr.Datta Nalle and Student Participant start poster presentation program

An Introductory speech was given by Dr. K.S.Raut

6. DST-FIST Sponsored Scientific Talk on Bioinformatics as a Research Tools (Date : 10.03.2025)

We organized DST-FIST Sponsored Scientific Talk on Bioinformatics as a Research

Tools on 10.03.2025 to communicate the scientific knowledge, stimulate discussion and debate. This program chaired by Principal of this college Dr. Mahadev Gavhane and special presence Dr. S. N. Shinde, Vice Principal and OSD / IQAC Co-ordinator Dr. Abhijit Yadav. There about 54 participant were present in the program. Out of this 40 Female and 14 male.

Resource Person Dr. Santosh Kathwate
Delevering lecture on Bioinformatics

Resource Person Dr. Santosh Kathwate Lit the Lamp
with Vice-Principal Prof. S.N. Shinde, Head of the
department Dr. D.S. Rathod and other Colleague
on the occasion of Scientific Talk

Prof. Nasreen Shaikh and Prof. Pratiksha
Patil Conducting Technical Session

Vice-Principal Felicitating Resource Person Dr. Santosh
Kathwate Savitribai Phule Pune University, Pune

Prof. S. N. Shinde delevaring Presidential address

7. National Quiz Competition on the Occasion of National Science Day -25

It gives us an immense pleasure Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) Department of Zoology and Fishery Science to announce "National Quiz Competition on the occasion of National Science Day -2024. The National Science Day is celebrated all over India on 28th of February every year to commemorate

Dr. D.S. Rathod delevering Introductory talk and
Introduce Resource Person Dr. Santosh Kathwate

the discovery of the Raman Effect by Indian physicist, Sir C. V. Raman in the year 1928. There are about 116 participant were present in this program out of this 90 female and 26 Male.

Theme: Empowering Indian Youth for Global Leadership in Science & Innovation for VIKSIT BHARAT

<https://forms.gle/UMZ1KgBAAJmqLW7L67>

8. KVIC Sponsored Five Days Short Term Program on Bee Keeping

We organized KVIC and CBRTI Sponsored Five Days Short Term Training Course on Beekeeping from 20-02-2025 to 25-02-2025 to train the students in Bee Keeping, communicate the scientific knowledge, and stimulate discussion and debate. Dr. K.S.Raut worked as the Trainer. We invited a resource person and Chief Guest for

Dignitaries lit the lamp on The occasion of Five days STC

concluding this training program, to assistant Director of CBRTI Mr. Rahul Kale. This program was chaired by Principal of this college Dr. Mahadev Gavhane and special presence Dr. S. N. Shinde, Vice Principal and OSD/IQAC Co-ordinator Dr. Abhijit Yadav. There are about 27 participant were present for this program.

Resource person, Mr. Rahul Kale Felicitated by Principal, Dr. Mahadev Gavhane

Resource person Asistant Director Mr Rahul Kale delevering a talk on Honey Beebeeking

Mr Rahul Kale delivering a talk on Honey Beekeeping

Dr. K.S. Raut delivering introductory talk and introducing Resource person

Dr. Principal, Mahadev Gavhane Delivering Presidential address in on Five days STC

Group Photo of Participant

Department of Biotechnology

The Department of Biotechnology at Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous), has had an active and enriching academic year in 2024-25. We focused on providing our students with a well-rounded educational experience that combines rigorous academic training with practical skills and exposure to the latest advancements in the field.

Our Department has had a dynamic year filled with diverse activities and notable achievements in 2024-25. Our focus remained on nurturing talent, promoting innovation, and providing a holistic learning experience to our students.

Student Induction and Orientation

- * We began the academic year with a Bridge Course from July 3rd to 6th, 2024, to help new students in transition smoothly into the Biotechnology program.
- * A comprehensive Student Induction Program 2024 was held on July 29th and 30th, 2024, for B.Sc. BT I and M.Sc. BT I students to familiarize them with the department, the college, and the curriculum.

Dr. Mahadev Gavhane (Principal), Prof. Sadashiv Shinde (Vice Principal), Dr. O. V. Shahapurkar (Controller of Examinations), Dr. Deepak Vedpathak (Cultural Unit Incharge), Dr. Anirudh Birajdar (Sports Director), Dr.

Anuja Jadhav (NEP Chairperson), Dr. S.S. Kulkarni (Head Dept. of Biotechnology) and Dr. Sanghpal Kshirasagar (CET-cell Incharge), Dept. of Biotechnology guided students about different aspects in Higher education.

- * Student's Orientation Programme on Yoga and Pranayama Conducted by Mr. Hari Joshi of Art of Living. He Explained to students significance of Yoga in maintaining health and How it increases efficacy of Study. Students of B.Sc.BT and M. Sc. BT Participated in this orientation program dated on 17 February 2025.

Enhancing Knowledge and Skills

The department organized a variety of guest lectures, workshops, and training programs to enhance the knowledge and practical skills of our students as follows:

Guest Lectures:

A series of guest lectures were organized on topics including:

- * Competitive Examinations & Career Opportunities in Life Sciences' on July 13th, 2024, delivered by Mr. Bhaurao Choushette, Director, Institute of Biological Sciences, Aurangabad.
- * Biodiversity Conservation: Global Challenges & Local Solutions' lecture delivered by Mr. Suparna Jagtap, Renowned Activist in Biodiversity Conservation, Latur on July 22nd, 2024.

- * Guest lecture on “Career Opportunities in Biotechnology was delivered by Dr. V. S. Shembekar, Ex-Director and Professor, Department of Biotechnology, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) on August 7th, 2024.
- * A guest lecture organized by Department of Biotechnology on “Cultivating an Entrepreneurial Mindset” on October 14th, 2024. Mr. Vivek Apate and Mr. Choudhari Delivered Lectures on Entrepreneurship Development.
- * Guest lecture on 'Competitive Exams in Life Sciences' organized by IFAS, Jodhpur at Department of Biotechnology on December 21st, 2024. Dr.Lalji Kannoujiya, IFAS guided students about PG entrance examinations and Various Fellowships for Research.
- * A Guest lecture on 'Tarunai Vat Valnachi-Towards Gender Equity and Social Empowerment' organized by Department of Biotechnology on January 10th, 2025. Dr.Manisha Barmade ,consultant obstetrician and Gynaecologist ,Director of Barmade Hospital, Latur guided students about Gender equity and Social Empowerment.
- * A Guest Lecture organized by Department of Biotechnology under DST-FIST (1817 Scheme) related with Scientist Talk on Science Theme – Inventions, innovations, and Entrepreneurship in Science ,delivered by

Dr.Sandeep Raut , General Manager, TBI-BITS Pilani, Hyderabad Campus.

Workshops and Training Programs:

- * Hands-on Training Programme on Basic and Advanced Microbiological Techniques 'Conducted by Department of Biotechnology, Rajarshi Shahu Mahavidyala, Latur (Autonomous).Mr. U. P. Sirdeshmukh, Dr. R. B. Ade, Dr. S. S. Kshirasagar, Mr. S. M. Bansode, and Ms. K. S. Komatwar carried practical hands-on related with above Basic and advanced Microbiological Techniques, from August 27th to 30th, 2024.
- * Three Days Hands-on Training Workshop on “Advanced Molecular Biology Techniques” organized by Department of Biotechnology for M.Sc. Students of Department of Botany, Microbiology and Zoology from October 17th to 19th, 2024.Faculties of Department of Biotechnology Mr.Suraj Kadam, Dr.Manisha Dhotre, Mr. U.P.Sirdeshmukh, Miss.Swati Swami and others conducted practicals during this workshop.
- * Workshop on “How to Write a Resume” conducted by Mrs.Rutuja Kulkarni, Luminis health USA on January 20th, 2025 for B.Sc.BT III and M.Sc.BT students.
- * Hands-on Training on 'High-End Sophisticated Equipment' (Under DST-FIST 1817 scheme) jointly organized by Department of Biotechnology and Chemistry on February

25th, 2025. Mr.Prashant Mundkar (Sr. Executive QC Department, M.J.Pharma pvt.Limited, pune) was the resource person for HPLC and its applications in Biopharmaceuticals. Other High-End Techniques includes Thermo gravimetric analyzer, Fluorescence microscopy, Fluorometry, Microwave synthesizer and rotary evaporator for different applications in Biology and Chemistry.

- * Workshop on Personality and Skill development Conducted by Yugal Premdas from ISKCON dated on 11 February 2025 for students of B.Sc. BT and M.Sc. BT.

Industry-Academia Workshop

The department believes in fostering strong ties with the industry to provide students with real-world exposure and career guidance:

- * Industry Academia Workshop on Unlocking Career Opportunities in Data Science conducted by Mr. Ajinkya Bhavthankar, Consultant in Data Science, Pune on September 14th, 2024.
- * Industry Academia Workshop on 'Projects as a Career Booster: From Classroom to Real-World Impact' conducted by Dr.Sharad Purohit, Ph.D. Astronomical Engineering University of California, USA on January 4, 2025.

Other Activities

- * Webinar on Education for all and Educational Enrichment of Maharashtra delivered by Mr.

Chandrakant Patil (Minister of Higher and Technical Education, Maharashtra), Mr. Atul Save, (Minister of housing of Maharashtra), and Mr. Vinod Mohitkar, (Director of technology Education, Maharashtra) on July 25th, 2024 for all the students of Biotechnology and other faculties.

- * World Food Day Celebrated by Department of Biotechnology dated on 16 October 2024 Students of Biotechnology Participated in' Food Preparation and Presentation Competition on this day and Wins Prizes for Best Food Preparation and Presentation.
- * Field Visit to Biogas Plant to know methods of solid waste management & Green energy on October 17th, 2024.
- * Inspiring Minds a Celebration of Dr. A.P.J. Abdul Kalam Reading Inspiration Day celebrated on October 15th, 2024.This day motivates students for reading books and other literature for enhancing knowledge in variety of field.
- * Open House Day celebrated by Department of Biotechnology on December 23rd, 2024. Purpose of Open House Day was students of School, and colleges familiarize with Equipments, Tools and scientific advancement in biological sciences and its applications in education, research and daily life.
- * Book Exhibition Program Entitled “Beyond the Cover Exploring the Stories in Every Page”

conducted by Department of Biotechnology on December 25th, 2024 to increase the interest of students in reading books on Marathi, English and Hindi Literature .

- * College Day 'Celebrated by Department of Biotechnology on 6 February 2025. Students of M.Sc.BT II and B.Sc.BT III participated in Administrative role such as Head of Department, Teaching staff, Librarian, Clerk and other non-teaching staff.
- * Department of Biotechnology organized MSME sponsored program for M.Sc. Biotechnology and B. Sc.BT III-year students titled as 'Entrepreneurship Awareness Program' dated on January 25th, 2025 conducted by Mr. Rajesh Chanchalani and Anand Nikalje of Indo-German Tool Room
- * National Biotechnology Day was Celebrated by Department of Biotechnology dated on 27 February 2025. Guest lectures and Debate and Discussion sessions were organized by department on this day. Students from B.Sc. BT and M.Sc. BT participated actively in this debate and Discussions.
- * 11th National level Student's Poster Competition – 2025 Organized by Department of Biotechnology, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) dated on March 12, 2025. Participants from different colleges and faculties under Swami Ramanand Teerth Marathwada University Participated

actively in this event.

Fellowships Awarded to Students of Biotechnology in Year 2024-25

Mr. Malkude Omkar, Student of M.Sc. Biotechnology First year selected for INSA SUMMER Research Fellowship Programme at BHU, Varanasi for the Year MAY 2025 under the guidance of Prof. Birinchi Kumar Sarma, Professor, Mycology and Plant Pathology Department, BHU, Varanasi.

Mr. Fardeen Asif Shaikh, Student of M.Sc. Biotechnology First year selected for Reliance Foundation Scholarship 2024-25 and awarded with 6 Lakh Rupees Fellowship for the work in biotechnology research.

National Level Examinations Qualified Students and Faculties

- * Miss Ruchita Bolegave (B.Sc.BT III)- Qualified IIT-JAM and Secured All India Rank 305.
- * Miss. Ruchita Bolegave (B. Sc.BT III) - Qualified TFIR and GATE 2025
- * Miss. Nisha Kaushik (M. Sc.BT I) – Qualified GATE 2025
- * Mr. Sanket Bansode (Assistant Professor at Biotechnology Department) Qualified GATE 2025

Students Achievements for the Year 2024-25

University Level Avishkar Competition – Winners

1. Miss. Dnyaneshwari Jadhav – Avishkar -First Prize, and Participated at State Level Anveshan

2. Miss.Tanaya Naikwadi -Avishkar – Second Prize, District Level Third Prize
3. Miss.Suryawanshi Priti – Avishkar – Third Prize, District Level Third prize
4. Mr. Saksham Shinde – Avishkar- Third Prize, District Level Third prize
5. Miss. Pooja Garad – Avishkar – District Level - Second Prize.
1. District level Yuva Utsav 2024 held at Latur on 7 December 2024: 6 Participant students from Department of Biotechnology participated in this event. One of our Student Tanaya Naikwade won First Prize in 'Vidnyan Melava' and Another Student Priti Suryawanshi get Second Prize in 'Vidnyan Melava'.
2. Miss.Priti Suryawanshi won First Prize in Technofest 2025 (University level) held on 11 February 2025 at subcenter SRTMU, Latur.
3. University Level Yuva Mahotsav, first prize won by Dnyaneshwari Jadhav and Aniket Kapse held at Latur on 7 December 2024.
4. Our Students Miss. Priti Suryawanshi, Abhay Gaddime, Soham Dhole and Miss. Rutuja Done Participated in SRTMUN Youth Festival Programme.
5. Miss. Ankita Shinde get Third Prize in CRISPR 2K25 Poster Presentation at Department of Biotechnology, Shivaji University, Kolhapur.
6. Miss. Ankita Shinde won first prize at 11th National level Poster presentation, at

- Department of Biotechnology, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur(Autonomous) and also got Prize in National level Poster competition organized by Yeshwant Mahavidyalaya, Nanded.
7. Mr.Sopan Khot, Mr.Omkar Malkude and Miss. Nisha Kaushik Secure First Prize in National level Quiz Competition Organised by Shivaji University, Kolhapur dated on 31 January 2025.
  8. Miss. Shruti Waghmare and Mr. Neeraj More got First prize in 'National Level Project Competition Organised by College of Computer Science and IT, MGM, Nanded.
  9. Madhav Mhetre. Suhas Mhetre and Ms. Samrudhi Bhise got First Prize in Video Making Competition organized by Rashtriya Kushtarog Nurmolan Samiti and Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur.
  10. Miss.Sakshi Sawant got Third Prize in Video Making Competition organized by Rashtriya Kushtarog Nurmolan Samiti and Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur.
  11. Our Students won different competitions in 'College level Annual Gathering Programme 2025 held at Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous), includes First prize in Drawing, Rangoli, Collage, Clay Art, Fun Fair, Mime, College Day and group Dance. Second Prize of Rangoli, Collage, and Chess and Third Prize in Individual Dance.

Career Guidance Program – Mr. Bhaurao Chausaste, Director, IBS Academy, Chhatrapati Sambhajanagar

BIOINSIGHT -A National Level Poster competition -2025

Career Guidance Program-year 2024-25

Industry-Academia Workshop Dr. Sharad Purohit, University of California, USA

Student Induction Programme -2024-25 Principal Dr. Mahadev Gavhane Guiding to B.Sc. and M.Sc.BT I students

A Guest Lecture under DST-FIST 1817 Scheme organized by Department of Biotechnology -Dr. Sandeep Raut, GM, TBI-BITS Pilani Hyderabad Campus Our Alumni Batch 2005-2008

Book Exhibition Program-at Department of Biotechnology -25 December 2024

A guest Lecture on How to Write Resume Miss. Rutuja Kulkarni, Clinical Laboratory Assistant, Luminis Health, USA Our Alumni Batch 2016-2019

ग्रंथालय विभाग

- १) ग्रंथालयाच्या सुयोग्य व्यवस्थापनासाठी प्राचार्यानी प्रतिवर्षाप्रमाणे ग्रंथालय समितीची नियुक्ती केली असून ग्रंथालय समितीच्या वेळोवेळी बैठका घेण्यात आल्या.
- २) इ.स. १९७०-१९७१ या शैक्षणिक वर्षापासून ३१ मार्च २०२४ अखेर १०९३०५ ग्रंथांची खरेदी झाली असून त्यावर रु. १,६५,००,३५९/- इतका खर्च झाला आहे. याशिवाय कनिष्ठ महाविद्यालयात १६०४५८ ग्रंथ आहेत. त्यावर ३१ मार्च २०२४ अखेर रुपये १,१५,०३,२७५/- इतका खर्च झाला आहे.
- ३) २०२४-२०२५ या चालू शैक्षणिक वर्षात वरीष्ठ महाविद्यालय ग्रंथालयात १८२४ इतकी ग्रंथांची भर पडली असून त्यावर रुपये ४६३०४९/- इतका खर्च झाला आहे. याशिवाय कनिष्ठ महाविद्यालय ग्रंथालयात २२० ग्रंथांची खरेदी झाली असून, त्यावर रुपये ८४,०५६/- इतका खर्च झाला आहे.
- ४) कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना २०२४-२०२५ या शैक्षणिक वर्षात विशेष पुस्तक-पेढी अंतर्गत १४१६ विद्यार्थ्यांना ९५६८ पाठ्यपुस्तके वर्षभरासाठी देण्यात आली.
- ५) ग्रंथाशिवाय ग्रंथेतर साहित्याची सेवासुद्धा (Non Book Material) आवश्यकतेनुसार विशेष सेवा दिली जाते, ज्यामध्ये शैक्षणिक ऑडीओ, व्हीडीओ कॅसेट्स, सीडीज, मायक्रो फिल्मस, स्लाईड्स इ. समावेश आहे.
- ६) ग्रंथालयात दोन सर्वर व २३ नोडसब (टर्मिनलस) चे नेटवर्क असून २००३ ते २०१८ पर्यंत (SOUL Software) २०१९ ते २०२१ (Libman Micosoft Cloud Computing Software) आणि २०२२-२३

पासून KOHA आज्ञावलीनुसार ग्रंथालयीन संगणकीकरण पूर्ण झाले असून विद्यार्थी, प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचा-यांना (KOHA Software) या संगणक प्रणालीद्वारे पुस्तकांचे देवाणघेवाण केले जाते.

- ७) शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीलाच विद्यार्थ्यांना RFID ओळखपत्र देण्यात आले.
- ८) वाचनालयात १३९ राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील नियतकालिके व २९ वृत्तपत्रे नियमित येतात.
- ९) डॉ. एस. आर. रंगनाथन यांची जयंती राष्ट्रीय ग्रंथपाल दिन म्हणून साजरा करण्यात आला. सदरील दिनानिमित्त दिनांक १२ ऑगस्ट, २०२४ रोजी महाविद्यालयात ग्रंथप्रदर्शन भरविण्यात आले होते.

डॉ. एस. आर. रंगनाथन यांच्या जयंती निमित्त ग्रंथप्रदर्शन

- १०) डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या जन्म दिवस वाचन प्रेरणा दिन म्हणून साजरा करण्यात आला या

डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या जयंती निमित्त ग्रंथप्रदर्शन

दिनानिमित्त दिनांक १५ ऑक्टोबर, २०२४ रोजी महाविद्यालयात ग्रंथप्रदर्शनाचे आयोजन केले होते.

११) दिनांक १ ते १५ जानेवारी, २०२५ या कालावधीत वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा पंधरवाडा महाविद्यालयात साजरा करण्यात आला. या उपक्रमाचा एक भाग म्हणून सावित्रीफुले जयंती निमित्त दि. ०३ जानेवारी, २०२५ रोजी ग्रंथप्रदर्शनाचे आयोजन केले होते.

सावित्रीफुले यांच्या जयंती निमित्त ग्रंथप्रदर्शनास संस्थेचे सचिव मा. प्राचार्य अनिरुद्ध जाधव व विद्यार्थी

१२) दिनांक १ ते १५ जानेवारी, २०२५ या कालावधीत वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा पंधरवाडा महाविद्यालयात साजरा करण्यात आला. यामध्ये सामुहिक वाचन, ग्रंथ परीक्षण स्पर्धा, प्रकट वाचन स्पर्धा, ग्रंथालय परिचय, ग्रंथप्रदर्शन व डेलनेट व एन लिस्ट वर मार्गदर्शन या उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते.

१३) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर वाचन लेखन स्पर्धा क्र ०१ आयोजित करण्यात आली होती. यामध्ये एकूण ४ विद्यार्थ्यांना रोख स्वरूपात प्रथम - १५००, द्वितीय - १००० व तृतीय (विभागून) - ५०० या प्रमाणे दिनांक ६ डिसेंबर, २०२४ रोजी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांच्या हस्ते पारितोषक वितरण करण्यात आले.

१४) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर वाचन लेखन स्पर्धा क्र ०२

आयोजित करण्यात आली होती. यामध्ये एकूण ४ विद्यार्थ्यांना रोख स्वरूपात प्रथम - १५००, द्वितीय (विभागून) - १००० व तृतीय - ५०० या प्रमाणे दिनांक २६ जानेवारी, २०२५ रोजी आदरणीय गोपाळ शिंदे, सहसचिव, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर, यांच्या हस्ते पारितोषक वितरण करण्यात आले.

संस्थेचे सहसचिव मा. गोपाळ शिंदे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर वाचन लेखन स्पर्धेतील विद्यार्थ्यांना वक्षस वाटप करताना

२६ जानेवारी, २०२५ रोजी आदरणीय गोपाळ शिंदे, सहसचिव, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर, यांच्या हस्ते स्पर्धेतील विद्यार्थ्यांना पारितोषक वितरण करण्यात आले.

१५) ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र विषयातील विद्यार्थ्यांसाठी एक दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन दिनांक १९ जानेवारी, २०२५ रोजी करण्यात आले होते.

१६) २००८-२००९ या शैक्षणिक वर्षापासून आपल्या महाविद्यालयाचे ग्रंथालय व DELNET बरोबर करार केला असून यांच्यामार्फत वाचकांना खालील सुविधा पुरविल्या जातात.

१) Inter Library Loan

२) Union Catalogue and Databases	३. लोकमान्य बाळगांधार टिळक जयंती	२३/०७/२०२४
३) Union Catalogue of Books	४. साहित्यरत्न अण्णाभाऊ साठे जयंती	०१/०८/२०२४
४) Union List of Current Periodicals	५. क्रांतिसिंह नाना पाटील जयंती	०३/०८/२०२४
५) Union Catalogue of Periodicals	६. सध्दभावना दिवस	२०/०८/२०२४
१७) शैक्षणिक वर्ष २०१०-११ वर्षापासून N-List ची वर्गणी भरून सभासदत्व घेतल्यामुळे महाविद्यालयातील प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांना ६००० पेक्षा जास्त ई-जर्नल्स व दोन लाखापेक्षा अधिक ई-बुक्स उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहेत. याकरिता प्रत्येक विद्यार्थी व प्राध्यापकांना User ID and Password देण्यात आले आहेत.	७. राजे उमाजी नाईक जयंती	०७/०९/२०२४
१८) N-List वरील ई-बुक्स आणि ई-जर्नल्स चा वापर करण्यासाठी विद्यार्थ्यांना युजर आयडी आणि पासवर्ड दि. २१.०१.२०२१ ते ०३.०२.२०२१ या कालावधीत पदवी व पदव्युत्तर वर्गातील विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले.	८. पंडित दिनदयाळ उपाध्याय जयंती	२५/०९/२०२४
१९) संशोधन उपयोगी खुल्या नियतकालिकांच्या अंकाचे एकूण ३४६२ बाउण्ड व्हॅल्यूम्स ग्रंथालयात उपलब्ध आहेत. त्याचा उपयोग एम.फिल व पीएच.डी इ. संशोधकांना होत आहे. याची यादी महाविद्यालयाच्या संकेत स्थळावर उपलब्ध केलेली आहे.	९. महर्षि वाल्मिकी जयंती	२८/१०/२०२४
२०) ग्रंथालयाच्या एकूण वाचकवर्गाची संख्या ४७७७ असून त्यात १४० शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी ५० व ४५८७ विद्यार्थ्यांचा समावेश आहे. देवघेव विभागातून दररोज सरासरी २०० विद्यार्थ्यांना पुस्तके दिली जातात.	१०. पंडीत नेहरु जयंती	१४/११/२०२४
२१) शै. वर्ष २०२४-२५ मध्ये ग्रंथालय विभागातर्फे खालील महापुरुषांच्या जयंत्या साजरा करण्यात आल्या.	११. बिरसा मुंडा जयंती	१५/११/२०२४
१. राजर्षी शाहू महाराज जयंती	१२. संविधान दिन	२६/११/२०२४
२. वसंतराव नाईक जयंती	१३. संत संताजी जगनाडे महाराज जयंत	०८/१२/२०२४
	१४. अटल बिहारी वाजपेयी जयंत	२५/१२/२०२४
	१५. डॉ. पंजाबराव देशमुख जयंती	२७/१२/२०२४
	१६. सावित्रीबाई फुले जयंत	०३/०१/२०२५
	१७. नेताजी सुभाषचंद्र बोस जयंती	२३/०१/२०२५
	१८. संत सेवालाल महाराज जयंती	१५/०२/२०२५
	१९. छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती	१९/०२/२०२५

आदरणीय डॉ. गोपाळराव पाटील अध्यक्ष, शिव छत्रपती शिक्षण संस्था लातूर, डॉ. गितांजली पाटील, प्राचार्य महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य सदाशिव शिंदे राजर्षी शाहू महाराज यांना अभिवादन करताना

***

क्रीडा विभाग

प्रति वर्षाप्रमाणे सन २०२४-२५ या शैक्षणिक वर्षामध्ये महाविद्यालयात क्रीड समिती गठीत करण्यात आली. या क्रीडा समितीचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे तर सचिव डॉ. अनिरुध्द बिराजदार यांच्या सोबत खालील सदस्यांनी सहकार्य केले.

०१. श्री. सतिश देशमुख (संस्था सदस्य)
०२. उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे
०३. डॉ. रत्नराणी कोळी
०४. प्रा. श्रद्धा जाधव
०५. प्रा. माधव शेळके
०६. डॉ. मनिषा धोत्रे
०७. कु. दिक्षा सोनवणे (क्रीडा प्रतिदिनी)
०८. कु. प्रांजल मुगळे (विद्यार्थी प्रतिदिनी)
०९. आवेज पठाण (विद्यार्थी सदस्य)

या वर्षभरात खालीलप्रमाणे क्रीडा स्पर्धेत सहभाग नोंदविला.

आंतरराष्ट्रीय स्तर	राष्ट्रीय स्तर	अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ व क्रीडा महोत्सव	राज्य स्तर	इतर
२	१० ०६ गोल्ड ०४ सहभाग	४५ IUT ०५ क्रीडा महोत्सव एकूण ५०	०१ रौप्यपदक ०१ कांस्यपदक ५१ सहभाग	३५५

वरिष्ठ महाविद्यालय

आंतरराष्ट्रीय खेळाडू :

०१. साधना पवार - एशियन वूमन्स युनिव्हर्सिटी सॉफ्टबॉल चॅम्पीयनशीप, तैवान-सहभाग
०२. प्रगती कांबळे - एशियन वूमन्स युनिव्हर्सिटी सॉफ्टबॉल चॅम्पीयनशीप, तैवान-सहभाग

राष्ट्रीय खेळाडू :

०१. आदित्य सोनकांबळे - अखिल भारतीय राष्ट्रीय खुली कराटे चॅम्पीयनशीप, संभाजीनगर - सुवर्ण पदक, अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ बॉक्सिंग क्रीडा स्पर्धा- गुरु काशी युनिव्हर्सिटी, पंजाब, सहभाग
०२. अझर पटेल - अखिल भारतीय राष्ट्रीय खुली कराटे चॅम्पीयनशीप, संभाजीनगर, (५८ किलो) वजनगटात -सुवर्ण
०३. मयुर दुराडे - वेस्टइंडोन नॅशनल सॉफ्टबॉल स्पर्धा, मेरट, उत्तरप्रदेश, - सहभाग
०४. प्रांजल मुगळे - वेस्टइंडोन नॅशनल सॉफ्टबॉल स्पर्धा, मेरट, उत्तरप्रदेश - सुवर्ण
०५. नम्रता पवार - वेस्टइंडोन नॅशनल सॉफ्टबॉल स्पर्धा, मेरट, उत्तरप्रदेश - सुवर्ण

विद्यापीठ खेळाडू :

०१. दिक्षा सोनवणे - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ बुध्दीबळ स्पर्धा, सॅम ग्लोबल विद्यापीठ, भोपाळ, मध्यप्रदेश - सुवर्णपदक (बी टेबल - प्रथम)
०२. नम्रता वाघमारे - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ बुध्दीबळ स्पर्धा, सॅम ग्लोबल विद्यापीठ, भोपाळ, मध्यप्रदेश - सहभाग
०३. विश्वराज देशमुख - अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ बॉक्सिंग स्पर्धा, गुरु काशी युनिव्हर्सिटी, पंजाब, (६७ ते ७१ किलो)- सहभाग
०४. पृथ्वीराज शिंदे - अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ बॉक्सिंग स्पर्धा, गुरु काशी युनिव्हर्सिटी, पंजाब, (७१ ते ७५ किलो) सहभाग
०५. विश्वजीत उडते - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ बास्केटबॉल स्पर्धा, आय.टी.एम. युनिव्हर्सिटी ग्वालेहर, मध्यप्रदेश- सहभाग
०६. सुरज भुजंगा - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ

- बास्केटबॉल स्पर्धा, आय.टी.एम. युनिव्हर्सिटी ग्वालेहर,
मध्यप्रदेश- सहभाग
- महाराष्ट्र राज्य क्रीडा महोत्सव क्रीडा स्पर्धा, गोंडवाना
युनिव्हर्सिटी, गडचिरोली - सहभाग
०७. रमन जेवळीकर - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ
बास्केटबॉल स्पर्धा, आय.टी.एम. युनिव्हर्सिटी ग्वालेहर,
मध्यप्रदेश - सहभाग
- महाराष्ट्र राज्य क्रीडा महोत्सव क्रीडा स्पर्धा, गोंडवाना
युनिव्हर्सिटी, गडचिरोली - सहभाग
०८. साक्षी हाके - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ
बास्केटबॉल स्पर्धा, आय.टी.एम. युनिव्हर्सिटी ग्वालेहर,
मध्यप्रदेश- सहभाग
- महाराष्ट्र राज्य क्रीडा महोत्सव क्रीडा स्पर्धा, गोंडवाना
युनिव्हर्सिटी, गडचिरोली - सहभाग
०९. संजना कुलकर्णी - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ
बास्केटबॉल स्पर्धा, आय.टी.एम. युनिव्हर्सिटी ग्वालेहर,
मध्यप्रदेश - सहभाग
- महाराष्ट्र राज्य क्रीडा महोत्सव क्रीडा स्पर्धा, गोंडवाना
युनिव्हर्सिटी, गडचिरोली - सहभाग
१०. प्रणिता कांबळे - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ खो-
खो स्पर्धा, गोविंद गुरु ट्रायबल युनिव्हर्सिटी, गुजरात -
सहभाग
- महाराष्ट्र राज्य क्रीडा महोत्सव क्रीडा स्पर्धा, गोंडवाना
युनिव्हर्सिटी, गडचिरोली - सहभाग
११. शताक्षी जाधव - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ
हॅन्डबॉल स्पर्धा, युनिव्हर्सिटी ऑफ इंजिनिअरिंग अँड
मॅनेजमेंट, जयपूर सहभाग
१२. ऋतुजा घाडगे - पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ रोप
मल्लखंब स्पर्धा, एलएनसीटी युनिव्हर्सिटी भोपाळ,
मध्यप्रदेश, सहभाग

१३. प्रगती कांबळे
१५. कांचन सुर्यवंशी
१७. नम्रता पवार
१९. राधा कांबळे
२१. साधना पवार
२३. नंदिनी ढोरमारे
२६. मोहम्मद मुल्ला
२८. विशाल टेंकाळे
१४. साक्षी समासापूरे
१६. मुक्ताई राजत
१८. वैष्णवी जाधव
२०. प्रिती धनगर
२२. प्रांजल मुगळे
२५. आवेज पठाण
२७. सचिन करे

आखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ, आंध्रप्रदेश, सॉफ्टबॉल
स्पर्धा - विक्रम सिन्हापूरी युनिव्हर्सिटी, नेल्लोर

आखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ बेसबॉल स्पर्धा - पंजाब
युनिव्हर्सिटी, चंदीगड

* आंतर महाविद्यालयीन मैदानी क्रीडा स्पर्धा राजर्षी शाहू
महाविद्यालय क्रीडा संकूलन येथे पार पडलेल्या त्या
स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या मुलींच्या संघाने
सर्वसाधारण विजेते पद पटकावले. या संघातील खेळाडू
पूढीलप्रमाणे.

मुली :

०१. तमन्ना शेख - ४०० मी. प्रथम, ४ X १०० रिले-प्रथम
०२. ऐश्वर्या पेटकर - ४०० मी. द्वितीय, ४ X १०० रिले प्रथम,
४ X ४०० रिले-प्रथम
०३. निकीता तोरसले - थाळी फेक प्रथम, हातोडा फेक-तृतीय
०४. श्रुती कंदाकुरे - भाला फेक-प्रथम
०५. जानवी ढगे - भाला फेक-द्वितीय, थाळी फेक-तृतीय
०६. श्वेता बंडगर - ४ X ४०० रिले-प्रथम, ४ X १०० रिले-
प्रथम
०७. अंकिता कंगटिकर - ४ X १०० रिले-प्रथम, २०० मी.
रिले-प्रथम
०८. सुहासनी काळे - ४ X १०० रिले-प्रथम
०९. वैष्णवी मोरे - ४ X ४०० रिले-प्रथम

मुले :

०१. सुहास जाधव - २० किमी वॉकिंग-प्रथम

०२. पदमराज शिंदे - हातोडा फेक-द्वितीय

०३. अमित होनमाने - तेहरी उडी-तृतीय

* दयानंद कॉलेज ऑफ फार्मसी येथे पार पडलेल्या 'अ' विभागीय बास्केटबॉल स्पर्धेत मुलांच्या संघाने प्रथम क्रमांक पटकवला व मुलींच्या संघाने द्वितीय क्रमांक पटकवला. या संघातील खेळाडू पूढीलप्रमाणे.

मुली - द्वितीय	मुले - प्रथम
०१. संजना कुलकर्णी	०१. विश्वजीत उडते
०२. प्रणिता फुलसुंदर	०२. सुरज भुजंगा
०३. वैष्णवी सुरवसे	०३. रमण जेवळीकर
०४. संजना नांदगावे	०४. सम्यक कोल्हे
०५. श्रावणी लगडे	०५. शुभम जाधव
०६. साक्षी हाके	०६. तुषार जाधव
	०७. रोहन चव्हाण
	०८. अवेज पठाण

* राजर्षी शाहू क्रीडा संकूलन येथे पार पडलेल्या आंतर महाविद्यालयीन बेसबॉल व सॉफ्टबॉल क्रीडा स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाचा मुलांच्या संघाने विजयाची परंपरा कायम राखत दोन्हीमध्ये प्रथम क्रमांकाने विजय मिळवला. तर शिवाजी महाविद्यालय, परभणी येथे संपन्न झालेल्या आंतर महाविद्यालयीन बेसबॉल व सॉफ्टबॉल स्पर्धेत मुलींच्या संघाने देखिल दोन्ही क्रीडा प्रकारात प्रथम क्रमांक पटकाविला.

मुली	मुले
०१. प्रगती कांबळे	०१. विशाल घुगे
०२. साक्षी समसापुरे	०२. सौरभ शिंदे
०३. कांचन सूर्यवंशी	०३. विद्यासागर मोरे
०४. मुक्ताई राऊत	०४. सचिन करे

०५. नम्रता पवार

०६. वैष्णवी जाधव

०७. राधा कांबळे

०८. प्रिती धनगर

०९. साधना पवार

१०. प्रांजल मुगळे

११. नंदिनी ढोरमारे

१२. निकीता मरे

१३. अक्षता मस्के

* दयानंद कॉलेज ऑफ फार्मसी, लातूर येथे पार पडलेल्या 'अ' विभागीय खो-खो स्पर्धेत मुलींच्या संघाने दरवर्षीची परंपरा कायम राखत प्रथम क्रमांक मिळवला. या संघातील खेळाडू पूढीलप्रमाणे.

०१. सुहासनी काळे	०२. अंकिता कंगटीकर
०३. आकांक्षा इरले	०४. श्वेता बंडगर
०५. ज्योती सोनवणे	०६. ऋतुजा घाडगे
०७. प्रणिता कांबळे	०८. ऐश्वर्या पेटकर
०९. नम्रता तोर	१०. राजकन्या फावडे
११. निकीता तोरसले	१२. तमन्ना शेख
१३. पायल साबणे	१४. सुमती श्रीमंगले

* दयानंद कॉलेज ऑफ फार्मसी, लातूर येथे पार पडलेल्या 'अ' विभागीय खो-खो स्पर्धेत मुलांचा संघ तृतीय क्रमांकाने विजयी झाला. या संघातील खेळाडू पूढीलप्रमाणे.

०१. स्वप्निल गाडेकर	०२. यश आयतनबोणे
०३. नागेश जाधव	०४. सुहास जाधव
०५. अमित होनमाने	०६. रमेश भोकरे
०७. राहूल पांचाळ	०८. रमन पाटील
०९. प्रतिक माळी	१०. सुदर्शन बालुरे
११. महेश काटंबे	

* महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा येथे झालेल्या 'अ' विभागीय आंतर महाविद्यालयीन कबड्डी स्पर्धेत मुलींच्या संघाने द्वितीय क्रमांक मिळवला. या संघातील खेळाडू पूढीलप्रमाणे.

०१. तमन्ना शेख	०२. ज्योती कांबळे
०३. सुहासीनी काळे	०४. निकीता तोरसले
०५. नम्रता तौर	०६. जानवी ढगे
०७. प्राजक्ता बोरुळे	०८. प्रतिका मुक्ता
०९. भाग्यश्री ठाकूर	१०. ज्योती सोनवणे
११. श्वेता बंडगर	१२. अंकिता कंगटीकर

* जयक्रांती महाविद्यालय, लातूर येथे झालेल्या 'अ' विभागीय आंतर महाविद्यालयीन बुध्दीबळ स्पर्धेत मुलांच्या संघाने प्रथम क्रमांक मिळवला. या संघातील खेळाडू पूढीलप्रमाणे.

०१. अखिलेश इंगळे	०२. आशिष भंडारे
०३. अभिषेक साळुंके	०४. आदित्य आलापुरे
०५. आदित्य पाटील	०६. सुमित जटाळ

* कमलाबाई जामकर महाविद्यालय, परभणी येथे पार पडलेल्या आंतर महाविद्यालयीन बुध्दीबळ स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयातील मुलींचा संघ द्वितीय क्रमांकाने विजयी झाला. या संघातील खेळाडू पूढीलप्रमाणे.

०१. दिक्षा सोनवणे	०२. श्रुती पाटील
०३. प्रणिता क्षीरसागर	०४. नम्रता वाघमारे
०५. समिक्षा सोनटके	०६. ज्योती खोसे

कनिष्ठ क्रीडा विभाग

* राष्ट्रीय खेळाडू :

०१. मेघा वाघमारे - सॉफ्टबॉल - सुवर्ण छत्रपती संभाजीनगर

०२. आलोक मंठाळे - सॉफ्टबॉल - सुवर्ण (संघटने मार्फत) कर्नुल, आंध्रप्रदेश

०३. राजनंदिनी माने - सॉफ्टबॉल - सहभाग (संघटने मार्फत) कर्नुल, आंध्रप्रदेश

०४. स्वरांजली नरळे - सॉफ्टटेनिस - देवास, मध्यप्रदेश (सहभाग)

०५. स्नेहल कांबळे - व्हॉलीबॉल - विजयवाडा, आंध्रप्रदेश (सहभाग)

* राज्यस्तरीय खेळाडू :

०१. लोहार महम्मद हुसेन या खेळाडूने श्रीमंत छत्रपती शाहू जिल्हा क्रीडा संकुल, सातारा येथे संपन्न झालेल्या राज्य स्तरीय किक बॉक्सिंग स्पर्धेत कांस्य पदक प्राप्त केले.

०२. मुंबई येथे संघटनेमार्फत पार पडलेल्या एरोबिक जिम्नॅस्टिक राज्यस्तरीय स्पर्धेत कु. माया पाचपिंडे हि सांघिक द्वितीय (रजत पदक) क्रमांकाने विजयी झाली.

०३. बारामती येथे पार पडलेल्या राज्यस्तरीय बेसबॉल स्पर्धा व मनकापूर, नागपूर येथे पार पडलेल्या राज्यस्तरीय सॉफ्टबॉल स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या मुलींच्या संघाने सहभाग नोंदवला.

मुली संघ:-

१. गिता ढोकरे	८. रिया अन्सारी
२. राजनंदिनी माने	९. रूपाली रवळे
३. श्रेया डोळसे	१०. वैष्णवी आंबुलगे
४. मेघा वाघमारे	११. महेक पटेल
५. प्रांजली शिंदे	१२. सोनल होटकर
६. दिक्षा डोंबे	
७. प्राप्ती खंडेलवाल	

* नागपूर येथे पार पडलेल्या राज्यस्तरीय शालेय सॉफ्टबॉल स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या मुलांच संघाने सहभाग नोंदवला. सहभागी खेळाडू खालीलप्रमाणे:

१. कार्तिक क्षिरसागर	८. धनंजय गुट्टे
२. सक्षम गायकवाड	९. गणेश चोथवे
३. सोमनाथ सुनापे	१०. नामदेव कराड
४. हसन शेख	११. साहिल शेख
५. वहाब तांबोळी	१२. पार्थ कोल्हे
६. मुस्तकीन शेख	१३. रेहान तांबोळी
७. आलोक मंठाळे	१४. शेखर जाधव

* अमरावती येथे पार पडलेल्या राज्यस्तरीय शालेय नेटबॉल स्पर्धेत मुलांच्या संघाने सहभाग नोंदवला.

१. पार्थ जाधव	६. प्रणव भन्साळी
२. सोहेल फारूकी	७. पवन मुंदडा
३. कश्यप कांबळे	८. आदित्य शेख
४. भुवनेश सगरे	९. अन्सारोद्दिन काझी
५. तन्मय व्यास	

* रत्नागिरी येथे पार पडलेल्या राज्यस्तरीय शालेय मैदानी क्रीडा स्पर्धेत ४०० मी धावणे प्रकारात कु. अमृता कोळपे हिने सहभाग नोंदवला.

* धाराशिव येथे संघटनेमार्फत पार पडलेल्या राज्यस्तरीय खो-खो स्पर्धेसाठी सौरभ उपाडे आणि तोहिद शेख यांची निवड झाली होती.

वार्षिक स्नेहसंमेलन क्रीडा अहवाल - २०२४-२५

* दरवर्षीप्रमाणे महाविद्यालयात वार्षिक स्नेहसंमेलनाच्या निमित्ताने विविध क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले.

यामध्ये महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांनी स्पर्धेतून मनोरंजनाचा लाभ घेतला.

१) बुद्धीबळ स्पर्धा :

मुले

०१. अखिलेश इंगळे - प्रथम
०२. आदित्य पाटील - द्वितीय
०३. अभिषेक सांळुके - द्वितीय
०४. नक्षत्र रामधमी - उत्तेजनार्थ

२) कबड्डी स्पर्धा मुले (निकाल) :

प्रथम-नवयुवक संघ द्वितीय बी.एस्सी. सी.एस. प्रथम वर्ष

०१. यश आयतनबोने	०१. प्रयोजन जाधव
०२. नागेश जाधव	०२. सागर जगताप
०३. सुहास जाधव	०३. सोहम जटाळ
०४. स्वप्नील गाडेकर	०४. ज्ञानेश्वर आगलावे
०५. सागर शिंदे	०५. प्रतिक लुंगारे
०६. ओमकार लकडे	०६. आदित्य वाघमारे
०७. गोविंद कासले	०७. त्रिभुवन इटकर
०८. चिन्मय सदरे	०८. सूर्यअंकित भरबडे
०९. राहूल बोयणे	०९. राहूल पांचाळ
	१०. रमेश भोकरे
	११. नरसिंग भोसले
	१२. सुदर्शन बालूरे

३) कबड्डी स्पर्धा मुली (निकाल) :

प्रथम जिजाऊ संघ	द्वितीय सावित्री संघ
०१. निकिता तोरसले	०१. तमन्ना शेख
०२. ज्योती सोनवणे	०२. नम्रता तौर
०३. श्वेता बंडगर	०३. राजकन्या फावडे
०४. नम्रता डांगे	०४. पुनम पाशिम

०५. रोहिणी स्वामी ०५. वैष्णवी खलसे
०६. अंकिता कंगटीकर ०६. जान्हवी ढगे
०७. प्रतिक्षा मुक्ता ०७. फरजाना बागवान

४) क्रिकेट स्पर्धा मुले (निकाल)

प्रथम-बी.एस्सी. सी.एस. तृ. वर्ष द्वितीय-बी.सी.ए. तृ. वर्ष

०१. प्रमोद रोकडे ०१. सुजित गरड
०२. महमंद मुल्ला ०२. रोहन फैजागे
०३. सिध्देश्वर निर्मल ०३. ओम मुंडे
०४. अनिल शिंदे ०४. नागेश गावले
०५. श्रीकांत शिंदे ०५. निखिल जाधव
०६. सचिन रणदिवे ०६. तिरूपती शिंदे
०७. विजय पारखी ०७. अंजिक्य सुरवसे
०८. संकेत समुखराव ०८. कुणाल पाठक
०९. ओम माडजे ०९. विठ्ठल कांबळे
१०. अजय लोंढे १०. वैभव दिवे
११. अत्तार मुज्जमिर ११. फरहान बहादुरे
१२. आदित्य दाताळ १२. आदित्य देशमुख
१३. दानिश शेख १३. अजहर पटेल
१४. ओमकार खडेलवाल १४. हणमंत साळुंके
१५. करण मोरे १५. आकाश बोरडे
१६. निखिल देशमुख

* महाविद्यालयातील प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांच्यात झालेल्या क्रिकेट सामन्यात शिक्षकेतर कर्मचारी यांचा शाहू क्रिकेट क्लब XI हा संघ विजयी झाला.

शाहू क्रिकेट क्लब XI विजयी शाहू ११ टिम उपविजयी

१. श्री रवि शेंडगे १. डॉ. अनिरुध्द बिराजदार
२. श्री अनंत सोमवंशी २. डॉ. निशांक पिंपळे
३. श्री संदिप मेश्राम ३. प्रा. सूर्यकांत चव्हाण
४. श्री प्रशांत टेकाळे ४. प्रा. मारोती सुदेवाड
५. श्री नितीन राजुरे ५. प्रा. अक्षय भंडारे
६. श्री गणेश चेंडकाळे ६. प्रा. विनय गायकवाड
७. श्री धनंजय पाटील ७. प्रा. महेशकुमार जाधव
८. श्री अरूण गवळी ८. प्रा. वसंत धुमाळ
९. श्री सोहम मस्के ९. प्रा. विनोद लाटे
१०. श्री प्रविण सुर्यवंशी १०. प्रा. महेश नागरगोजे
११. श्री शशांक व्हासाळे ११. प्रा. प्रदीप गोरंबेकर
१२. श्री जालींदर राठोड १२. प्रा. श्रीकृष्णा पांचाळ
१३. श्री पवन ताकट १३. प्रा. शंकर रेड्डी
१४. श्री सत्यपाल येलगट्टे १४. प्रा. अनंत पांचाळ
१५. श्री निलेश धुमाळ १५. प्रा. निलेश बडे
१६. श्री अंकुश शेंडगे १६. प्रा. सुरज रेवणकर
१७. श्री योगेश बनसोडे (प्रशिक्षक)

अंतर महाविद्यालयीन मैदानी क्रीडा स्पर्धेत शाहू महाविद्यालयाच्या मुलींच्या संघास सर्वसाधारण विजेतेपद

अंतर महाविद्यालयीन खो-खो स्पर्धेत मुलींचा संघ सर्वप्रथम

अंतर महाविद्यालयीन कबड्डी स्पर्धेत
मुलींचा संघ द्वितीय क्रमांकाने विजयी

राज्यस्तरीय बेसबॉल व सॉफ्टबॉल क्रीडा स्पर्धेत
महाविद्यालयाच्या मुलींच्या संघाचा सहभाग

अंतर महाविद्यालयीन बेसबॉल व सॉफ्टबॉल
स्पर्धेत मुलांचा संघ प्रथम क्रमांकाने विजयी

अंतर महाविद्यालयीन बुद्धिबळ स्पर्धेत
मुलींचा संघ द्वितीय क्रमांकाने विजयी

मोहम्मद हुसेन राजश्री किक बॉक्सिंग
स्पर्धेत तृतीय पारितोषिक विजेता

अंतर महाविद्यालय बुद्धिबळ स्पर्धेत
मुलींचा संघ द्वितीय क्रमांकाने विजयी

अंतर महाविद्यालयीन बास्केटबॉल स्पर्धेत राजेश शाहू
महाविद्यालयाचे मुले प्रथम व मुली द्वितीय क्रमांकाने विजयी

अंतर महाविद्यालयीन बुद्धिबळ स्पर्धेत
मुलांनी प्रथम क्रमांक पटकावला.

NCC Boys

1. Activities during 2024-25:

Total 35 Cadets participated in Tree Plantation on the Occasion
“Ek ped Ma k Naam” during 31 Aug 2024 to 5 Sep 2024

Col. Aiayappa ,CO 7 Mah Girls Auranagabad interacting with Cadets during Visit to College on 17 Feb 2025

Total 10 cadets contributed for maintaining discipline during State Assembly election duty in Latur district on 20/11/2024

Cadets during Poster Presentation Programs on the Occasion of Kargil Vijay Diwas (26 July 2024)

NCC Cadets during Cleanliness Drive at Central Bus Stop Chandranagar Latur on 28/09/2024

NCC Boys Unit organized one day Workshop on Awareness about Ayushman Bharat Schemes for Cadets (SD/SW) on 28/09/2024 Resource Person Mr. Sambhaji Kalyane, District Head MJPJAY PMJAY, Latur Dr. Javed Ali Saudagar, Medical Officer, MJPJAY PMJAY, Latur

Dr. Javed Ali Saudagar MO MJPJAY, PMJAY Latur during workshop on Awareness about Ayushman Bharat Scheme on 28/09/2024.

Mr. Sambhaji Kalyane, District Head MJPJAY, PMJAY Latur during workshop on Awareness about Ayushman Bharat Scheme on 28/09/2024.

NCC Cadets during One Day Workshop on Cardio Pulmonary Resuscitation: Basic Life Support. Chief Guest Dr Hamid Chaudhari MIT Medical College, Latur and Dr Shankar Bharati Medical Officer MNP, Latur Date 13/12/2024

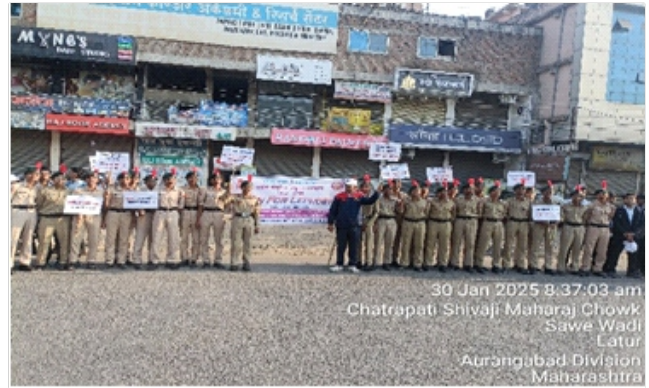

NCC Cadets Participation in Granth Dindi event on 5 Feb 2025

NCC Cadets during Republic Day

NCC Cadets participating during Rally of “Run For Leprosy” on 30Jan 2025

Brigadier U K Ojha ,Gp Commandant ,Aurangabad Gp visited College for ANO Conclave on 05 July 2024

Guard of Honor during Gp Commandant Brigadier U K Ojha Visit on 05 July 2024

National Tuberculosis Control Program (19 Oct 2024)
Resource Person Dr Samyak Khaire ,Consultant ,World Health Organization Tuberculosis,
Latur Division Shri P G Golumallu ,PPM Coordinator District Tuberculosis Office Latur

2.Achiements of ANO:

Lt. (Dr.) Mahesh Sahebrao Wavare represented Aurangabad Gpin Ek Bharat Shresth Bharat Camp-II(EBSB-II)camp during 24 Dec 2024 to 4 Jan 2024. Gp received Best in Sports and Best in Line Area Competition at OTA Kamptee.

3. Achievements of Cadets :

S. N.	Name of the Cadet	Camp Name	Duration	Place	Achievement
1	SUO Samarth Hari Kale	CATC-202	16-05-2024 To 25-05-2024	Khandapur Latur	Best Camp Senior (Gold Medal) Best Cadet (Gold Medal) Company Guard (Gold Medal) Special Guard (Gold Medal)
		EBSB-II	24 Dec 2024 to 4 Jan 2025	OTA Kamptee Nagpur	Line Area Competition First Prize

S. N.	Name of the Cadet	Camp Name	Duration	Place	Achievement
2	JUO Abhishek Ram Shendre	CATC-202	16 May 2024 To 25 May 2024	Khandapur Latur	Best Pilot (Silver Medal) Company Guard (Gold Medal) Special Guard (Gold Medal)
		CATC	1 June 2024 to 10 June 2024	Sagroli Dist Nanded	Volleyball Competition (Silver medal)
		EBSB-II	24 Dec 2024 to 4 Jan 2025	OTA Kamptee Nagpur	Line Area Competition First Prize
3	SGT ShadulRehamat Mujawar	CATC-202	16 May 2024 To 25 May 2024	Khandapur Latur	Best Pilot (Silver Medal) Company Guard (Gold Medal) Special Guard (Gold Medal)
4	CDT Pratik Manjre	ALC-2024	11 Nov 2024 to 21 Nov 2024	Alwar ,Rajasthan	Best PPT presentation
5	CDT Amit Anil Gore	CATC-202	16 May 2024 To 25 May 2024	Khandapur Latur	Company Guard (Gold Medal) Special Guard (Gold Medal)
6	SGT Aniket Ram Admane	CATC-202	16 May 2024 To 25 May 2024	Khandapur Latur	Special Guard (Gold Medal)
7	CDT Rushikesh Maruti Chate	CATC-202	16 May 2024 To 25 May 2024	Khandapur Latur	Company Guard (Gold Medal) Special Guard (Gold Medal)
		RDC-IGC-2025	18 Oct. 2024 To 29 Oct, 2024	Pune	IGC Level Participated Successfully
8	CPL Vignesh KishanraoYeotikar	CATC-202	16 May 2024 To 25 May 2024	Khandapur Latur	Company Guard (Gold Medal) Special Guard (Gold Medal)
9	L/CPL Hitesh SantramSurwase	CATC-202	16 May 2024 To 25 May 2024	Khandapur Latur	Special Guard. (Gold Medal)
		RDC-IGC-2025	18 Oct. 2024 To 29 Oct, 2024	Pune	IGC Level Participated Successfully
10	CDT Shreyash Chandrakant Gurav	RDC-IGC-2025	18 Oct. 2024 To 29 Oct, 2024	Pune	IGC Level Participated Successfully
11	CDT Omkar Warad	CATC-229	19-Oct-24	Omerga	Company Guard. (Gold Medal)
12	CDT Pradip Takpire	CATC-229	20 Sep 2024 to 29 Sep 2024	Omerga	Company Guard. (Gold Medal)
13	CDT Rohit Fulgame	CATC-229	20 Sep 2024 to 29 Sep 2024	Omerga	Company Guard. (Gold Medal)
14	CDT Ajinkya Shirsagar	CATC-229	20 Sep 2024 to 29 Sep 2024	Omerga	Company Guard. (Gold Medal)
15	CDT Omkar Mane	CATC-229	20 Sep 2024 to 29 Sep 2024	Omerga	Best Firer (Gold Medal)

NCC Girls

NCC Girls Unit affiliated to 7 Maharashtra Girls BN, Aurangabad has been functioning since 1972 in our college. The cadets are given the Military Training every year through the national level institute. 54 cadets were given admission in the academic year 2024-25.

“B” and “C” Certificate Exams:

1. 14 Cadets appeared for “B” Certificate Exam in February 2024. All cadets passed the exam and the result is 100%.
2. 18 cadets appeared for “C” Certificate Exam in March 2024. All Cadets passed and the result is 100%.

The Participation in Training Camps and Awards:

S/N	Name of Cadet	Camp Level	Camp Duration	Competition Name	Achievement
					Rank
1	SUO Prachi Parmeshwar More	BN	07 th to 16 th July 2024	Best Camp Senior Award	Gold
		BN	07 th to 16 th July 2024	Group Dance Competition	Gold
		BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver
		BN	07 th to 16 th July 2024	Guard of Honor	Felicitated for Best Performance of GOH as Guard Commander
		National	14 th to 21 st November 2024	Guard of Honor	Felicitated for Best Performance of GOH as Guard Commander
		National	14 th to 21 st November 2024	Best Camp Senior Award	Felicitated for Maharashtra Directorate Best Senior Award
2	JUO Neha Jadhav	BN	07 th to 16 th July 2024	Group Dance Competition	Gold
		BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver
		BN	07 th to 16 th July 2024	Guard of Honor	Felicitated for Best Performance of GOH as Guard
3	SGT Tanuja Garad	BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver
		BN	07 th to 16 th July 2024	Guard of Honor	Felicitated for Best Performance of GOH as Guard
4	CPL Anushka Gathade	BN	07 th to 16 th July 2024	Group Dance Competition	Gold
		BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver
		BN	07 th to 16 th July 2024	Guard of Honor	Felicitated for Best Performance of GOH as Guard Commander
5	L/CPL Anju Kamble	BN	07 th to 16 th July 2024	Group Dance Competition	Gold
		BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver
6	CDT Anuradha Kale	BN	07 th to 16 th July 2024	Solo Dance Competition	Gold
7	CDT Shital Raut	BN	07 th to 16 th July 2024	Group Dance Competition	Gold
8	CDT Shravani Lagade	BN	07 th to 16 th July 2024	Best Anchor Award	Gold
9	CDT Gauri Shinde	BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver
10	CDT Arati Kasture	BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver
11	CDT Sandhyarani Munge	BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver
12	CDT Nandini Jadhav	BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver
13	CDT Ashwini Gaikwad	BN	07 th to 16 th July 2024	Drill Competition	Silver

Activities:

1. Act Play on “Captain Vikram Batra: The Hero of Kargil War”:

The Cadets of NCC presented an act on the life of Captain Vikram Batra in the occasion of 25 years of Kargil Vijay. The cadets played different roles in the act. Cdt Omkar Warad played the role of Captain Vikram Batra. Vishal Talikote, Neha Jadhav, Arvind Mule played the role of Vishal Batra, Kamal Batra and Giridharilal Batra respectively. Other 14 cadets also played important roles the act. It was an excellent presentation. The cadets acted in such a way that the audience experienced the Kargil Vijay on the stage.

2. Film Screening: Film on Kargil Vijay Divas “Shershaah”:

The Department of NCC organised a program on the occasion of 25 years of Kargil Vijay to pay tribute to the great warriors who sacrificed their lives in the Kargil war. 18 cadets and 02 ANO's watched the movie “Shershaah” in the VLC hall which is based on the life of Captain Vikram Batra. The cadets remembered the soldiers' sacrifice for the sake of the country. They will be always inspired from their life and devotion.

3. Poster Presentation Competition on the occasion of celebrating of Silver Jubilee Year of Kargil Victory:

The NCC Girls Unit organised a Poster Presentation competition on the occasion of 25

years of Kargil Vijay. The cadets presented posters on the army of India and Victory of Kargil. The cadets made and presented the posters on the themes like Kargil war, the valour and bravery of Indian soldiers and victory etc. To make the posters on Kargil Vijay, the cadets studied entire history of the war. So, they understood the devotion of the Indian army in the service of nation.

4. Tree Plantation on the occasion of celebrating of Silver Jubilee Year of Kargil Victory:

The Tree Plantation program was organised by the Department of NCC in the collaboration of Vruksh Pratishthan, Latur on 26th Jul 2024 on the occasion of 25 years of the Kargil Victory. Cdt. Divya Sonkamble and Cdt Vaishnai Ghatule, ANO Lt. Dr. Archana Tak participated in the program. They planted Almond and Banyan at Jijau Colony, Latur.

5. Tribute to the Kargil War Martyrs:

25 cadets and 2 ANO's paid tribute to Martyrs in Kargil war. The cadets remembered the soldiers' sacrifice for the sake of the country. They will be always inspired from their life and devotion.

6. Swachhata Abhiyan:

We organized Swachhata Abhiyan in collaboration with ST Stand at Latur. The Campaign conducted in the premises of Central ST Stand at Latur. 41 girl cadets participated in the campaign on 25th September 2024.

7. Republic Day Parade:

The NCC Cadets presented March Parade on the occasion of Republic Day of India on 26th January 2025. Before Flag Hoisting, Lt. Dr. Archana Tak reported the chief guest, Hon. Mr. Gopal Shinde, Joint Secretary, Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha, Latur on the behalf of NCC Girls and Boys Units. After flag hoisting, the cadets under the leadership of S/Uo Prachi Parmeshwar More presented parade. J/Uo Neha Jadhav was presented parade as Troop Commander of 7 Maharashtra Girls BN NCC Unit

of the College and same as J/Uo Abhishek Shendre of 53 Maharashtra BN NCC, Latur Unit of the College. The March Parade was presented by the NCC Cadets on the occasion Republic Day on 26th January 2025.

8. Guest Lecture on Drill (Practical and Theory), Map Reading & Health Hygiene:

Sub. Hardev Singh and Sub. Awalekar, 7 Maharashtra Girls BN NCC, Chhatrapati Sambhaji Nagar introduces about Map Reading, Drill, Health and Hygiene to all cadets. He also gave a detail information about these topics.

Photographs of Activities

SUO Prachi More felicities by Hon. Principal Dr. Mahadev Gavhane

Cadets felicities by Hon. Principal Dr. Mahadev Gavhane

Tree plantation in Latur

Har Ghar Tiranga Abhiyan - 2024

Trophies got by cadets

First position Dance Competition in Annual Training Camp

2nd position in drill competition at Annual Training Camp PVP College, Pravranagar

GOH given to Group Commander in R S College, Latur

लातूर जिल्हा 18-07-2024

शाहू महाविद्यालयाच्या 30 विद्यार्थ्यांना शस्त्र प्रशिक्षणासह विविध मार्गदर्शन

सेव्हन महाराष्ट्र गर्ल्स बटालियन एन.सी.सी.यांच्यावततीने प्रवरानगर येथे शिबिर

प्रतिनिधी | लातूर

सेव्हन महाराष्ट्र गर्ल्स बटालियन एन.सी.सी.यांच्यावततीने प्रवरानगर येथे ७ ते १६ जुलै या कालावधीत दहा दिवसीय वार्षिक प्रशिक्षण शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये लातूरच्या राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील एन.सी.सी. विभागाच्या ३० कॅडेट्सनी सहभागी होत उल्लेखनीय कामगिरी केली.

आयोजित शिबिरात पी. टी., ड्रिल, शस्त्र प्रशिक्षण, मानचित्र अध्ययन, नेतृत्व गुण, सामाजिक जागृती, पर्यावरण, प्राथमिक उपचार, सुरक्षा सेना, आपत्ती व्यवस्थापन, सेल्फ अवेअरनेस, जर्जिंग डिस्टन्स, सामान्य ज्ञान, फायरिंग, ट्रेट पिचिंग अशा विविध विषयांवर सैनिकी प्रशिक्षण घेतले. या प्रशिक्षणादरम्यान आयोजित करण्यात आलेल्या विविध

एन.सी.सी. कॅडेट्सचा सन्मान करताना मान्यवर

महाराष्ट्रीयन लोकनृत्याच्या सादरीकरणाबद्दल सन्मान

सिनिअर अंडर ऑफिसर प्राची मोरे, नेहा जाधव, अंजु कांबळे, अनुष्का गाथाडे, शीतल राऊत यांनी महाराष्ट्रीयन लोकनृत्य आईचा गोघळचे सादरीकरण केले. त्यांना या समुह नृत्यासाठी ग्रुप प्रथम क्रमांकाच्या पारितोषिकाने सन्मानित करण्यात आले. श्रावणी लगडे हिला बेस्ट अँकर अर्वाई देऊन गौरविण्यात आले. उत्कृष्ट गार्ड ऑफ ऑनरचे सादरीकरण केल्याबद्दल सिनिअर अंडर ऑफिसर प्राची मोरे, नेहा जाधव, कॅडेट तनुजा गरड, अनुष्का गाथाडे यांना सन्मानित करण्यात आले.

स्पर्धामध्ये शाहूंच्या छात्रांनी एकूण नऊ पारितोषिके प्राप्त केली. यामध्ये सिनिअर अंडर ऑफिसर प्राची मोरे हिला बेस्ट कॅम्प सिनिअर पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. कॅडेट

अनुराधा काळे हिने बहारदार राजस्थानी लोकनृत्याचे सादरीकरण केले. प्रथम क्रमांकाचे गोल्ड मेडल देऊन तिचा सन्मान यावेळी करण्यात आला.

राष्ट्रीय सेवा योजना

विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्त्व विकास करण्यासाठी व त्यांच्यात श्रमप्रतिष्ठा आणि सामाजिक आणि राष्ट्रीय कार्याची जाणीव निर्माण करून त्यांचा सर्वांगीण विकास घडवून आणण्यासाठी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग सतत कार्यशील असतो. शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये कनिष्ठ महाविद्यालयात रासेयो +२ स्तरावर एकूण १०० व वरिष्ठ महाविद्यालयीन स्तरावर ३०० विद्यार्थी स्वयंसेवकांची संख्या मंजूर करण्यात आली.

सदर शैक्षणिक वर्षात रासेयो स्थानिक समन्वय व सल्लागार समितीची बैठक महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाली. या बैठकीत विविध विषयावर सखोल चर्चा करून कार्यक्रमांचा आढावा घेण्यात आला. सदर शैक्षणिक वर्षात रासेयो अंतर्गत वर्षभरात रासेयो कार्यक्रमाधिकारी व विद्यार्थी स्वयंसेवकां कडून विविध उपक्रम राबविण्यात आले. ते पुढे सविस्तर नमूद करण्यात आले आहेत.

१) 'माझा एक दिवस मतदार जनजागृतीसाठी' जनजागृती रॅलीत शाहू महाविद्यालयाच्या रासेयो स्वयंसेवकांचा सहभाग:

दि. ८ एप्रिल, २०२४ रोजी जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक अधिकारी व सामान्य निवडणूक विभाग लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'माझा एक दिवस मतदार जनजागृतीसाठी' या उपक्रमांतर्गत सध्या होऊ घातलेल्या 'लोकसभा सार्वत्रिक निवडणूक २०२४' चे औचित्य साधून संबंध जिल्ह्यातील मतदार नोंदणी व मतदानाची टक्केवारी वाढविणे, महिला मतदारांमध्ये जनजागृती करण्यासाठी तसेच सदृढ लोकशाही परंपरा जोपासण्यासाठी 'SVEEP Plan' अंतर्गत लातूर येथे जनजागृती रॅलीचे आयोजन करण्यात आले होते.

सदरील रॅलीसाठी राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना व राज्यशास्त्र विभागाचे तसेच शहरांतील विविध महाविद्यालयातील तरुण मतदार तथा

विद्यार्थिनी उत्स्फूर्तपणे सहभागी झाल्या होत्या. सदरील रॅली ही लातूर येथील टाऊन हॉल येथून सुरू झाली व जिल्हा क्रीडा संकुल पर्यंत घेण्यात आली. या रॅलीत राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील रासेयो स्वयंसेवकांनी 'मतदार राजा जागा हो, लोकशाहीचा धागा हो', 'चला मतदान करूया, देशाचे भविष्य घडवूया' अशा अनेक मतदार जनजागृती संबंधित घोषणा दिल्या व कोणत्याही प्रलोभनांना बळी न पडता निस्वार्थ पणे मतदान करण्यासाठी मतदारांना आवाहन केले. या रॅलीच्या समारोपप्रसंगी जिल्हा परिषदेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी मा.श्री. अनमोल सागर, उप-विभागीय दंडाधिकारी तथा सहाय्यक निवडणूक निर्णय अधिकारी रोहिणी नर्हे-विरोळे यांनी स्वयंसेवकांना मतदार जनजागृती संबंधित मार्गदर्शन केले. डॉ. दिलीप नागरगोजे, रा.से.यो. +२ स्तर चे विभागीय समन्वयक डॉ. संदीपान जगदाळे, राजर्षी शाहू महाविद्यालयाचे पर्यवेक्षक प्रा. सोमदेव शिंदे, रा.से.यो. +२ स्तर चे लातूर जिल्हा समन्वयक व कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, नोडल अधिकारी प्रा. सुदर्शन पाटील, प्रा. ज्ञानेश्वर बनसोडे, प्रा. रत्नराणी कोळी, प्रा.उज्वला बगदुरे, प्रा. पल्लवी माने, प्रा. शिल्पा दाडगे, रासेयो स्वयंसेवक रोहन सूर्यवंशी व १५० स्वयंसेवक मुली उपस्थित होत्या. आदींच्या उपस्थितीत जनजागृती रॅली यशस्वीरित्या संपन्न झाली.

मतदान जनजागृती रॅली

२) शाहू महाविद्यालयात डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जयंतीनिमित्त रक्तदान शिबीर :

दिनांक ८ एप्रिल २०२४ भारतरत्न डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंतीनिमित्त राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व डॉ. भालचंद्र ब्लड बँकेच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक ८ एप्रिल २०२४ रोजी सकाळी ११:०० वा. महाविद्यालयाच्या क्रीडा विभागामध्ये रक्तदान शिबिराचे आयोजन करण्यात आले. सर्वच रक्तपेढ्यांमध्ये रक्ताचा तुटवडा निर्माण झाल्यामुळे सदर शिबीर घेण्यात आले. यावेळी डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेचे पूजन करून अभिवादन करत एकूण २८ स्वयंसेवकांनी रक्तदान केले.

सदर शिबीर यशस्वी करण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक प्रा. सोमदेव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ.पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ.प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ.भीमराव पाटील, भालचंद्र ब्लड बँकेचे रक्त संक्रमण अधिकारी व तंत्रज्ञ व सर्व शिक्षक शिक्षकेतर कर्मचारी , रासेयो विद्यार्थ्यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर जयंती निमित्त रक्तदान शिबीर प्रसंगी

महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.महादेव गव्हाणे कार्यक्रम अधिकारी डॉ. कल्याण सावंत व रक्तदाते

३) भारतरत्न डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंतीनिमित्त अभिवादन कार्यक्रम :

दि.१४ एप्रिल २०२४ राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना व ग्रंथालय विभागाच्या वतीने दिनांक १४ एप्रिल २०२४ रोजी सकाळी ११:०० वा ग्रंथालय विभागाच्या समोर भारतीय संविधान व राज्यघटनेचे शिल्पकार, भारतरत्न, महामानव, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या १३३ व्या जयंती निमित्त त्यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे हे होते तर उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक प्रा. सोमदेव शिंदे, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, विशेष कार्यासन अधिकारी डॉ. अभिजित यादव, डॉ. दिपक वेदपाठक, डॉ. डी. बी. सोनकांबळे, ग्रंथपाल प्रा. एस.बी. मस्के, कार्यालयाचे प्रबंधक श्री सतीश चव्हाण, अधीक्षक श्री जगन्नाथ क्षीरसागर, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी व महाविद्यालयीन शिक्षक आणि शिक्षकेतर कर्मचारी, रासेयो विद्यार्थी स्वयंसेवक चि. रोहन सूर्यवंशी, कु. श्रद्धा कदम तसेच इतर विद्यार्थी स्वयंसेवकांची उपस्थिती होती.

या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जीवनावर प्रकाश टाकत उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. कल्याण सावंत यांनी तर आभार प्रदर्शन डॉ प्रकाश रोडिया यांनी केले.

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती निमित्त अभिवादन

४) शाहू महाविद्यालयात राजर्षी शाहू महाराज यांच्या १५० वी जयंती साजरी :

दि.२६ जून २०२३ शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारे संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना व ग्रंथालय विभागाच्या संयुक्त विद्यमाने कोल्हापूर संस्थानाचे राजे व दीन दलिताने कैवारी छत्रपती राजर्षी शाहू महाराज यांच्या १५० वी जयंती निमित्त त्यांच्या प्रतिमेचे पूजन करून अभिवादन करण्यात आले. यावेळी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. गोपाळराव पाटील, डॉ. गीतांजली पाटील, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक प्रा. सोमदेव शिंदे, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूर, डॉ. दीपक वेदपाठक, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. भीमराव पाटील, प्रा. विजय गवळी कार्यालयाचे प्रबंधक श्री. सतीश चव्हाण, अधीक्षक श्री. जगन्नाथ क्षीरसागर, ग्रंथपाल प्रा. एस. बी मस्के, डॉ. महेश वावरे, प्रा. राजेंद्र शास्त्री, डॉ. बुद्धाजी गाडेकर, डॉ. ज्ञानेश्वर राठोड, प्रा. माधव शेळके, डॉ. रत्नराणी कोळी, प्रा. सायली समुद्रे, प्रा. रेणुका लोंढे, श्रीमती स्वाती सावंत, श्री. गोविंद जाधव व महाविद्यालयातील इतर प्राध्यापक शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

शाहू महाराज यांच्यात १५० वी जयंतीनिमित्त अभिवादन करताना शि.छ.शि.संस्थेचे अध्यक्ष डॉ गोपाळराव पाटील, डॉ. गीतांजली पाटील, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत इत्यादी

राजर्षी शाहू महाराज यांनी तळागाळातील लोकांपर्यंत शिक्षणाचा प्रचार प्रसार करण्यासाठी सामाजिक क्रांती घडवून आणली. शिक्षणानेच क्रांती घडू शकते म्हणून त्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या सारख्या अनेक विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती देत आर्थिक सहकार्य केले. म्हणून खऱ्या अर्थाने राजर्षी शाहू महाराज हे दूरदृष्टी असलेले राजे होते. असे मत डॉ. गोपाळराव पाटील, यांनी राजर्षी शाहू महाराज यांच्या जयंती निमित्त व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. भीमराव पाटील यांनी केले तर सूत्रसंचालन डॉ. कल्याण सावंत यांनी केले.

५) 'अमली पदार्थ विरोधी' जिल्हास्तरीय जनजागृती कार्यशाळा :

दि.१६ जुलै, २०२४ 'दारू, तंबाखू, गुटखा, अफू, चरस, गांजा, सिगारेट अशा प्रकारच्या अमली पदार्थांच्या सेवनाने व मोबाईल फोन मधील फेसबुक, इंस्टाग्राम, व्हाट्सअप च्या अतिवापराने युवा पिढी बर्बाद होऊ लागली आहे म्हणून अमली पदार्थांपेक्षा पुस्तक वाचनातून ज्ञानाची नशा जोपासली पाहिजे' असे मत लातूर शहराचे उप विभागीय पोलीस अधीक्षक श्री भागवत फुंदे यांनी राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथे 'अमली पदार्थ विरोधी' जिल्हास्तरीय जनजागृती कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना व्यक्त केले. यावेळी मंचावर कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, दुसरे प्रमुख पाहुणेजिल्हा मानसिक स्वास्थ्य कार्यक्रम, जिल्हा शल्य चिकित्सक कार्यालय, लातूर चे मनोविकारतज्ञ डॉ. शितल तळीखेडकर, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. स्वाती फेरे इत्यादी उपस्थित होते.

उप-विभागीय पोलीस अधिकारी कार्यालय, लातूर शहर, शासकीय वैद्यकीय विभाग, जिल्हा परिषद, लातूर व शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालय(स्वायत्त), लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना

विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक १६ जुलै, २०२४ रोजी 'अमली पदार्थ विरोधी' जिल्हास्तरीय जनजागृती कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती. या प्रसंगी ते बोलत होते. दुसरे प्रमुख पाहुणे मनोविकारतज्ञ डॉ. शितल तळीखेडकर यांनी ही उपस्थित विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले की, युवकांनी अमली पदार्थांच्या सेवनापासून दूर राहिले पाहिजे. कारण अमली पदार्थांच्या नशेमुळे युवक अविवेकी कार्य करतात व त्यामुळे त्यांचे कुटुंब ही उद्ध्वस्त होतात म्हणून युवकांनी दारू पेक्षा सकस आहार घेतले पाहिजे.

अध्यक्षीय समारोप करताना प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी सांगितले की, शासनाचे समाज कल्याण विभाग व्यसनावर प्रतिबंधात्मक उपाय करते पण महसूल विभागाकडून दारू विक्रीस परवानगी दिली जाते. मग देशाचे भविष्य उज्वल कसे होणार ? जी तरुणाई देशाची आधारस्तंभ मानली जाते तीच तरुणाई दारूच्या सहज उपलब्धतेमुळे व्यसनाधीन झाल्यामुळे देशाचे मोठे नुकसान होत आहे. ९० टक्के अपघात हे व्यसनामुळे घडले व त्यामुळे निष्पाप लोकांना प्राण गमवावे लागले आहे. . युवकांना कोर्ट आणि दवाखान्याची पायरी चढायची नसेल तर व्यसनाच्या पूर्वी हजार वेळा विचार केले पाहिजे. कायदा पाळण्यात पुरुषार्थ असतो तोडण्यात नाही.

राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना लातूर शहर चे उप विभागीय पोलीस अधीक्षक श्री भागवत फुंदे व मंचावर उपस्थित कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ महादेव गव्हाणे, दुसरे प्रमुख पाहुणे जिल्हा मानसिक स्वास्थ्य कार्यक्रम, जिल्हा शल्य चिकित्सक कार्यालय, लातूर चे मनोविकारतज्ञ डॉ. शितल तळीखेडकर, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. स्वाती फेरे इत्यादी.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक रासेयो चे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी यांनी केले तर सूत्रसंचालन डॉ. भीमराव पाटील यांनी व आभारप्रदर्शन डॉ. प्रकाश रोडिया यांनी केले.

६) 'अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा' विषयावर वक्तृत्व स्पर्धा :

दि. १८ जुलै २०२४ रोजी शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचलित राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा' या विषयावर वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. या स्पर्धेत कनिष्ठ महाविद्यालयातील सूर्यवंशी विद्या व्यंकट, क्षितिजा चेऊलवार, जगदाळे मनिषा, तृप्ती रणसुभे, संजना कल्याणी, पर्सिस सोनवणे, सूर्यवंशी मदनकुमार, स्वामी वैष्णवी, पाटील सेजल, कृष्णा जाधव यांनी व वरिष्ठ महाविद्यालयातील राजकन्या फावडे इत्यादी विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. सदर स्पर्धेत संजना कल्याणी हिने प्रथम क्रमांक पटकाविला तर जगदाळे मनिषा व सूर्यवंशी राधिका यांनी क्रमशः द्वितीय व तृतीय क्रमांक प्राप्त केले. आणि राजकन्या फावडे हिने उत्तेजनार्थ क्रमांक प्राप्त केले.

'अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा' विषयावर आयोजित वक्तृत्व स्पर्धेतील विजेत्या स्पर्धकांसोबत उपस्थित पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी इत्यादी.

सदर स्पर्धा यशस्वी करण्यासाठी राजर्षी शाहू महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा

योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयातील वैद्यकीय अधीक्षक डॉ. सचिन जाधव, समाजसेवा अधीक्षक श्री सुरेन्द्र सूर्यवंशी, जनौषधवैद्यकशास्त्र विभागाचे सहयोगी प्राध्यापक डॉ. नम्रता ठाकुर यांनी विशेष परिश्रम घेतले. या स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून डॉ. भीमराव पाटील व प्रा. विजय गवळी यांनी काम पाहिले.

अवयवदान विषयावर आयोजित वक्तृत्व स्पर्धेत बोलताना सहभागी विद्यार्थीनी.

७) 'अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा' विषयावर पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धा:

दि. १८ जुलै २०२४ रोजी शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचलित राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा' या विषयावर पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. या स्पर्धेत कनिष्ठ महाविद्यालयातून कु. धनश्री गजानन कोकाटे, जुल्फा इरम, अनन्या दिनेश शिंदे, भामटे साक्षी धनराज, सूर्यवंशी रोहन धनंजय, सूर्यवंशी ओंकार, स्वामी वैष्णवी, भालेराव सुमित, संजना कल्याणी, भारगवी प्रशांत, बनसोडे प्राजक्ता, सूर्यवंशी विद्या, कत्लाकुटे वैभवी इत्यादी एकूण ११ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. सदर स्पर्धेत धनश्री कोकाटे हिने प्रथम क्रमांक पटकाविला तर जुल्फा इरम व शिंदे अनन्या यांनी क्रमशः द्वितीय व तृतीय क्रमांक प्राप्त केले.

सदर स्पर्धा यशस्वी करण्यासाठी राजर्षी शाहू

महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयातील वैद्यकीय अधीक्षक डॉ. सचिन जाधव, समाजसेवा अधीक्षक श्री सुरेन्द्र सूर्यवंशी, अधिसेविका श्रीमती अमृता पोहरे यांनी विशेष परिश्रम घेतले. या स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून डॉ. प्रकाश रोडिया यांनी काम पाहिले.

'अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा' विषयावर आयोजित पोस्टर स्पर्धेतील स्पर्धकांसोबत उपस्थित पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, परीक्षक डॉ. प्रकाश रोडिया इत्यादी.

८) 'अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा' विषयावर पथनाट्य सादरीकरण:

दि. १२ ऑगस्ट २०२४ रोजी शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचलित राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय लातूर येथे 'अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा' या विषयावर आधारित

पथनाट्य सादरीकरण करण्यात आले. अवयवदान जनजागृती करण्यासाठी या पथनाट्यात रोहन सूर्यवंशी, वैष्णवी फडसे, जाधव कृष्णा, फावडे राजकन्या, पाटील सेजल, अंकुशे सुष्मिता, बनसोडे प्राजक्ता, शिंदे सागर, सुतार शिवम, हुडगे गायत्री, जामगे शैलेश, घुघरे संदीप इत्यादी विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. या वेळी बहुसंख्येने लोकांनी या पथनाट्याचा लाभ घेत अवयवदान करण्यासाठी निर्धार केला व शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयात फॉर्म भरून दिले.

‘अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा’ विषयावर विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय लातूर येथे पथनाट्य सादरीकरण करताना राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक व उपस्थित कार्यक्रमाधिकारी कल्याण सावंत, डॉ.पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. भीमराव पाटील, डॉ. स्वाती फेरे, विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयातील वैद्यकीय अधिकारी म्हणून वैद्यकीय अधीक्षक डॉ. सचिन जाधव, मनोविकार शास्त्र विभागाचे विभाग प्रमुख डॉ आशिष चेपुरे, समाजसेवा अधीक्षक श्री सुरेन्द्र सूर्यवंशी, श्री रमेश इंगळे इत्यादी.

यावेळी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ.पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. भीमराव पाटील, डॉ. स्वाती फेरे, विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयातील वैद्यकीय

अधिकारी म्हणून वैद्यकीय अधीक्षक डॉ. सचिन जाधव, मनोविकार शास्त्र विभागाचे विभाग प्रमुख डॉ आशिष चेपुरे, समाजसेवा अधीक्षक श्री सुरेन्द्र सूर्यवंशी, श्री रमेश इंगळे इत्यादी उपस्थित होते. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांनी ही यासाठी विशेष सहकार्य केले.

९) अवयवदान जनजागृती साठी पथनाट्य सादरीकरण व रॅली :

दि. १५ ऑगस्ट २०२४ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथे सकाळी ७:३० वा शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे सदस्य श्री आनंद माने यांच्या हस्ते ध्वजारोहण करण्यात आले.यावेळी संस्थेचे सर्व सदस्य महाविद्यालयातील प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक प्रा. सदाशिव शिंदे इत्यादी मंचावर उपस्थित होते. तर महाविद्यालयातील प्राध्यापक शिक्षक आणि शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी मोठ्या संख्येने प्रांगणात उपस्थित होते.

ध्वजारोहण कार्यक्रमानंतर महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी ‘अवयवदान एक श्रेष्ठ समाजसेवा’ या विषयावर पथनाट्या सादरीकरण केले. तदनंतर अवयवदान जनजागृती करण्यासाठी महाविद्यालय ते गांधी चौक लातूर परिसरात राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थ्यां द्वारे रॅली काढण्यात आली.

दिनांक १५ ऑगस्ट २०२४ रोजी ध्वजारोहण कार्यक्रमानंतर अवयवदान जनजागृती करण्यासाठी रॅलीत सहभागी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे विद्यार्थी स्वयंसेवक व कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी इ.

या कार्यासाठी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी

डॉ. कल्याण सावंत, डॉ.पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया,
प्रा. विजय गवळी, डॉ. भीमराव पाटील, डॉ. स्वाती फेरे यांनी
विशेष परिश्रम घेतले.

१०) 'लातूर हेरिटेज वॉक' कार्यक्रमात सहभाग व अवयवदान जनजागृती:

दि. १६ ऑगस्ट २०२४ रोजी सकाळी ७:०० वा. लातूर जिल्हा जिल्ह्याचा ऐतिहासीक वारसा जपण्यासाठी लातूर जिल्हा परिषद प्रशासनाने गंजगोलाई येथे 'लातूर हेरिटेज वॉक' या कार्यक्रमाचे आयोजन केले होते. या या उपक्रमात लातूर मधील वेगवेगळ्या शाळा महाविद्यालयाती विद्यार्थी व शिक्षकांनी सहभाग नोंदविला होता. कार्यक्रमात लातूर चे जिल्हाधिकारी मा. श्रीमती वर्षा ठाकुर (घुगे) यांनी लातूर चा ऐतिहासीक वारसा विषयावर मार्गदर्शन केले.

सदर कार्यक्रमात राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेतील सूर्यवंशी रोहन, प्राजक्ता बनसोडे, संघमित्रा कांबळे, हजारे माधवी, प्राजक्ता सूर्यवंशी, जाधव कृष्णा, गायत्री हुडगे, वैष्णवी फडसे, घोडके सानिया, मगर रोहिणी, शिंदे अनन्या, पर्सिस सोनवणे, कांबळे सुष्टी, रणसुभे तृप्ती, रसाळ अश्रुत, पाटील सेजल, साळुंके चंद्रशेखर, स्वामी गणेश, तेजस गादेवाड, वाघमारे प्रेम, बनसोडे रोहित, सूर्यवंशी यशश्री, फावडे राजकन्या या विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी व रासेयो कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी यांनी सक्रीय सहभाग नोंदविला व या 'लातूर हेरिटेज वॉक' कार्यक्रमात नागरिकांना अवयवदान जनजागृती करण्यासाठी संदेश दिले.

लातूर हेरिटेज वॉक व अवयवदान जनजागृती कार्यक्रमात सहभागी रासेयो चे विद्यार्थी स्वयंसेवक व कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी

११) राष्ट्रीय एकात्मता शिबीर बेंगलुरु येथे शाहूच्या विद्यार्थी स्वयंसेवकसेवकांचा सहभाग व यशः

दि.१७ ते २३ सप्टेंबर २०२४ या कालावधीत भारत सरकारच्या युवा व क्रीडा मंत्रालय, युवा सक्षमीकरण व खेल व क्रीडा मंत्रालय, कर्नाटक, राष्ट्रीय सेवा योजना क्षेत्रीय निदेशालय यांच्या वतीने गांधी भवन, बेंगलुरु येथे राष्ट्रीय एकात्मता शिबीर संपन्न झाले. या शिबिरात राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे तीन विद्यार्थी स्वयंसेवकसेवकांनी सक्रीय सहभाग नोंदविला. चि. रोहन सूर्यवंशी, ऋतिक लव्हारे व कु. विद्या सूर्यवंशी या तीन स्वयंसेवकांनी महाराष्ट्रातील स्वयंसेवकांचे प्रतिनिधित्व करत महाराष्ट्राची लोकधारा ह्या लोककलेचे सादरीकरण शिबिरात केले.

सदर शिबिरात राष्ट्रीय एकपात्री अभिनय स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. या राष्ट्रीय एकपात्री अभिनय स्पर्धेत चि. रोहन सूर्यवंशी याने द्वितीय पारितोषिक प्राप्त केले. तर प्रश्न मंजुषा स्पर्धेत कु. विद्या सूर्यवंशी हिने उत्तेजनार्थ क्रमांक पटकावले.

बेंगलुरु येथे राष्ट्रीय एकात्मता शिबीरात महाराष्ट्रातील लोकधारा हि लोककला सादरीकरण करताना सहभागी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील रासेयो स्वयंसेवक चि. रोहन सूर्यवंशी, क. विद्या सूर्यवंशी व इतर.

‘दयानंद’च्या सहा जणांची राष्ट्रीय एकात्मता शिबिरासाठी निवड

डॉ. जगदाळे करणार महाराष्ट्राच्या संघाचे नेतृत्व

[illegible]

१२) शाहू महाविद्यालयात प्रकृती, पर्यावरण आणि आपत्ती व्यवस्थापन अभियान कार्यक्रम संपन्न:

दि. १९ सप्टेंबर २०२४ आजकाल आपण वेळोवेळी निसर्गाचा क्रूर चेहरा पाहतो, त्यामुळे पृथ्वीवरील मानवी जीवनाचे अस्तित्वच धोक्यात आले आहे. पर्यावरण प्रदूषणामुळे आज ऍसिड युक्त वर्षा, ग्रीन हाऊस इफेक्ट, ओझोन थरातील छिद्र, हवामान बदल, ध्रुवीय बर्फ वितळणे इ. निसर्गाचे बेफिकीर शोषण, पूर, दुष्काळ, चक्रीय वादळ, भूकंप, त्सुनामी इत्यादी नैसर्गिक आपत्तींना कारणीभूत ठरत आहे. जर या कडे दुर्लक्ष केले गेले तर यामुळे जगभरात आर्थिक आणि राजकीय अस्थिरता येऊ शकते आणि मानवी सभ्यतेचा अंतिम विनाश होऊ शकतो. असे मत बी.के. महेश भाई यांनी राजर्षी शाहू महाविद्यालयात 'प्रकृती, पर्यावरण आणि आपत्ती व्यवस्थापन अभियान' कार्यक्रमात व्यक्त केले. या कार्यक्रमाचे नियोजित अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे हे होते. यावेळी प्रमुख पाहुणे बी. के. महेश भाई, माऊंट आबू चे अभियंता बी.के. धनंजय, सौ. सुषमा माता, कार्यक्रमाचे अध्यक्ष पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी इत्यादी मंचावर उपस्थित होते.

पर्यावरणीय प्रदूषण व वेगवेगळ्या प्रकारच्या आपत्तींच्या प्रभावामुळे नैसर्गिक, वित्तीय व मानवीय हानी होते. यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये जनजागृती करण्यासाठी दिनांक १९ सप्टेंबर २०२४ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग, प्रजापिता ब्रह्माकुमारी ईश्वरीय विश्वविद्यालय तसेच वैज्ञानिक अभियंता व वास्तुकला प्रभाग आणि रोटरी क्लब ऑफ लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'प्रकृती, पर्यावरण आणि आपत्ती व्यवस्थापन अभियान' कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी राजेंद्र भाई, सार्थक भोसले, श्रीनिवास सावंत व राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक उपस्थित होते. बी. के. धनंजय यांनी पर्यावरण व मानसिक संतुलन या विषयावर मार्गदर्शन केले. तर सुषमा माता यांनी ध्यानधारणा या विषयावर कृतियुक्त मार्गदर्शन केले.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ.प्रकाश रोडिया यांनी केले तर आभार प्रदर्शन प्रा. विजय गवळी यांनी केले.

शाहू महाविद्यालयात प्रकृती, पर्यावरण आणि आपत्ती व्यवस्थापन अभियान कार्यक्रमात प्रमुख पाहुणे बी.के. महेश भाई चे स्वागत करतांना पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील व मंचावर उपस्थित सौ. सुषमा माता, राजेंद्र भाई, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी इ.

१३) शाहूच्या तीन विद्यार्थ्यांची राष्ट्रीय एकात्मता शिबिरासाठी निवड :

भारत सरकारच्या युवा व खेळ मंत्रालय, युवा सशक्तीकरण व खेल मंत्रालय, कर्नाटक, राष्ट्रीय सेवा योजना क्षेत्रीय निदेशालय यांच्या वतीने दिनांक १७ ते २३ सप्टेंबर २०२४ या कालावधीत गांधी भवन, बेंगलुरू येथे राष्ट्रीय एकता शिबिर होत आहे. या शिबिरासाठी शाहू महाविद्यालयातील स्वयंसेवक रोहन सूर्यवंशी व ऋतिक लव्हारे व एक स्वयंसेविका कु. विद्या सूर्यवंशी अशा एकूण तीन जणांची निवड झाली आहे. महाराष्ट्रातील विविध विभागातून सहभागी होणाऱ्या विद्यार्थी संघाचे प्रतिनिधित्व हे विद्यार्थी करणार आहेत.

क्षेत्रीय निदेशक अजय शिंदे, राज्याचे शिक्षण संचालक संपत सूर्यवंशी, विभागीय शिक्षण उपसंचालक डॉ. गणपत मोरे, सहाय्यक संचालक डॉ. दत्तात्रय मठपती राष्ट्रीय सेवा योजनेचे विभागीय समन्वयक डॉ. संदीप जगदाळे, लातूरचे जिल्हा समन्वयक प्रा. विजय गवळी यांच्या मार्गदर्शनाखाली महाराष्ट्र +२ स्तरावरील हा संघ या शिबिरात सहभागी होत आहे. या शिबिरात महाराष्ट्रातून पाच मुलं व पाच मुली आणि एक कार्यक्रमाधिकारी यांची निवड झाली आहे. यात शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक

रोहन सूर्यवंशी, ऋतिक लव्हारे व एक स्वयंसेविका कु. विद्या सूर्यवंशी अशा एकूण तीन जणांचा समावेश ही असणार आहे.

या शिबिरात तामिळनाडू, पॉडिचेरी, आंध्र प्रदेश, तेलंगणा व महाराष्ट्रातील विद्यार्थी सहभागी होणार आहेत. या शिबिरातून संस्कृतीचे आदान प्रदान करणे हा मुख्य हेतू आहे. त्यामुळे विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम होणार आहेत. याबरोबरच बौद्धिक व्याख्यान, श्रमसंस्कार व राष्ट्रीय एकात्मता आदी विविध विषयावर आधारित कार्यक्रम होणार आहेत. विद्यार्थ्यांच्या निवडीबद्दल शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. गोपाळराव पाटील, उपाध्यक्ष डॉ. पी. आर. देशमुख, सचिव प्राचार्य अनिरुद्ध जाधव, प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी यांनी अभिनंदन केले आहे.

रोहन सूर्यवंशी   ऋतिक लव्हारे   कु. विद्या सूर्यवंशी

राष्ट्रीय एकात्मता शिबिरात सहभागी होणारे
शाहू महाविद्यालयाचे विद्यार्थी स्वयंसेवक

१४) शाहू महाविद्यालयात एन. एस. एस. दिनानिमित्त प्रबोधन कार्यक्रमाचे यशस्वी आयोजन:

दि.२४ सप्टेंबर, २०२४ युवकांना माणुसकीची शिकवण देणाऱ्या राष्ट्रीय सेवा योजनेतून संस्कारक्षम पिढी घडते. असे मत ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्ते श्री दगडू लोमटे यांनी शाहू महाविद्यालयात एन.एस.एस. च्या प्रबोधन पर कार्यक्रमात व्यक्त केले. शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातर्फे दिनांक २४ सप्टेंबर २०२४ रोजी एन.एस.एस. च्या

स्थापना दिनाच्या निमित्ताने विद्यार्थ्यांसाठी प्रबोधन कार्यक्रमाचे (Orientation Programme) आयोजन करण्यात आले, यावेळी ते बोलत होते. तत्पूर्वी महात्मा गांधी व राजर्षी शाहू महाराजांच्या प्रतिमेस अभिवादन करून मान्य वरांच्या हस्ती या प्रबोधन कार्यक्रमाचे उद्घाटन करण्यात आले. या प्रसंगी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी इत्यादी मंचावर उपस्थित होते.

‘रासेयो चे युवक हे भविष्यात जगाचे नेतृत्व करतील कारण एन.एस.एस. ही जगातील सर्वात श्रेष्ठ योजना आहे.’ असे मत उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांनी अध्यक्षीय समारोप करताना आपल्या भाषणातून व्यक्त केले. ४०० पेक्षा जास्त विद्यार्थी स्वयंसेवक या प्रबोधन कार्यक्रमासाठी उपस्थित होते. प्री.आर.डी. परेड नांदेड साठी लातूर विभागातून निवड झाल्यामुळे कु. भांगे स्नेहा हिचा या कार्यक्रमात सत्कार करण्यात आला. या कार्यक्रमाला यशस्वी करण्यासाठी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे व डॉ. राहुल मोरे यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक व प्रमुख पाहुणे परिचय डॉ. कल्याण सावंत यांनी केले तर सूत्रसंचालन व आभार प्रदर्शन

राजर्षी शाहू महाविद्यालयात एन.एस.एस. च्या प्रबोधन कार्यक्रमाचे उद्घाटन करताना समाजसेवक श्री दगडू लोमटे, कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी व विद्यार्थी स्वयंसेवक इत्यादी

क्रमशः प्रा. विजय गवळी व डॉ. प्रकाश रोडिया यांनी केले.

१५) शाहू महाविद्यालयात विद्यार्थी व्यक्तिमत्त्व विकास मंडळाचे उद्घाटन :

दि. २५ सप्टेंबर २०२४ युवा पिढीतील युवकांनी वेगवेगळे कला कौशल्य प्राप्त करून आपल्यातील सुप्त गुण साकार करण्यासाठी प्रयत्न केले पाहिजे कारण देशाचे भवितव्य घडविण्याची जबाबदारी आता या देशातील तरुणांवर आहे. असे मत ज्येष्ठ कवी नर्सिंग इंगळे यांनी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथे विद्यार्थी व्यक्तिमत्त्व विकास मंडळाचे उद्घाटन समारंभात व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे हे होते.

शिव छत्रपती शिक्षण संस्था द्वारा संचालित राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथे विद्यार्थी व्यक्तिमत्त्व विकास मंडळाचे उद्घाटन थाटात पार पडले. या प्रसंगी नर्सिंग इंगळे प्रमुख पाहुणे म्हणून बोलत होते. यावेळी मंचावर उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, व्यक्तिमत्त्व विकास मंडळाचे प्रभारी प्रा. सोमदेव शिंदे, डॉ. विजयकुमार करजकर, प्रा. सुदर्शन पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी इत्यादी उपस्थित होते. इंगळे यांनी महाविद्यालय, संस्था, आई, राजनीती, निसर्ग, कृषी व शेतकरी इत्यादी विषयांवर आधारित आपल्या कविता सादर करत काव्यमयी शैलित विद्यार्थ्यांशी संवाद साधत मार्गदर्शन केले.

कार्यक्रमाची सुरुवात शाहू महाराजांच्या प्रतिमेला अभिवादन करून साक्षी बोडके हिने गायलेल्या स्वागत गीताने झाली. या कार्यक्रमात शाहीर तृती रणसुभे, अनन्या शिंदे, यशस्वी सूर्यवंशी, ढोलकी वादक रोहन सूर्यवंशी यांनी छत्रपती शिवाजी महाराजांवर आधारित पोवाडा सादर केला. तसेच विद्यार्थी व्यक्तिमत्त्व विकास मंडळाचे अध्यक्ष श्रेयस राऊत, सचिव जान्हवी कर्डीले, कार्याध्यक्ष अशरत, रसाळ इत्यादी विद्यार्थ्यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले. तदनंतर पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांनी ही

विद्यार्थ्यांना 'व्यक्तिमत्त्व विकास' या विषयावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. आणि अध्यक्षीय समारोप प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी केले. कार्यक्रमात पदाधिकारी मंडळावर निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांचा व राष्ट्रीय एकात्मता शिबीर बंगलोर येथे सहभागी राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातील स्वयंसेवकांचा मान्यवरांच्या हस्ते सत्कार करण्यात आला. कार्यक्रमाला यशस्वी करण्यासाठी महाविद्यालयातील प्रा. नितीन चव्हाण, प्रा. अवधूत अराध्ये, प्रा. श्रीनिवास मोरे, प्रा. संगीता तोडकर, प्रा. मुरलीधर जाधव, प्रा. राजीव सावरे, डॉ. राहुल मोरे, प्रा. जयश्री जगदाळे, महाविद्यालयातील इतर प्राध्यापक, शिक्षकेतर कर्मचारी यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

प्रास्ताविक प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी केले तर सूत्रसंचालन व आभारप्रदर्शन कु. सोनवणे, निश्चल शेळकीकर, समिक्षा जाधव यांनी संयुक्तपणे केले

व्यक्तिमत्त्व विकास मंडळाचे उद्घाटन कार्यक्रमात बोलताना ज्येष्ठ कवी नर्सिंग इंगळे व मंचावर उपस्थित कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, प्रा. सोमदेव शिंदे, डॉ. विजयकुमार करजकर, प्रा. सुदर्शन पाटील, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी इत्यादी.

१६) 'स्वच्छता ही सेवा' या उपक्रमांतर्गत लातूर मध्यवर्ती बस स्थानकाची स्वच्छता:

दि. २७ सप्टेंबर २०२४ शहरातील राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर (स्वायत्त) 'स्वच्छता ही सेवा' हा उपक्रम युवा कार्यक्रम विभाग, युवा कार्यक्रम आणि क्रीडा मंत्रालय भारत सरकारच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार राबविण्यात आला. या उपक्रमांतर्गत महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना

विभागातील ६७ स्वयंसेवकांनी स्वच्छता रॅली मध्ये सहभाग नोंदवला. स्वयंसेवकांनी स्वच्छ भारत - सुंदर भारत, स्वच्छ लातूर - सुंदर लातूर, स्वच्छता ठेवा - रोगराई टाळा यासारख्या स्वच्छतेवर आधारित विविध घोषणांनी परिसर नीनादून सोडला. यानंतर शहरातील मध्यवर्ती बस स्थानकाची स्वच्छता राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातील स्वयंसेवकामार्फत करण्यात आली. यावेळी लातूर जिल्हा क्रीडा अधिकारी श्री इंगोले व श्री बारवे यांची प्रमुख उपस्थिती होती. मध्यवर्ती बस स्थानकाचे आगार प्रमुख तसेच आगारातील इतर कर्मचाऱ्यांनी देखील महाविद्यालयामार्फत राबविण्यात आलेल्या स्वच्छतेच्या उपक्रमामध्ये सहभाग नोंदवला व मध्यवर्ती बस स्थानकाचा परिसर स्वच्छ केला. आगार प्रमुखांनी महाविद्यालयामार्फत राबविण्यात आलेल्या या उपक्रमाचे कौतुक केले तसेच महाविद्यालयाचे आभार व्यक्त केले.

सदरील स्वच्छता अभियान यशस्वी करण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे कार्यक्रम अधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी तसेच राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे स्वयंसेवक नागेश कांबळे, रोहन सूर्यवंशी, तृती जाधव, राजकन्या. फावडे, शैलेश जामगे, श्रध्दां कदम कृष्णा जाधव, तृती रणसुभे, सेजल पाटील यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

१७) शाहूतील रासेयो स्वयंसेविका कु. स्नेहा भांगे हिचा

राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिन पूर्व संचलन राज्यस्तरीय निवड शिबीरात यशस्वी सहभाग :

दि.२६ ते २८ सप्टेंबर, २०२४ या कालावधीत रासेयो क्षेत्रीय संचालनालय, पुणे, युवा कार्य व क्रीडा मंत्रालय, भारत सरकार, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई व राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिन पूर्व संचलन राज्यस्तरीय निवड शिबीरात सहभागी होण्यासाठी लातूर विभागातून राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाची स्वयंसेविका कु. स्नेहा बालाजी भांगे हिची निवड करण्यात आली होती. तीने या शिबिरात सक्रीय सहभाग घेत हे शिबीर यशस्वी रित्या पूर्ण केले. याबद्दल विभागीय शिक्षण उपसंचालक डॉ. गणपत मोरे, सहायक शिक्षण उपसंचालक डॉ. दत्तात्रय मठपती, विभागीय समन्वयक डॉ. संदीपान जगदाळे, जिल्हा समन्वयक प्रा. विजय गवळी, राजर्षी शाहू महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण

कु. स्नेहा भांगे हिने राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिन पूर्व संचलन राज्यस्तरीय निवड शिबीरात यशस्वी सहभाग नोंदविल्याबद्दल तीचे सत्कार करताना राजर्षी शाहू महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहूल मोरे, डॉ. अनुजा जाधव इत्यादी.

सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहूल मोरे, डॉ. अनुजा जाधव यांनी तिचे अभिनंदन केले आहे. तसेच तिच्या या यशाबद्दल सर्वत्र कौतुक होत आहे.

१८) शाहू महाविद्यालय व जिल्हा क्रीडा संकुल येथे राष्ट्रपिता महात्मा गांधी व लालबहादूर शास्त्री यांच्या जयंती निमित्त अभिवादन व 'स्वच्छता ही सेवा' उपक्रम :

युवा कार्यक्रम विभाग, युवक कल्याण आणि क्रीडा मंत्रालय भारत सरकारच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातर्फे दिनांक २ ऑक्टोबर २०२४ रोजी 'स्वच्छता ही सेवा', या उपक्रमांतर्गत व महात्मा गांधी व लाल बहादूर शास्त्री यांच्या जयंती निमित्त 'जिल्हा क्रीडा संकुल, लातूर येथे स्वच्छता अभियान राबविण्यात आले. या उपक्रमात जिल्हा क्रीडा अधिकारी बाबासाहेब इंगोले, श्री प्रसाद वैद्य, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहूल मोरे यांच्या सह महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या ७१ विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी जिल्हा क्रीडा संकुलाची स्वच्छता केली. जिल्हा क्रीडा संकुल, लातूर येथे रासेयो स्वयंसेवकांनी स्वच्छता करतांना 'बापुजी का क्या संदेश? सुंदर सुहाना भारत देश, स्वच्छ भारत-सुंदर भारत, स्वच्छ लातूर-सुंदर लातूर, स्वच्छता ठेवा- रोगराई टाळा यासारख्या स्वच्छतेवर आधारित विविध घोषणा देत परिसर दणाणून सोडला. क्रीडा अधिकारी इंगोले यांनी महाविद्यालयामार्फत राबविण्यात आलेल्या या उपक्रमाचे कौतुक करत आभार व्यक्त केले.

याच दिवशी राष्ट्रपिता महात्मा गांधी व लालबहादूर शास्त्री यांच्या जयंती निमित्त त्यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करून महाविद्यालयाच्या प्रांगणात स्वच्छता अभियान राबवून त्यांना अभिवादन करण्यात आले. यावेळी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, ग्रंथपाल एस. बी. मस्के, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, नवनियुक्त कार्यक्रमाधिकारी प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा. जयश्री जाधव, डॉ. राहूल मोरे, प्रा. मारोती सुदेवाड, हरिश बंडगर, तसेच राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे स्वयंसेवक नागेश

कांबळे, रोहन सूर्यवंशी, तृती जाधव, राजकन्या फावडे, सोनवणे परिसस, सेजल पाटील, कृष्णा जाधव, श्रेयस नाईकवाडे, इत्यादी उपस्थित होते.

या कार्यक्रमात उपप्राचार्य प्रा.सदाशिव शिंदे यांनी महात्मा गांधी व लाल बहादूर शास्त्री यांच्या जीवनावर प्रकाश टाकत उपस्थित विद्यार्थ्यांना मोलाचे मार्गदर्शन केले. प्रा. विजय गवळी, चि. ओमकार अंबोरे, राजकन्या फावडे यांनी कार्यक्रमात मनोगत व्यक्त केले. राजकन्या फावडे, वैष्णवी फडसे, नम्रता तौर, प्राजक्ता बोरुळे, कृष्णा जाधव, रोहन सूर्यवंशी यांनी स्वच्छतेवर आधारित पथनाट्य सादर केले.

कार्यक्रमाला यशस्वी करण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे यांनी ही योगदान दिले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन डॉ. प्रकाश रोडिया यांनी केले तर आभार प्रदर्शन डॉ. राहूल मोरे यांनी केले.

जिल्हा क्रीडा संकुल लातूर येथे स्वच्छता ही सेवा उपक्रमांतर्गत स्वच्छता अभियान राबविताना, जिल्हा क्रीडा अधिकारी बाबासाहेब इंगोले, शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. राहूल मोरे व विद्यार्थी स्वयंसेवक इ.

१९) तेर व नळदूर्ग येथे शाहूच्या विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक सहल:

राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना व पालि विभागातर्फे दिनांक ६ ऑक्टोबर २०२४ रोजी तेर व नळदूर्ग जिल्हा धाराशिव येथे विद्यार्थ्यांसाठी शैक्षणिक

सहल काढण्यात आली. या सहलीत कनिष्ठ महाविद्यालयातील ४१ विद्यार्थी व पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, शिक्षकेतर कर्मचारी श्री जयप्रकाश गोणे यांनी नळदूर्ग किल्यावरील नर-मादी धबधब्याचे नयनरम्य दृश्य बघण्याचा आनंद लुटला.

सदर दिवशी सकाळी धाराशिव जिल्ह्यातील तेरणा नदीच्या काठावर वसलेले तेर येथील संत गोरोबा काकाचे मंदिर व रामलिंगप्पा शासकीय वस्तुसंग्रहालयाला भेट देऊन शाहू महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी सातवाहन काळातील प्राचीन स्तूप शिल्पे, शिलालेख, प्राचीन नाणी यांची माहिती घेतली. तर दुपारी नळदूर्ग किल्ल्यास भेट देत दरबार हॉल, कोर्ट, उपळी, बुरुज, रंग महल, जल महल, नर-मादी धबधबे इत्यादीचे महत्त्व समजून घेत तेथील मनमोहक दृश्य बघण्याचा आनंद लुटला.

२०) स्वाधार अंध अपंग प्रशिक्षण केंद्राचे उटणे विक्री करण्यासाठी रासेयो स्वयंसेवकांचा सहभाग :

दि.१८ ते १६ ऑक्टोबर २०२४ दरम्यान स्वाधार अंध अपंग प्रशिक्षण केंद्र, बुधोडा व राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने अपंग व्यक्तींनी बनवलेल्या नैसर्गिक व दर्जेदार सुगंधित आयुर्वेदिक उटणे विक्री स्टॉल महाविद्यालयाच्या प्रांगणात सुरू करण्यात आले. या स्टॉलच्या माध्यमातून निसर्ग पूरक सुगंधित उटणे विक्रीसाठी महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी सक्रीय सहभाग घेतला. व उटणे विक्रीतून जमा केलेली रक्कम अंध अपंग विद्यार्थ्यांच्या मदतीसाठी रू. २०,००० (अक्षरी- वीस हजार रू.) रक्कम

देण्यात आली. या उपक्रमासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा. जयश्री जाधव, प्रा.विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे यांनी परिश्रम घेतले.

२१) शाहू महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातर्फे रक्तदान शिबीर :

HDFC बँक, विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय रक्तपेढी, लातूर व राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक २२ ऑक्टोबर २०२४ रोजी रक्तदान शिबीराचे आयोजन करण्यात आले. या शिबीरात प्रा.विजय गवळी, प्रा. युवराज शिखरे, श्री विजय जोशी, श्री महेश शिंदे इतर विद्यार्थी स्वयंसेवक, कर्मचारी, प्राध्यापक यांच्या सह एकुण ५१ जणांनी रक्तदान केले.

या शिबीरातच्या यशस्वीतेसाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे तसेच NSS कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ.पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा.जयश्री जाधव, प्रा.चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा.विजय गवळी, डॉ.राहुल मोरे यांनी विशेष प्रयत्न केले. तसेच या शिबीरात HDFC बँकेतील अधिकारी वैशाली सतीश मोरे, व्यवस्थापक शैलेश काळे, सचिन पाटील यांनी व विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय रक्तपेढी,

लातूर चे डॉ. पुजा जैन, डॉ. शुभांगी गायकवाड, डॉ. ऋतुजा घोडचक, सुवर्णा केंगर, गणेश पाटील, सोहेल सय्यद यांनी सहकार्य केले. HDFC बँकेतील अधिकारी यांनी महाविद्यालयाने केलेल्या सहकार्याबद्दल महाविद्यालयाचे आभार व्यक्त केले.

२२) विधानसभा निवडणूक मतदानाची टक्केवारी वृद्धीगत करण्यासाठी सामुहिक शपथ :

दि. २० नोव्हेंबर २०२४ रोजी महाराष्ट्रात विधानसभा निवडणूक निमित्त मतदान होणार असल्यामुळे सदृढ लोकशाहीच्या विकासासाठी मतदारांमध्ये मतदान करण्याबद्दल जनजागृती निर्माण होऊन मतदानाची टक्केवारी वृद्धीगत व्हावी या उद्देशाने महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाद्वारे दिनांक १८ नोव्हेंबर २०२४ रोजी सकाळी ११:०० वा. महाविद्यालयातील प्रांगणात महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक, शिक्षक आणि शिक्षकेतर यांना सामुहिक शपथ देण्यात आली. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे उपप्राचार्य

प्रा सदाशिव शिंदे पर्यवेक्षक डॉ भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश

रोडिया, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा. जयश्री जाधव, प्रा.विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे, ग्रंथपाल प्रा. एस. बी. मस्के, कार्यालयीन अधीक्षक श्री जगन्नाथ क्षीरसागर, प्रबंधक श्री सतीश चव्हाण व महाविद्यालयातील प्राध्यापक शिक्षक आणि शिक्षकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

२३) मतदान वृद्धी व जनजागृती अभियानात सहभाग :

दिनांक १६ नोव्हेंबर २०२४ रोजी जिल्हाधिकारी कार्यालय निवडणूक विभाग, लातूर व राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने स्वीप कार्यक्रमांतर्गत जिल्हा क्रीडा संकुल, लातूर येथे विधानसभा सार्वत्रिक निवडणूक २०२४ निमित्त 'मतदान वृद्धी व जनजागृती अभियान' कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. यावेळी महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे व रासेयो चे विद्यार्थी स्वयंसेवक निलेश चाटे, साळुंके चंद्रशेखर आणि इतर स्वयंसेवकांनी सक्रीय सहभाग नोंदविले.

दिनांक १६ नोव्हेंबर २०२४ रोजी जिल्हा क्रीडा संकुल, लातूर येथे 'मतदान वृद्धी व जनजागृती अभियानात सहभागी राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे व रासेयो चे विद्यार्थी स्वयंसेवक.

२४) शाहू महाविद्यालयात संविधान दिवस साजरा :

राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना व ग्रंथालय विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २६ नोव्हेंबर, २०२४ रोजी भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना अभिवादन करून संविधान दिवस

साजरा करण्यात आला. यावेळी संविधान पुस्तकातील उद्देशिका चे वाचन करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन करताना संगितले की, 'वेगवेगळी सरकारे येतील, सरकारे जातील कायदे बदलतील' पण बाबासाहेब आंबेडकरांचे 'भारतीय संविधान काल' ही तसेच होते, आज ही तसेच आहे सूर्य व चंद्राप्रमाणे उद्या ही तसेच राहणार, असे मत व्यक्त केले.

यावेळी उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, डॉ.दिपक वेदपाठक, ग्रंथालय प्रा.एस.बी.मस्के, प्रा.डी.के.देशमुख, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. गवळी, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडीया, प्रा.जयश्री जाधव, प्रा.चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा. राहूल मोरे, डॉ.अनिरुध्द बिराजदार व महाविद्यालयीन प्राध्यापक, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांनी ही मार्गदर्शन करताना संगितले की, अमेरिका सारखा महासत्ता असणाऱ्या देशाने सुध्दा राष्ट्राध्यक्ष पदाच्या निवडणुकीत दोन उमेदवारांना

समान मते पडल्यावर भारतीय संविधानाचा आधार घेतले. ज्या-ज्या वेळी जगात प्रश्न निर्माण होतात त्या-त्या वेळी प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर भारतीय संविधानात सापडते. असे प्रतिपादन केले.

२५) मणिपूर मधील हिंसाचार ग्रस्तांसाठी मदत निधी संकलन व सुपूर्द :

दि.१० ते १३ डिसेंबर २०२४ मणिपूर राज्यात जातीय हिंसाचाराच्या घटना घडल्या मुळे सामान्य जनतेला अन्नासाठी व जीवन जगण्यासाठी संघर्ष करावा लागला होता. जातीय संघर्षामध्ये आदिवासी भागातील अनेक शाळा जाळल्यामुळे तेथील स्थानिक आदिवासी मुलांचे भविष्य धोक्यात आले होते. गावाच्या संरक्षणासाठी महिला रस्त्यावर उतरल्या होत्या तर तरुण बंकर मध्ये बंद झाले होते. यामुळे अनेक लोकांना विस्थापित होण्याची वेळ निर्माण झाली होती. या मुळे तेथील हिंसाचार ग्रस्तांना मदत करण्यासाठी कवठा, ता. उमरगा, जिल्हा धाराशिव येथील समाजसेवक श्री विनायकराव पाटील यांनी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील प्राचार्य यांना पत्र लिहून महाविद्यालयातर्फे मदत निधी संकलित करून त्यांना पाठविण्यासाठी आवाहन केले.

यासाठी महाविद्यालयातील प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या मार्गदर्शनाखाली दिनांक १० ते १३ डिसेंबर २०२४ दरम्यान राष्ट्रीय सेवा योजना विभागांतील कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा.

मणिपूर मधील हिंसाचार ग्रस्तांना मदत निधी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या कडे सुपूर्द करताना डॉ. कल्याण सावंत, प्रा.विजय गवळी व राष्ट्रीय सेवा योजनेचे विद्यार्थी स्वयंसेवक इ.

चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा. जयश्री जाधव, प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे व रासेयो विद्यार्थी स्वयंसेवक निलेश संजय चाटे, यशश्री जय सूर्यवंशी, अनन्या दिनेश शिंदे, नागेश कांबळे व इतर स्वयंसेवकांनी मदत निधी गोळा करण्यासाठी बॉक्स तयार करून मदत फेरी काढून एकूण ₹ ४०,००० (अक्षरी चाळीस हजार रुपये) मदत निधी संकलित केले. व करून प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे आणि डॉ. कल्याण सावंत यांनी सदर रक्कम समाजसेवक विनायकराव पाटील यांच्या कडे सुपूर्द केली.

२६) शाहू महाविद्यालयातील दिपक कांबळे व यशोदा सूर्यवंशी यांना स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ नांदेड कडून रासेयो चे उत्कृष्टस्वयंसेवक पुरस्कार जाहीर :

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड कडून शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४ मधील विद्यापीठ स्तरावरील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे उत्कृष्ट स्वयंसेवकांची यादी जाहीर करण्यात आली आहे. यात लातूर जिल्ह्यातून राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे विद्यार्थी स्वयंसेवक श्री.कांबळे नागेश दीपक याची उत्कृष्ट स्वयंसेवक म्हणून तर कु. सूर्यवंशी यशोदा ज्ञानेश्वर हिची लातूर जिल्ह्यातील उत्कृष्ट स्वयंसेविका म्हणून निवड करण्यात आली आहे. या यशाबद्दल महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, विशेष कार्यासन अधिकारी डॉ. अभिजित यादव, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे व महाविद्यालयातील प्राध्यापक, शिक्षक, शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांनी त्यांचे कौतुक केले.

२७) राजर्षी शाहू महाविद्यालयात हुतात्मा दिन साजरा:

दि. ३० जानेवारी, २०२५ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना आणि ग्रंथालय विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने हुतात्मा दिनी महात्मा गांधी यांच्या पावन स्मृतीस अभिवादन करून श्रद्धांजली वाहण्यात आली. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांनी विद्यार्थ्यांना महात्मा गांधीजींच्या विचाराचे महत्व सांगितले. बापूचे अहिंसावादी विचार आत्मसात करून जीवनाची वाटचाल करणे हीच त्यांना खरी श्रद्धांजली ठरेल असे विचार त्यांनी मांडले. विद्यार्थिनी कु. राजकन्या फावडे यांनी महात्मा गांधीजींचा जीवनपट आणि त्यांचे कार्य याविषयी आपले मनोगत व्यक्त केले.

हुतात्मा दिनानिमित्त महाविद्यालयामध्ये सर्व शिक्षक, शिक्षकेत्तर कर्मचारी व विद्यार्थी यांनी दोन मिनिटे मौन बाळगून आदरांजली वाहीली. राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी डॉ. कल्याण सावंत डॉ. प्रकाश रोडिया प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे, प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा. जयश्री जाधव, ग्रंथपाल श्री. सूर्यकांत मस्के, श्रीमती स्वा ती सावंत, शिक्षक, शिक्षकेत्तर कर्मचारी व विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

२८) क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती निमित्त अभिवादन कार्यक्रम:

दि. ३ जानेवारी २०२५ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील ग्रंथालय विभाग व राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने क्रांतिज्योति सावित्रीबाई फुले यांची

जयंती निमित्त त्यांच्या प्रतिमेचे पूजन करुन त्यांना भावपूर्ण अभिवादनाचे कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. तसेच यावेळी ग्रंथालय विभागाकडून पुस्तक प्रदर्शनीचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, ग्रंथपाल प्रा. एस. बी. मस्के, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. जयश्री जाधव, प्रा. चंद्रभा कुलकर्णी, प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे, प्रा. मुरलीधर जाधव, प्रा. युवराज शिखरे व महाविद्यालयातील प्राध्यापक, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी उपस्थित होते.

२९) माँ जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद यांच्या जयंतीनिमित्त अभिवादन:

दि. १२ जानेवारी २०२५ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील ग्रंथालय विभाग व राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने माँ जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद यांच्या जयंतीनिमित्त त्यांच्या प्रतिमेचे पूजन करुन त्यांना भावपूर्ण अभिवादन करण्यात आले. यावेळी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे व डॉ. दिपक वेदपाठक यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, ग्रंथपाल प्रा.एस.बी. मस्के, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, डॉ. प्रदीप गोरंबेकर व विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. विजय गवळी यांनी केले तर आभार प्रदर्शन ग्रंथपाल प्रा. एस.बी. जाधव यांनी केले.

माँ जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद यांच्या जयंतीनिमित्त त्यांना अभिवादन कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे व उपस्थित डॉ. दिपक वेदपाठक, परीक्षा नियंत्रक डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, ग्रंथपाल प्रा.एस.बी. मस्के, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, व इतर.

३०) मतदार जनजागृती विषयावर आयोजित भाषण स्पर्धेत सहभाग:

दि. २३ जानेवारी २०२५ रोजी माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण विभाग, जिल्हा परिषद लातूर व दयानंद कला महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने 'मतदार जनजागृती' विषयावर भाषण स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. या स्पर्धेत राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या कु. अनन्या शिंदे, कु. प्राजक्ता बनसोडे व राजकन्या फावडे या विद्यार्थी स्वयंसेविकांनी ही सक्रीय सहभाग नोंदविला. या वेळी दयानंद महाविद्यालयातील प्राचार्य, उपप्राचार्य, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे विभागीय समन्वयक डॉ. संदीप जगदाळे, कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विलास कोमटवाड, राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेचे

राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजनेची विद्यार्थी स्वयंसेविका दयानंद महाविद्यालय, लातूर येथे भाषण स्पर्धेत आपले विचार मांडताना.

कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी व परीक्षक आणि स्पर्धक उपस्थित होते.

३१) राष्ट्रीय मतदार दिनानिमित्त मतदार जनजागृती रॅली व कार्यक्रमात शाहूच्या विद्यार्थी व शिक्षकांचा सहभाग:

दि. २५ जानेवारी २०२५ रोजी राष्ट्रीय मतदार दिनानिमित्त जिल्हा निवडणूक अधिकारी कार्यालय, लातूर व निवडणूक साक्षरता मंडळ आणि माध्यमिक माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण विभाग जिल्हा परिषद लातूर मार्फत जिल्हा क्रीडा संकुल, लातूर ते दयानंद सभागृह, लातूर पर्यंत मतदार जनजागृती रॅली काढण्यात आली. या वेळी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी व शिक्षकांनी सदर मतदार जनजागृती विषयावर घोषणा देत रॅलीत सक्रीय सहभाग नोंदविला. तसेच या रॅलीच्या समारोपानंतर दयानंद सभागृहात राष्ट्रीय मतदार दिन कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

या कार्यक्रमात प्रमुख वक्ते म्हणून पर्यावरण तज्ज्ञ डॉ. अतुल देऊळगावकर व दयानंद विज्ञान महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सिद्धेश्वर बेळगाळे यांनी तसेच प्रमुख पाहुणे श्री अमिरुल हसन अन्सारी, लातूर चे पोलीस अधीक्षक श्री सोमय मुंडे, लातूर जिल्हा परिषदेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी श्री अनमोल सागर, उपनिवडणूक निर्णय अधिकारी श्रीमती रोहिणी विरुळे यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. आणि या कार्यक्रमात मंचावर उपस्थित मान्यवरांच्या हस्ते राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील निवडणूक साक्षरता मंडळाला उल्लेखनीय कामगिरी केल्याबद्दल प्रशस्तीपत्र देऊन गौरविण्यात आले. यावेळी राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसोबत महाविद्यालयातील निवडणूक साक्षरता मंडळ सदस्य प्रा. सुदर्शन पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, प्रा. फेरोज शेख, प्रा. युवराज शिखरे, प्रा. नरसिंग शिंदे, प्रा. व्ही. बी. संपत्ते, प्रा. अनिता काळे, प्रा. जयश्री जगदाळे, डॉ. सविता डोणगापुरे, प्रा. आर. एम. शेख, प्रा. माया जाधव, प्रा. पुजा मुंडे इत्यादी उपस्थित होते.

राष्ट्रीय मतदार दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात मान्यवरांच्या हस्ते निवडणूक साक्षरता मंडळाचे प्रशस्तीपत्र स्वीकारताना प्रा. सुदर्शन पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी व विद्यार्थी स्वयंसेवक.

३२) प्रजासत्ताक दिनानिमित्त ध्वजारोहण कार्यक्रमात रासेयो चे पथसंचलन व विविध विभागातील उपक्रम:

दि. २६ जानेवारी २०२५ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथे भारतीय प्रजासत्ताक दिनानिमित्त सकाळी ७:३० वा. शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर चे सहसचिव मा. श्री गोपाळ शिंदे यांच्या शुभ हस्ते महाविद्यालयाच्या प्रांगणात ध्वजारोहण करण्यात आले. यावेळी संस्थेचे अध्यक्ष मा. डॉ. गोपाळराव पाटील, सचिव प्राचार्य अनिरुद्ध जाधव, सदस्य श्री आनंद माने व उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, डॉ. धनंजय पालके आणि महाविद्यालयातील प्राध्यापक, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

ध्वजारोहण कार्यक्रमानंतर महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना, राष्ट्रीय छात्र सेना व वेगवेगळ्या विभागातील विद्यार्थ्यांनी वेगळे उपक्रम सादरीकरण केले. राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी या वेळी रासेयो च्या वेशभूषेत पथसंचलनाचे सादरीकरण केले. या वेळी वेगवेगळ्या महापुरुषांची वेषभूषा काही विद्यार्थ्यांनी परिधान केली होती. सदर कार्यक्रम यशस्वी होण्यासाठी डॉ. दिपक वेदपाठक, डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर, डॉ. अर्चना टाक, डॉ. महेश वावरे, डॉ. अनिरुद्ध बिराजदार, प्रा. हरिसर्वोत्तम जोशी, प्रा. वैभव माने, डॉ.

रत्नराणी कोळी, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ.प्रकाश रोडिया, डॉ.पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा. जयश्री जाधव, प्रा. विजय गवळी, प्रा. राहूल मोरे, डॉ. सुधीर जाधव यांनी व इतर शिक्षक आणि शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

प्रजासत्ताक दिनानिमित्त ध्वजारोहण कार्यक्रमानंतर पथसंचलन कार्यक्रमात सहभागी झालेले राष्ट्रीय सेवा योजनेचे विद्यार्थी स्वयंसेवक.

३३) शाहूच्या दोन स्वयंसेवकांची राज्य प्रजासत्ताक पथ संचालनासाठी निवड:

येथील राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर च्या राष्ट्रीय सेवा योजनेचे दोन स्वयंसेवक श्री ओंकार अंबोरे व कु. साक्षी इगे यांची राज्य प्रजासत्ताक पथ संचालनासाठी निवड झाली आहे. २६ जानेवारी रोजी मुंबई येथे महाराष्ट्राचे सन्माननीय राज्यपाल यांच्या समोर पार पडणाऱ्या प्रजासत्ताक दिनाच्या पथ संचालन कार्यक्रम पार पडणार आहे. या पथ संचालनासाठी स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड येथे तीन दिवसीय राज्यस्तरीय निवड चाचणी शिबीर ठेवण्यात आले होते. या शिबीरात महाराष्ट्रातील विविध नऊ विद्यापीठातून स्वयंसेवक सहभागी झाले होते. या मध्ये राजर्षी शाहू महाविद्यालय लातूर च्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे दोन स्वयंसेवक श्री ओंकार अंबोरे व कु. साक्षी इगे यांची निवड झाली.

या यशाबद्दल महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, विशेष कार्यासन अधिकारी डॉ.अभिजित यादव, कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. शारदा जाधव, श्रीमती चंद्रप्रभा

कुलकर्णी, डॉ. राहूल मोरे, प्रा.विजय गवळी यांनी अभिनंदन केले.

राष्ट्रीय सेवा योजनेचे दोन स्वयंसेवक श्री ओंकार अंबोरे व कु. साक्षी इगे यांची राज्य प्रजासत्ताक पथ संचालनासाठी निवड झाल्या बद्दल त्यांचे अभिनंदन करताना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. शारदा जाधव, प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी इ.

३४) उमरगा (बोरी) येथील ज्ञानोबा लांडगे यांच्या शेतात वृक्षारोपण:

दि. २९ जानेवारी २०२५ रोजी उमरगा (बोरी), ता. जिल्हा लातूर येथील ज्ञानोबा लांडगे यांच्या शेतात राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने वृक्षारोपण करण्यात आले. यावेळी महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातील कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, प्रा. अमोल लांडगे, शेतकरी श्री ज्ञानोबा लांडगे, सौ मंगल ज्ञानोबा लांडगे, रासेयो विद्यार्थी प्रतिनिधी नागेश कांबळे, पृथ्वीराज चव्हाण, रोहित राठोड यांनी चार आबा, एक बदाम व

उमरगा (बोरी) येथील ज्ञानोबा लांडगे यांच्या शेतात वृक्षारोपण करताना राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी प्रा. विजय गवळी, प्रा. अमोल लांडगे व विद्यार्थी स्वयंसेवक.

एक दोन नारळ अशा प्रकारे एकूण सहा वृक्षरोपांची लागवड केली.

३५) राजर्षी शाहू महाविद्यालयात शिवजन्मोत्सव निमित्त रक्तदान शिबिर संपन्न:

छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या जयंती निमित्त छत्रपती शिवाजी महाराज सार्वजनिक शिव जन्मोत्सव समिती, लातूर आणि राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर मधील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, लातूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. १५ फेब्रुवारी, २०२५ रोजी महाविद्यालयात रक्तदान शिबिर आयोजित करण्यात आले होते. या शिबिराचे उद्घाटन विलासराव देशमुख शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, लातूरचे अधिष्ठाता डॉ. उदय मोहिते यांच्या हस्ते झाले. या रक्तदान शिबिरात १३० रक्तदात्यांनी रक्तदान केले. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, छत्रपती शिवाजी महाराज सार्वजनिक शिवजन्मोत्सव समितीचे अध्यक्ष डॉ. हर्षवर्धन राऊत, डॉ. शेखर गरड, डॉ. अमर देशमुख, श्री हंसराज जाधव, डॉ. अभय कदम, अॅड. विजय जाधव, अॅड. उदय गवारे, वैभव तळेकर, अविनाश सूर्यवंशी, धनंजय शेळके, शहाजी पवार, प्रमोद साळुंके, महेश साळुंके, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे, नागेश कांबळे, ओंकार आंबोरे, राजकन्या फावडे, शेख इम्रान आदी उपस्थित होते.

यावेळी उद्घाटन कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करते वेळी अधिष्ठाता डॉ. उदय मोहिते यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन करताना झरक्तदान हे जीवनदान आहे. म्हणून अनेक रुग्णांनाचे प्राण वाचवण्यासाठी मोठ्या संख्येने रक्तदान करावे असे आवाहन केले. अॅड. उदय गवारे यांनी शिवजयंतीचे औचित्य साधून विद्यार्थ्यांना छत्रपती शिवाजी महाराजांचा आदर्श घेण्यासाठी भाषणातून प्रेरित केले. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी अध्यक्षीय मनोगतमध्ये

विद्यार्थ्यांनी अभ्यास करून ऐतिहासिक घटना पडताळून पहाव्यात व छत्रपती शिवाजी महाराज यांचे विचार आचरणात आणावे, असे म्हणत शिव जन्मोत्सवानिमित्त सर्वांना शुभेच्छा दिल्या आणि विद्यार्थ्यांना रक्तदान करण्यासाठी प्रेरित केले. शिवजयंती निमित्त शुभेच्छा देऊन तरुणांनी स्वतः इतिहास अभ्यासून तथ्य शोधले पाहिजे, अशी आशा याप्रसंगी उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, यांनी व्यक्त केली. डॉ. कल्याण सावंत यांनी कार्यक्रमाचे सूत्रसंचलन केले तर डॉ. राहुल मोरे यांनी आभार मानले.

३६) सिरसी येथे शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना च्या विशेष युवक शिबिराचे उद्घाटन:

राजर्षी शाहू महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने दिनांक १८ फेब्रुवारी २०२५ रोजी ग्रामपंचायत कार्यालय सिरसी ता.जि. लातूर येथे युथ फॉर माय भारत, युथ फॉर डिजिटल लिटरसी साठी विशेष युवक श्रमसंस्कार शिबिराचे उद्घाटन जिल्हा परिषदेचे उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी श्री दत्तात्रय गिरी यांच्या हस्ते करण्यात आले. 'ग्रामीण विकासासाठी शासनामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजनांची माहिती राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक जनजागृती करून लोकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी महत्वाची भूमिका बजावतात. ते गावात जाऊन वृक्षारोपण, स्वच्छता व आरोग्य अभियान, साक्षरता अभियान, मतदान जनजागृती असे अनेक उपक्रम राबवितात. यावेळी गावातील लोकांनी त्यांच्या कार्यात सहभाग नोंदविला पाहिजे. कारण गावाचा खरा विकास करण्यास लोकसहभागातूनच होऊ

शकतो. असे उद्गार श्री दत्तात्रय गिरी यांनी या शिबिराचे उद्घाटन कार्यक्रमाप्रसंगी व्यक्त केले. या शिबिराचे उद्घाटन कार्यक्रमाचे अध्यक्ष शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष माजी खासदार डॉ. गोपाळराव पाटील हे होते. या प्रसंगी मंचावर प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, सिरसी गावाच्या सरपंच सौ. कौशल्याताई कांबळे, उपसरपंच श्री नितीन जाधव, रामराजे जाधव, जि.प. सदस्य श्री सहदेव मस्के, श्री बालाजी हाळे, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. राहूल मोरे, ग्रामसेवक बालाजी माडिबोयणे, श्री गोविंद देशमुख, मुख्याध्यापक मन्मथ तोडकर, श्री तुकाराम देशमुख इत्यादी उपस्थित होते.

कार्यक्रमाचे अध्यक्षीय समारोप करताना डॉ. गोपाळराव पाटील यांनी सांगितले की, खेड्यांचा विकास म्हणजे देशाचा विकास होय. राष्ट्रीय सेवा योजनेचे युवक आपले शिक्षण पूर्ण करता करता लोकजागृती करत राष्ट्रीय मूल्य समाजात रुजविण्याचे कार्य करतात.

महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी आपल्या मनोगतात सांगितले की, गावात स्वच्छता राखणे आवश्यक आहे. कचऱ्याचे व्यवस्थापन गावकऱ्यांनी गुंतवणूक म्हणून करावे कारण कचऱ्यापासून बीजनिर्मिती, खतनिर्मिती करता येते. गावात जन्मलेल्या प्रत्येक मुलीच्या नावाने दहा आंब्याच्या झाडांची लागवड केली तर मुलगी मोठी झाल्यावर वीस वर्षांनंतर आंब्याच्या विक्रीतून तीचा विवाहाचा खर्च सहज भागू शकतो, एवढी रक्कम जमा होऊ शकते. उपसरपंच नितीन जाधव, रामराजे जाधव व सहदेव मस्के यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन करताना सेवा कार्याचे महत्त्व पटवून दिले.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. कल्याण सावंत यांनी केले. सूत्रसंचालन डॉ. प्रकाश रोडिया यांनी केले तर आभार प्रदर्शन प्रा. विजय गवळी यांनी केले. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी प्रा. जयश्री जाधव, प्रा. प्रतिभा कुलकर्णी व सिरसी गावाच्या ग्रामस्थांनी विशेष प्रयत्न केले.

सदरील विशेष व श्रमसंस्कार शिबिरात पुढील विविध उपक्रम राबविण्यात आले.

१) स्वच्छता अभियान व श्रमदान:-

शिबिरातील रासेयो स्वयंसेवक व कार्यक्रमाधिकारी यांनी मौजे सिरसी ता. जि. लातूर येथे जिल्हा परिषद शाळा परिसर, गावातील चौक, मंदिर परिसर, रस्ते, गल्ल्या झाडून स्वच्छ केले. तसेच गोळा केलेल्या कचऱ्याची योग्य विल्हेवाट लावली.

२) जनजागृती फेरी :-

या वर्षीच्या विशेष युवक श्रमसंस्कार शिबिराचा विषय 'Youth for My Bharat And Digital Literacy' होता. शिबिरात सहभागी स्वयंसेवक, कार्यक्रमाधिकारी तसेच ग्रामस्थांनी मिळून मौजे सिरसी या गावामध्ये 'Youth for My Bharat And Digital Literacy' जनजागृती साठी फेरी काढली. याच बरोबर वृक्षरोपण, ग्राम स्वच्छता, आरोग्य, महिला आरोग्य, शिक्षण, अंधश्रद्धा निर्मूलन, पर्यावरण संवर्धन, जल संवर्धन आणि महिला सबलीकरण इ. विषयावर जनजागृती करून शिबिरात विविध कार्यक्रम घेण्यात आले.

३) बौद्धिक कार्यक्रम

मौजे सिरसी येथील विशेष युवक श्रमसंस्कार शिबिरात दररोज दुपारी ३:३० ते ५:३० या कालावधीत स्वयंसेवकांच्या बौद्धिक विकासासाठी व्याख्यानपर विविध विषयावर आधारित बौद्धिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

१. दि. १९-०२-२०२५:- श्री. धनंजय गुठ्टे यांनी पर्यावरण संवर्धन : युवकांची भूमिका या विषयावर विद्यार्थ्यांना आणि

ग्रामस्थांना मार्गदर्शन केले.

२. दि. २०-०२-२०२५:- श्री. विक्रान्त शंके यांनी 'संविधान रक्षण माझी जबाबदारी' याबाबत मार्गदर्शन करत असताना विद्यार्थ्यांना संविधान मधील कर्तव्य आणि हक्क या विषयी माहिती दिली.
३. दि. २१-०२-२०२५:- सुपर्ण जगताप यांनी पर्यावरण संवर्धन परिसंवाद या विषयावर मार्गदर्शन केले. वृक्षांना संवेदना असतात. ते आपल्याशी बोलू पाहतात. त्यांचे आपण संगोपन, संवर्धन आणि जतन करायला हवे असे त्यांनी सांगितले.
४. दि. २२-०२-२०२५ :- श्री. प्रतिक वर्मा यांनी सायबर सुरक्षा या विषयावर मार्गदर्शन करत असताना विद्यार्थ्यांनी ऑनलाईन माहिती भरत असताना काळजी घ्यावी असे सांगितले. तसेच ऑनलाईन जाहिराती पाहून त्यांना बळी पडू नये असे आवाहन केले.
५. दि. २३-०२-२०२५ :- डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे यांनी डिजिटल साक्षरता या विषयावर ग्रामस्थांना व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. लॉगिन आणि पासवर्ड विषयी विशेष काळजी घ्यावी असे आवाहन केले.

४) सांस्कृतिक कार्यक्रम :-

विशेष युवक श्रमसंस्कार शिबिरात दररोज संध्याकाळी ७:०० ते ८:०० या कालावधीत विद्यार्थी व ग्रामस्थांसाठी सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

१. दि १९-०२-२०२५:- डॉ. भीमराव पाटील यांनी छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या जयंतीनिमित्त 'रयतेचे राजे शिव छत्रपती' या विषयावर ग्रामस्थांना छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या आयुष्यातील महत्त्वाच्या घटना आणि त्यांच्या जीवनातून घ्यावयाची प्रेरणा याबद्दल मार्गदर्शन केले.
२. दि २०-०२-२०२५ :- प्रा. माधव बावगे यांनी अंधश्रद्धा निर्मूलन कार्यशाळा अंतर्गत समाजातील अंधश्रद्धा आणि त्याचे समूळ उच्चाटन याविषयी मार्गदर्शन केले तसेच त्यांनी

विविध प्रयोगाच्या माध्यमातून भोंदू बाबा लोकांची कशी फसवणूक करतात याचे प्रत्यक्ष पुरावे सादर केले.

३. दि. २१-०२-२०२५ :- सांस्कृतिक कार्यक्रमांतर्गत शिबिरामध्ये काव्य मैफिलीचे आयोजन करण्यात आले होते यामध्ये श्री विशाल जाधव, श्री श्याम माने, श्री नूर सय्यद, श्री विक्रान्त शंके यांनी कविता, शायरी व गझल सादर केल्या याचबरोबर विद्यार्थी शेख आस्मा अनन्या शिंदे रोहन सूर्यवंशी आकांक्षा तसेच प्राध्यापकामधून डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. कल्याण सावंत, प्रा. विजय गवळी , डॉ राहुल मोरे यांनी आपल्या स्वरचित कविता व शायरी सादर केल्या.
४. दि. २२-०२-२०२५:- शिबिरामध्ये ग्रामस्थांसाठी समाज प्रबोधन विनोदी विडंबन नाट्य याचे आयोजन करण्यात आले होते. श्री आकाश सोनकांबळे व श्री संदीप घोगरे यांनी व त्यांच्या ग्रुपने ग्राम स्वच्छता साक्षरता अंधश्रद्धा अशा विविध विषयावर विनोदी विडंबन नाट्य सादर करून जनजागृती व समाज प्रबोधन केले.
५. दि. २३-०२-२०२५:- विशेष श्रमसंस्कार शिबिरातील विद्यार्थ्यांनी सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन केले. यामध्ये विद्यार्थ्यांनी लोकनृत्य, लावणी, भारुड, तसेच हास्य नाटिका, एकांकिका, एकपात्री, अभिनय आणि गायन सादर केले.

५) महिला व बाल आरोग्य शिबिर:-

दिनांक २२ फेब्रुवारी २०२५ रोजी सकाळी १०.०० वाजता शिबिर स्थळी महिला व आरोग्य शिबिर आयोजित करण्यात आले या शिबिरात डॉ. प्रदीप नागुरे, डॉ. संदीप हिरे, डॉ. वैष्णवी सोनी तसेच डॉ. किरण कराले यांनी शिबिरामध्ये विविध आरोग्य तपासण्या केल्या. नागरिकांचे एच.बी., बीपी, शुगर तपासण्यात आले. तसेच विद्यार्थी व प्राध्यापक यांनीही या आरोग्य शिबिराचा लाभ घेतला. कवडे ईश्वर, आदित्य पाटील, सिद्धेश्वर बिराजदार, इम्रान शेख आणि नारायण कोदळे यांनी सहाय्यक म्हणून कार्य पाहिले.

६) योगाभ्यास सत्र:-

दिनांक १९ ते २४ फेब्रुवारी २०२५ दरम्यान सहा दिवस रोज सकाळी ठीक ६:०० वाजता शिबिराच्या कार्यस्थळी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या सर्व स्वयंसेवकासाठी योग सत्राचे आयोजन करण्यात आले. कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा. विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे तसेच महाविद्यालयाचे माजी पर्यवेक्षक व माजी कार्यक्रमाधिकारी प्रा. सोमदेव शिंदे यांनी स्वयंसेवकांना योगासन, प्राणायाम, व्यायाम, सूर्यनमस्कार व इतर व्यायाम प्रकाराच्या क्रिया करून घेतल्या.

७) 'सिरसी' येथे छडड च्या विद्यार्थी स्वयंसेविकांनी केले वृक्षारोपण :

दि. २३ फेब्रुवारी २०२५ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने मौजे सिरसी ता. जिल्हा. लातूर येथे धोंहीह त्रेंची चू इहरीरी, धोंहीह षी ऊळसळीरश्र डळीशीरलू साठी सुरू असलेल्या विशेष युवक श्रमसंस्कार शिबिरात जिल्हा परिषद शाळा परिसरात व सिरसी गावात १०० वृक्षरोपांची लागवड करण्यात आली. यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे, प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी, प्रा. जयश्री जाधव, प्रा.विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे व रासेयो चे विद्यार्थी स्वयंसेवकांनी विशेष परिश्रम घेतले.

सिरसी ता. जिल्हा लातूर येथे वृक्षारोपण करताना

८) रा. से. यो. च्या विशेष श्रमसंस्कार युवक शिबिराचे समारोप समारंभ:

मौजे सिरसी तालुका जिल्हा लातूर या गावात राजश्री शाहू महाविद्यालय लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने आयोजित विशेष युवक श्रमसंस्कार शिबिराचा समारोप दि २४ फेब्रुवारी २०२५ रोजी संपन्न झाला. राजर्षी शाहू महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे हे अध्यक्षस्थानी होते तर श्रीमती बबीता वाकडकर या प्रमुख पाहुण्या म्हणून उपस्थित होत्या. सरपंच सौ कौशल्या कांबळे, उपसरपंच श्री नितीन जाधव, श्री मुक्ताराम पिटले, ग्रामपंचायत अधिकारी श्री बालाजी माडीबोयणे, शालेय समिती अध्यक्ष श्री मकरंद शेळके, तलाठी श्री विशाल तावरे, सोसायटी चेअरमन श्री बालाजी हाळे, जिल्हा परिषद मुख्याध्यापक श्री मन्मथ तोडकर, तंटामुक्ती अध्यक्ष श्री सर्जेराव पाटील, तंटामुक्ती उपाध्यक्ष श्री दादाराव चेपट यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

प्रमुख पाहुण्या श्रीमती बबीता वाकडकर यांनी विद्यार्थ्यांना डिजिटल लिटरसी या विषयावर मार्गदर्शन केले. सुरुवातीला त्यांनी सात दिवसीय शिबिर यशस्वीरित्या पार पाडल्याबद्दल राजर्षी शाहू महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांचे कौतुक व अभिनंदन केले. अभ्यासाबरोबरच सहशालेय उपक्रमामध्ये विद्यार्थ्यांनी सहभागी होणे गरजेचे आहे. विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनाची आवड असावी. ध्येय गाठण्यासाठी मन लावून सर्व गोष्टी कराव्यात. कष्ट हेच सर्वांगीण विकासाचे मंत्र आहे आणि अपार कष्ट केल्यानंतरच यशस्वी प्राप्ती होते असे त्यांनी प्रतिपादन केले. डिजिटल लिटरसी वर मार्गदर्शन करत असताना त्यांनी समाज माध्यमाचा काळजीपूर्वक वापर

करावा व त्याच्या आहारी जाऊ नये असे आवाहन केले. समाज माध्यमाच्या माध्यमातून आपल्याला उपयोगी अशा गोष्टींचा फायदा करून घ्यावा. ज्ञान-विज्ञान, मनोरंजन, अभ्यास, सामान्य ज्ञान, घडामोडी इ. अनेक बाबींचा अभ्यास समाज माध्यम आणि मोबाईलच्या माध्यमातून होतो पण त्याचा वापर योग्य नाही झाल्यास वेळेचा अपव्यय होतो. मोबाईलच्या माध्यमातून आणि स्कॅम्स आणि होत असतात याला सामान्य जनता बळी पडत असते त्यामुळे फक्त ज्ञान आणि संपर्क याच्यासाठीच मोबाईलचा वापर करावा असे विचार त्यांनी प्रकट केली.

प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांनी अध्यक्षीय समारोप करत असताना मोबाईल आपल्यासाठी आहे, आपण मोबाईल साठी नाही याचे विद्यार्थ्यांनी भान ठेवणे गरजेचे आहे असे विचार प्रकट केले. आपण यश प्राप्त करत असताना नेहमी सकारात्मक असावे. आपण दिवसाची सुरुवात झाल्यापासून ते शेवटपर्यंत नेहमीच सकारात्मक असून प्रत्येक कार्य केले पाहिजे. सकारात्मकतेचा प्रभाव हा कामावर पडत असतो आणि याच्यातूनच यशस्वी प्राप्ती होत असते असे विचार त्यांनी मांडले.

समारोप प्रसंगी ग्रामस्थांच्या वतीने श्रीहरी कांबळे तसेच सहदेव मस्के यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले. यांनी

विद्यार्थ्यांचे आभार व महाविद्यालयाचे कौतुक केले. सात दिवसांच्या शिबिरामध्ये उत्कृष्ट कार्य केल्याबद्दल स्वयंसेवकांना उत्कृष्ट मॅटॉर व उत्कृष्ट स्वयंसेवक तसेच उत्कृष्ट ग्रुप लीडर अशा सन्मानाने सन्मानित करण्यात आले. ऋतुजा राजवाडे परमेश्वर पाटील कृष्णा जाधव या २६ सेविकांनी आपले. अनुभव व मनोगत व्यक्त केले.

डॉ. प्रकाश रोडिया यांनी सूत्रसंचालन केले तर प्रा विजय गवळी यांनी आभार मानले.

सदर शिबिर यशस्वी होण्यासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, रासेयो कार्यक्रमाधिकारी डॉ. कल्याण सावंत, डॉ. प्रकाश रोडिया, प्रा विजय गवळी, डॉ. राहुल मोरे, प्रा. जयश्री जटाळ, प्रा. चंद्रप्रभा कुलकर्णी व महाविद्यालयातील इतर प्राध्यापक शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी आणि विद्यार्थी समाजसेवक यांनी विशेष परिश्रम घेतले

अशा प्रकारे शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये राजर्षी शाहू महाविद्यालय, लातूर येथील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने विविध उपक्रम राबविण्यात आले.

***

सांस्कृतिक विभाग

तुम समय की रेत पर छोडते चलो निशान,
देखती तुम्हे जमीन, देखता है आसमां ।
लिखते चलो नौजवान नित नयी कहानियाँ,
तुम मिटा दो ठोकरो से जुलम की निशानियाँ ॥

सांस्कृतिक मंडळाकरिता हे वर्ष नेहमी प्रमाणेच विविध कार्यक्रमांनी साजरे झाले.

वर्षाच्या सुरुवातीला दि. ४ ऑगस्ट, २०२४ रोजी बालरंगभूमी परिषद, लातूर शाखा यांच्या संयुक्त विद्यमाने शालेय विद्यार्थ्यांकरिता लोककला प्रशिक्षण शिबिराचे आयोजन महाविद्यालयाच्या सभागृहात करण्यात आले होते. बालरंगभूमी परिषद, मुंबई यांच्या वतिने हे शिबीर घेण्यात आले. जेष्ठ रंगकर्मी, अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषद, मध्यवर्ती शाखा, मुंबई चे सदस्य अॅड. शैलेशजी गोजमगुडे यांच्या हस्ते शिबीराचे उद्घाटन करण्यात आले. भारुड, गोंधळ, वासुदेव, शाहिर, वाघ्यामुरळी, लावणी अशा अनेक लोप पावत चाललेल्या कलाप्रकारांचे प्रशिक्षण या शिबीरात देण्यात आले. लातूर जिल्ह्यातील दोनशेच्या वर शालेय विद्यार्थी आणि शिक्षकांनी या संधीचा लाभ घेतला. श्री. विक्रान्त राजपूत, श्री. विलास सोनवणे, श्री. अनिल घोगरे, श्री. तुकाराम सुवर्णकार, श्री. निलेश पाठक या नामांकित कलाकारांनी या शिबिरात मार्गदर्शन केले.

लोककला प्रशिक्षण शिबिराचा उद्घाटन सोहळा

शालेय विद्यार्थी आणि शिक्षक यांचा शिबिरातील सहभाग

श्री.विक्रान्त राजपूत यांचे लोकगीत सादरीकरण

सहयोग महाविद्यालय, नांदेड येथे दि. १९ ते २२ ऑक्टोबर, २०२४ दरम्यान संपन्न झालेल्या स्वा. रा.ती.म.विद्यापीठ नांदेडच्या आंतरमहाविद्यालयीन युवक महोत्सवात महाविद्यालयाच्या संघाने यशस्वी सहभाग नोंदवला. या महोत्सवात महाविद्यालयाने सादर केलेल्या कावडी अट्टम या लोकनृत्यास द्वितीय पारितोषीक प्राप्त झाले. या लोकनृत्य कलाप्रकारात मयुरी वाघमारे, पृथ्वीराज चव्हाण, पायल वाघ, शुभम क्षिरसागर, श्रेया काटवटे, वैष्णवी मुक्तापुरे, ज्ञानेश्वरी जाधव आणि नागेश कांबळे यांनी सहभाग नोंदवला. सुगम गीत गायन (भारतीय) या कलाप्रकारात ईश्वरी जोशी या विद्यार्थीनीने तृतीय पारितोषीक प्राप्त केले तर जानकी औताडे या विद्यार्थीनीने सुगम गायन (पाश्चात्य) या कला प्रकारात तृतीय पारितोषीक मिळवले. या यशस्वी संघास, प्रा. हरिसर्वोत्तम जोशी, प्रा. वैभव माने, प्रा. डॉ. मनिषा धोत्रे, प्रा. डॉ. काकासाहेब राजत, प्रा. नितीन पांचाळ, श्री. अनिल कांबळे व श्री. मयुर राजापुरे यांचे मार्गदर्शन लाभले.

युवक महोत्सवात सादर केलेले कावडी अष्टम हे केरळचे लोकनृत्य

राज्य स्तरीय इंद्रधनुष्य स्पर्धेत सादर केलेले अहिरी हे हरीयाणवी लोकनृत्य

कावडी अष्टम या लोकनृत्यातील एक प्रसंग

सुगम गायन (पाश्चात्य) या कलाप्रकाराचे तृतीय पारितोषिक स्विकारताना कु. जानकी आवताडे

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषी विद्यापीठ, अकोला येथे दि. ०७ ते ११ नोव्हेंबर, २०२४ दरम्यान पार पडलेल्या राज्यस्तरीय 'इंद्रधनुष्य' युवक महोत्सवात स्वा.रा.ती.म.विद्यापीठ नांदेडच्या संघाने सादर केलेल्या अहिरी या लोकनृत्य प्रकारात मयुरी वाघमारे आणि पृथ्वीराज चव्हाण या विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

पश्चिम विभागीय आंतरविद्यपीठ युवक महोत्सवात सादर केलेले आदिवासी नृत्य

पश्चिम विभागीय आंतरविद्यपीठ युवक महोत्सवात सादर केलेला विनोदी विडंबन हा कला प्रकार

सांस्कृतिक कार्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन आयोजित राज्य नाट्य स्पर्धा लातूरच्या केंद्रावर पार पडल्या. अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषद लातूर महानगर आणि राजर्षी शाहू महाविद्यालयाच्या संयुक्त विद्यमाने या स्पर्धेत सहभाग नोंदवलेल्या कलाकारांचा गौरव दि. २९ डिसेंबर, २०२४ रोजी करण्यात आला. महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक विभागाच्या वतीने समुदाय प्रतिबद्धता अंतर्गत हा कार्यक्रम आयोजित केला गेला.

लातूर शहरातील नाट्य कलावंतांचा गौरव सोहळा

दि. १९ ते २१ जानेवारी, २०२५ दरम्यान अभिनय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. पुणे येथील प्रसिद्ध कलावंत श्री. धनंजय सरदेशपांडे, रंगभूमी कलाकार प्रा. श्री. विजय मस्के, श्री. अनिल कांबळे, आणि अॅड. शैलेश गोजमगुडे यांचे मार्गदर्शन शिबिरार्थींना लाभले. ३० विद्यार्थ्यांनी या शिबिरात सहभाग नोंदवला आहे. सर्व विद्यार्थ्यांचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या हस्ते प्रमाणपत्र देऊन कौतुक करण्यात आले.

श्री.धनंजय सरदेशपांडे यांचे अभिनय कार्यशाळेत मार्गदर्शन

श्री.धनंजय सरदेशपांडे यांचे अभिनय कार्यशाळेत मार्गदर्शन

श्री.अनिल कांबळे यांचे अभिनय कार्यशाळेत मार्गदर्शन

श्री.विजय मस्के यांचे अभिनय कार्यशाळेत मार्गदर्शन

अभिनय कार्यशाळेतील विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्रांचे वितरण

अभिनय कार्यशाळेच्या समारोप प्रसंगी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांचे मार्गदर्शन

दि. ०५ फेब्रुवारी, २०२५ रोजी महाविद्यालयात भरलेल्या राज्यस्तरीय पहिले आद्यकवी मुकुंदराज मराठी साहित्य संमेलना निमित्त निघालेल्या ग्रंथ दिंडीत सहभाग नोंदवत सांस्कृतिक विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी महाराष्ट्रातील लोकसंस्कृतीचे दर्शन घडविले.

ग्रंथदिंडीत विद्यार्थ्यांचे महाराष्ट्रातील लोक संस्कृतीचे प्रदर्शन

दि. ०७ आणि ०८ फेब्रुवारी, २०२५ रोजी महाविद्यालयाचे वार्षिक स्नेहसंमेलन, 'समता पर्व' साजरे झाले. या स्नेहसंमेलनात विद्यार्थ्यांनी लोकनृत्य, लावणी, सिनेनृत्य, विनोदी विडंबन, नकला, सुगम गायन, वाद्यसंगीत, पोस्टर मेकींग, रांगोळी, कोलाज, मेहंदी व मृदमुर्ती कला या कलाप्रकारांत सहभाग नोंदवला, या स्पर्धात्मक मनोरंजन सोहळ्यात सहभागी विद्यार्थ्यांचे प्रथम, द्वितीय आणि तृतीय प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांच्या हस्ते प्रमाणपत्र देऊन कौतुक करण्यात आले.

श्री. नागेश कांबळे या सांस्कृतिक मंडळातील

हरहुन्नरी, अत्यंत विनम्र, आज्ञाधारक, मेहनती कलाकाराला या वर्षाचा सन्मानाचा 'शाहुश्री' पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले आहे.

दि. २९ मार्च, २०२५ रोजी तिसऱ्या लोकराजा राजर्षी शाहू महाराज लघुपट महोत्सव २०२५ चे आयोजन महाविद्यालयाच्या सभागृहात करण्यात आले. अत्यंत अल्पावधीत या महोत्सवाने महाराष्ट्रात स्वतःचे वेगळेपण सिध्द केले आहे. महाविद्यालयीनस्तरावर सादर होणारा हा एकमेव लघुपट महोत्सव आहे. या महोत्सवात राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर पारितोषीक मिळविलेल्या १२ लघुपटांचे सादरीकरण करण्यात आले. या लघुपटातील विषय आणि आशय या संदर्भात रसिकांना दिग्दर्शकांशी संवाद साधता आला. महाविद्यालयाचे विद्यार्थी आणि लातूर शहरातील कलावंत व रसिकांनी या महोत्सवात मोठ्या संख्येने सहभाग नोंदवला.

तिसऱ्या लोकराजा राजर्षी शाहू महाराज लघुपट महोत्सव - २०२५ चे पोस्टर

लघुपट महोत्सवाचे उद्घाटक श्री.रमेश होलबोले यांचे मार्गदर्शन

लघुपट दिग्दर्शकांचा रसिकांसोबत संवाद

लघुपट महोत्सवाचा आनंद घेणारे विद्यार्थी आणि शहरातील रसिक

महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, यांच्या अध्यक्षतेखाली, जर्मनी येथील आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सवामध्ये सन्मानित चित्रपट कलाकार, दिग्दर्शक, श्री. रमेश होलबोले यांच्या हस्ते या महोत्सवाचे उद्घाटन झाले. सर्व लघुपटाच्या दिग्दर्शकांना सन्मान चिन्ह आणि रोख मानधन देऊन गौरविण्यात आले. कार्यक्रमाच्या समारोपाला प्रा. डॉ. विश्वास शेंबेकर यांची प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थिती लाभली. तर प्रा. डॉ. ओमप्रकाश शहापूरकर यांनी अध्यक्षस्थान भुषवले. या लघुपट महोत्सवाने सांस्कृतिक मंडळाच्या वर्षभरातील कार्यक्रमांची सांगता झाली.

शिव छत्रपती शिक्षण संस्था, लातूर आणि महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांचे वर्षभरातील सर्व कार्यक्रमांकरीता अत्यंत मोलाचे मार्गदर्शन आणि सहकार्य लाभले.

निमंत्रित लघुपट दिग्दर्शकांचा सन्मानचिन्ह देवून गौरव करताना प्रा.डॉ. विश्वास शेंबेकर व डॉ. ओ.व्ही.शहापूरकर

Avishkar

Avishkar is an Inter University Research Project competition for undergraduate, postgraduate students, M.Phil./Ph.D researchers and Teachers. This activity was initiated by Humble Governor of Maharashtra Shri.S.M. Krishna in 2006. This year twenty one research project and twenty five students were participated in district level Avishkar at Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur. (Autonomous). Winners at different level of Avishkar are maintained in following tables.

1. Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded and Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur Jointly Organized District Level Avishkar-25 Date: 30.09.2024

Governor of Maharashtra, Shri. S.M. Krishna has initiated a novel research project competition named Avishkar in the year 2006. This activity, unique in its nature, is being implemented through Board of College and University Development. Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded has taken special efforts to increase the participation of the talented students from rural and urban areas under University jurisdiction.

The University conducts the Avishkar Research Festival every year at three stages, i. e. at College, District, and University Level for participation in State Level. The candidates selected at the college/campus school level will be

eligible to district level Avishkar and district Level winners will be eligible for University Level Competition and the winners of the University Level competition will be participating in the state level Avishkar. There are four category and 6 disciplines, candidate of any discipline can participate in any

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded and Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha's, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous) Jointly Organized Latur District Level Avishkar-2025 on 30.09.2024. There were 222 participants from six discipline and three categories registered for Avishkar-25 from various colleges of latur district. There were fourteen examiners of six disciplines for observation of model and posters.

The inaugural function of District Level Avishkar-25 was held on 30th October 2022 at 11:30 am. The function was inaugurated by auspicious hands of Chief Guest Hon. Prof. Dr. Vijanta Patil School of Education S.R.T.M. University ,Nanded, Dr. S.J. Bhosle, School of Life Science, S.R.T.M. University, Nanded., University Coordinator, Dr. K.A. Bogle S.R.T.M. University, Nanded., Chairperson, Principal of this College, Dr. Mahadev Gavhane, Vice-principal, Prof. S. N. Shinde and IQAC Co-ordinator and OSD Dr. Abhijit Yadav, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur and District Coordinator, Dr. Dnyaneshwar S. Rathod,

Last session of Avishkar-25 was the valedictory function. Principal Hon. Dr. Mahadev Gavhane was the Chairperson, and distinguished personality Hon. Dr. Shailaja Wadikar, School of Language, Literature and Cultural studies, S.R.T.M. University, Nanded. University Coordinator Dr. K.A. Bogle S.R.T.M. University, Nanded., as chief guests. Vice-principal, Prof. S. N. Shinde and IQAC Co-ordinator and OSD, Dr. Abhijit Yadav, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya (Autonomous), Latur. and District Coordinator, Dr. Dnyaneshwar S. Rathod, were present for the valedictory function. District Level Avishkar-25 program is successfully organized because of financial support from Swami Ramanand University Nanded.

Aavishkar-25 Research Festival Inaugurated By Dr. Vaijanta Patil, School of Education SRTMU, Nanded In the presence of Principal, Dr. Mahadev Gavhane, Vice-Principal, S.N. Shinde

Dr. D.S. Rathod district Co-ordinator Delivering Concept Note of Avishkar-25

Glimpses of Inaugural Function

Dr. Kashinath Bogle, University Avishkar Coordinator S.R.T.M.University, Nanded Guiding participants

Aavishkar-25 Research Festival Inaugurated By Dr. Vaijanta Patil, School of Education SRTMU, Nanded In the presence of Principal, Dr. Mahadev Gavhane, Vice-Principal, S.N. Shinde

Dr. Kashinath Bogle, University Avishkar Coordinator S.R.T.M.University, Nanded Guiding participants

A participant shared her valuable feedback, expressing appreciation for the thoughtful planning and smooth execution of the program.

Hon'ble Principal Dr. Mahadev Gavhane, delivering the Presidential Address with inspiring insights during the event.

Students View About Program Organization

Hon'ble, Principal, Dr. Mahadev Gavhane R.S.M.L Delivering presidential Address

Rucha Deveshatwar receiving a certificate from Dr. Avinash Kadam during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Dr. Kashinath Bogle, University Avishkar Coordinator, S.R.T.M. University, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Guest, S.R.T.M. University, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Guest, S.R.T.M. University, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Guest, S.R.T.M. University, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Guest, S.R.T.M. University, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Vice-principal Prof. S.N. Shinde, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Guest Dr. Avinash Shinde, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

Miss. Sayali Hyderabad receiving a certificate from Guest Dr. Avinash Kadam, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Guest, S.R.T.M. University, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Guest, S.R.T.M. University, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

A participant receiving a certificate from Guest, Dr. Avinash Kadam S.R.T.M. University, during the valedictory ceremony of the District Level Avishkar-25

Group Photo of All Winners of District Level Avishkar

**Winner List of District Level Avishkar-25
(Organized by Shri Shivaji College, Parbhani on Date: 30.09.2024)**

S.N	Name of Participant	Discipline	Prize
1	Deveshatwar Rucha Venkatesh	Humanities, Language and Fine Arts	First
2	Sayali Hyderabad	Commerce and Management and Law	First
3	Takbhate Rutuja	Commerce and Management and Law	Second
4	Sampada Kale	Commerce and Management and Law	First
5	Pooja Garad	Pure Science	Second
6	Tanaya Naikwade	Pure Science	Third
7	Maheshkumar Jadhav	Pure Science	First
8	Jadhav Tanmay D.	Agriculture and Animal Husbandry	Second
9	Shinde Saksham G.	Agriculture and Animal Husbandry	Third
10	Jagtap Dhanshree	Agriculture and Animal Husbandry	First
11	Dhutekar Shailja S.	Agriculture and Animal Husbandry	Second
12	Patil Atharv Amol	Engineering and Technology	Second
13	Surywanshi Preeti	Medicine and Pharmacy	Third

Winner of University Level Avishkar-25
(Organized by Shri Shivaji College, Parbhani on Date: 21.10.2024 and 21.10.2024)

Avishkar University Level Avishkar Felicited by Principal Dr. Mahadev Gavhane,
IQAC Co-ordinator Dr. Abhijit Yadav, Co-ordinator P.B. Patil, Avishkar
Cordinator Dr. D. S. Rathod, Dr. P.R. Rodiya and Mr. Fardeen Patel

Winner List of University Level Avishkar-25
Organized by Shri Shivaji College, Parbhani on Date: 21.10.2024 and 21.10.2024)
(All Are Participated In State Level Avishkar-25)

S.N.	Name of Participant	Discipline	Prize
1	Tanaya Naikwade	Pure Science	Second
2	Jadhav Tanmay D.	Agriculture and Animal Husbandry	First
3	Shinde Saksham G.	Agriculture and Animal Husbandry	Third
4	Jagtap Dhanshree	Agriculture and Animal Husbandry	Second
5	Surywanshi Preeti	Medicine and Pharmacy	Third

वक्तृत्व व वादविवाद विभाग

महाविद्यालयातील वक्तृत्व व वादविवाद विभागा तर्फे विद्यार्थ्यांना वक्तृत्व कलेचे धडे दिले जातात. त्यांचा सराव करून घेतला जातो. महाराष्ट्रातील अनेक स्पर्धेमध्ये विद्यार्थी सहभागी होतात. दि. ०१ सप्टेंबर, २०२४ पासून महाविद्यालयातील वक्तृत्व व वाद-विवाद मंडळाचे प्रभारी प्राध्यापक म्हणून डॉ. विजय दळवी यांची नेमणूक करण्यात आली.

दि. २१ डिसेंबर, २०२४ रोजी श्री. शरदचंद्रजी पवार साहेब यांच्या वाढदिवसाच्या निमित्ताने भव्य जिल्हास्तरीय खुल्या वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरदचंद्रजी पवार गट) व राजर्षी शाहू महाविद्यालय, यांच्या संयुक्त विद्यमाने करण्यात आले होते. दि. १० जानेवारी, २०२५ रोजी 'महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे' राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे महाविद्यालयात आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धेमध्ये राज्यभरातून स्पर्धक सहभागी झाले होते. महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे हे सहावे वर्ष होते. या स्पर्धेत जिजाऊ ज्ञानतीर्थ महाविद्यालय, परभणी येथील अभिनव खुळे हा विद्यार्थी शाहू करंडकाचा मानकरी ठरला. त्याला ७०००/- रू. चे रोख पारितोषिक, शाहू करंडक व प्रशस्तीपत्र देऊन सन्मानित करण्यात आले. दुसरे पारितोषिक माणिकचंद पहाडे विधी महाविद्यालय, छत्रपती संभाजीनगर येथील आदित्य दराडे याला ५०००/- रू. रोख स्मृतिचिन्ह व प्रशस्तिपत्र, तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक डॉ. बापुजी साळुंखे विधी महाविद्यालय, धाराशिव येथील कु. श्रुती गजेंद्र जाधव हिला ३०००/- रू. रोख व प्रशस्तीपत्र देऊन सन्मानित करण्यात आले. तसेच उत्तेजनार्थ पारितोषिक १०००/- रू. व प्रमाणपत्र देऊन पुढील विद्यार्थ्यांना सन्मानित करण्यात आले.

०१. पाटील रितेश तुळशीराम - हायटेक इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी, छत्रपती संभाजीनगर.

०२. तिवारी रितेश अजय - नागपूर

०३. कु. राऊत सिद्धी शांतीलाल - माणिकचंद पहाडे विधी महाविद्यालय, छत्रपती संभाजीनगर

या राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून प्रा.डॉ. अनिलकुमार पठारे उप-प्राचार्य, नाशिक व प्रा. संभाजी नवघरे लातूर यांनी कार्य केले.

या स्पर्धेचे उद्घाटन अपर पोलीस अधिक्षक, लातूर मा. अजय देवरे साहेब यांच्या हस्ते झाले. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी शिव छत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष मा.डॉ. गोपाळरावजी पाटील साहेब होते तर व्यासपीठावर मा. प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, वक्तृत्व वाद-विवाद मंडळाचे प्रभारी प्रा.डॉ. विजय दळवी उपस्थित होते. या राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे बक्षिस वितरण महाविद्यालयाचे प्राचार्य मा.डॉ. महादेव गव्हाणे, परीक्षक डॉ. अनिलकुमार पठारे व प्रा. संभाजी नवघरे यांच्या हस्ते करण्यात आले.

या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. विजय दळवी यांनी केले. प्रा. सायली समुद्रे यांनी आभार मानले. सूत्रसंचालन डॉ. सुदर्शन पाटील व प्रा. सायली समुद्रे यांनी केले.

शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ मध्ये बक्षिस प्राप्त विद्यार्थी :

०१. कु. कर्डिले जानवी विष्णूदास, ११ वी कला, जिल्हास्तरीय युवा उत्सव : २०२४ वक्तृत्व स्पर्धा तृतीय क्रमांक, रोख रू. १५००/-, स्मृतिचिन्ह व प्रमाणपत्र. राज्यस्तरीय डिजिटल प्रभावी वक्ता स्पर्धा द्वितीय क्रमांक, रोख रू. १५००/-, स्मृतिचिन्ह व प्रमाणपत्र.

०२. कु. ज्योती कांबळे बी.सी.ए. प्रथम वर्ष जवाहर महाविद्यालय, अणदूर राज्यस्तरीय वाद-विवाद स्पर्धा प्रभावी वक्ता पुरस्कार, रोख रू. ५०००/-, स्मृतिचिन्ह व प्रशस्तीपत्र.

०३. किशोर हरिदास मगर बी. ए. द्वितीय वर्ष कै. बाबासाहेब देशमुख गोरेठेकर महाविद्यालय, उमरी जि. नांदेड राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा उत्तेजनार्थ पारितोषिक, रोख रु. १०००/-, पंडित दीनदयाल उपाध्याय महाविद्यालय देवणी, कै. गुंडप्पा धनुरे स्मृती प्रित्यर्थ, वक्तृत्व स्पर्धेत उत्तेजनार्थ पारितोषिक रोख रु १०००/- स्मृतिचिन्ह व प्रशस्तीपत्र.

या शैक्षणिक वर्षात वक्तृत्व-वादविवाद मंडळाच्या यशस्वीतेसाठी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, पर्यवेक्षक डॉ. भीमराव पाटील, वक्तृत्व व वादविवाद मंडळाचे प्रमुख डॉ. विजय दळवी, प्रा. सायली समुद्रे आदिंनी परिश्रम घेतले व सहकार्य केले.

महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे उद्घाटक मा. अजय देवरे साहेब, अपर पोलीस अधीक्षक, लातूर

महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे - राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेतील विजेते स्पर्धक व मान्यवर.

कु. जानवी कर्डिले हिचा वक्तृत्व स्पर्धेतील यशाबद्दल कौतुक करताना प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, डॉ. विजय दळवी, डॉ. भीमराव पाटील

किशोर मगर या विद्यार्थ्याचा वक्तृत्व स्पर्धेतील यशाबद्दल अभिनंदन करताना प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व डॉ. विजय दळवी

महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे - राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेत शाहू करंडकाचा मानकरी अभिनव खुळे-परभणी

विद्यार्थी परिषद

विद्यार्थी परिषद सदस्य निवडीसंदर्भात विद्यापीठाकडून कोणतीही सूचना प्राप्त न झाल्याकारणाने महाविद्यालयातील प्रत्येक वर्ग व तुकडीतून गुणवत्तेनुसार पहिला विद्यार्थी हा 'विद्यार्थी परिषदे'चा सदस्य म्हणून निवड करण्याचे 'विद्यार्थी परिषद समिती'त ठरविण्यात आले. यासंदर्भात 'विद्यार्थी परिषद समिती'ची बैठक दि. २३ नोव्हेंबर २०२४ रोजी सकाळी ११.०० वाजता कॉन्फरन्स हॉलमध्ये पार पडली. बैठकीच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे यांची तर उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, IQAC समन्वयक डॉ. अभिजीत यादव यांची प्रमुख उपस्थिती होती. यावेळी विद्यार्थी परिषद समितीच्या सर्व सदस्यांची उपस्थिती होती. परिषदेच्यावतीने 'कॉलेज डे' व 'वार्षिक स्नेहसंमेलना'चे आयोजन जानेवारीच्या शेवटच्या आठवड्यात करण्यात यावे, असे ठरविण्यात आले.

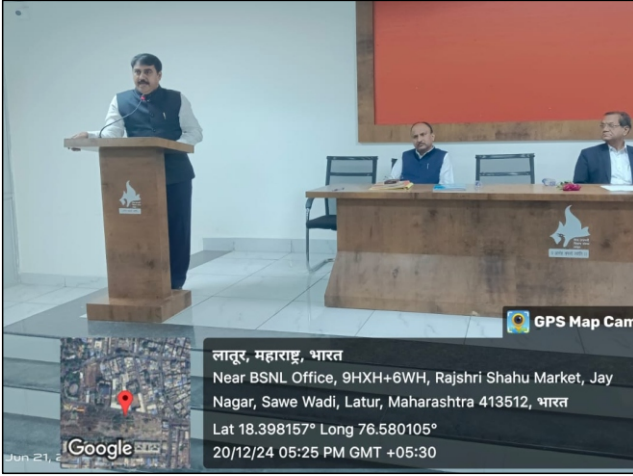
गुणवत्तेनुसार निवडलेले ६९ विद्यार्थी व सपोर्ट युनिट गटातून निवडलेले ०६ विद्यार्थी असे एकूण ७५ विद्यार्थ्यांची 'विद्यार्थी परिषद' अस्तित्वात आली. परिषदेची पहिली बैठक दि. २० डिसेंबर २०२४ रोजी प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे यांच्या मार्गदर्शनात घेण्यात आली. यावेळी परिषदेच्या नूतन सदस्यांचे स्वागत करण्यात आले. वर्षभरातील परिषदेची कामे आणि कोणकोणते उपक्रम घेता येतील यावर साधक-बाधक चर्चा झाली.

परिषदेची दुसरी बैठक दि. १६ जानेवारी २०२५ रोजी झाली. परिषद सचिव म्हणून आशिया बेग (M.Com II.), यांची तर सहसचिव म्हणून नागेश कांबळे (B.Sc. III), रूपाली धायगुडे (B.Sc.II.), विद्यार्थी परिषद समन्वयकपदी प्रतीक वर्मा यांची निवड केली. विद्यार्थी परिषदेच्यावतीने 'वार्षिक स्नेहसंमेलन' व 'कॉलेज डे'चे आयोजन दि. ६ ते ८ फेब्रुवारी २०२५ दरम्यान करण्याचे ठरविण्यात आले. संमेलनाच्या उद्घाटनपर समारंभाचे प्रमुख पाहुणे म्हणून सुप्रसिद्ध गायक मा.

मंगेश बोरगावकर यांना निमंत्रित करण्याचे ठरविण्यात आले.

दि. ६ फेब्रुवारी २०२५ रोजीच्या 'कॉलेज डे' आयोजनासाठी दि. १ फेब्रुवारी २०२५ रोजी मुलाखतीद्वारे विद्यार्थी प्राचार्यपदी कु. अर्पिता जाधव (B.Com. III) उपप्राचार्यपदी प्रतीक वर्मा (BCA III), दिव्या सोनकांबळे (B.Sc. III) व सायली कणसे (B.Sc.CS. III) यांची, तर प्रशासकीय अधिकारी म्हणून वैष्णवी तांगडे (BCA III), सहाना विभुते (BCA III) व राजकन्या फावडे (BA III) यांची, पर्यवेक्षक म्हणून प्रतीक यादव (BSC III), प्रबंधक म्हणून प्रमोद रोकडे (B.Sc CS III) क्रीडा संचालक मुस्कान शेख (MA Eng. II) क्रीडा सहसंचालक आदित्य सोनकांबळे (BA CEP III) यांची निवड झाली. त्यांनी आपापली जबाबदारी उत्कृष्ट पार पाडली. विभागप्रमुखांनी निवडलेले 'विद्यार्थी - विभागप्रमुख' व विद्यार्थी शिक्षकांची संख्या/कॉलेज डे दिवशी २४० इतकी होती. उत्साहात आणि आनंदात 'कॉलेज डे' चा उपक्रम यशस्वी पूर्ण करण्यात आला.

दि. ६ व ७ फेब्रुवारी २०२५ रोजी दोन दिवस वार्षिक स्नेहसंमेलनाचे आयोजन करण्यात आले होते. उद्घाटक म्हणून सुप्रसिद्ध गायक मा. मंगेश बोरगावकर यांची तर बक्षीस वितरण समारंभासाठी आयपीएस अधिकारी मा. सचिन खर्डे व उपविभागीय अधिकारी मा. रोहिणी नन्हे-विरोळे यांची उपस्थिती होती. उद्घाटन आणि समारोप सत्राशिवाय महाराष्ट्राच्या लोककला व विविध गुणदर्शन, आनंदनगरी, ललित कला, समूहनृत्य, विनोदी विडंबन, मुकाभिनय संगीत व शेलापागोटे अशा भरगच्च कार्यक्रमांची मेजवानी विद्यार्थ्यांना मिळाली. भारतीय राज्यघटनेला ७५ वर्ष पूर्ण झाल्यानिमित्त 'वार्षिक स्नेहसंमेलना'स 'समता पर्व' असे नाव देण्यात आले होते. संमेलनाच्या विविध समित्यांमध्ये विद्यार्थी परिषदेच्या विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्तपणाने समिती सदस्य म्हणून काम केले. विशेषतः शिस्त समितीतील परिषदेच्या विद्यार्थ्यांचा सक्रिय सहभाग महत्वाचा होता. परिषदेचे प्रभारी म्हणून डॉ. संभाजी पाटील यांनी काम पाहिले.

विद्यार्थी परिषदेच्या सदस्यांना मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, मंचावर उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, परिषदेचे प्रभारी डॉ. संभाजी पाटील

वार्षिक स्नेहसंमेलन 'समता पर्व' उद्घाटन समारंभ :
उपस्थित मान्यवर व विद्यार्थी

उपस्थित विद्यार्थी परिषदेचे सदस्य

प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, परिषदेचे प्रभारी डॉ. संभाजी पाटील, महाविद्यालयातील प्राध्यापक यांच्यासोबत 'कॉलेज डे'च्या उपक्रमातील विद्यार्थी प्राचार्य, विद्यार्थी उपप्राचार्य व सहभागी विद्यार्थी अध्यापक यांचे एकत्रित छायाचित्र

वार्षिक स्नेहसंमेलन 'समता पर्व' उद्घाटन समारंभाचे प्रमुख पाहुणे सुप्रसिद्ध गायक मा. मंगेश बोरगावकर

Health Care Center

“HridaySanvad “health talk by dr. sanjayShivpuje well-known cardiologist Latur

International Yoga Day celebration

ABHA-ID creation workshop for NCC cadets

Health talk on sports injuries and rehabilitation by drswatifere for all sports students of rsml

Workshop On occasion of “Amali Padarth Virodhi Din” guest speaker
Mr. Bhagvat Funde from police dept and psychiatrist Dr. sheetal Talikhedkar

IIT - JAM

The Joint Admission Test for Masters (JAM) is a prestigious National-level examination conducted for admission to M.Sc. (Two-Year), Joint M.Sc.-Ph.D., M.Sc.-Ph.D. Dual Degree, and other post-bachelor's degree programs at the Indian Institutes of Technology (IITs). The examination serves as a gateway to some of India's most esteemed research institutions and promotes scientific research as a promising career path for young minds.

Recognizing the importance of this examination and to empower aspiring students, Rajarshi Shahu Mahavidyalaya, Latur (Autonomous), under the dynamic leadership of Hon. Principal Dr. Mahadev Gavhane, established a dedicated IIT-JAM Cell during the academic year 2022–23. Dr. Nishank Pimple was appointed as the Coordinator of this cell.

A One-Day Awareness Workshop on IIT-JAM 2025 was organized on 27th September 2024 for B.Sc. second and third-year students. During the event, Principal Dr. Mahadev Gavhane emphasized the importance of JAM and assured full institutional support, including a dedicated 24x7 study room and access to reference materials. Special counselling sessions and doubt-clearing meetings were arranged by respective departments to support JAM aspirants.

A total of 29 students registered for the IIT-JAM 2025 examination, choosing centres such as

Nanded, Solapur, and Pune. Hon. Vice Principal Prof. S.N. Shinde extended his best wishes and encouragement to all participating students. Coordinator Dr. Nishank Pimple personally managed logistics and accompanied students to the Solapur examination centre on 2nd February 2025, ensuring their safe and timely appearance in the exam. As a result of these dedicated efforts, five students qualified in the IIT-JAM 2025 examination, and several others cleared the GATE 2025. It is also observed that following the foundation and operations of the IIT-JAM Cell, there has been a noticeable increase in the interest of B.Sc. III year students in preparing for and taking the IIT-JAM Examination.

Training & Placement Cell

1. Training and Placement Cell in Coordination with **TBF India Pvt. Ltd. Pune** organized a Campus placement drive for the post of **QC/Lab Chemist** on **12th July 2024** in our College campus at 12:00pm. The **B.Sc. (Chemistry)** and **M.Sc. (Chemistry)** students participated in this Campus Drive

Students interaction by Trainer Amruta Kulkarni

Instructor Pramod Bawalg einteracting with the students during training session

Campus Interview Session

2. Training and Placement Cell and NNP Consultancy Services Pvt. Ltd, Latur offered one-month internship program for commerce students. The NNP had undertaken the work of digitization of manual data in govt. software. Till date, total **35 students** from Commerce

3. Reliance JioInfocomm Limited, Pune in Association with **Training and Placement Cell** organized a Campus placement drive for the **Jio Associate Trainee** on 28.09.2024 in VLC at 09:00 am.

Vice-Principal Prof. Sadashiv Shinde guiding students in a Campus drive

4. Training and Placement Cell in Coordination with **QSPIDERS**, a leading Software Testing /Software Development /Non Engineering Training Organization, Bengaluru arranged an Internship Placement Integrated boot camp Program for 2025 passing batch on 10.01.2025 at 11:30am in online mode. Total **25 students (05-BCA& 20-B.Sc. C.S.)** from our college got internship letters (**Software Test Engineer/ Software Full Stack Developer/ Python Engineer**) and internship starts from 8th May 2025.

5. Training & Placement Cell in Coordination with **Profound Edutech Pvt. Ltd. Pune**, a most Trusted brand in the field of IT Trainings and Placements since 2013 was arranged an **Offline Campus Drive** for "**Fresher Incubation Program-2025 passing batch**" on **23.01.2025 at 01:30 pm**. Total **09 students (BCA & B.Sc. C.S.)** from our college cleared all the rounds successfully and eligible for internship which starts from 5th May 2025.

6. **Reliance Latur Pattern Pvt. Ltd. Latur** in Association with Training and Placement Cell

Interview Panel – Reliance Latur Pattern Pvt. Ltd. Latur

arranged a Campus Placement Drive for Teaching and Technical positions on **13.12.2024** in our college campus at **09:00 am** in VLC / Auditorium. Total 44 students registered for the campus drive.

Placement Drive – Interview Session

7. Training and Placement Cell in Coordination with **NIIT-Axis Bank Placement Drive**, arranged a campus placement drive for the post of Asst. Manager (BRO) on 08.10.2024 in our college campus. Among 56 students registered, 7 students got placement having package 4.4 Lakh per annum. The Placed Students are:

1. Jogdand Shradha Arjun, 2. Amruta Dattatray Budre, 3. Vaishnavi Vasant Mirje, 4. Ganesh Ravikumar Niture, 5. Subhash Arvind Indrale, 6. Krishnakant Balaji Waname, and 7. Shrikrishna Kamalakar Kokare.

Placement Officer Dr. Nishank Pimple Felicitating Mr. Prakash Nagaonkar, Senior Advisor, NIIT Ltd. Mumbai

Mr. Manohar Gosh, (Regional Head, NIIT Ltd. Mumbai), interacting with the students in Campus Drive

Dr. Nishank Pimple briefing about campus drive process

Principal Dr. Mahadev Gavhane, Vice –Principal Prof. Sadashive Shinde Felicitating selected students

***

Science Association

In the academic year 2024-25 Department of Science Association has been conducted various activities which have been proved fruitful to the students for their academic and extracurricular excellence. The following activities are conducted date wise listed below.

1. Science Association is formed on 18th October 2024, Miss. Azara Pathan is selected as president, Miss. Arundati Deshmukh and Miss. Bhakti Panshette as Vice-President, Mr. Shrikrishna Chavan as Secretary and Miss. Mansi Birajdar as joint secretary and all students are active members of the association.
2. Inaugural function of Science Association on 26th December 2024. Science Association was inaugurated on 26th December 2024 at the auspicious hands of Chief Guest Dr Basvaraj Nagoba, Professor and Asst. Dean, MIMSR Medical College, Latur. Chairperson of the program was Principal, Dr. Mahadev Gavhane sir, on this occasion Vice-Principal Sadashiv Shinde Sir, Dr. Dhananjay Palke Co-Ordinator of science association, Dr. K.D. Savant, Dr. D. V. Raje, Dr. D. S. Rathod, Dr. M. S. Wavare, Dr. R. R. Londhe, all staff members and all the students were present.

3. Science association organized Extension Activity Demonstration of School Level Experiment for school Teacher and Students held on 28th and 29th January 2025, 4 teachers and 60 students attended.
4. Science association organized state level science exhibition on 17th February 2025. 49 groups of various schools from Latur, Dharashiv district were participated in this exhibition. First prize of Rs. 5000 and Certificate awarded to Vibha Kokane, second prize of Rs. 3000 and Certificate awarded to Sarvesh Sanjivkumar Shelke, third prize of Rs. 2000 and Certificate awarded to Swarup Shivling Nagapure and Shruti Solapure and consolation prize of Rs. 1000 and Certificate awarded to Ojas Kiran Palange, Aman Mheboob Tamboli and Suraj Kishor Bajaj. Evaluation work was done by Dr. K. C. Tayde, Dr. M. A. Dhotre and Mr. Atul More.

Felicitation of Chief Guest Dr. Basvaraj Nagoba by Vice-Principal Sadashiv Shinde Sir in Inaugural function of Science Association on 26th December 2024.

Dhananjay Palke, Co-Ordinator of science association delivering introductory speech on 26th December 2024.

Chief Guest Dr. Basvaraj Nagoba delivering key note in Inaugural function of Science Association on 26th December 2024.

Students and faculty attending Inaugural function of Science Association on 26th December 2024.

Welcome of students and teachers by science association for Demonstration of School Level Experiment for school Teacher and Students activity on 28th January 2025.

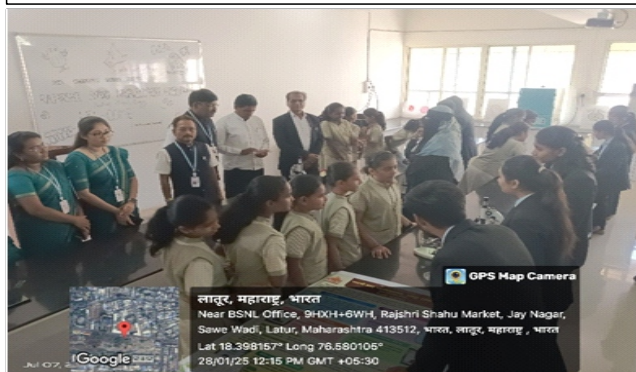
Inauguration of extension activity for demonstration of experiment for school teacher and students 28th January 2025.

Extension activity for demonstration of experiment for school teacher and students in department of chemistry 28th January 2025.

Extension activity for demonstration of experiment for school teacher and students in department of physics 28th January 2025.

Extension activity for demonstration of experiment for school teacher and students in department of Microbiology on 28th January 2025.

Extension activity for demonstration of experiment for school teacher and students in department of Botany on 28th January 2025.

Extension activity for demonstration of experiment for school teacher and students in department of Zoology on 28th January 2025.

Extension activity for demonstration of experiment for school teacher and students in department of Geography on 28th January 2025.

Dr. K. C. Tayde, Dr. M. A. Dhotre and Mr. Atul More in evaluation process on the occasion of State Level Science Exhibition on 17th February 2025.

Vice-Principal Sadashiv Shinde Sir, addressing students and faculty in State Level Science Exhibition on 17th February 2025.

Prize distribution to the winning students of the State Level Science Exhibition by Vice-Principal Sadashiv Shinde Sir and the esteemed guest on 17th February 2025.

Prize distribution to the winning students of the State Level Science Exhibition by Vice-Principal Sadashiv Shinde Sir and the esteemed guest on 17th February 2025."

Prize distribution to the winning students of the State Level Science Exhibition with their parents by Vice-Principal Sadashiv Shinde Sir and the esteemed guest on 17th February 2025."

महाविद्यालयाविषयी माहिती देत असताना
संस्थेचे उपाध्यक्ष डॉ.पी.आर.देशमुख,
प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपविभागीय
अधिकारी मा. रोहिणी नन्हे-विरोळे
व मा.सागर खर्डे (IPS)

महाविद्यालयात आयोजित अंतर्गत तक्रार समिती (ICC)
कार्यक्रम प्रसंगी डॉ. अर्चनाताई पाटील चाकूरकर,
प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे, उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव
शिंदे व समिती सदस्य डॉ. अनुजा जाधव,
डॉ. पुष्पलता त्रिमुखे व सौ. स्वाती सावंत.

महाविद्यालयात राज्यस्तरीय बुद्धीबळ स्पर्धेच्या
उद्घाटन प्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करत
असताना अॅड. बळवंत जाधव, व्यासपिठावर
प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे व इतर मान्यवर.

महाविद्यालयाच्या सहृदय सवांद कार्यक्रमात
डॉ. संजय शिवपूजे (हृदयरोग तज्ञ) यांचा सत्कार
करत असताना प्राचार्य डॉ. महादेव गव्हाणे,
उपप्राचार्य प्रा. सदाशिव शिंदे, डॉ. अनिरुध्द
बिराजदार व डॉ. स्वाती फेरे.

RSML Official

Rajarshi Shahu
Mahavidyalaya, Latur

rsml1970

॥ आरोह तमसो ज्योतिः ॥
स्थापना : १९७०

Shiv Chhatrapati Shikshan Sanstha's
Rajarshi Shahu Mahavidyalaya , Latur
(Autonomous)

NAAC Accredited - 'A+' Grade with 3.49 CGPA (IV Cycle)

Govt. of India Sponsored PM-USHA Scheme

| Arts | Commerce | Science | Information Technology | Biotechnology | B. Voc.